

DIE KAPITALISME EN SOSIALISME IN DIE LIG VAN
DIE WERKLIKHEID IN SWART-AFRIKA.
MET BESONDERE VERWYSING NA DIE AFRIKA-GEBONDE
STAATSFILOSOFIE VAN KONTEMPORÊRE TANZANIË

Deur

IGNATIUS MICHAEL MAX DU PLESSIS

DIE KAPITALISME EN SOSIALISME IN DIE LIG VAN

DIE WERKLIKHEID IN SWART-AFRIKA

MET BESONDERE VERWYSING NA DIE AFRIKA-GEBONDE

STAATSFILOSOFIE VAN KONTEMPORERE TANZANIË

Deur

Ignatius Michael Max du Plessis

"Submitted in part fulfilment
of the requirements for the
degree MASTER OF ARTS in
the Department of PHILOSOPHY
and POLITICAL SCIENCE in the
Faculty of Arts at the Univer-
sity of Durban-Westville."

SUPERVISOR

Professor G.A. Rauche, D.Phil . (S.A.), D.Litt. (Cape Town).

Date submitted: 15th November, 1980.

INHOUD

Voorwoord	v
HOOFSTUK I, <u>DIE SOSIALISME EN SY BETREKKING OP SWART-AFRIKA</u>	1
1) Inleiding	1
2) Die Eie Aard van Afrika-Sosialisme	6
3) Senghor se Benadering	8
4) Sithole se Standpunt oor Afrika-Sosialisme	11
5) Nyerere van Tanzanië as Leier	15
6) Die drie Hooftemas van die Afrika-Sosialisme	19
7) Afrika-Sosialisme in die Internasionale Politiek ...	27
8) Evaluering	28
Verwysings	30
HOOFSTUK II, <u>DIE ARUSHA-DEKLARASIE, DIE VOORBEELD VAN DIE</u>	
<u>AFRIKA-SOSIALISME, IN DIE LIG VAN DIE EKSTERNE</u>	
<u>OORSAKE</u>	33
1) Inleiding	33
2) Die Eksterne Oorsake van die Arusha-Deklarasie	34
3) Die Arusha-Deklarasie	41
4) Gevolgtrekking	52
Verwysings	54
HOOFSTUK III, <u>DIE INTERNE OORSAKE VAN DIE ARUSHA-DEKLARASIE</u>	57
1) Inleiding	57
2) Nyerere se Beskouing oor 'n eie Sosialisme vir	
Afrika	57
3) Mohiddin se Siening van "Ujamaa"	64
4) "Ujamaa" en Christelike Vryheid	72
5) Afrika-Sosialisme en die Natuurreg	75
6) Besluit	82
Verwysings	84
HOOFSTUK IV, <u>DIE IMPLIKASIES VAN DIE ARUSHA-DEKLARASIE EN</u>	
<u>NA-ARUSHA-VERKLARINGS</u>	88
1) Inleiding	88
2) Ontwikkelingsbeleid	89
3) Die Landbou	91
4) Die Onderwysbeleid	96
5) Nyerere se Klem op Vryheid	105
6) Nyerere se Dilemma	107
7) Die Omvang van Nasionalisasie	111
8) Die Vakbondwese en die Beskerming van die Werkers ..	116
9) Besluit	119
Verwysings	120
HOOFSTUK V, <u>AFRIKA-SOSIALISME TEENOR LENINISTIESE MARXISME</u>	124
1) Inleiding	124
2) Die Sogenaamde "Wetenskaplikheid" van die	
Leninistiese Marxisme teenor die Familie-	
gebondenheid van die Afrika-Sosialisme	126
3) Die Klassestryd van die Kommuniste teenor die	
tradisiegebondenheid van die Afrika-Sosialisme	134

4)	Die Sentraalgeleide Leninistiese Wêreld- beweging teenoor die nasionalistiese Eenparty- state van die Afrika-Sosialisme	141
5)	Die Marxistiese reseps van die 'Kommunisme' teenoor die sogenaamde 'Imperialisme'	161
6)	Besluit	168
	Verwysings	172
HOOFSTUK VI, <u>POLITIEKE IDEOLOGIE TEENoor EKONOMIESE EN AD- MINISTRATIEWE REALITEITE IN TANZANIË</u>		177
1)	Inleiding	177
2)	Wanbegrip tussen die Sentrale en Plaaslike Gesag in Tanzanië	180
3)	Ekonomiese Probleme wat vir die Burokrasie in Tanzanië ontstaan het	189
4)	Die Primêre Dilemma van Tanzanië se Landelike Sosialisme	202
5)	Tanzanië se Politieke Idealisme en Industriële Agterstand	208
6)	Tanzanië en die Wêreld-Kapitalisme	216
7)	Die Aanmatiging van die Leninistiese Marxisme teenoor die Afrika-Sosialisme	224
8)	Besluit	229
	Verwysings	231
HOOFSTUK VII, <u>AFRIKA VIR DIE AFRIKANE</u>		237
1)	Inleiding	237
2)	Die Self-ingenomenheid van Sowjet-skrywers	238
3)	Studente-oproerigheid in Tanzanië	242
4)	Afrika se Onwilligheid om ander aan hom te laat voorskryf	248
5)	Nyerere se Aandeel in die Aanslag op Suider-Afrika	254
6)	Rusland se Vryery na Afrika	256
7)	Slot	259
	Verwysings	268
OPSOMMING		273
BIBLIOGRAFIE		275

VOORWOORD

Sedert die Tweede Wêreldoorlog is daar buiten en behalwe die talle artikels en boeke van Nyerere en ander voorstanders van die Afrika-sosialisme veel gepubliseer oor die vooruitsigte van die kapitalisme sowel as die kommunisme in Swart-Afrika. Die algemene indruk wat deur hierdie geskifte geskep word, is dat nóg die Westerse sosialisme, nóg die doktrinêre Leninistiese Marxisme, nóg die kapitalisme, onveranderd op die konkrete toestande in Swart-Afrika toegepas kan word. Tot vandag toe is hierdie kontinent besonders eiesoortig, soos Scipio Africanus reeds ingesien het, toe hy beweer het dat daar altyd weer iets nuuts uit Afrika verwag kan word ("Ex Africa semper aliquid novit").

In hulle strewe om getrou aan hulleself te wees en teen die hele wêreld vry te bly, word die Afrikane deur enkele beslissende faktore in 'n sterk posisie gehou. Eerstens is daar fisieke faktore, soos hulle huidskleur en tiperende gelaatstrekke wat die Afrikane van die meeste ander volkere op aarde onderskei en hulle help om van hulle eiesoortigheid bewus te bly. Verder en bowenal is dit die besondere aardrykskundige omstandighede van Afrika wat sy inboorlinge aanmoedig om hulle tradisionele lewenswyse wat hierby aangepas is nie maklik prys te gee nie. Sedert hulle die koloniale juk gedurende die afgelope kwarteeu afgeskud het, het hulle by die Verenigde Volkere Organisasie en elders al hoe uitdrukliker opgeval as mense wat eiesoortig doen, dink en voel.

Die Afrika-persoonlikheid kom besonder duidelik tot uitdrukking in die wyse waarop die Afrikane die kommunisme en die kapitalisme teen mekaar uitgespeel en van albei en almal wat in hulle belang stel deeglik

gebruik maak. Dit is veral na aanleiding van hierdie opvallende selfgeldingsdrang dat die onderhawige verhandeling tot stand gekom het onder die titel: "Die Kapitalisme en Sosialisme in die Lig van die Werklikheid in Swart-Afrika, met besondere verwysing na die Afrika-gebonde Staatsfilosofie van kontemporêre Tanzanië".

Hierdie verhandeling rond skrywer se studie aan die Universiteit van Stellenbosch af, waar hy die B.A. en B.A. Honeurs-grade verwerf het en 'n groot deel van die navorsing vir sy M.A.-verhandeling gedoen het.

In die eerste plek bedank ek Prof. P.J.Jansen van die Departement van Afrikastudie vir sy groot hulp in die keuse van die oorspronklike tema, verkryging van seldsame bronne en ontleding van 'n groot deel van die navorsingstof. 'n Besondere woord van dank aan Mnr. P.J. Oosthuizen van die Departement van Afrikastudie vir sy gedeeltelike proeflesing en vereenvoudiging van taal, asook aan Prof. G. Hanekom van die Departement van Volkerekunde vir sy advies.

In die tweede plek bedank ek my promotor, Prof. G.A. Rauche van die Universiteit van Durban-Westville vir sy deskundige advies oor die Leninistiese Marxisme waarvan hy 'n eersterangse kenner is. As filosoof en staatswetenskaplike het hy 'n deskundige opinie oor hierdie ideologie wat hy agter die ystergordyn in die praktyk leer ken het. Hy het my met raad en daad bygestaan om my navorsing behoorlik af te rond.

Op hierdie stadium is dit vir my moontlik om my waardering teenoor albei my ouers op skrif te stel. Ek bedank hulle hartlik vir wat hulle vir my deur die jare beteken het en in die besonder vir die aanmoediging wat ek van hulle ontvang het. My vader, Prof. S.I.M. du

Plessis, het my deur talle grondige besprekings wat ek oor die jare met hom gevoer het in 'n beslissende mate gehelp om helderheid, insig en koers te kry.

My dank aan die Direktoraat van Publikasie vir verloop om talle boeke en artikels wat nie in omloop is nie te mag raadpleeg.

My dank aan die Universiteit van Stellenbosch vir die Navorsingskomponentbeurs.

DURBAN, November, 1980

I.M.M. DU PLESSIS

HOOFSTUK I

DIE SOSIALISME EN SY BETREKKING OP SWART-AFRIKA

I. INLEIDING

In die poging om reg te laat geskied aan "Die Kapitalisme en Sosialisme in die lig van die Werklikheid in Swart-Afrika" is albei ekonomiese begrippe ter sake. Maar dit is veral die sosialisme wat ons aandag verdien in die mate waarin daar na die Afrika-gebonde staatsfilosofie van lande soos Tanzanië verwys word as Afrika-sosialisme. Afgelei uit die Latynse woord, socius, word daar in sowel Engeland as Frankryk vroeg in die negentiende eeu van die "sosialisme" gepraat as die term vir die strewe om 'n samelewing in te rig waarbinne die een mens nie die ander uitbuit nie. Dit verskyn in 1827 in Engeland in The Co-operative Magazine en vanaf 1830 in Pierre Leroux se geskifte in Frankryk. Die sogenaamde "sosialisme" is gebore uit die reaksie teen die oordrewe kapitalisme van die destydse Wes-Europese ekonomie.

Die Agrariese en Industriële revolusies wat eerste in Engeland plaasgevind het, asook die Franse Revolusie, het die individualisme van die welgesteldes gedien. Die burgerstand (bourgeoisie) het al hoe invloedryker geword en uiteindelik daarin geslaag om die volle voordele van groter vryheid te geniet namate hulle dit reggekry het om op 'n ongekeerde skaal geld te maak. Wie nie kon byhou nie het uitgesak en veral in Engeland het 'n groot deel van die stedelike bevolking

uiters verarm. Hierdie arm klas het buiten hulle gesinne amper niks besit nie sodat na hulle deur Marx verwys is as die proletariaat, wat aan die Latynse woord, proles, ontleen is, wat "kroos" beteken.

Ten spyte van 'n strewe na gelyke geleenthede het almal nie gelyke geleenthede geniet of daarvan gebruik gemaak nie, sodat ander hulself verplig gevoel het om hulle oor die armes te ontferm.

Uit hierdie besorgdheid oor die lot van ander is die idee van broederskap en gemeenskap ("community") versterk, asook die leer dat die mens sy volle potensiaal en uiteindelijke vryheid kan verkry deur versterking van die bande van gemeenskap. Teenoor die atomisering van die gemeenskap deur privaatonderneming, word in die dekades ná die Industriële Revolusie 'n nuwe orde gebaseer op assosiasie, harmonie en naasteliefde gestel. Dit is die orde van die sosialisme genoem. Sommige voorstanders van die sosialisme het later gewelddadige optrede bepleit om maatskaplike hervorming te bewerkstellig, maar 'n element van die utopiese nastrewing van harmonie en naasteliefde het steeds 'n kenmerk van die sosialisme gebly. Ortodokse ekonome van die "klassieke" skool in die tradisie van Adam Smith en David Ricardo beweer dat die sosialisme nie prakties uitvoerbaar is nie. Hulle hou vol dat die strewe na privaat-wins die onontbeerlike aansporing vir pogings om te produseer is. Hulle glo dat die werklike waarde van die verskillende produksie-faktore slegs in 'n vrye mark volgens onbelemmerde vraag en aanbod bepaal kan word. Hulle verkies dat privaatbesitters, met die minimum mate van inmenging van die staat,

moet/

moet voortgaan om die hoogste mate van algemene welvaart van 'n land se ekonomie te bevorder, deur op 'n bekwame en vooruitstrewende wyse vir hulleself te sorg. Hulle is bang vir die sosialisme wat 'n gemeenskaplike besit of beheer oor die produksiefaktore voorstaan en wat volgens hulle nie genoeg druk op die werkers en bestuurders uitoefen nie. Sulke nie-sosialistiese ekonome meen dat die sosialisme dit moeilik maak om enigiemand vir enige funksie effektief aanspreeklik te hou en tot verslapping in die produksieproses lei. Lippmann en Hayek praat van die totalitêre verslawing en onekonomiese karakter en ondoeltreffendheid van die sosialisme (1). Hulle verwerp die aanspraak van die sosialiste dat openbare besit en gemeenskaplike beheer oor produksie werklik kan verseker dat die enorme hulpbronne wat in 'n toenemende mate deur die toepassing van die natuurwetenskappe ontgin kan word, deur onbaatsugtige bestuurders en wetenskaplikes (dit wil sê enigiemand anders as ambisieuse privaatondernemers) ten volle benut kan word.

Die sosialiste is op hulle beurt nie daarvan oortuig dat die kapitalistiese stelsel daarin slaag om te sorg vir 'n regverdige verdeling van die hele land se welvaart, met die nodige klem op die behoeftes van alle mense nie. Volgens die Sosialiste is die hoofkenmerk van die kapitalisme georganiseerde selfsug. Hulle sê dat privaatondernemers meestal die voordeel van ander buite rekening laat in hulle ywer om privaat-profyt te maak. Die sosialiste beweer daarteenoor dat hulle besorgd is oor die lot van misdeeldes, behoeftiges en minderbevoorregtes in die samelewing. Hulle teoretici veroordeel 'n sosiale orde waarin die swakkere ekonomies uitgebuit word. Hulle beweer dat hulle 'n meer eweredige verdeling van inkomste verkies in

ooreenstemming met individuele behoeftes volgens etiese maatstawe. Hulle beywer hulle vir sosiale transformasie in die rigting van openbare kollektiewe besit en beheer van alle produksiemiddele op 'n koöperatiewe grondslag. In die oortuiging dat 'n regverdigde sosio-ekonomiese orde bereikbaar is, dink sommige sosialiste al hoe meer aan die gebruikmaking van die mag en organisasie van die staat (dit wil sê as hulle nie anargiste of gilde-sosialiste is nie) (2).

In die twintigste eeu het die demokratiese sosialiste in hoogsontwikkelde Europese lande, soos Swede, 'n tussenweg (tussen staatsbeheer en 'n hoë mate van vrye kapitalisme) gevind deur so min as moontlik met die laatmaarloop-beleid ("laissez-faire") van die ou liberalistiese kapitalisme op die gebied van die produksieprosesse in te meng, maar die nasionale produktiwiteit en welvaart so gelyk as moontlik te verdeel. Dit stem ooreen met L.T. Hobhouse se "nuwe liberalisme" waarin hy die tesse van die individualistiese kapitalisme (die "ou liberalisme") met die anti-tese van die sosialisme wil versoen. Reeds in 1911 het Hobhouse uit die dialoog tussen die negentiende eeuse "ou liberalisme" van laatmaarloop ("laissez-faire") en die sosialisme 'n vollediger demokratiese teorie ontwikkel wat na sy mening aan almal se primêre ekonomiese behoeftes reg sou laat geskied (3).

Maar Hobhouse se "nuwe liberalisme" as die kind wat gebore is uit die huwelik tussen die negentiende-eeuse kapitalistiese liberalisme en die sosialisme is maar net 'n enkele moontlikheid om die vroeëre sosialistiese teorieë aan te pas. 'n Ryk verskeidenheid van praktiese omstandighede en grade van anti-kapitalisme het gelei tot uiteenlopende skakeringe in die ideale en teorieë van die sosialisme. Massimo

Salvadori het deur intensiewe navorsing en ontleding vasgestel dat daar wel in 'n algemene sin van 'sosialisme' gepraat kan word, maar dat daar duidelik onderskei kan word tussen die verskillende sosialistiese stelsels wat strek vanaf Plato se ideale samelewing tot Afrika-sosialisme.

Salvadori maak melding van Sir Thomas More se 'Utopia', Babeuf se kommunale regering en Maréchal se manifes oor die "gelykheid" van alle mense. Hy beskryf 'n deurlopende ontwikkelingsproses van die konsep van sosialisme. Onder die negentiende-eeuse sosialiste noem hy baanbrekers soos Robert Owen, Saint-Simon, Fourier, Proudhon, Marx, Engels en Sorel. Hierdie skrywers varieer ten opsigte van die grondslae van die nuwe orde wat deur hulle beoog word, sowel as die wyse waarop hulle hulle idees wil verwerklik. Hy beweer: "To-day, besides socialists without qualification there are Social-democrats, Labourites, Communists of several persuasions" (4). Onder die Marxistiese noem hy Bukharin, Preobrazhensky, Lenin, Trotsky, Stalin en Mao Tse-tung. Hedendaagse "Marxiste" se mening strek vanaf anargisme tot staats-absolutisme. In Hoofstuk V word in vollediger besonderhede kennis geneem van die sentraalgeleide party-diktatuur van die Leninistiese Marxisme in teenstelling met die Afrika-sosialisme met sy klem op die eiesoortigheid van Swart-Afrika en sy mense.

Die sosialisme van die volkere van Swart-Afrika is op die stamstelsel gebaseer. Hierdie mense is nog ná aan hulle oergebondenheid aan die familie-geeste van die voorvaders. Volgens Nyerere rus hierdie familie-stelsel wat eie aan Swart-Afrika is op vier bene: 1) die groter gesinne-eenheid, 2) die verpligting om te werk, 3) die gemeenskaplike besit van grond en 4) die klasloosheid van die tradi-

sionele gemeenskap. Dit is wel waar dat sommige van die intellektuele leiers in die ontwikkelende state van Swart-Afrika in Europa veral gestudeer het toe die sosialisme aan die betrokke universiteite hoë mode was, maar hulle is ook bewus van die eiesoortige realiteite van Afrika (5). Hulle besef dat die sosialisme in Wes-Europa hoofsaaklik gerig is op die herdistribusie van ekonomiese en sosiale geleenthede in hoogsontwikkelde industriële gemeenskappe, terwyl dit in die ontwikkelende landelike state van Afrika moet dien as 'n teorie vir ontwikkeling. Die Wes-Europese sosialisme in sy huidige ontwikkelde vorm is ondenkbaar sonder 'n voorafgaande stadium van kapitalisme waarvan dit die teenvoeter en reaksie is. Maar die Wes-Europese Agrariese en Industriële revolusies wat die hoogkapitalisme en 'n verskerpte klassestryd tot gevolg gehad het, is eie aan die Wes-Europese omstandighede en geskiedenis, terwyl dit alles in die geval van Swart-Afrika en sy mense, nie direk van toepassing is nie.

II. DIE EIE AARD VAN AFRIKA-SOSIALISME

Sedert 1957 word die term Afrika-sosialisme in 'n toenemende mate gebruik om 'n bepaalde stroming te tipeer wat na vore gekom het na gelang ongeveer drie dosyn Afrika-state hulle onafhanklikheid gekry het. Afrika is egter 'n groot kontinent met 'n groot verskeidenheid van tale en kulture, sodat daar onder Afrika-sosialisme nie oral presies dieselfde verstaan word nie. Terwyl die stamstelsel in Afrika-sosialisme sterk op die voorgrond kom, het die klem sedert onafhanklikwording eerder op nasionalisme as op stamgebondenheid geval.

Wanneer daar oor Afrika-sosialisme gepraat word, dink 'n mens bowenal

spesifiek/

spesifiek aan Ghana, Guinee, Mali, Senegal en Tanzanië. In elk van hierdie state het die Sosialisme in 'n mindere of meerdere mate 'n eie karakter, terwyl daar in die algemeen onderskei kan word tussen Afrika-sosialisme en ander vorme van sosialisme. Nog meer pertinent is en bly Afrika-sosialisme onderhewig aan die beskouings van verskillende leiers wat onder 'n verskeidenheid van omstandighede in hulle eie lande optree.

In 1953 het 'n kongres onder voorsitterskap van Léopold Sédar Senghor van Senegal te Cotonou in Dahomé (Benin) plaasgevind, waar 'n poging aangewend is om 'n 'Afrika-doktrine' te definieer wat eie aan die kontinent van Afrika sou wees. Dit is beskryf as 'n mengsel van sosialisme en geestelike tradisionalisme (6). In reaksie teen die ver-Fransing wat Senghor self ondergaan het, is die ambisie om 'n "swart Fransman" te word, verwerp. Maar dit was juis onder invloed van Franse geleerdes dat Senghor se gehegtheid aan die egtheid van Afrika hom laat besluit het om getrou te wees aan homself. Onder invloed van die universele oopheid van die Franse kultuur het Senghor egter ook besef dat "onvermengde beskawing 'n kulturele ghetto is". Sy boek 'Négritude et civilisation de l' universel' (Swartwees en die beskawing in die universele sin) is juis 'n poging om die moontlikheid tot moderniteit en universaliteit van wat eie is aan Afrika te deurgrond. Sy digterlike verwoording van wat eie aan Afrika se mense is, noem hy 'la négritude', dit wil sê 'swartwees'.

In 1962 het die regering van Senegal die nasies van Afrika uitgenooi om te Dakar te bepaal wat presies onder Afrika-sosialisme verstaan moet word. Maar, selfs by hierdie konferensie het die betrokke afge-

vaardigdes nie daarin geslaag om presies te bepaal wat onder hierdie ideologie verstaan moet word nie. Uiteenlopende gedagtes van 'n groot aantal Afrikaleiers en persoonlikhede is betrokke in die ontwikkeling van die begrip Afrika-sosialisme (7). Die gevolg is dat Afrika-sosialisme nog nie 'n afgeronde konsep is nie en meer dikwels toegejuig as gedefinieer word (8). Eerstens is daar net soveel verskillende tipes van sosialisme as wat daar verskillende lande met hulle konkrete omstandighede is. Tweedens word daar in 'n breë verband in Afrika melding gemaak van 'Koöperatiewe sosialisme', 'tradisionele sosialisme' en 'demokratiese sosialisme', sowel as 'Moslem-sosialisme', of 'Arabiese sosialisme'. (9).

III. SENGHOR SE BENADERING

Daar kan geen twyfel bestaan omtrent die "humanisme" wat deur Senghor beoog word nie. Dit beteken die kulturele ontwikkeling van sosiaal onvervreemde vry mense. Die implikasie hiervan is die mens se ontdekking van homself in sy eie kulturele omgewing ten einde sy eie groei te bevorder. As humanis voel Senghor dat die een mens nie die ander mag uitbuit nie en dat die sosialisme die vryheid en demokrasie moet bevorder. Hy stel dit soos volg: "Socialism without freedom as a major objective can only be totalitarianism, for it would be the negation of man. Indeed one cannot plan a socialist society while denying man's basic attribute, that is freedom - freedom of thought, action, work and creation (10).

As een van die groot eksponente van Afrika-sosialisme is Senghor bowenal bekend as die voorstander van 'swartwees' (négritude), wat

deur hom nie as rassisme beskou word nie, maar die verheerliking van kultuur (11). Terselfdertyd is hy daarvan bewus dat etniese faktore, godsdiens en woonplek varieer. Sy definisie van 'swartwees' (négritude) is dat dit 'n gemeenskaplike kulturele faktor is wat aan alle Negers wat hulle herkoms in Afrika het, behoort (12). Hy laat die klem val op 'n gemeenskap van 'siele' binne die verband van swartbewustheid, in verset teen enige smeltkroes-beleid wat kulturele eiesoortigheid bedreig.

Senghor is oortuig dat die sosialisme 'n ideologie is wat vir die welsyn van die mens bedink is. Dit beteken dat 'n plan vir die ordening en versorging van die samelewing, gebaseer op geregtigheid, uitgewerk word en wat afhanklik is van die kennis en insig wat ons van die mens het. Hoewel die doelstelling is om die persoon so vry as moontlik te hou en te maak, word sy solidariteit met ander nie uit die oog verloor nie. Daarom beskou Senghor die sosialisme as 'n metode van handeling binne sosiale realiteite wat veranderlik is volgens geografiese en historiese omstandighede. Hy beweer: "Socialism's ultimate aim is the liberation and free development of man in a particular socio-cultural setting" (13).

Senghor laat die klem op aksie val en vergeet nooit die primêre belangrikheid van 'swartwees' (négritude) vir die mense wat hulle oorsprong in swart Afrika het nie. Hy stel dit so: "What is the essential problem? Neither electoral propaganda, nor the formation of a third force, nor anti-Sovietism or anti-Americanism Our action tends precisely to refuse to enter one or the other camp

(because)/

(because) the third force degenerates from the international to the national level to the extent that a party obeys foreign slogans Our problem is less that of a third force than that of the Primary Force of Africa, which must once again become the First Force" (14). Hy gaan nie so ver as Frank Moraes nie wat beweer dat 'swartwees' (négritude) met sy klem op kulturele wortels en verset teen assimilasië neig om rassisties te wees (15).

Aangesien Senghor se Afrika-sosialisme eie wil wees aan die kontinent van Afrika, is hy skepties teenoor Westerse sowel as Oosterse stelsels. Hy stel dit sterk dat die kapitalistiese stelsel nie oor-geplant kan word op 'n land waar die individu nie die nodige kapitaal besit nie en ook nie geskoold is in die tegniek en wetenskap van hierdie stelsel nie. Die kommunisme is vir hom selfs nog minder aanneemlik, sodat hy die materialistiese oorsaaklikheid van hierdie stelsel verwerp as 'n 'siellose monster' (16). Daar bestaan by Senghor geen twyfel nie, dat die mens oor sy eie lot beskik en sy omgewing kan verander om hom te pas. In ooreenstemming met die geesteswaardes van die Afrikaan wil hy sy land self bou, nie net volgens die ingevoerde sosialisme uit Europa nie, maar ook volgens die gemeenskapstradisie van die swart Afrikaan (17).

Senghor se standpunt ten opsigte van internasionale ideologiese konflik is duidelik: Aan die een kant wil hy geen onnodige anti-Kommunistiese vervolging toelaat nie, omdat dit die spanninge tussen die kapitalistiese en kommunistiese magsblokke ten koste van sy eie land mag verhoog. Aan die ander kant wil hy die nasionalisasie van industriële en handelsondernemings vermy. Die Weste mag hierdie

nasionalisasie as kommunisme beskou en potensiële beleggers kan hierdeur ontmoedig word. Maar op die keper beskou beteken Senghor se benadering om: Onder die banier van ekonomiese demokrasie en geestelike vryheid die ateïstiese kommunisme, sowel as die meer gematigde sosiale demokrasie van die Tweede Internasionale te vermy. Hy stel dit soos volg: "Thus, in the working out of our African Mode of Socialism, the problem is not how to put an end to the exploitation of man by his fellow, but to prevent it ever happening, by bringing political and economic democracy back to life: our problem is not how to satisfy spiritual, that is cultural needs, but how to keep the fervor of the black soul alive (18).

IV. SITHOLE SE STANDPUNT OOR AFRIKA-SOSIALISME

'n Skeptiese benadering tot Leninistiese Marxisme vind ons ook by Ndabaningi Sithole. Hy het die Sosialistiese teorieë van 'n aantal Afrika-leiers deeglik geanaliseer. Hy noem die name van Nyerere, Sekou Touré, Tom Mboya en Kwame Nkrumah. Uit hierdie studie van Afrika-sosialisme blyk dat die tradisionele konsep van die mensgesentreerde Afrika-gemeenskap vir almal in 'n mindere of meerdere mate ter sake is. Terselfdertyd is spore van sowel die kapitalisme met sy profytmotief as die Leninistiese Marxisme met sy partydiktatuur by hierdie leiers te bespeur. Dit is egter deur die verskillende leiers uiteenlopend aangewend of verwerp.

Sithole lê veral klem op die belangrikheid van die uitgebreide gesins-eenheid, universele broederskap, die vermyding van eksploitasie, asook sekuriteit en gelykegeleenthede vir almal. Die mense van Afrika

is vir hom in die middelpunt. Eerstens beklemtoon hy die betrokke mense, tweedens die produksiemiddele en derdens die distribusie-middele. Hy verklaar: "Socialism as a theory seeks to order the relationships between the people and the means of production and the means of distribution so that maximum economic benefit accrues to the maximum number" (19).

Sithole neem kennis van Nyerere se benadering dat die samewerking van die betrokke mense van primêre belang is. Hy wys daarop dat Nyerere nie melding maak van dwang, mag of regimentasie nie en skryf: "A socialism that is based on the willing co-operation of the people accords to our fundamental principle of people-centredness" (20).

Daar bestaan by hom geen twyfel dat die Afrika-sosialisme beoog om die volk as 'n geheel te bevoordeel nie. Hy stem met President Senghor van Senegal saam dat die Sosialisme veg teen sosiale oneerlikheid en ongeregtheid. Hy dink in hierdie verband veral aan Nyerere se konsep van die groter gesinne-eenheid en universele broederskap. Anders as die doktrinêre sosialisme is die ideaal in Afrika inderdaad om alle klassestryd van die begin af te vermy. Ook word die gevare van die kapitalisme raakgesien, en word die klem geplaas op mense en nie profyt nie. Hy beweer: "People cannot be treated like things in order to make super-profits. Neither profit nor doctrine can be allowed to be the centre of things. People are to be the centre of things. This is African Socialism" (21).

Alhoewel Sithole insien dat mense hebsugtige neigings het (en die kapitalistiese stelsel nie hieronder kan klaarkom nie), voel hy dat

dit deur 'n samehorigheidsgevoel versag moet word. Dit lyk vir hom asof Tom Mboya 'n gesonde basis vir Afrika-sosialisme gevind het in sy beklemtoning van 'die seuns en dogters van die grond'. Die gemeenskaplike sekuriteitsin en gasvryheid van Afrika word nie uit die oog verloor nie. Hy besluit in hierdie verband soos volg:

"Familyhood, equality of persons, communal ownership of land, equality of opportunity, honest work, a sense of togetherness, a rejection of graft and meanness, a loyalty of society, a sense of security, and universal hospitality are the bases of African Socialism" (22).

Sithole vind dat Nyerere, Mboya, Sékou Touré en Nkrumah se begrippe almal gefundeer is, maar dat hulle nie volledig met mekaar saamstem nie. Nyerere plaas die klem op die fundamentele konsep van die universele broederskap van die mens wat moet groei uit die gemeenskaplikheid van die familie. Hy verwerp die kapitalistiese samelewing wat volgens hom afhanklik is van die uitbuiting van die een mens deur die ander, sowel as die doktrinêre sosialistiese samelewing wat die onvermydelike klassestryd tussen mens en mens voorveronderstel. Op sy beurt beklemtoon Mboya 'n gemeenskaplikheid wat uitgedruk word deur die konsep van 'seuns en dogters van die volk'. Dit beteken die gemeenskaplike besit van grond, onderlinge gelykheid en lojaliteit teenoor die gemeenskap. Sékou Touré se sosialisme is nader aan die Leninisme met sy universele versosialisering, maar hy beoog die verworping van die kapitalistiese stelsel en die harmonisering van die lewenstoestande. Hy is anders as die Leninistiese Marxiste gekant teen die onderwerping van die mens aan ideologieë, in die oortuiging dat dit die mens is wat die ideologie maak en nie omgekeerd nie. Nkrumah het die Afrika-sosialisme beskou as 'n middel tot 'n doel en geensins as 'n doel op sigself nie. Hy wou die profytmotief van die kapitalisme uitskakel

en die produksiemiddele onder die beheer van die gemeenskap plaas. Dit spruit voort uit sy aanvaarding van die sosialisme as 'n stelsel wat die lot van mense sou kon verbeter: 'n begrip wat volgens hom sterk in teenstelling is met die uitbuiting in die kapitalistiese sisteem.

Sithole sien in hierdie vier voorbeelde sekere ooreenkomste. Hy beweer: "First, there is a strong emphasis on people as people (people-centredness). Secondly, there is a strong feeling against the capitalistic system. Thirdly, there is an equally strong feeling against doctrinaire socialism exalted above man. There is a clear and decided rejection of absolute socialism, but there is a ready acceptance of a relative, adaptable socialism. Fourthly, there is a readiness to maximize social benefits for the maximum number" (23).

Die belangrikste vraag wat met betrekking tot die Afrika-Sosialisme ontstaan, is waarom die Afrika-leiers so sterk gekant is teen die kapitalistiese stelsel. Dit blyk eerstens dat die hoë profyte wat deur die eertydse koloniale moondhede in Afrika beoog is daartoe gelei het dat die mense van Afrika soos goed behandel is en nie soos persone nie. Onder hierdie omstandighede het swart kapitaliste hulle net soos blanke kapitaliste gedra, sodat dit niks met ras te doen het nie. 'n Tweede rede waarom die mense van Afrika so anti-kapitalisties is, moet gesoek word in die feit dat die burgers van Afrika-lande self nie oor die vereiste kapitaal beskik nie, terwyl die buitelandse kapitaal wat aangebied word woekerwinste beoog. In die plek van die profytmotief van die kapitalistiese stelsel wil die Afrika-leiers die mense van hierdie kontinent in die sentrum van

die ekonomie hou. Hulle kan nie die luukse van 'n laissez-fair-ekonomie bekostig nie. Daarom beweer Sithole: "Let it be remembered that African Socialism looks forward to the day when African society will cease to exist as a vast field of exploitation by individual and foreign interests" (24).

Daar is volgens Sithole geen werklike weerstand teen die invoer van die Sosialisme in Afrika nie, onder andere omdat daar onder die swart mense geen miljoenêrs of ander groot finansiële magnate suid van die Sahara is nie. Aan die ander kant is die Afrika-leiers baie versigtig in hulle definisies van die Sosialisme en duidelik gekant teen doktrinêre Sosialisme. Sithole beweer: "Just as they are saying, 'Capitalism - hands off Africa!' so are they saying, 'Doctrinaire socialism - hands off Africa!' They do not accept the thesis that there is, or there should be, a blue-print socialism. To them socialism is relative, not absolute" (25).

V. NYERERE VAN TANZANIË AS LEIER

Tanzanië het alreeds 'n internasionale reputasie wat hoofsaaklik gebaseer is op die persoonlikheid en geskrifte van President Julius Nyerere. Ter sake in hierdie verband is eerstens die eiesoortigheid van die land, want die besondere sosialisme waarna verwys word as 'Ujamaa', het nie in 'n lugleegte ontstaan nie, maar binne 'n politieke verband en onderhewig aan die ekonomiese perke wat daarmee saamhang. Tweedens berus die definisie van hierdie ideologie, alhoewel nie uitsluitlik nie, in 'n oorheersende mate op Nyerere se

begrippe (26). Uit die konkrete situasie waarin hy hom in Tanzanië bevind het, het Nyerere die toekomsverwagtinge en beleid van die nuwe Tanzaniese sosialisme geformuleer en besiel.

'n Omvattende politieke kultuur waaraan sowel die massas as die bevoorregtes in Tanzanië deel het, bestaan reeds. As die "vader" van sy land het Nyerere alle burgers in aanmerking geneem en sodoende gepoog om verankerend te bly in die tradisie van sy mense (27). Sy regeringstyl het hy aangepas by die kenmerke van die reeds bestaande samelewing in Tanzanië. As praktiese politikus en leier het hy besef dat die toekoms van hierdie land alleenlik sinvol bepaal kan word deur rekening te hou met die aard van die samelewingstruktuur (28).

Nyerere se ontwikkelingsfilosofie vir Tanzanië kom neer op 'n sintese tussen kulturele kontinuïteit en modernisasie (29). Op die wêreldtoneel word Nyerere dikwels beskou as 'n verpersoonliking van sy land. Dit is omdat hy onteenseglik veel bygedra het tot die beeld en vorming van hierdie nuwe staat. In Swahili beteken die woord "baba" vader in die mees omvattende sin. Daarom word daar na Nyerere verwys as "Baba Ya Taifa", dit wil sê "vader van die nasie". Hy word ook Mwalimu genoem, wat beteken leermeester of waarheidskenner. As eerste leier van 'n onafhanklike Tanzanië (voormalige Tanganjika) het Nyerere onteenseglik 'n besondere stempel op hierdie land afgedruk (30).

'n Verskeidenheid van leiers in Afrika en elders met hulle eie sienswyses oor die politiek van Tanzanië is dit oor een ding eens, naamlik

dat Nyerere hulle hoogagting waardig is. Sy beeld is verhewe bo die van die party en van die regering. Hy geniet groot bewondering in die wêreld. Dit word algemeen waardeer dat hy teruggekeer het na die massas deur wie hy besonder hoog geag word as die persoon met die meeste gesag in Tanzanië. Selfs die feit dat Nyerere se standpunte nie deur almal ewe goed verstaan of gedeel word nie, verhoinder nie dat hy dwarsdeur die land toegejuig word nie. Die meeste mense hou van hom en hulle het baie hoë respek vir hom, (31) want hy is 'n nederige en toegewyde man wat verkies om in sy eie huis te woon en nie in die paleis van die president nie.

Anders as die meeste Afrika-leiers is sy teenwoordigheid en persoonlikheid egter nie onontbeerlik vir sy regering nie, juis omdat sy beleid so deeglik uitgewerk is en voortdurend helder verduidelik word. Dit is opvallend hoe vas Nyerere op die grond staan. Hy ken sy eie perke en is duidelik bewus van die kwesbaarheid van die ontwikkelende lande in die magspolitiek van die wêreld. Hy het nie korrup geword nie en dikwels daarin geslaag om te doen wat hy sê. Hatch beweer: "Nyerere remains humble, antipathic towards all forms of ostentation or charisma, firm in his belief that every individual is responsible for making a contribution to the community of which he is a member - village or world society" (32).

Nyerere wil nie sy persoon op die voorgrond stoot nie, sodat hy vroeër nie so bekend as Nkrumah was nie. Hy is in elk geval 'n aantreklike persoonlikheid, sodat Alan Rake beweer het: "Nyerere radiates a charm and charisma that makes him (one) of the most beloved leaders in Africa" (33). Sulke sjarme mag 'n mens natuurlik nie laat vergeet

nie dat geen mens volmaak is nie en dat sjarme 'n mens al te maklik kan mislei.

Tanzanië het 'n groot verskeidenheid van stamme en politieke strominge maar dit is verbasend hoeveel eenheid Nyerere in daardie land tot stand gebring het. Hoewel Swahili as 'lingua franca' van die hele land die kommunikasieprobleem in Tanzanië baie verlig het, (34) het daardie land nogtans in 'n besondere mate behoefte aan sterk leierskap. Die grootste struikelblok van daardie land is die onkunde, armoede en lae gesondheidspeil van sy bevolking (35), maar sedert onafhanklikwording is dit in 'n mate oorwin deur die feit dat die burgers onder die leiding van Nyerere gretig was om hulle eie lot te beheer en te verbeter (36). Nyerere het ook oortuigend daarin geslaag om die vertroue van die Westerse wêreld te behou sonder om die Afrika-nasionalisme teleur te stel (37).

Nyerere se Katolieke agtergrond het sy nederigheid in 'n aansienlike mate versterk. Dit mag daartoe bygedra het dat hy nie met Nkrumah vergelyk kan word in die stryd om die leierskap van die Pan-Afrika-beweging nie. Nyerere en Nkrumah het van mekaar verskil in verband met die Pan-Afrika-gedagte. In Julie 1964 het die verskille tussen Nkrumah en Nyerere in Kaïro 'n hoogtepunt bereik. Nkrumah het Nyerere daarvan beskuldig dat hy verantwoordelik was vir die mislukking van die "Bevrydingskomitee" van die OAE wat sy setel in Dar-es-Salaam het en die aanvalle teen Suidelike Afrika organiseer. Nyerere was op sy beurt ontevrede met die danige vereniging van Afrika onder 'n enkele regering, soos voorgestaan deur Nkrumah. Hy het die motiewe vir so 'n vereniging as 'n oneerlike dekmantel beskou en beweer:

"This union government business has become a cover for doing some of the most unbrotherly things in our part of Africa" (38).

Toe Nkrumah in 1966 die bewind in Ghana verloor het, was Nyerere reeds die belangrikste figuur in die bevrydingstryd teen Mosambiek en Rhodesië. So het hy in 1965 diplomatieke betrekkinge met Brittanje verbreek oor daardie land se magteloosheid teenoor die eensydige onafhanklikheidsverklaring van die Rhodesiese regering (UDI). Dit het 30 maande geduur voordat die Britse regering hom daarvan kon oortuig dat Rhodesië se onafhanklikheid onder 'n blanke minderheidsregering nie deur hulle erken sou word nie (39). Verder het Nyerere op die voorgrond getree deur Biafra in sy stryd om onafhanklikheid van die res van Nigerië te steun, terwyl hy ook Suid-Afrika na republiekwording nie wou toelaat om lid van die Statebond te bly nie (40).

In 1964 en 1974 is mislukte staatsgrepe teen Nyerere se gesag in Tanzanië gerig, maar opposisie teen hom was tot sover sporadies, ongeorganiseerd en buite die regerende politieke party (41).

VI. DIE DRIE HOOFTEMAS VAN DIE AFRIKA-SOSIALISME

Nou dat daar kennis geneem is van 'n aantal voorstanders van die Afrika-sosialisme kandaar aandag gegee word aan die drie hooftemas van hierdie ideologie, naamlik die strewe na 1) kontinentale identiteit, 2) ekonomiese ontwikkeling en 3) sentrale beheer wat groepsverhouding reguleer en klasse-indeling in die samelewing uitskakel.

1. Die strewe na kontinentale identiteit

Uit 'n reaksie teen die vernedering van die koloniale tydperk wil

die onafhanklike state van Afrika hierdie tydperk totaal ontgroeï. Feitlik alles wat met die tydperk van die kolonialisme geassosieer kan word, word verwerp. Dit beteken 'n reaksie teen Europa en 'n soeke na 'n verenigende leerstelling of doktrine.

In hulle strewe na ideologiese onafhanklikheid het die Afrika-leiers gesoek na idees wat hulle onderskei van die leerstellinge van Europa en die terugkeer na Afrika. Afrika-sosialisme is onafskeidelik hieraan verbonde. Hierdie reaksie gaan selfs so ver dat die Britse Arbeidersparty en die Franse Sosialistiese Party geassosieer word met die kolonialisme wat uitgeoefen is deur daardie groot moondhede.

Die meeste Afrika-lande was gekoloniseer sodat dit nie verbasend is nie dat die bevrydingstryd van die jare vyftig baie Afrika-leiers in hierdie verset teen Europa dieselfde dinge op verskillende maniere laat sê het. Hier dink ons byvoorbeeld aan Senghor se 'négritude' en Nkrumah se 'African Personality'. Die anti-kolonialisme wat die mense van Afrika in hulle onafhanklikheidstryd verenig het, was nie meer genoeg nie en daar is gesoek na 'n nuwe doktrine (42). Onder hierdie omstandighede het die mense van Afrika dit makliker gevind om hulle met Swart Afrika as geheel te identifiseer (African-ness) as met 'n bepaalde land soos Ghana, Togo of Njassaland, sodat die Pan-Afrikanisme 'n dryfkrag geword het. Dit is dus nie verbasend nie dat Afrika-sosialisme as 'n ideologie ontstaan het, wat die identiteit van die mense van Swart Afrika beklemtoon het, terwyl dit die invloed van die buitewêreld verwerp het. As deel van die ontdekkingsproses van 'n inheemse swart samelewing het die Afrika-sosialisme in sy oorspronklike vorm drie kenmerke, naamlik 1) die gemeenskaplike

besit van grond, 2) die strewe na gelykstelling (egalitariese strewe) na die samelewing en 3) die uitgebreide struktuur van sosiale verpligting wat gelei het tot 'n aansienlike mate van samewerking. Die Afrika-sosialisme glo nie dat die mens deur 'n ideologie getiraniseer moet word nie, maar deur 'n inheemse verligte sosialisme gedien moet word.

2. Die strewe na ekonomiese ontwikkeling

'n Hele aantal Afrika-lande was vanaf hulle onafhanklikwording sosialisties gesind en daar was 'n sterk neiging om ekonomiese groei met Afrika-sosialisme te identifiseer. Daar is spoedig in die Afrika-lande besef dat politieke onafhanklikheid sonder ekonomiese onafhanklikheid nie veel vir hulle beteken nie. Die gelykstelling van Afrika-sosialisme met ekonomiese ontwikkeling het onteenseglik beteken dat die mikpunt aanvaar is dat die ekonomie in die betrokke lande deur die staat beheer moet word. Omdat belangrike dele van die nuwe nasionale ekonomie na onafhanklikheid nog in 'n groot mate in die hande van vreemdelinge gekonsentreer was, het baie Afrika-leiers nasionalisasie (of 'n proses van sosialisering) as 'n noodsaaklikheid beskou. Beheer oor groot dele van hulle ekonomie deur nie-Afrikane is beskou as 'n ontoelaatbare refleksie op hulle eie politieke soewereiniteit.

Ten spyte van die verskeidenheid van beleid wat in die Afrika-lande aangetref word, bly dit 'n feit dat die staat 'n oorheersende rol in die meeste van hierdie lande speel. Dit geld ook op die gebied van onderneming en ekonomiese ontwikkeling. Onder hierdie omstandighede moet die staat eerstens die ekonomie beplan, tweedens die

nodige kapitaal voorsien en derdens die ekonomie in die rigting van die staatsbeleid stuur. Dit wil sê die staat moet die middele van produksie beheer, sodat die akkumulاسie van kapitaal hoofsaaklik as 'n regeringsverantwoordelikheid gesien word.

Omdat die staat so 'n belangrike rol in die landse ekonomie speel, is dit begrypplik dat die vorming van private swart ondernemers nie juis aangemoedig word nie, want sulke privaatinisiatief wat tot klasvorming lei word volgens die Afrika-sosialisme nie as bevorderlik vir die algemene welvaart beskou nie. In die lig van hierdie omstandighede eis die sosialiste 'n groot mate van staatsbeheer oor alle ekonomiese bedrywighede. "The accumulation of capital is seen, therefore, as being primarily a responsibility of government" (43). Dit is wel soms noodsaaklik vir so 'n sosialistiese regering om privaatbeleggers uit die buiteland aan te moedig om geld in die land te belê, maar die voorkeur word aan die staatsbeheer van die ekonomie gegee. Die hoofneiging is om die groei van 'n netwerk van sentraal-beheerde inheemse instellings wat kapitaal vergaar aan te moedig, soos in die geval van bemarkingskoöperasies en volksbanke, wat deur die sentrale gesag gemanipuleer kan word.

Die mate waarin die staat hom met die ekonomie bemoei en voorwaardes aan voornemende beleggers stel, verskil van land tot land. Nietemin bly buitelandse kapitaal en tegniese vaardigheid baie belangrik vir die ontwikkeling van alle Afrika-lande. Daarom kan hulle dit nie bekostig om die buiteland af te skrik nie en word hulle deur die feite verplig om te onthou dat die binnelandse oogmerke van die Afrika-sosialiste juis buitelandse beleggings kan afskrik.

Binne die wyer verband van die wêreld ekonomie bly die meeste Afrika- ekonomieë afhanklik van die uitvoer van primêre produkte. Afgesien van die sosialistiese oogmerk in die landse ekonomie van so 'n Afrika- land moet daar met die wêreldmark rekening gehou word en dit is soms voordelig om met die betrokke buitelandse koper langtermyn- ooreenkomste te sluit. In baie gevalle het sulke Afrika-lande net een belangrike uitvoerprodukt en mag die bevordering van die verkoop van die enkele primêre produk nie verwaarloos word nie, maar daarnaas moet die betrokke lande in hulle eie belang probeer om te diversifiseer, sodat hulle 'n groter verskeidenheid produkte kan hê om te verkoop.

Buitendien is die Afrika-lande ten spyte van hulle sosialistiese programme van beleggingskapitaal uit die buiteland afhanklik en moet hulle teen wil en dank rekening hou met die eise en voorwaardes van die betrokke geldmark. Juis omdat die lande van Afrika nog ver verwyder is van die ideaal van 'n gemeenskaplike mark vir die hele kontinent, word sosialistiese sowel as nie-sosialistiese Afrika-state verplig om voort te gaan met hulle eie territoriale ekonomieë. Hulle moet hulle probeer versoen met ekonomiese betrekkings met die buiteland waaroor hulle weinig of geen beheer het nie. Daar word beweer: "To date, few practical steps have been taken to lessen the dependency of African states on exports of primary commodities. There exists a vague belief that at some future time "economic independence" will be achieved" (44).

Teen hierdie agtergrond is Afrika-sosialisme in baie gevalle niks anders as 'n gerieflike leerstelling (doktrine) om as 'n rookskerm te gebruik nie. Terwyl Afrika-state ekonomies nie goed vaar nie,

probeer hulle hul mislukkingsof onoordeelkundige beleid te regverdig deur te sê dat dit in belang van die ideaal van Afrika-sosialisme is. Tydige en ontydige inmenging van die regering, dikwels tot nadeel van die ekonomie, word dan met groot woorde en sosialistiese slagkrete geregverdig, sonder oortuigende verduideliking en verklaring.

3. Die uitskakeling van klasse-indeling in die samelewing

Die uitoefening van beheer oor die ekonomieë van die onafhanklike Afrika-state was nie maklik nie. Die betrokke regerings moes in die eerste instansie die geesdriftige medewerking van die volk kry om die nodige ekonomiese aktiwiteite vir die poging tot ophoping van kapitaal te verseker.

Die vertrek van die koloniale heersers het wel beteken dat swartmense meestal blankes in die staatsdiens vervang het, maar houdings wat in die koloniale tydperk ontstaan het, word nog altyd deur die swartes self openbaar. Buitendien het die einde van die kolonialisme die lewensomstandighede van die grootste deel van die bevolking nie noodwendig verbeter nie. Werkloosheid en 'n lae lewenstandaard duur voort.

Die grootste voordeel van Afrika-sosialisme is die beklemtoning van die identiteit van die nasionale eenhede van Afrika en die mobilisasie van die hele nasie vir ekonomiese ontwikkeling. As 'n verenigende leerstelling het die Afrika-sosialisme dieselfde uitwerking as wat die nasionalisme gehad het in die periode voor onafhanklikwording. Terselfdertyd probeer die Afrika-leiers om klassevorming te keer.

In hulle poging om die neiging tot gelykstelling van die Afrika-gemeenskap te behou, is die Afrika-sosialisme baie handig. Met die klem op die groter eenheid, naamlik die hele nasie, is die oogmerk om 'n lae graad van stratifikasie of klasseindeling binne die gevestigde volksgemeenskap te verseker. Die leiers verwag opoffering van almal, ook harde werk waaraan alle elemente in die nasie deel het as 'n kollektiewe geheel. "African Socialist thought is universally marked by the idea of sacrifice for the larger collectivity" (45).

Anders as in die Weste word die klem in Afrika nie op die enkeling geplaas nie. Die Afrika-sosialis dink in terme van die tradisionele samelewing van Swart-Afrika met sy kommunale karakter en neiging tot gelykstelling en klasloosheid. Die oortuiging is dat die enkeling homself alleenlik binne 'n bepaalde samelewing kan uitleef, dit wil sê die samelewing gee aan hom gestalte, en hy het 'n samehorigheidsgevoel met sy medeburgers. Die groepsgees bevorder sy intensie en aspirasie.

Dit is slegs in terme van ander mense dat die individu bewus word van sy eie bestaan. As deel van 'n sosiale stelsel het die enkeling verpligtinge, voorregte en verantwoordelikhede nie net teenoor homself nie, maar ook teenoor ander. Dit is 'n stand van sake wat in 'n besondere mate in Afrika raakgesien en bevorder word, want die leiers van Afrika glo dat die Afrika-sosialisme saamhang met die kommunale karakter van die stamlewe in Afrika. Verder glo hulle dat die ideaal van nasionale eenheid makliker binne die raamwerk van 'n sosialistiese stelsel ('n gesentraliseerde stelsel) bereik kan word. Koppe tel in die Westerse demokratiese sin interesseer die Afrika-leiers

nie veel nie. Hulle verkies om die 'algemene wil' van hulle volk self te bepaal onder hulle gesentraliseerde gesag.

In Afrika word daar dikwels meer waarde aan die kommunale as aan individualisme geheg. Die storende faktor in die kapitalisme is volgens die voorstanders van Afrika-sosialisme juis in individuele privaatbesit geleë. Die strewe is teen georganiseerde selfsug gerig en inderdaad teen individualisme, want: "Private ownership, in so far as it heightens individual ambition and produces a desire for personal gain, destroys those characteristics in African society that are most highly prized. Yet it is vital to realize that the African Socialist argues that this 'alienation' is not only an essential feature of capitalist society but equally common in communist society" (46).

In die agtergrond bly daar in Afrika 'n sterk agterdog teen moderne grootskaalse ekonomiese organisasies, ongeag of hulle kapitalisties of Leninisties is. Afrika-sosialiste is bevrees dat spesialisasie en regimentasie menslike verhoudinge sal versteur en die werker sal vervreem van die persoonlike tevredenheid wat hy uit sy ambag behoort te kry. Terwyl die koloniale heerskappy bekend is vir bestuurskapitalisme (managerial capitalism) met onpersoonlike verhoudings hou die openbare besit (public ownership) dieselfde gevaar van onpersoonlike verhoudings in. Hierdeur ontstaan daar 'n dilemma vir die Afrika-sosialisme met sy klem op die mens, die strewe om mense teen alle verwaarlosing van hulle humaniteit te beskerm. Vinnige ekonomiese ontwikkeling, die intensiewe ontginning van skaars natuurbronne en die grootskaalse onpersoonlike organisasie wat daarmee gepaard gaan, laat die persoonlikheid van die mens buite rekening. So 'n meganiese

sielododende toestand van sake vergeet die mens.

In die wêreldpolitiek stel Afrika-sosialisme die betrokke lande in staat om hulle duidelik te onderskei van die Ooste sowel as die Weste. Afrika-sosialisme beteken dan meestal neutraliteit en onafhanklikheid van ander ideologieë, asook van politieke oorheersing deur die gevestigde buitelandse magsblokke (47).

VII. AFRIKA-SOSIALISME IN DIE INTERNASIONALE POLITIEK

'n Beleid van onverbondenheid of positiewe neutraliteit word reeds vir 'n aantal jare deur die meeste Afrika-lande in die Verenigde Volkere-Organisasie gevolg. Hierdie lande besef dat hulle deur Amerika of Rusland oorheers sal word en hulle bedingingsmag in die V.V.O. sal verloor indien hulle permanent sou kant kies in daardie organisasie. Die oogmerk is om Afrika as 'n derde krag in die wêreldpolitiek te laat geld, wat alleenlik moontlik is as hierdie kontinent onverbonde bly en elke internasionale situasie op sy eie meriete behandel, volgens eie oortuiging (48). So word die gevare van internasionale konflik verminder. Die gevolg is dat Afrika se eiesoortigheid hom sowel na binne as na buite laat geld. Afrika-sosialisme is nie beperk tot enige van die betrokke state nie, maar het betrekking op Swart-Afrika as geheel, want dit speel 'n belangrike rol in swartbewustheid en swartsolidariteit.

Die state van Afrika is bewus van die eie persoonlikheid en die eie ideologie van hulle kontinent. Buitelandse modelle word verwerp en die eiesoortigheid word bewustelik beklemtoon. Die Afrika-sosialisme is 'n soort deklarasie van die Afrikaan dat hy deur homself en vir

homself moet optree. Hieruit is dit duidelik dat die state van Afrika beslis nie aan een van die magsblokke van die wêreld gekoppel is nie.

Omdat die Afrika-state so 'n belangrike deel van die Derde Wêreld uitmaak, oorheers hul invloed by opinievorming binne hierdie groep. Hulle eiesoortigheid is opvallend en daar word baie notisie daarvan geneem. Individuele leiers van Afrika het binne 'n ongelooflike kort tyd prominensie verkry onder andere as gevolg van eerstens, hulle geskifte waarna soms verwys word as hul ideologie, en tweedens, die verrassende houding wat hierdie Afrika-leiers ten opsigte van internasionale sake inneem.

Dit is veral opvallend hoeveel Afrika-state, klein en groot, deelneem aan die mees dramatiese debatte by die V.V.O. en hoe ver verwyder hulle emosionele benadering van die tradisionele Westerse volkereg sowel as die konsekwente Leninisties - Marxistiese dogmatisme verwyder is. Dit is dus nie verbasend nie dat die lande van Afrika al vir 'n geruime tyd in die brandpunt van die internasionale belangstelling is.

VIII. EVALUERING

Dit blyk dus dat Afrika-sosialisme in 'n mate 'n terugkeer na die eie wortels van die mense van Afrika is, as 'n reaksie teen koloniale beheer en teen afhanklikheid van die sterk industriële state, maar terselfdertyd ook 'n poging om die beste uit alle beskikbare moderne moontlikhede te haal. In elk geval het Van Rensburg gelyk wanneer hy beweer dat dit "tans nog onmoontlik (is) om 'n bevredigende de-

finisie van Afrika-sosialisme te gee omdat dit in die praktyk nog nie volledig uitgekristaliseer het nie" (49). Terwyl die Afrika-sosialisme ontwikkel word as 'n eiesoortige en onafhanklike ideologie vir die Afrikane, bly dit nog altyd 'n oop vraag of die Afrika-sosialisme hoegenaamd geslaag het en of groot aanpassings in die toekoms verwag kan word.

Nietemin is dit bowenal seker dat die Afrika-sosialisme eerder die gevestigde belange van die stamme van Afrika wil konsolideer as om 'n radikale sprong in die onsekerheid te waag. Dit is nou eenmaal nie 'n revolusionêre ideologie wat op die dialektiese metode (dialektiese wette) gegrond is nie, maar 'n ewolusionêre benadering wat in materiële asook geestelike opsig in en op die tradisionele Afrika-stamgemeenskappe as konkrete, organiese lewende gehele gevestig is.

Soos blyk uit die aangehaalde woorde van die toonaangewende persoonlikhede wat steeds gestalte gee aan die kontemporêre wêreldbeskouings van die mense van Swart-Afrika word die Afrika-sosialisme onder alle omstandighede gekenmerk as 'n sintese tussen tradisionele inheemse waardes en moderne uitheemse sosialistiese ideale. In die volgende twee hoofstukke ondersoek ons die Arusha-Deklarasie ten opsigte van sowel sy interne as sy eksterne oorsake as 'n poging om gestalte aan die opset van die Afrika-sosialisme te gee. Daarna ondersoek ons die praktiese implikasies van die Arusha-Deklarasie aler ons in fyner besonderhede aandag gee aan die inwerking van die Leninistiese Marxisme asook die ekonomiese en administratiewe faktore op die kontinent wat die Afrika-sosialisme vir die Afrikane probeer behou.

Verwysings

1. Lippmann, W. en Hayek, F.A.: The Good Society, 1943 en The Road to Serfdom, 1943.
2. MacIver, R.M.: The Modern State, 1966, p.314.
3. Hobhouse, L.T.: Liberalism, 1969, pp. 112 - 113.
4. Salvadori, M.: Modern Socialism, 1968, p.2
5. Anderson, C.W., V.d. Memden, F.R., Young, C.: Issues of Political Development, 1967.
Kautsky, J.H.: Communism and the Policies of Development, 1968.
6. Skurnik, W.A.E.: Léopold Sédar Senghor and African Socialism. (Uit: The Journal of Modern African Studies 3, 3, 1965, p. 353.)
7. Mwase, N.R.L.: African Goals and Ideology (Uit: Africa, No. 66, Feb., 1977, p. 46.)
8. Munger, E.: Afrikaner and African Nationalism, 1967, p. 89.
9. Woddis, J.: Africa the Way Ahead, 1963, p. 17.
10. Senghor, S.: A doctrine made for man. (Uit. Afrika, Vol. XVIII No. 4, 1977, p. 19.)
11. Skurnik, W.A.E.: Op. cit. p. 352.
12. Ibid., p. 351.
13. Senghor, L.S.: Op. cit. p. 18.
14. Skurnik, W.A.E.: Op. cit. p. 353.
15. Moraes, F.: The Importance of being black, London, 1965, p. 391.
16. Skurnik, W.A.E.: Op. cit. p. 354.
17. Africa, No. 66, Feb., 1977, p. 50.
18. Friedland, W.H. and Rosberg, C.G.: African Socialism, 1964, p. 265.

19. Sithole, N.: African Nationalism, 1968, p. 189.
20. Ibid., p. 189.
21. Ibid., p. 190.
22. Ibid., p. 191.
23. Ibid., p. 195.
24. Ibid., p. 196.
25. Ibid., p. 196.
26. Bienen, H.: Tanzania. Party Transformation and Economic Development, 1970, pp. 458 - 459.
27. Ibid., p. 461.
28. Ibid., p. 462.
29. Ibid., pp. 203 - 4.
30. Ibid., p. 211.
31. Ibid., p. 255.
32. Van Rensburg, A.P.J.: Contemporary Leaders of Africa, 1975, p. 419.
33. Ibid., p. 419.
34. Ibid., p. 423.
35. Ibid., p. 425.
36. Ibid., p. 426.
37. Ibid., p. 420.
38. Ibid., p. 432.
39. Ibid., p. 432.
40. Ibid., p. 433.
41. Ibid., p. 434.

42. Friedland and Rosberg: Op. cit. p.4.
43. Ibid., p. 6.
44. Ibid., p. 7.
45. Ibid., p. 8.
46. Ibid., p. 9.
47. Ibid., p. 9.
48. Jansen, J.P.: Ensiklopedie van die Wêreld, Vol. 1, p. 208.
49. Van Rensburg, A.P.J.: Afrikaverskeidenheid, 1976, p. 239.

HOOFSTUK II

DIE ARUSHA-DEKLARASIE, DIE VOORBEELD VAN DIE AFRIKA-SOSIALISME, IN DIE LIG VAN DIE EKSTERNE OORSAKE WAT DAARTOE AANLEIDING GEGEE HET

1. INLEIDING

Die mees uitdruklike voorbeeld van die Afrika-sosialisme vind ons myns insiens in die Arusha-Deklarasie, die sleutel vir die toepassing en ontwikkeling van die begrip in die hele Afrika. Hierdie omvattende beleidsverklaring is te Arusha, in Tanzanië, gedoen en is die hoogtepunt van 'n reeks pogings om helderheid oor die maatskaplike, ekonomiese en politieke toekoms van daardie deel van Afrika te verkry. Dit is die produk van jarelange denke en ernstige pogings om 'n eie sosialisme wat aanpas by die inheemse omstandighede en volksaard van die volk van Tanzanië te formuleer en toe te pas. Die sleutelfiguur in die toegewyde poging is Julius Nyerere, die president van Tanzanië, wat byna profetiese gestalte in geheel Afrika verkry het weens sy minsame persoonlikheid, sy eerlike erns, grondige denke, vrugbare ywer as praktiese sosialis en pan-Afrikanis en sy talle verhelderende geskrifte. Spoedig het die Afrika-sosialisme sinoniem geword met die teorie en praktyk van die staatsmanskap van Nyerere in Tanzanië, want nêrens is daar met meer geesdrif en opoffering oor 'n aansienlike tydperk harder geprobeer om helderheid en sukses vir die Afrika-sosialisme te verseker nie.

Gedurende die jare onmiddellik na onafhanklikwording (1961) het Nyerere verskeie beleidsverklarings gedoen waarin hy klem gelê het

op die bevordering van 'n gees van samewerking, die behoefte aan 'n groter mate van selfversorging en die verwerkliking van gelykheid op die basis van die vergrote familie in die tradisionele sin van die volkere van Afrika. Uiteindelik het Nyerere, as die erkende leier van Tanganjika en die vergrote staat, Tanzanië, in medewerking met TANU (Tanganyika African National Union) 'n dokument geformuleer wat bekend is as die Arusha-Deklarasie (1967), waarop later uitgebrei is. Onder die banier van die sosialisme en selfversorging is daar op 29 Januarie 1967 'n verklaring deur die Nasionale Uitvoerende Komitee van TANU uitgereik.

Oorspronklik is die Deklarasie in Swahili gepubliseer. Dit is gebaseer op 'n ontwerp wat deur President Nyerere aan die betrokke komitee voorgelê is. Later is dit gewysig en in meer besonderhede beskryf. Dit is 'n partydokument en nie die uitsluitlike werk van die president nie.

Die interne oorsake van die Arusha-Deklarasie kan die beste kronologies in oënskou geneem word, nadat daar volledig en duidelik kennis geneem is van die eksterne oorsake en die besonderhede van die Verklaring.

II. DIE EKSTERNE OORSAKE VAN DIE ARUSHA-DEKLARASIE

1. Die begeerte na selfstandigheid

Die regering van Tanzanië beskou dit as sy primêre verantwoordelikheid om sy onafhanklikheid te beskerm en wil die vryheid behou om sy eie beleid te bepaal (1). Die TANU-regering is dus vasberade

om so onafhanklik as moontlik te wees van buitelandse skenkers vir ontwikkelingsfondse. Hierdie inheemse nasionalisme en strewe na nasionale selfversorging is as volg deur Nyerere gestel: "We are very nationalistic in Tanzania and we want to be sure that the economy of Tanzania is in Tanzanian hands and under Tanzanian control" (2).

As 'n arm land is Tanzanië bang vir die ryk lande wat die verlening van ekonomiese hulp as 'n politieke wapen probeer gebruik om hierdie land te dwing om die een of ander politieke doelstelling te bevorder. Tussen 1965 en 1967 het internasionale druk vanuit die Ooste en Weste die Tanzaniese regering verplig laat voel om vir eens en vir altyd helderheid te verkry oor die dilemma waarin hy hom bevind het. Soos Henry Bienen dit stel: "It seemed to the TANU government that there was a clear contradiction between independence in foreign policy and the ability to get aid" (3). So is Tanzanië byvoorbeeld in die Weste gekritiseer vir die verswakking van die eertydse bande met hierdie lande in ruil vir die versterking van sy bande met China. Dit was duidelik dat Tanzanië Chinese militêre bystand en ekonomiese hulp aanvaar het, terroriste teen Suider-Afrika gehuisves het, nie met die V.S.A. se optrede teen Vietnam saamgestem het nie en Zanzibar ingelyf het (4).

Die posisie het veral baie lastig geword toe Zanzibar in 1964 met Tanganjika verenig is om Tanzanië te word, want terwyl laasgenoemde diplomatieke betrekkinge met Wes-Duitsland gehad het, het eersgenoemde diplomatieke betrekkinge met Oos-Duitsland behou. Toe Tanzanië probeer het om diplomatieke betrekkinge met Wes-Duitsland te behou,

terwyl/

terwyl Oos-Duitsland toegelaat is om 'n konsul-generaal in Dar-es-Salaam te hê, het dit daartoe gelei dat Wes-Duitsland gedreig het om alle ekonomiese hulp te onttrek. In dié omstandighede het Nyerere geweier om enige verdere hulp van Wes-Duitsland te aanvaar. Hierdie verdediging van die land se beginsels het Tanzanië waarskynlik "baie miljoene ponde" gekos (5). Nyerere het gevoel: "The Government had little alternative if it was to uphold the dignity of our independent country" (6).

In 1965 het Tanzanië diplomatieke betrekkinge met Brittanje beëindig oor Rhodesië. Hierdie besluit het Tanzanië 'n lening van 7.5 miljoen pond laat verloor, en eintlik nog meer, aangesien Brittanje nie van plan was om hiervoor rente te vra nie (7).

Onmiddellik na onafhanklikwording in 1961 was die beleid van Tanzanië om onverbonde te bly ten opsigte van buitelandse moondhede. Dit was duidelik genoeg dat oorheersing deur die Ooste sowel as die Weste verwerp is (8). Die klem is op selfstandigheid geplaas (9). Terwyl Tanganjika voor onafhanklikwording deel was van die Westerse blok, sonder kontak met die Oosterse blok, het Nyerere gevoel dat hy ook met laasgenoemde lande moes vriende maak en dat hy dit verksuldig was aan sy onafhanklikheid (10). Hy het beweer: "We wish to live in friendship with all states and all peoples We shall not allow anyone to choose any of our friends or enemies for us" (11).

Daar kan geen twyfel wees nie dat Tanzanië beoog om met ander lande as 'n selfstandige staat te onderhandel, soos die Arusha-Deklarasie dit ondubbelsinnig beskryf. Al sou daar ook voldoende beleggings-

kapitaal/

kapitaal vir Tanzanië uit die buiteland beskikbaar wees, is Tanzanië nie bereid om sy onafhanklikheid daarvoor prys te gee nie (12). In werklikheid was die buitelandse hulp wat Tanzanië gekry het nooit meer as een dollar per inwoner per jaar nie (13) (sodat dit twyfelagtig is of die hulp die gevolge daarvan werd was). Hierdie hulp het volgens die opstellers van die Arusha-Deklarasie buitelandse politieke inmenging sowel as binnelandse kapitalisme op 'n "onrusbarende" wyse aangemoedig (14). Die feit bly egter staan dat Tanzanië so arm is dat twee-derdes van daardie land se totale begroting in 1975 deur buitelandse lenings en skenkings gefinansier is.

2. Steun aan Pan-Afrikanisme en Eenheid

Tanzanië bou sy beleid soos baie ander state in Afrika, op die Pan-Afrikanisme. Nyerere is as 'n oortuigde Pan-Afrikanis 'n sterk voorstander van regering van Afrikane, deur Afrikane, vir Afrikane, wat gekenmerk word deur demokratiese sosialisme en staatsbeheer van produksie en distribusie. Alhoewel Nyerere nie daaraan glo dat die betrokke state afsonderlik aan enige dogmatiese voorveronderstelling gebind moet word nie waarsku hy teen die gevare van oordrewe nasionalisme (15) en veroordeel hy enige stryd tussen die Afrika-state (16). Verder het hy 'n ernstige waarskuwing gerig teen ekonomiese wedywering tussen Afrika-state (17).

In die strewe om Pan-Afrikanisme te bevorder, staan hy die Oos-Afrikaanse Gemeenskap en die OAE sterk voor (18). Hy beweer: "Together we are too big for even the giants to pick up and use" (19). Hy is bevrees dat die onvermoë om te verenig maklik kan lei na

opsplitsing volgens stamme, waardeur vreemde oorheersing onvermydelik sal word (20). Die huidige grense van die state van Afrika is in elk geval nie gerusstellend nie, want hulle is nog altyd die resultaat van arbitrêre beslissings van die eertydse koloniale moondhede. Daarom is hulle niks anders as blote afgrensings van administratiewe gebiede binne groter gehele nie. Die meeste troos kom van die kant van die Pan-Afrikanisme en Padmore se kontinentale perspektief wat gelykheid en vryheid vir al die mense van Afrika in 'n "Verenigde State van Afrika" nastrewe (21).

Enahoro van Nigerië het in 'n onderhoud met Nyerere die volgende antwoord in verband met Afrika-eenheid van laasgenoemde ontvang: "Well, at one time we were — when I say "we" I mean a number of African leaders — we were very ambitious; and we hoped that we would move the continent more quickly to greater unity. I think we should admit that we have not succeeded. If we are going to move to unity in Africa at all, it's going to be a slow process. And I think we probably have to admit that we have to work regionally. We have to move as we are trying to move in East Africa. And I think this kind of movement should take place all over the continent; and perhaps that will be the right way to move towards greater unity" (22).

3. Die belangrikheid van selfstandigheid

Hierdie houding teen oorheersing van buite is duidelik in Nyerere se openingstoespraak tydens die Pan-Afrika-Kongres in Dar-es-Salaam in 1974, die eerste sedert 1945, toe die bevryding van Afrika van kolonialisme sowel as neo-kolonialisme geesdriftig gesteun is, maar

wat deur sommige beskou is as die sesde Pan-Afrika-Kongres. Buitendien beseft Nyerere dat die Afrika-lande self moet bewys dat hulle regverdig is voordat hulle die onreg van ander aanval. Universele regverdigheidsnorme word impliseer wanneer hy die volgende vraag stel: "If it is not the case (that free black countries are just societies), can we still demand support for our fight against racialism and oppression when it is practised against us by others?" (23).

Terwyl die volkere van Afrika weier om toe te laat dat hulle deur enige buitestaander, uit die Weste sowel as die Ooste, oorheers word, is hulle bereid om van enige land te neem wat hulle kan kry. So aanvaar hulle finansiële en geskoolde hulp van buite, maar plaas die klem op hulle eie selfstandigheid en sosialisme. Die teenstrydigheid tussen 'n strewe na onafhanklikheid van buitelandse moondhede aan die een kant, en die bereidwilligheid om van hulle hulp te aanvaar, aan die ander kant, was waarskynlik die mees beslissende oorsaak vir die uitreiking van die Arusha-Deklarasie, waarin gepoog is om deur duidelike formulering helderheid oor Afrika-sosialisme, (soos in Tanzanië toegepas), te verkry.

Met die formulering van die Arusha-Deklarasie het TANU beoog om 'n sosialistiese staat te help bou en terselfdertyd die selfversorging van Tanzanië konsekwent te bevorder, sodat daar kennis geneem moet word van die beleid van hierdie party, as deel van die eksterne oorsake van die Arusha-Deklarasie. Daar is vyf dele van die Arusha-Deklarasie: 1. Die Geloofsbelydenis van TANU, 2. Die Sosialistiese beleid, 3. Die Beleid van Selfversorging. 4. Lidmaatskap van TANU en 5. Die Arusha-Resolusie. Dit is belangrik om te onthou dat wan-

neer daar in Tanzanië verwys word na die Arusha-Deklarasie die hele dokument bedoel word en nie net die Arusha-Resolusie, wat maar net die vyfde deel van die geheel is nie.

Op hierdie stadium moet daar so na as moontlik beweeg word na 'n woordelike weergawe van die Arusha-Deklarasie. Die vyf dele van die Deklarasie word vervolgens deeglik uiteengesit.

III. DIE ARUSHA-DEKLARASIE

Deel I

Die Geloofsbelydenis van TANU

Die beginsels van die sosialisme, volgens die geloofsbelydenis van TANU, word bepaal in die Konstitusie van TANU, naamlik dat:

- (a) Alle mense gelyk is;
- (b) Elke individu die reg het op sy waardigheid en om gerespekteer te word; (24)
- (c) Elke burger 'n integrale deel van die nasie is en die reg het om in 'n gelyke mate deel te neem aan die regeringsproses op plaaslike, gewestelike en nasionale vlak;
- (d) Elke burger die reg het tot vryheid van spraak, beweging, godsdienstige oortuiging en assosiasie binne die beperkinge van die wette;
- (e) Dat elke burger die reg het om beskerming te geniet van sy lewe en wettige eiendom;
- (f) Elke individu die reg het op regverdige vergoeding vir sy arbeid;
- (g) Alle burgers saam die natuurlike hulpbronne van die land as toevertroude pand bewaar vir die nageslagte;
- (h) Die staat effektiewe beheer moet hê oor die belangrikste produksiefaktore ten einde ekonomiese geregtigheid te verseker;
- (i) Dit die verantwoordelikheid van die staat is om hom aktief in te meng in die ekonomiese lewe van die nasie ten einde die welvaart van die burgers te verseker en die uitbuiting van een

persoon deur 'n ander, of een groep deur 'n ander, asook die ophoping van welvaart in stryd met die beginsel van 'n klaslose samelewing, te vermy.

Na aanleiding hiervan word die hoof-doelstellinge van TANU genoem, naamlik:

- (a) Om die onafhanklikheid van Tanzanië en die vryheid van sy inwoners te konsolideer en te handhaaf;
- (b) Om die inherente waardigheid van die individu in ooreenstemming met die Universele Deklarasie van Menseregte te beveilig;
- (c) Om te verseker dat Tanzanië regeer sal word deur 'n demokratiese sosialistiese volksregering;
- (d) Om saam te werk met alle politieke partye in Afrika wat besig is met die bevryding van die hele Afrika;
- (e) Om te sorg dat die regering al die hulpbronne van Tanzanië mobiliseer ten einde armoede, onkunde en siekte uit te wis;
- (f) Om te sorg dat die regering aktief help om koöperatiewe organisasies tot stand te bring en in stand te hou;
- (g) Om te verseker dat die regering sover moontlik direk deel neem aan die ekonomiese ontwikkeling van die land; (25)
- (h) Om te sorg dat die regering aan alle mans en vrouens sonder rassediskriminasie of diskriminasie ten opsigte van godsdiens of status gelyke geleentehede bied;
- (i) Om te sorg dat die regering alle uitbuiting, intimidasie, diskriminasie, omkoperij en korrupsie uitroei;
- (j) Om te sorg dat die regering effektiewe beheer uitoefen oor die

belangrikste/

belangrikste produksiemiddele en 'n beleid toepas wat kollektiewe besit van die grondstowwe van die land bevorder;

- (k) Om te verseker dat die regering saamwerk met ander state in Afrika in die totstandbrenging van die eenheid van Afrika;
- (l) Om te sorg dat die regering omvermoeid werk vir wêreldvrede en sekuriteit deur die Verenigde Volkere Organisasie.

Deel II

Die Sosialistiese Beleid

Eerstens moet klem gelê word op die belangrikheid daarvan dat daar volgens die Arusha-Verklaring geen uitbuiting moet wees nie. Daar word by herhaling beklemtoon dat alle mense werkers is in 'n sosialistiese staat en dat daar nie twee klasse, naamlik, werkers en uitbuiters, geduld word nie. Die doel is om elkeen wat fisies geskik is te laat werk, om aan elke werker regverdige vergoeding te gee vir sy arbeid en om ongelykheid van inkomste nie tē uiteenlopend te laat word nie. Slegs klein kindertjies, ou mense wat hulself nie meer kan onderhou nie, kreupeles en diegene vir wie die staat nie werk het nie, word oorgesien. Daar word gewys op die noodsaaklikheid om te waak teen die gevaar van feodalisme en kapitalisme wat nog in die samelewing van Tanzanië skuil (26).

Tweedens word daar uitdruklik gesê dat die belangrikste produksie- en ruilmiddele onder beheer van die landbouers (peasants) en werkers moet wees. Daarom is die beheer van die regering met sy administratiewe masjinerie en koöperatiewe inrigtings noodsaaklik, terwyl die regerende party 'n party van landbouers en ander werkers moet wees

(27).

Derdens het die Arusha-verklaring dit herhaal dat die vereiste vir 'n land om sosialisties te wees, is dat sy regering verkies en gelei moet word deur die landbouers en werkers self. Daarom word staatsbeheer van produksie- en ruilmiddele deur die staat op sigself nog lank nie as sosialisme beskou nie.

Vierdens word die sosialisme as 'n lewenswyse beskou, wat slegs ontwikkel kan word deur diegene wat daaraan glo en dit self in die praktyk beoefen, naamlik die handhawing van die regte van die landbouers en die werkers. Daarom hang daar soveel af van die leiers, naamlik: "In particular, a genuine TANU leader will not live off the sweat of another man, nor commit any feudalistic or capitalistic action" (28).

Deel III

Die Beleid van Selfversorging

(1) Oorlog teen armoede en onderdrukking

Heel dramaties word beweer dat TANU in 'n staat van oorlog verkeer teen armoede en onderdrukking. Daar word gepoog om die volk van Tanzanië (en die volkere van Afrika in die geheel) op te hef uit hulle armoede en aan hulle voorspoed te verseker.

'n Revolusie word beoog om die uitbuiting, onderdrukking en vernedering waaraan hierdie mense so lank onderworpe was, te beëindig.

(2) Argumente teen te veel afhanklikheid van geld, lenings en beleggings

Daar word klem gelê op die onvermoë van 'n arm man om geld as wapen te gebruik. Verder word daar op die ongewenstheid gewys van die aanvaarding van geld as die enigste basis en voorwaarde vir ontwikkeling, want dit beteken dat daar sonder geld geen ontwikkeling kan wees nie, en die gevaar is dat:

"The people's leader and the people themselves, in TANU (Tanganyika African National Union), NATU (National Union of Tanganyika Workers), Parliament, UWT ("Umoja Wa Wanawake Wa Tanganyika" - National Women's Organization), the co-operatives, TAPA (Tanganyika African Parents' Association) and in other national institutions think, hope and pray for Money" (29).

'n Belangrike beswaar is dat die klem slegs op geld geplaas word vir die uitvoering van die Vyf-Jaar-Plan (Five-Year-Development Plan) terwyl alle ander faktore daaraan ondergeskik gemaak word (30) naamlik: "In short, for every problem facing our nation, the solution that is in everybody's mind is Money" (31).

Verder kan 'n beroep op die regering om meer uit te gee daarop neerkom dat die regering belastings moet verhoog om die vereiste geld te vind. Andersins moet geld van die buiteland af ingevoer word (32). Dit beteken: (1) geskenke, (2) lenings, wat terugbetaal moet word en (3) privaatbeleggings, wat van ander lande kom en afhanklik is van gunstige moontlikhede om profyt te maak en die belegde kapitaal te herwin (33).

Die Arusha-Deklarasie beklemtoon 'n strewe om onafhanklik te word van geld vir ontwikkelingsdoeleindes, want die vereiste geld sal eerstens nie maklik uit die buiteland verkry word nie en tweedens is belastingsmoontlikheid te beperk (34). Verder is geskenke en lenings 'n gevaar vir 'n land se onafhanklikheid, hoe maklik hulle ook bekombaar mag wees. Dus: "Gifts which increase, or act as a catalyst, to our own efforts are valuable. But gifts which could have the effect of weakening or distorting our own efforts should not be accepted until we have asked ourselves a number of questions" (35).

Lenings word egter beskou as meer aanneemlik as "vrye geskenke", want, 'n lening se bedoeling is om mense se pogings te bevorder of om sulke pogings meer vrugbaar te maak, binne die raamwerk van die moontlikheid van terugbetaling. Verantwoordelikheid word in hierdie verband vereis, maar dit beteken ook dat 'n volk daardeur oorbelas kan word. Dit is alles goed en wel om buitelandse belegging te beveilig en andersins aan te moedig, maar dit is te betwyfel of sulke beleggers bereid sal wees om sosialisme te verdra (36). Hierdie gevaar vir ekonomiese en politieke onafhanklikheid word as volg gestel: "The English people have a proverb which says: He who pays the piper calls the tune. How can we depend upon foreign governments and companies for the major part of our development without giving to those governments and countries a great part of our freedom to act as we please?" (37).

Die samehang tussen finansiële belegging en industrialisasie word ingesien, want net soos geld as onontbeerlik beskou word,

word industrieë as 'n absolute voorvereiste vir ontwikkeling beskou. Die gevaar is daarin geleë dat industrieë, finansies sowel as tegniese vaardigheid en kennis vereis, wat nie maklik in 'n ontwikkelende land verkry kan word nie. Buitendien is dit ook 'n bedreiging vir die sosialistiese beleid omdat die toestand kan opduik dat kapitalisme eers opgebou sal moet word voordat sosialisme bereik kan word (38).

(3) Argumente teen te veel verstedeliking en industrialisasie

Die klem op geld en industrieë beteken dat daar op stedelike ontwikkeling gekonsentreer word, wat tot die verwaarlosing van die dorpies lei. Buitendien kom die geld vir die opbou van die stede van die buiteland en sal dit nog lank duur voordat Tanzanië se industrieë vir die uitvoermark produseer. Hulle kan nog nie buitelandse valuta verdien nie en slegs sorg vir die produksie van goedere wat andersins ingevoer sou moes gewees het. Die terugbetaling van lenings moet dus van die dorpies en die landbou kom, wat beteken dat diegene wat bevoordeel word nie verantwoordelik is vir die vereffening van skulde nie, wat dan neerkom op die eksploitasie van die landelike bevolking (39).

Buitendien is die groot hospitale in die stede geleë en bevoordeel hulle nie die landelike bevolking nie. Verder is die teerpaaie ook hoofsaaklik in die stedelike gebiede en in die voordeel van motoreienaars, terwyl die landelike bevolking op indirekte wyse selfs vir die motors moet betaal, net soos vir die elektriese ligte, waterpype en hotelle omdat valuta

van die platteland kom. Aangesien die Arusha-Deklarasie in die bresse tree vir die landbouer wil dit nie toelaat dat die stedelinge die plattelanders uitbuit nie (40).

(4) Die mens en grond as primêre produksiefaktore

Die klem word op die mens as die primêre faktor geplaas en nie op geld nie, in die oortuiging dat geld die gevolg en nie die basis van ekonomiese ontwikkeling is nie. Die vier voorvereistes wat primêr ter sake is, is:

(a) mense, (b) grond, (c) goeie beleid, (d) goeie leierskap.

In 'n land soos Tanzanië met 'n oppervlakte van 945 087 vk. km en 'n bevolking van 15,6 miljoen mense steek daar 'n oortuigende ekonomiese potensiaal. Daar bestaan by Nyerere beslis geen twyfel nie dat Tanzanië se grond vrugbaar en die reënval genoegsaam is, sodat verskeie produkte vir tuisgebruik sowel as vir uitvoerdoeleindes beskikbaar is. Hy glo dat landbou die nodige voedsel kan voorsien asook die nodige basis van ontwikkeling daar kan stel (41).

Die voorwaardes vir ontwikkeling is volgens die opstellers harde werk en intelligensie (42). Die grond word beklemtoon as die basis vir landbou en veeteelt, sodat die volk van hierdie land daaruit sal kan leef. Daarom is dit die regering se plig om te sorg dat dit tot die voordeel van die hele nasie verbou en bewaar moet word en nie net tot voordeel van 'n enkeling of 'n minderheid nie. Hiervoor moet die nodige gereedskap, opleiding en leierskap in moderne landboumetodes voorsien word.

(5) Die Verantwoordelikheid om te werk en te dien

Ter wille van selfgenoegsaamheid moet die volk geleer word om homself te versorg en genoeg voedsel, bruikbare kleding en goeie behuising tot stand te bring. Arbeidstrots moet gevolglik bevorder word en luiheid, dronkenskap en leeglêery moet as 'n skande beskou word. Terselfdertyd moet daar gewaak word teen mense wat bereid is om hulle deur buitelandse vyande te laat misbruik vir die vernietiging van die eie nasie. Die volk moet altyd gereed wees om hul nasie te verdedig as dit van hulle verwag word (43).

Met die klem op harde werk as die sleutel van ontwikkeling word dit as nodig beskou dat elkeen sal werk en leef uit sy eie arbeid, teneinde uitbuiting te voorkom. Dit beteken dat elkeen sal werk tot die volle mate van sy vermoë ter wille van die regverdige verdeling van die nasionale welvaart. Daarom mag niemand te lank ledig op die nek van sy familieledede lê nie. In dieselfde sin mag leeglêery nie toegelaat word in stede of dorpies nie, want werk is nodig ter wille van selfonderhoud en die vermyding van die uitbuiting van bloedverwante (44).

(6) Selfonderhoud as die spoorslag in die verhouding van individu tot staat

TANU glo dat elkeen wat sy nasie lief het die plig het om te dien deur met sy volksgenote die land op te bou tot die voordeel van al die inwoners van Tanzanië. Die Tien-huis-sel-stelsel is in 1964 ingevoer ter wille van eenheid, dissipline en voor-

treflikheid (45), juis om groepe van tien huisgesinne in staat te stel om as selle onder 'n enkele leier te fungeer. As 'n brug tussen die sentrale regering en die volk is hierdie Tien-huis-sel dan ook selfonderhoudend, mits elke individu selfonderhoudend is. Verder word die wyk as selfonderhoudend beskou as al die selle selfonderhoudend is en die distrik as selfonderhoudend as al die wyke selfonderhoudend is. Laastens: "If the Districts are self-reliant, then the Region is self-reliant, and if the Regions are self-reliant, then the whole nation is self-reliant and this is our aim" (46).

(7) Die Belangrikheid van Leierskap

Die noodwendigheid en belangrikheid van goeie leierskap word deur TANU beklemtoon. Daarom moet die agterstand ingehaal word en leierskap sistematies opgelei word volgens 'n voorbereide program, wat strek vanaf die nasionale vlak tot die vlak van die Tien-huis-sel, sodat elkeen die politieke en ekonomiese beleid van die land kan verstaan. Van leiers kan dan verwag word om 'n goeie voorbeeld te stel aan die hele volk in hulle lewens sowel as in hulle handelinge.

Deel IV

Lidmaatskap van TANU

Terwyl die klem sedert die party gestig is op die werwing van soveel lede as moontlik geplaas is, is dié fase van die onafhanklikheidsstryd nou verby en het die tyd volgens TANU met die Arusha-Deklarasie aangebreek

waar die klem op die geloof van die party en sy sosialistiese beleid geplaas moet word.

Op hierdie stadium word van nuwe lede verwag om die geloof, doelstellinge, reëls en regulasies van die party te aanvaar. Dit moet veral nie vergeet word nie dat TANU 'n party van die landbouers en werkers is (47).

Deel V

Die Arusha-Resolusie

Die Arusha-Resolusie beskryf die besluit van die Nasionale Uitvoerende Komitee van TANU wat vanaf 26.1.1967 tot 29.1.1967 vergader het, met betrekking tot leierskap, regering en ander institusies, sowel as lidmaatskap.

Hierdie besluit beteken dat: Eerstens elke leier van TANU en die regering 'n landbouer of 'n werker moet wees en niks met die praktyke van kapitalisme of feodalisme te doen moet hê nie; tweedens mag geen leier van TANU of die regering aandele in enige maatskappy besit nie; derdens mag geen leier van TANU of die regering 'n direkteurskap in enige privaatonderneming beklee nie; vierdens mag geen leier van TANU of die regering twee of meer salarisse ontvang nie; vyfdens mag geen leier van TANU of die regering huise besit wat aan ander verhuur word nie; en sesdens word daar volledig beskrywe wat in hierdie verband onder "leier" verstaan word.

Verder word in besonderhede in ses punte van die Deklarasie bepaal

wat van die regering en ander institusies ten opsigte van die toepassing van die Arusha-Deklarasie verwag word. Laastens word daar ten opsigte van lidmaatskap die volgende beweer: "Members should get thorough teaching on Party ideology so that they may understand it, and they should always be reminded of the importance of living up to its principles" (48).

IV. GEVOLGTREKKING

Uit die voorafgaande verduideliking van die Arusha-Deklarasie en die eksterne oorsake daarvan is dit duidelik genoeg dat die implementering van 'n eiesoortige sosialistiese beleid vir die opstellers van primêre belang was. Vir hulle was dit 'n kwessie van die beveiliging van die pas verkreë onafhanklikheid onder die gevreesde druk van die strydende buitelandse moondhede met hulle kapitalisme en kommunisme. Dit was die gevolg van die vernedering van die koloniale tydperk en die poging van 'n opkomende verligte stand wat hulle eie vernedering verwerp het.

Die Arusha-Deklarasie dui 'n keerpunt in die politiek van Tanzanië aan, veral omdat dit 'n poging was om koers te kry in die krisis kort na onafhanklikwording. Die ideologie van Tanzanië is daardeur duidelik en ondubbelsinnig geformuleer. In 'n beslissende mate het die kwalifikasies vir leierskap wat daardeur omlin is die toekomstige funksie van die party bepaal. Die maatreëls vir openbare besit wat daardeur gedefinieer is, was rigtinggewend ten opsigte van 'n nuwe reeks besliste sosialistiese beleidsveranderinge.

In die volgende hoofstuk sal daar na die Interne Oorsake van die

Arusha-Deklarasie gekyk word, wat nog meer diepliggend as die Eksterne Oorsake is. Dit is waar die primêre motief te vinde is, naamlik die drang na eiesoortigheid en die begeerte na uitlewing van die eie selfstandigheidsin van die betrokke Afrika-volkere.

Verwysings/

Verwysings

1. J.K. Nyerere: Freedom and Socialism, p. 189.
2. Daily Nation, 6.12.1968, p. 11; J.K. Nyerere: op. cit., pp. 262 - 66; H.Bienen: Tanzania. Party Transformation and Economic Development, pp. 408 - 410.
3. Ibid., p. 409.
4. Ibid., p. 408.
5. J.K. Nyerere: op. cit., p. 202.
6. Ibid., p. 190.
7. Ibid., p. 203.
8. W.H. Friedland and C.G. Rosberg: African Socialism, p.9.
9. J.K. Nyerere: Ujamaa - Essays on Socialism, p. 99.
10. J.K. Nyerere: Freedom and Socialism, p. 51.
11. Ibid., p. 369.
12. J.K. Nyerere: Ujamaa - Essays on Socialism, pp. 22 - 25.
13. H.Bienen: op. cit., p. 413.
14. J.K. Nyerere: op. cit., p. 25; H.Bienen, p. 414.
15. J.K. Nyerere: Freedom and Socialism, p. 212.
16. Ibid., pp. 220 - 21.
17. Ibid., p. 210.
18. Ibid., p. 193.
19. Ibid., p. 219.
20. Ibid., p. 209.
21. C. Legum: The Roots of Pan-Africanism. (Africa Handbook, 1969, p. 553).

22. P. Enahoro: African Socialism (Africa 6, 1972, p. 61).
23. A. Magoza: Dar-es-Salaam Notebook. (African Affairs, August 1974, p. 17).
24. J.K. Nyerere: op cit., p. 231.
25. Ibid., p. 232.
26. M.Minogue and J. Molloy: African Aims and Attitude, p. 69; J.K. Nyerere: Ujamaa - Essays on Socialism, pp. 15 - 16.
27. G.M. Mutiso and S.W. Rohio: Readings in African Political Thought, 1975, p. 517.
28. Ibid., p. 517; M. Minogue and J. Molloy: op. cit., pp. 69 - 70.
29. J.K. Nyerere: Freedom and Socialism, p. 235.
30. Ibid., p. 235.
31. Ibid., p. 236.
32. M.Minogue and J. Molloy: op. cit., p. 70; G.M. Mutiso and S.W. Rohio: op. cit., p. 518.
33. Ibid., p. 518.
34. J.K. Nyerere: Ujamaa - Essays on Socialism, pp. 22 - 23.
35. Ibid., p. 24.
36. G.M. Mutiso and S.W. Rohio: op. cit., p. 519.
37. Ibid., p. 519.
38. J.K. Nyerere: Freedom and Socialism, pp. 241 - 242.
39. Ibid., p. 242.
40. M. Minogue and J. Molloy: op. cit., p. 72.
41. Ibid., pp. 72 - 73.
42. Ibid., p. 73.

43. Ibid., p. 74; J.K. Nyerere: Ujamaa - Essays on Socialism, pp. 33 - 34.
44. Ibid., pp. 74 - 75; Ibid., p. 34.
45. H. Bienen: op. cit., p. 356.
46. M. Minogue and J. Molloy: op. cit., p. 75; J.K. Nyerere: op. cit., p. 34.
47. J.K. Nyerere: Freedom and Socialism, p. 248.
48. Ibid., p. 250.

HOOFSTUK III

DIE INTERNE OORSAKE VAN DIE ARUSHA-DEKLARASIE

I. INLEIDING

In die voorafgaande uiteensetting van die Eksterne Oorsake van die Arusha-Deklarsie is die Interne Oorsake reeds implisiet ter sake. In hierdie hoofstuk word laasgenoemde eksplisiet bespreek as die primêre faktor, want in die eerste en laaste instansie is die eie oortuiging en aspirasies van die volkere van Afrika onontbeerlik as die eintlike conditio sine qua non. Sonder die spesifieke Tanzaniese vorm van Afrika-sosialisme, "Ujamaa", sou daar geen kriterium of enige aanleidende oorsaak gewees het vir die Arusha-Deklarasie nie. In die grond van die saak sou die uitleef van die eie nasionale aspirasies nie moontlik gewees het sonder 'n eie oortuiging nie, want die houding van Tanzanië teenoor die buiteland was beslis nie rugraatloos en koersloos nie en is deels bepaal deur eie motiewe wat setel in die geskiedenis en ideale van daardie land.

2. Nyerere se beskouing oor 'n eie sosialisme vir Afrika

Nyerere, die eintlike leier van Tanzanië, beskou die sosialisme, net soos die demokrasie as 'n kwessie van geesteshouding. Hy is daarvan oortuig dat 'n blote politieke patroon of formalistiese benadering nie genoeg is nie, maar dat 'n geesteshouding waarin pertinent waarde geheg word aan die sosialisme nodig is om te verseker dat die volk sal omsien na elkeen se sosio-ekonomiese welvaart. Hy beweer: "In the individual, as in the society, it is an attitude

of mind which distinguishes the socialist from the non-socialist. It has nothing to do with the possession or non-possession of wealth" (1). Per slot van sake kan selfs behoeftige mense potensiële uitbuiters van hulle medemense in die kapitalistiese sin wees, terwyl selfs 'n miljoenêr 'n sosialis kan wees, in die mate waarin hy alleen waarde aan sy rykdom heg omdat hy daardeur sy medemens wil dien (2).

Nyerere het besef dat selfs arm lande miljoenêrs kan oplewer, omdat rykdom oral afhanklik is van die ongelyke verdeling van opbrengs. Die basiese verskil wat hy sien tussen 'n sosialistiese en kapitalistiese samelewing is nie in die produksiemetodes geleë nie, maar in die wyse waarop rykdom verdeel word. Dit is interessant dat die ekonomiese bedrywigheid in tradisionele Afrika-gemeenskappe nog nie miljoenêrs opgelewer het nie, iets wat Nyerere aan die tradisionele organisasie van die samelewing in Afrika toeskryf. Hy beweer dat die verdeling van rykdom onder die stelsel geen parasiete toelaat nie. Hy erken dat hierdie meer gelyke verdeling van rykdom nie die nodige konsentrasie van kapitaal deur individue toelaat nie, terwyl dit nodig is vir intensiewe kapitalistiese produksiemetodes. Hy glo ook nie dat kuns of wetenskap as sodanig van die kapitalisme afhanklik is nie. Hy beweer: "I cannot believe that God is so careless as to have made the use of one of His gifts depend on the misuse of another!" (3).

Nyerere is nie bereid om te aanvaar dat die miljoenêr se rykdom die regverdige vergoeding vir sy bekwaamheid en ondernemingsgees is nie, net soos die mag van 'n feodale vors deur die stelsel bepaal is en nie afhanklik was van sy eie pogings, ondernemingsgees of verstand nie. Volgens hom is albei blote verbruikers en

uitbuiters, sodat hulle afhanklik is van die bekwaamhede en ondernemingsgees van ander mense. 'n Buitengewone intelligente en hardwerkende miljoenêr se ondernemingsgees en harde werk regverdig nie die enorme verskil tussen die "vergoeding" wat miljoenêrs en ander mense ontvang nie. Hy beskou dit as so buitensporig dat hy beweer: "There must be something wrong in a society where one man, however hard-working or clever he may be, can acquire as great a "reward" as a thousand of his fellows can acquire between them" (4).

Volgens Nyerere is dit onsosialisties om hebsugtig te wees ten opsigte van die verowering van mag en prestige. In 'n samelewing wat gebaseer is op georganiseerde selfsug maak rykdom die rykes korrup. Dit bevorder gemaksug, die neiging om beter te wil aantrek as ander en in alle vertoon uit te blink bo ander. Die begeerte word aangewakker om sosiaal en ekonomies hoër te klim as 'n mens se bure. Die behoefte ontstaan om opvallend anders te wees en meer gemak te geniet as ander, sodat hierdie teenstelling 'n noodsaaklikheid word vir die genieting van eie rykdom, wat op sy beurt persoonlike wedywering bevorder, wat volgens hom onteenseglik anti-sosiaal is (5).

In Nyerere se oë is die begeerte om rykdom te versamel 'n mosie van wantroue in die sosiale orde. Hy glo 'n samelewing wat besorgd is oor sy lede verwag wel van hulle dat hulle sal werk, maar sorg ook vir hulle toekoms en gevolglik hulle vrouens en kinders, soos wat tipies was in die tradisionele samelewing van Afrika, wat gesorg het vir die sekuriteit van "ryk" sowel as "arm". Natuurlike katastrofes het Afrika dikwels aan hongersnood onderwerp, maar dit het "arm en ryk" ewe min gespaar, sodat niemand na aanleiding van

armoede honger gely het of andersins ten opsigte van sy menswaardigheid benadeel is nie, juis omdat alles aan die betrokke samelewing behoort het. Nyerere besluit: "That was socialism. That is socialism. There can be no such thing as acquisitive socialism, for that would be another contradiction in terms. Socialism is essentially distributive. Its concern is to see that those who sow reap a fair share of what they sow" (6).

Die totstandbrenging van rykdom is volgens Nyerere in 'n moderne samelewing net soos in 'n primitiewe samelewing afhanklik van drie faktore, naamlik grond, gereedskap en menslike inspanning, dit wil sê arbeid, sodat ons nie nodig het om Karl Marx of Adam Smith te lees om dit uit te vind nie. Hy beklemtoon die feit dat elkeen 'n arbeider was in tradisionele Afrika, waar almal moes werk om te lewe. Hy verduidelik dat ou mense op 'n vroeëre stadium van hulle lewe behoort te gewerk het om later hulle welverdiende rus te geniet (7).

In hierdie opset is prestige volgens Nyerere nie van rykdom nie maar van ouderdom afhanklik. In die stamverband is aan alle lede van die samelewing gegee en gasvryheid as vanselfsprekend beskou. Almal, behalwe kinders en siek mense, het deel gehad aan die produksieproses, wat parasiete, luiaards en leegglêers uitgesluit het, want kapitalistiese uitbuiting was eenvoudig nie moontlik nie. 'n Gas het self besef dat hy die gasvryheid van sy gasheer nie durf misbruik nie. Nyerere haal die Swahili-gesegde aan: "Treat your guest as a guest for two days, on the third day give him a hoe!" (8).

Volgens Nyerere is daar nie so 'n ding soos sosialisme sonder werk nie. Daar is gevolglik baie verkeerd met 'n samelewing wat sy lede

nie in staat stel om te werk nie, of hulle beroof van die vrugte van hulle sweet en arbeid. In dieselfde mate behoort daar nie so iets te wees as 'n enkeling wat kan werk en nie deur die samelewing in staat gestel word om te werk nie, want niemand het die reg om enigiets van 'n samelewing te verwag waartoe hy niks bydra nie (9).

Daar mag nie van 'n "werker" gepraat word in die gespesialiseerde sin van die kapitalisme nie, waar daar duidelik onderskei word tussen "werknemer" en "werkgewer", want hierdie teenstelling is in Afrika ingevoer met die kolonialisme. In die voor-Koloniale tyd het die mense van Afrika nie probeer om hulle medemens te oorheers met rykdom nie. Nyerere glo nie aan rykdom as 'n magsmiddel om ander te domineer nie. Hy sê: "This is completely foreign to us, and it is incompatible with the socialist society we want to build here" (10).

Daarom wil hy die mense van Afrika heropvoed om hulle eertydse lewensbeskouing te herwin, om individue binne 'n organiese gemeenskap te wees in die tradisionele sin van Afrika. Hy stel dit so: "We took care of the community, and the community took care of us. We neither needed nor wished to exploit our fellow men" (11).

Heel konsekwent verwerp hy die kapitalistiese benadering wat deur kolonialisme na Afrika toe gebring is en daarom ook die kapitalistiese metodes wat dit vergesel. Dié verwerping sluit die verwerping van grondbesit deur enkelinge in, omdat grond in Afrika nog altyd aan die gemeenskap behoort het.

Elke individu in die samelewing het die reg gehad om 'n gebruikersreg op grond te verkry en het geen reg gehad om andersins daarop

aanspraak te maak nie (12).

Dit was die uitlanders wat die opvatting ingevoer het dat grond
bemarkbaar is, selfs as dit nie benut sou word nie, sodat grond-
besitters as gevolg van optrede van die samelewing wat grondwaardes
laat styg in hulle slaap kon ryk word. Nyerere is daarteen
gekant dat grondbesitters vir lang tye van hul grond afwesig kan
wees en daarop aanspraak maak dat hulle alle voordeel trek uit ver-
hoogde grondwaardes waartoe hulle hoegenaamd niks bygedra het nie.
Hy besluit: "Landlords, in a Society which recognises individual owner-
ship of land, can be - and they usually are - in the same class as
the loiterers..... the class of parasites" (13).

Grondbesit moet volgens hom nie onderhewig wees aan spekulاسie
en parasitisme nie. Nyerere wys daarop dat TANU verbind is deur
die belofte dat sosialisme op alle gebiede toegepas sal word en
dit sluit grondbesit in (14).

Die beginsel word deur Nyerere beklemtoon dat enigiemand wat die
gemeenskap dien deur daardie gemeenskap versorg moet word as hulle
self nie daartoe in staat is nie. Nyerere is daarvan oortuig dat
die ware sosialis sy medemens nie mag uitbuit nie (15). Die
skynbare "rykdom" van ouer mense word vertolk in terme van die
instandhouding van gemeenskaplike goedere, dit wil sê dat hulle
die gemeenskaplike besit van die samelewing as gevolg van hul
reeds gelewerde arbeid mag aanwend, maar nooit mag misbuik nie (16).
In die stamverband is voorspoed en gebrek deur die hele stam
gedeel. Regverdigheid en regmatige verdeling moet van toepassing
op die hele samelewing wees en die vakbondwese word as geregverdig

beskou om regmatige verdeling te bevorder. Nyerere verduidelik: "Only if there are potential capitalists among the people will the socialist government have to step in and prevent them from putting their capitalist ideas into practice!" (17).

Dit is glad nie duidelik hoedat Nyerere reg kan laat geskied aan meer bekwame en meer begaafde mense nie. Maar hy laat geen twyfel omtrent sy verwagting dat die ware sosialis slegs eise sal stel in terme van die rykdom of die armoede vandie gehele samelewing waaraan hy behoort. Daarom sal hy sy verwagtinge nie laat bepaal deur lone wat in meer welgestelde samelewings betaal word nie (18).

Hy verwys na die Agrariese Revolusie in Europa en die Industriële Revolusie wat daarop gevolg het. Eersgenoemde het die klas wat sonder grondbesit is in die lewe geroep, terwyl laasgenoemde die moderne kapitalisme en die industriële proletariaat geskep het, waardeur klassestryd ontstaan het, soos in die Europese sosialistiese teorie beklemtoon word. Die gevolglike regverdiging van revolusie het deel geword van daardie omstandighede, wat deur Nyerere met verheerliking van sy stamsosialisme as ondraaglik beskou word (19). Die klassestryd verleen aan die kapitalisme 'n filosofiese status wat dit nie verdien nie en wat deur Nyerere verwerp word: "For it virtually says, "Without capitalism, and the conflict which capitalism creates within society, there can be no socialism!" This glorification of capitalism by the doctrinaire European socialists, I find intolerable" (20).

Afrikasosialisme is vry van hierdie klassestryd en Nyerere twyfel of die woord "klas" in enige taal van Afrika bestaan (21). Hy sê

Afrika-sosialisme beskou alle mense as lede van 'n steeds groeiende familie. Dit is 'n gedagte wat deur TANU as volg geformuleer is: "I believe in human brotherhood and the unity of Africa" (22).

Nyerere is daarvan oortuig dat Afrikasosialisme neerkom op die voortsetting van die gesinsverwantskap, "Ujamaa". Dit is 'n kommunalisme wat téén kapitalisme met sy uitbuiting van die een mens deur die ander is, maar in 'n gelyke mate téén Marxistiese sosialisme wat beoog om 'n gelukkige samelewing te bou op 'n filosofie van onvermydelike stryd tussen mense. Hy glo dat Afrika dit nie nodig het om bekeer te word tot die verkryging van sosialisme of om in die demokrasie onderrig te word nie, want albei is deel van die tradisionele samelewing van die mense van Afrika (23).

Nyerere gaan selfs nog verder en beweer: "Our recognition of the family to which we all belong must be extended yet further — beyond the tribe, the community, the nation, or even the continent — to embrace the whole society of mankind. This is the only logical conclusion for true Sosialism" (24).

In hierdie opset is "Ujamaa" die hart en siel van Afrika-sosialisme in die volledigste sin van die woord.

3. Mohiddin se siening van Ujamaa

Mohiddin wys daarop dat "Ujamaa" 'n Swahili-woord is, wat nie bevredigend vertaal kan word nie, sodat 'n mens slegs by benadering kan sê dit beteken "verwantskap", "broederskap" of "vriendskap". Dit is egter vir hom duidelik genoeg dat dit in die soeke na 'n ideale samelewing vir praktiese doeleindes Afrikasosialisme genoem mag word, waarvan Nyerere, een van die diepsinnigste en helderste

denkers is (25).

Volgens Mohiddin word die probleem van die Nyerere-bewind vergroot deur die "vinnige ekonomiese vooruitgang" en die ontstaan van nuwe waardes in Tanzanië, wat maar een tussen vele nuwe state in Afrika is. Hy wys daarop dat Nyerere gelykheid, vryheid en eenheid beklemtoon as die mees essensiële faktore wat deur die Afrika-sosialiste nagestreef moet word. Nyerere beweer: "There must be equality, only on that basis will men work co-operatively. There must be freedom, because the individual is not served by society unless it is his. And there must be unity, because only when the society is united can its members live and work in peace, security, and well-being" (26).

Buitendien veronderstel Nyerere dat gelykheid, vryheid en eenheid altyd deel van die tradisionele lewenswyse in Afrika was, wat belangrik is in sy poging om die waardes van die verlede in die moderne nasiestaat te handhaaf en volledig tot hul reg te laat kom (27). Die vraag ontstaan of Nyerere besef dat sy veronderstelling dat 'n welgestelde persoon 'n sosialistiese lewenshouding kan hê teenstrydig is met wat van 'n persoon vereis word wanneer hy geld maak. Alhoewel die versameling van rykdom deur die individu 'n voorvereiste vir die welvaart van die gemeenskap is, is dit ook 'n bedreiging vir sosiale harmonie. Hy beweer: "For it would always be the assertive, the individualists, the ambitious — the deviants in the African traditional society — who would succeed, and this would be at the expense of the society at large" (28).

In die lig van Nyerere se bewering dat elke gesonde lid van die tradisionele familie in Afrika verplig was om te werk, wat daarop neerkom dat daar geen werkloosheid kon wees nie, ontstaan die vraag by Mohiddin waarom Afrika oor die algemeen ekonomies so onontwikkel gebly het. Hy besluit dat dit duidelik genoeg is dat dit toegeskryf moet word aan die afwesigheid van die motief om ander te eksploiteer, wat dit onmoontlik gemaak het om miljoenêrs op te lewer (29). Met hierdie gelykstellingsmotief in Afrika hang die beginsel van gemeenskaplike besit saam, versterk deur wedersydse respek en onderlinge verpligting, sowel as die kenmerkende vrygewigheid en gasvryheid van die mense van Afrika.

Die afwesigheid van klasse in die tradisionele Afrika-samelewing, soos deur Nyerere beskrywe, beteken dat die klem op selfgenoegsaamheid geval het en nie op vinnige ekonomiese ontwikkeling nie. Mohiddin wys daarop dat Nyerere se vaskleef aan die tradisies van Afrika die vraag vir Tanzanië laat ontstaan of the vereiste ekonomiese ontwikkeling onder kontemporêre tegnologiese omstandighede moontlik is as die winsmotief ontbreek. Die winsmotief bedreig die tradisionele lewenswyse van Afrika, sodat die vraag ontstaan hoe dat klaslose "Ujamaa", gebaseer op gelykheid, die neiging tot persoonlike prestasie en ambisie, wat die kapitalisme vergesel, kan weerstaan.

Die uitwerking van Westerse invloed op Afrika deur kolonialisme was volgens Nyerere dodelik vir die tradisionele samelewing, want die betrokke onderworpe mense moes hulle eie oordeel en inisiatief prysgee en hulle onderwerp aan die benadering van die koloniale

moontheid. Verder het die kapitalistiese monetêre ekonomie met sy profytmotief, wat individuele hebsug en ekonomiese kompetisie bevorder het, ongelykheid tussen wit en swart beklemtoon en 'n minderwaardigheidskompleks by laasgenoemde laat ontstaan. Handelsbetrekkings wat vroeër taamlik onskadelik was, het onder sulke ongelyke omstandighede onpersoonlik geword met die klem op profyt vir die heerser wat die ware behoeftes van die onderdanige samelewing nie in aanmerking geneem het nie (30).

Europese onderwys het die swart kind van sy omgewing vervreem en nuwe waardes en aspirasies laat posvat wat in stryd was met dié van sy voorvaders. In die plek van verpligting teenoor die samelewing en bereidwilligheid om te deel, wat tipies was van die tradisionele familie in Afrika, het klasbewustheid gekom en die motief by die enkeling laat posvat om homself te laat geld (31). Hierdeur is die geleerde persoon in 'n toenemende mate vervreem van sy eie mense en inderdaad korrup gemaak (32).

Mohiddin wys daarop dat Westerse geleerheid, kolonialisme en kapitalisme meegebring het, dat Europa se sosiale konflikte na Afrika oorgeplaas is. Hy haal Sékou Touré aan: "The voice of the African people is not individualistic. On the contrary, in spheres contaminated by the mentality of the colonizer, who has not observed the progress of personal egoism?" (33).

Verder wys hy daarop dat Nyerere se klem op "Ujamaa" ooreenstem met die opvattinge van sekere Europese sosialiste en dat hy soos Marx beweer dat produksie nie die primêre doel van die samelewing is nie, maar slegs 'n noodsaaklike voorwaarde vir die lewe van die mens (34). Die klem wat deur die kapitalisme op eie belang

geplaas word, maak die mens 'n slagoffer van die laere kant van sy natuur, sodat hy minder vry en minder mens is, iets wat Nyerere die kapitalisme nie kan vergewe nie (35). Mohiddin besluit dat die kapitalisme met sy klem op selfsugtige selfverryking die individu vervreem het van sy samelewing en hom geplaas het in sy eie klein wêreldtjie.

Die vraag ontstaan hoe ver die begrip van die "tradisionele samelewing" steeds geldig is. Mohiddin vind die saak vir 'n "kollektivistiese" tradisionele samelewing wat eie is aan Afrika, met die klem op die "kommune", glad nie so oortuigend is as wat dit mag klink nie. Hy wys daarop dat Nyerere se begrip nie duidelik is nie, naamlik of hy 'n uitgebreide familie bedoel, of die stam, of the samelewing in Afrika voordat dit deur die Weste of ander dele van Afrika beïnvloed is. Hy dink hier aan Afrika soos dit bestaan het verder in die geskiedenis terug as die tyd waaruit daar dokumentêre getuienis is. Indien beweer word dat dit iets meer resent is, blyk dit dat baie min van hierdie gemeenskappe soveel klem op gelykheid geplaas het as wat Nyerere aanneem, want die belangrikheid van status en hierargie kan nie ontken word nie (36).

Dat daar 'n tradisionele ongelykheid tussen stande in Afrika bestaan het, kan nie ontken word nie. Daar is eenvoudig geen getuienis van 'n ideale klaslose en konfliklose tydperk nie. Mohiddin wys daarop dat Professor Mazrui reeds verduidelik het dat die feit dat daar nie 'n term vir klas in die tale van Afrika voorkom nie, nie beteken dat daar nie klasseverskille was nie. Hy stem met Nkrumah saam wanneer laasgenoemde beweer: "Today the phrase 'African

socialism' seems to espouse the view that the traditional African society was a classless society imbued with the spirit of humanism and to express a nostalgia for that spirit. Such a conception of socialism makes a fetish of the communal African society." Hy gaan voort:

"Colonialism deserves to be blamed for many evils in Africa, but surely it was not preceded by an African Golden Age or paradise. A return to precolonial African society is evidently not worthy of the ingenuity and efforts of our people" (37).

Dit blyk dat Nyerere se idealisme hom meer nostalgies maak as wat deur die feite geregverdig word (38). Mohiddin twyfel egter nie daaraan nie dat Nyerere se eintlike oogmerk is om die meerderwaardigheid van Afrika te beklemtoon, teneinde 'n motief te hê vir 'n "positiewe" toekomstige klaslose samelewing (39). Hy is verder daarvan bewus dat volgens Nyerere 'n onderontwikkelde land niks anders as sosialisme kan bekostig nie en haal hom aan: "We aim at building a classless society for one reason. In no state is there enough wealth to satisfy the desire of a single individual for power and prestige" (40). In die huidige oorgangsperiode glo Nyerere volgens Mohiddin daaraan dat Afrika revolusionêr moet wees, alhoewel nie in die Marxistiese-Leninistiese sin nie, maar in die lig van sy eie verlede en potensiaal. Hy beweer dat dit 'n kwessie is van te verander of verander te word deur magte buite die beheer van Afrika. Hy verkies om deel te hê aan die vorming van sy eie kontinent se toekoms en 'n samelewing te ontwikkel wat die mense van Afrika sal bevredig (41).

Volgens Mohiddin beklemtoon Nyerere die nuwe sintese wat in "Ujamaa" gesoek word en die konflik wat in Europese sosialisme so sterk op die voorgrond is. Hy stel die probleem as volg: "How to get the benefits of European society — benefits which have been brought about by an organisation of society based on an exaggerated idea of the rights of the individual — and yet retain the Africans' own structure of society in which the individual is a member of a kind of fellowship" (42).

Dit tref Mohiddin dat Nyerere 'n poging aanwend om strominge uit Islam sowel as uit die Europese Christelike verband te versoen met die tradisionele kommunalisme van Afrika, want Nyerere praat van "a country in which all her citizens are equal; where there is no division into rulers and ruled, rich and poor, educated and illiterate, those in distress and those in idle comfort" (43). Onder alle omstandighede is Nyerere se doelstelling om die ontstaan van klasse te voorkom en gevolglik bestaan daar by hom geen twyfel daaroor nie dat die staat die inkomstepeil van elk en almal moet beheer.

Hierdie strewe om 'n nuwe mens wat eie is aan Afrika te bevorder, is volgens Mohiddin nie tot Nyerere beperk nie. Hy verwys na Mamadou Dia wat praat van 'n "geestelike humanisme" wat in harmonie is met die Christene sowel as die Moslems. Hy haal Nkrumah ook aan wat praat van: "A new type of man whose meekness is his strength and whose integrity is his greatness" (44).

Die vraag ontstaan of daar van die enkeling in Ujamaa verwag word om 'n konformis te wees. Nyerere beskou dit nie as nodig vir die onderdane van Ujamaa om in die Westerse sin geleerd te wees nie,

alhoewel hy nie beweer dat daar geen plek vir enkelinge is wat in die Westerse sin opgevoed is nie. Van 'n onderdaan van "Ujamaa", 'n "m-jamaa", word verwag om sekere tradisies van Afrika en Europa met mekaar te probeer versoen. In hierdie gees word egter daarna gestreef om die staat die algemene belang te laat beskerm, met die belangrikheid van die inheemse kultuur duidelik voor oë (45). Nyerere verkies dat daar geen "Swart Europeërs" moet wees nie.

Terwyl die ekonomiese motief van "Ujamaa" die verhoging van die materiële standaard van die mense van Afrika is, is die sosiale motief die uitwissing van alle kulturele diskriminasie en rassisme in die eie geweste sowel as in die res van die wêreld. Mohiddin wys daarop dat Afrikasosialisme nie net geïnteresseerd is in die mense van Afrika nie, maar in alle "Swart Mense" (46). Hy haal Vader Onuoha van Nigerië as volg aan: "It is the task of African Socialism to restore the dignity and the respectability to the black colour which centuries of humiliation suffered by Negro people have turned into a symbol of inferiority and backwardness" (47).

Hierdie begeerte van die mense van Afrika om hulleself te wees, om selfstandig en in hulle eie belang te handel, maak hulle afkerig van beweringe soos dié van Lord Brockway wat gesê het dat: "As Africans surge from these back streets and take possession of the shell and enjoy its fruits, they should remember sometimes that without the Europeans it would not yet have been constructed" (48).

"Ujamaa" poog om 'n mengsel te wees van die primêre tradisie van Afrika en die beste wat die koloniale en ander eksterne invloede

Tanzanië aangebied het. Ten slotte wys Mohiddin daarop dat die klem wat op "kazi" (werk) geplaas word, ooreenstem met die Protestantse arbeidsetiek (49), naamlik die veroordeling van leeglêery. Hy toon verder aan dat Nyerere nie dieselfde klem op produksie plaas as die opstellers van die geskrif waarna verwys word as: "the Kenya Sessional Paper No. 10" nie, want "Ujamaa" waak konsekwent teen die gevaar van oorbeklemtoning van die ekonomiese, selfs in eie geledere (50).

4. "Ujamaa" en Christelike Vryheid

Daar is duidelik sosialistiese implikasies in Handeling IV vers 31-32, waar daar van die gemeenskaplike besit van al hul eiendom deur die betrokke Christene melding gemaak word (51). Bennett bespreek "Ujamaa" teen hierdie Christelike agtergrond van gedeelde besit. Hy neem kennis van wat Nyerere oor sosialisme se opset tot gelyke verdeling sê, wat ooreenstem met die Christelike motief "om aan elkeen te gee volgens sy behoefte". Die klem val hier duidelik op "deel" met ander (52).

Bennett erken dat hy nie 'n Afrikaner is nie en gevolglik moeite het om hom in Nyerere se gedagtes in te leef. Sy eie familiesin is swak ontwikkel in vergelyking met dié van die Afrikaner en hy beskou homself as 'n pragmatiese en ondoktrinêre Engelsman. In 'n mate stem hy met die gesegde saam dat 'n man wat nie 'n sosialis op twintigjarige leeftyd is nie geen hart het nie, maar dat hy geen kop het as hy op vyf-en-twintigjarige leeftyd nog altyd 'n sosialis is nie (53).

Bennett sê dit kan nie ontken word nie dat die meeste prominente leiers in Afrika hulleself as sosialiste beskou, waarmee eintlik bedoel word dat hulle klem lê op die belangrikheid van die samelewing (54). Aan die ander kant ontstaan die vraag of dit die kapitalisme met sy klem op die enkeling is wat die ware Christelikheid ondermyn (55). Bennett neem kennis van Nyerere se bewering dat die Afrikaan nie "kommunisties" is nie, maar "kommunaal", wat ware groepsgees of broederskap beteken (56).

Bennett is bewus van Nyerere se beskouing dat alle mense deel is van 'n uitgebreide familie, wat die ganse mensheid omvat. Hy besluit dat hierdie soort "sosialisme" nie kan ophou by Afrika nie en ook nie by Jerusalem nie, omdat almal lede is van dieselfde liggaam (57). Hy haal Paulus aan wat as 'n Jood met die Grieke van Athene gepraat het en hulle vertel het dat God "uit een bloed al die nasies van die mensdom gemaak het om oor die hele aarde te woon". Dit impliseer die aardsvaderskap van alle mense in die "Ujamaa"-gedagte (58).

Civille ontleed op sy beurt Nyerere se sosialisme in die lig van die Rooms-Katolieke Kerk en sien in dat privaatbesit nie deur "Ujamaa" verwerp word nie, maar slegs beheer word in die belang van die algemene welvaart, sodat hier nie 'n botsing is met die Christelike ideaal nie (59). Hy beweer: "More positively, these programs are providing for the vast majority a greater role in society and in the economy" (60).

Hy is tevrede dat "Ujamaa" ver verwyder is van die kommunisme (61) met sy ateïstiese materialisme, sy dialektiek van geweld en die

ondermyning van die individuele vryheid in en deur die kollektiwisme, wat die persoonlikheid van die mens en sy transendente hoëre strewe onmoontlik maak (62). Dit is duidelik dat "Ujamaa" se ideaal om 'n meer regverdigte samelewing te bou nie in stryd is met Christelike verantwoordelikheid nie (63).

Die mense van Afrika suid van die Sahara het diep religieuse oortuigings en besit 'n warm humanisme wat betekenis, waarde en rigting gee aan hulle verhoudings met ander mense. Die geestelike lewe van Swart Afrika is nie blote "animisme" nie, sodat Islam met 'n hoër-ontwikkelde religieuse lewe moes rekening hou toe hulle daar sendingwerk gaan doen het. Drie hooftrekke in die agtergrond is duidelik, naamlik eerstens die geloof dat daar 'n Opperwese is wat die menslike lot positief bejeën en die skenker van lewe is; tweedens die bevordering van die geestelike faktor in die lewe van die mens; derdens die konkrete verwerkliking van die broederskap van die mens (64).

Hier is geen kwessie van na die godsdiens te verwys as "die opium van die volk" in Marx en Lenin se sin nie, maar 'n positiewe instelling. In Afrika is die waardigheid van die mens en agting vir gelykheid, broederskap en geregtigheid nie onbekende begrippe nie, alhoewel sulke begrippe dikwels in die praktyk meer bepaald met betrekking tot eie familie, "clan" of stam toegepas is en nie met betrekking tot buitestaanders nie. Daar is 'n aanvaarding van 'n humanisme, wat mense kan help om nie korrup te word nie en ander se regte te respekteer, want: "Religion fills man's life with idealism which is necessary to get over temptations to lust, sordid gain and naked power" (65).

5. Afrika-sosialisme en die natuurreg

Sanders het selfs probeer om Afrikasosialisme in verband te bring met gevorderde etiese en juridiese denke – wat op hulle beurt eng saamhang met die natuurreg wat in die sin van Plato en Aristoteles die dieperliggende werklikheid is. Wie in harmonie met die natuurreg is, weet volgens die Klassieke tradisie wat die hoogste goed is.

Sanders se eerste tese is dat die verdediging van Afrika-sosialisme 'n etiese grondslag nodig het. Sy tweede tese is dat Afrika-sosialisme ons voorsien van 'n doktrine binne die raamwerk van die natuurreg van Afrika, sowel as 'n meegaande beginsel van wettigheid wat eie is aan Afrika. Sy derde tese is dat wettigheid, in die sin van die aanvaarding van die gebruike van die volkere van Afrika as wettig, heeltemal versoenbaar is met die oppergesag van die reg (Rule of Law).

Onder natuurreg word hier verstaan 'n faktor wat meegaan met die amptelike reg. Sanders dink hier aan die reg in die volledigste sin as 'n amptelike norm, 'n sosiale feit en 'n etiese waarde. Hy is daarvan oortuig dat hierdie drieledige manifestasie van die reg dwarsdeur die wêreld erken word. Hy is geïntresseerd in die probleme wat in die Afrika-state ontstaan het met betrekking tot die bou en ontwikkeling van nasies.

Die verwerkliking van 'n 'n verenigde nasie-staat was die duidelike doelstelling van die leiers van die betrokke nasies van Afrika toe hulle die onafhanklikheid van hulle lande bevorder en verkry

het. Solank as hierdie lande as kolonies regeer is, het die onafhanklikheidsvraagstuk alles oorskadu en is die moeilike taak van die politieke en kulturele integrasie van die toekomstige nasies op die agtergrond gehou. Wat dit verder bemoeilik het, was die feit dat die koloniale grense ontstaan het sonder genoegsame insig in die vroeëre politieke en kulturele verdelings in die betrokke lande. Toe die gesag van die koloniale moondhede verval het, het die sterk strewe wat hierdie kunsmatige eenhede saamgebind het, verdwyn. Die dringende vraag het ontstaan of dit wat reeds bymekaar was ook bymekaar hoort en wat eintlik by mekaar gepas het (66).

Sodra die koloniale moondheid van die toneel verdwyn, ontstaan die vraag wat gedoen moet word omtrent die regstelsel wat onder die imperiale bedeling van bo op die betrokke kolonie afgedwing is en tot watter mate 'n eie regstelsel ontwikkel kan word. 'n Nuwe onafhanklike land sal vanselfsprekend sy eie omstandighede, tradisies en aspirasies laat geld in die opbou van sy eie regsorde. Nkrumah het dit as volg gestel: "The law should be the legal expression of the political, economic and social conditions of the people and of their aims for progress (A)ll our laws must be designed to meet the needs and aspirations of our people" (67).

Die vraag bly of so 'n volk die reg wat op hom toegepas word erken en eerbiedig as sy eie besit. Kaunda het dit as volg verduidelik: "Without law the whole structure of society must collapse, but equally, without the respect of the people for the law, society is doomed. The question is, how do we win that respect? I believe the answer is to be found in my central theme: that the people must

recognise the police and the courts as their police and their courts, that they must recognise the law as their law, as reflecting their needs and aspiration." (68).

Soos reeds verduidelik is, is Afrika-leiers soos Nkrumah, Nyerere, Senghor, Sekou Touré, Mboya, Kaunda en ander daarvan oortuig dat 'n eie ideologie nodig is wat diep gewortel is in die verlede van die bepaalde samelewing maar in die hede leef en strewe na 'n eie toekoms. Hulle sê dat so 'n ideologie Afrika-sosialisme genoem word, 'n ideologie wat spontaan ontstaan het in die verskillende dele van Swart-Afrika (69).

Genoemde Afrika-leiers is daarvan oortuig dat daar 'n besondere "Afrika-Persoonlikheid" is, gebore uit Swart-Afrika. Van hierdie Negerskap, swartwees, (Négritude) getuig Senghor, soos voorheen aangetoon is, op 'n oortuigende wyse. Hy voer aan dat alle mense wat hulle oorsprong in Afrika het, selfs as hulle nie in Afrika gebore is nie hierdie swartwees deel (70). Dit is 'n eiesoortigheid wat die tradisionele samelewing van Afrika beklemtoon as die vorm wat aangewend word in die verwerping van die Europese koloniale invloed met sy ontwrigtende uitwerking op die tradisie van die eertydse kolonies.

Diegene wat die bestaan van die "Afrika-persoonlikheid" beklemtoon beskou die tradisie van Afrika as eiesoortig in sy religieuse gevoel, kommunale gees en geloof in 'n demokrasie wat gebaseer is op regering deur bespreking en konsensus. Hulle veronderstel dat sosiale eensgesindheid in Afrika inherent is aan die mense van

Afrika as 'n historiese gegewenheid. Hulle sien dit as die basis vir beleid met die doelstelling om die deugde van die sosiale solidariteit van Afrika voortdurend te beklemtoon as 'n "radikale" ideologie. Daar word gestreef na 'n wedergeboorte van Afrika se eie wese wat in 'n nuwe vorm aangebied word. Nyerere het dit as volg gestel: "(W)e start from a full acceptance of our African-ness and a belief that in our own past there is very much which is useful for our future To make our socialism and our democracy a reality we should (however) adapt to modern needs the traditional structure of African society." (71).

Busia se vertolking is ewe interessant: "African socialism is a search for effective methods for creating a new social order, built on the best tradition of the old, especially on the traditional sense of community and of solidarity between the individual and the group, whereby the welfare of each member was bound up with the welfare of the whole community." (72). Nyerere stel dit nog duideliker, naamlik: "We want the whole nation to live as one family." (73).

Oor die amptelike of positiewe reg beweer Nkrumah die volgende: "Ibn Khaldun, a great African scholar, who was also a distinguished lawyer and Malikite chief justice in Cairo, had, as early as the fourteenth century, pointed out the importance of law being based upon what he called 'social solidarity'. This theory of his is as true in our day as it was in his. Law, to be effective, must represent the will of the people and be so designed and administered as to forward the social purpose of the state (O)ur law must embody our traditional social attitudes of communal endeavour of a classless society and of mutual self help so as to avoid the narrow

interpretation/

interpretation of man's duties to the community and the state, found so often in Western law The law must fight its way forward in the general reconstruction of African action and thought and help to remould the generally distorted African picture in all other fields of life." (74).

Hierdie benadering van Nkrumah en sy geesgenote in Afrika stem ooreen met wat gesê is deur Europese regsgeleerdes. Carl Friedrich van Savigny (1779 - 1861) die beroemde Duitse regsgeleerde en stigter van die Europese Historiese skool van jurisprudence, sou die Afrikane se klem op getrouheid aan hul geskiedenis verwelkom het. Die groot Franse juris, Léon Duguit (1859 - 1920), sou hulle verwysing na sosiale solidariteit hoog op prys gestel het (75).

Afrika-sosialisme word deur die genoemde Afrika-leiers beskou as 'n ontvouende tradisie van Afrika. En alhoewel dit 'n mens aan die kommunisme herinner as daar bloot op die organisatoriese aspek gelet word, verskil dit hemelsbreed van die Marxistiese sosialisme. Want Afrika-sosialisme verwerp die ekonomiese klassestryd en die onvermydelikheid van revolusie. Dit verkies vreedsame nasionale en internasionale unifikasie bo die Marxistiese idee van 'n wêreldwye proletariese revolusie. Afrika-sosialisme keur ook die anti-godsdienstige gesindheid van die Marxisme af, want in die tradisionele samelewing van Afrika is godsdiens die basis van sosiale samehang. Huidige Afrika-leiers verkies teen hierdie agtergrond om die godsdiens te bevorder (76).

Sanders is tevrede dat 'n etiese grondslag vir die politieke en juridiese orde in Afrika bestaan. Hy sien in Afrika-sosialisme 'n natuurreg wat eie is aan Afrika en praat van die beginsel van wettig-

heid in Afrika ("the principle of African legality"). Hy gaan selfs nog verder en stel die natuurreg van Afrika gelyk aan die etiek van die maatskaplike eensgesindheid van Afrika ("the ethic of African social solidarity"). Wat veral belangrik is, is die feit dat Afrika-sosialisme daarin geslaag het om 'n populêre beginsel van wettigheid vir Afrika te formuleer (77).

Dit kan nie ontken word nie dat daar baie in die sosio-ekonomiese praktyk in Afrika is wat nie strook met die eie beginsel van wettigheid of vir die egte Afrika-sosialisme aanvaarbaar is nie. Hier bly egter 'n norm wat nie misken mag word nie. Die regeerders sowel as die onderdane beskik oor 'n gids vir hulle kritiek sowel as hulle handeling. Eensgesindheid oor dit wat eie is aan Afrika is 'n primêre maatstaf wat onder alle omstandighede aangewend kan word. Daarom sê Sanders: "The government, for example, may feel that certain individual commercial practices are not in accordance with the principle of African legality, and may introduce legislation to remedy the situation; on the other hand, the people may feel urged to criticize a particular form of government as offending the principle of African legality, and decide to take action." (78).

Die derde tese van Sanders lui dat die beginsel van wettigheid in Afrika en die sogenaamde oppergesag van die reg (rule of law) met mekaar versoen kan word. Onder die regstaat word die vryhede van die enkeling binne 'n politieke verband as van fundamentele belang beskou, en dit word verseker deur: (1) eerbied vir basiese mense-regte; (2) gelykheid voor die reg; (3) regs-sekerheid; (4) minimum geregtigheidstandaarde in die toepassing van judisiële

en kwasi-judisiële funksies; (5) beperking van regeringsmag wat demokrasie impliseer, en 'n skeiding van magte; (6) 'n onafhanklike en behoorlik gekwalifiseerde regterlike mag; (7) 'n onafhanklike en behoorlik gekwalifiseerde regsprofessie (79).

Dit blyk uit die voorafgaande dat die oppergesag van die reg van die eerste plek neerkom op die beveiliging van die belange van die individu teenoor die regering, terwyl Afrika-sosialisme die klem nie op die enkeling plaas nie maar op sosiale samehorigheid (communalism). Nietemin is die humanisme 'n belangrike faktor vir die oppergesag van die reg sowel as vir die beginsel van wettigheid in Afrika wat besorgd is oor die persoon in die samelewing ("the person in society"). Senghor het dit as volg gestel: "Let us guard against believing that the community, society, ignores the person, even if we believe that it neglects the individual." (80). Kaunda het beweer: "(O)ur socialism is humanism." (81). Nyerere het dieselfde gesindheid openbaar, naamlik: "The Rule of Law is a part of socialism; until it prevails socialism does not prevail." (82).

Vanuit die Afrika-sosialisme is daar kritiek op die regsbenadering in Suid-Afrika, want solank hierdie land volgens Sanders nie aan al die bogenoemde norme beantwoord nie, werp dit 'n skaduwee op Suid-Afrika weens die veronderstelde gebrek aan humanisme in hierdie land met sy rassediskriminasie. Hy beweer: "The country in Africa most in need of an ideology and a concept of legality may well be South Africa. South African lawyers of all colour and creed have an important role to play in this respect, for, as so aptly pointed out in recommendation of the 1971 Addis Ababa Conference of African Jurists: "(J)urists should acknowledge the fact that they have a vested interest and a professional or technical commitment to the

task of nation building and that problems of political morality and the prevalence of the spirit of justice within their state are the business of lawyers." I think, a common form of South Africanism of a truly humanistic nature should be our aim." (83).

Dit bly egter 'n oop vraag of Sanders duidelik genoeg bewus is van die implisiete en eksplisiete humanisme in die Romeins-Hollandse Reg en Engelse regserfenis van Suid-Afrika. Buitendien is dit nie maklik om reg te laat geskied aan die individualistiese, sowel as die kommunale aspekte van die humanisme nie. In die laaste instansie mag die aansprake van die Afrika-sosialisme in hierdie samehang nie oorhaastiglik oorskat word nie, want, dit bly 'n problematiese aangeleentheid of daar genoeg helderheid oor Suid-Afrika bestaan.

6. Besluit

Dit blyk uit Sanders se poging om die universele natuurreg in die Afrika-sosialisme te deurgrond dat die primêre natuur as die werklikheid der werklikhede ook in en deur die gewete van die volkere van Afrika spreek. Die ideaal van die volmaakte, ook die volmaakte sosio-ekonomiese orde, is immers volgens die Platoniese en Aristoteliese tradisie van die natuurreg in 'n mindere of meerdere mate potensieel in elke mens ingebore as essensiële deel van sy menswees. In hierdie sin is die natuurreg self die mees fundamentele en universele interne oorsaak van die Arusha-Deklarasie as 'n poging om 'n ideale staatsorde vir die mense van Afrika te vind.

Waar daar 'n rokie trek moet daar 'n vuurtjie wees. Dikwels kan die bestaan van die vuur uitsluitlik van die sigbare rook afgelei

word, wat in die geval van die Arusha-Deklarasie beteken dat die interne oorsake nie direk en klaarblyklik is nie. 'n Mens word verplig om vir alle praktiese doeleindes met betrekking tot die interne oorsake slegs afleidings te maak uit die verklaring self en sy gevolge.

Verwysings

1. Friedland, W.H. and Rosberg, C.G. : African Socialism, 1964, p.238
2. Ibid., p. 238 en
Nyerere, J.K. : Ujamaa - Essays on Socialism, 1968, p.1
3. Ibid., p.2.
4. Ibid, p.3.
5. Nyerere, J.K. : Freedom and Unity, 1966, p.163 - 164.
6. Ibid., p. 164.
7. Mutiso, G.M. and Rohio, S.W. : Readings in African Political Thought, 1975, p.513.
8. Schork, E. : Called to the fields by drums : Ujamaa experience at first hand. Uit ;Afrika, Vol, 18, No.4, 1977, p.11.
9. Friedland, W.H. and Rosberg, C G : Op. cit. p. 241.
10. Ibid., p. 242.
11. Ibid., p. 242.
12. Mutiso G.M. and Rohio, S.W. : Op. Cit. p. 513.
13. Ibid., pp. 513 - 514.
14. Ibid., p. 514 en
Nyerere, J.K. : Ujamaa - Essays on Socialism, p. 8.
15. Ibid., pp. 8 - 9.
16. Ibid., p. 10.
17. Ibid., p. 10.
18. Nyerere, J.K. : Freedom and Unity, p. 169.
19. Ibid., pp. 169 - 170.
20. Ibid., p. 170 en
Mutiso, G.M. and Rohio, S.W. : Op. Cit. p. 515.
21. Nyerere, J.K. : Ujamaa - Essays on Socialism, p. 12.
22. Ibid., p.12.
23. Ibid., p.12.

24. Friedland, W.H. and Rosberg, C.G. : Op. Cit. p. 246 en
Nyerere, J.K. : Freedom and Unity, p. 171 en
Mutiso, G.M. and Rohio, S.W. : Op. Cit. p. 512.
25. Mohiddin, A. : Ujamaa. A Commentary on President Nyerere's
Vision of Tanzanian Socialism (Uit : African
Affairs, Vol. 67, No. 267, April 1968, p. 130)
26. Nyerere, J.K. : Op. Cit. p. 8 (Inleiding).
27. Mohiddin, A. : Op. Cit. pp. 130 - 131.
28. Ibid., p. 131.
29. Ibid., p. 132.
30. Ibid., p. 134.
31. Ibid., p. 134.
32. Ibid., p. 135.
33. Touré, S. : African Elites and the People's Struggle. (Uit :
Spearhead July-August, 1962.)
34. Mohiddin, A. : Op. Cit. p. 135.
35. Ibid., p. 135.
36. Ibid., p. 136.
37. Ibid., p. 137.
38. Ibid., p. 137.
39. Ibid., pp. 137 - 8.
40. Nyerere, J.K. : Op. Cit. p. 202.
41. Mohiddin, A. : Op. Cit. p. 22 (Inleiding).
42. Ibid., p. 139.
43. Nyerere, J.K. : Op. Cit. p. 178.
44. Ibid., p. 122.
45. Mohiddin, A. : Op. Cit. pp. 140 - 141
46. Ibid., p. 141.
47. Onuoha, B. : The Elements of African Socialism, 1965, p.21.
48. Brockway, F. : African Socialism, 1963, p.12.

49. Mohiddin, A. : Op. Cit. p. 141.
50. Ibid., p. 142.
51. Bennett, G.: African Independence and Christian Freedom, p. 41.
52. Ibid., p. 42.
53. Ibid., p. 42.
54. Ibid., p. 43.
55. Ibid., pp. 44 - 45.
56. Nyerere, J.K. : "Will Democracy Work in Africa? (Uit: Africa Special Report, February, 1960, p.4.
57. Bennett, G.: Op. Cit. p. 49.
58. Ibid., p. 49 en Handeling XVII v. 26
59. Duggan, W.R. and Civile, J.R.: Tanzania and Nyerere. A Study of Ujamaa and Nationhood, 1976, p. 248.
60. Ibid., p. 254.
61. Ibid., p. 257.
62. Ibid., p. 260.
63. Ibid., p. 263.
64. Onuoha, B.: Op. Cit. p. 104.
65. Ibid., p. 106.
66. Sanders, A.J.G.M.: On African socialism and natural law thinking. (Uit: The Comparative and International Journal of Southern Africa, March 1978, p. 68.)
67. Nkrumah, K.: Law in Africa. (Uit: 6. Journal of African Law, 1962, pp. 103-108.)
68. Kaunda, K.: The Functions of a Lawyer in Zambia Today, 1971-72, 3-4. (Uit Zambia Law Journal, 1-4, p.4.) en Nyerere, J.K.: Freedom and Socialism, 1968, pp. 109-110.
Nyerere, J.K.: Freedom and Development, 1973, p. 260.
Martin, R.: Personal Freedom and the Law in Tanzania, 1974.
69. Sanders, A.J.G.M.: Op. Cit. p. 69.
70. Ibid., p. 70.
71. Nyerere, J.K.: Ujamaa - Essays on Socialism, p. 92 en 124.

72. Busia, K.A.: Africa in Search of Democracy, 1967, p. 77.
73. Nyerere, J.K.: Freedom and Socialism. p. 137.
74. Nkrumah, K.: Op. Cit. p. 103, 104, 105. Sien ook Nyerere, J.K.: Op. Cit. pp. 109 - 114 en Nyerere, J.K.: Freedom and Development pp. 259 - 261.
75. Sanders, A.J.G.M.: Op. Cit. p. 72.
76. Ibid., p. 72.
77. Ibid., pp. 72-73.
78. Ibid., p. 73
79. Ibid., p. 73.
80. Senghor, L.S.: On African Socialism, 1964, p. 94.
81. Sanders, A.J.G.M.: Op. Cit. p. 75.
82. Nyerere, J.K.: Freedom and Socialism p. 8.
83. Sanders, A.J.G.M.: Op. Cit. p. 75.

HOOFSTUK IV

DIE IMPLIKASIES VAN DIE ARUSHA-DEKLARASIE EN NA-ARUSHA- VERKLARINGS

1. INLEIDING

Met die klem op "sosialisme en selfversorging" het die Arusha-Deklarasie die weg gebaan vir die werkers en landbouers van Tanzanië om die produksiemiddele te beheer en te besit. Die hoofklem is op landbouproduksie vir plaaslike gebruik geplaas. Die administratiewe beheer en bestuur van die landbou is uitgebrei en dit het diepere betekenis gegee aan die uitvoering van "Ujamaa". Op sentrale sowel as gewestelike vlak is die interne asook die buitelandse handel, grootskaalse distribusie en gedeeltes van die kleinhandel by die hele herorganisasie ingesluit.

Maar alhoewel die Arusha-Deklarasie interessante politieke wysheid en vasberadenheid aan die dag gelê het, het dit geblyk dat die besigheidswêreld hom nie deur ideologieë laat bind nie (1).

Die goeie voornemens van die Arusha-Deklarasie is duidelik, (2) maar praktiese uitvoering daarvan is in so 'n mate afhanklik van intensiewer ekonomiese ontwikkeling dat die prys van die beleggingsgeld wat daarvoor nodig is, nie misag kan word nie. Die selfgenoegsaamheid wat deur die Arusha-Deklarasie beoog word, is 'n hoë ideaal wat nie noodwendig deur die verskaffers van geld, bestuur en tegniese insig gedeel word nie, want hulle oordeel volgens hoër dividende en prestasievermoë, sonder sentiment.

2. Ontwikkelingsbeleid

Terwyl die mense van Tanzanië sien dat ander 'n beter lewe lei as hulle en daar hulle dit ook vir hulle self wil hê, leef hulle nie geïsoleerd van die res van die wêreld nie. Nyerere stel dit as volg: "Is it possible for a mother to see the wonders of clean water from a tap and not want it for her child and for herself? Bicycles, bright clothes, education, aluminium cooking pots - all these things in the hands of others inevitably induce a discontent with poverty" (3).

Maar 'n mens kan nie 'n vuur maak as jy nie 'n hand het nie. Tanzanië is en bly 'n arm land. Die jaarlikse per kapita inkomste van Tanzanië was bereken op tussen \$80 en \$100 in 1966 (voor die Arusha-deklarasie) maar dié syfer was misleidend want dit het nie die berekening van produksie binne 'n bestaanslandbou ingesluit nie (4). Die lewensverwagting van die bevolking was 38 jaar, die kindersterftesyfer 154 per 1 000 geboortes, daar was een dokter vir elke 16,800 mense, en slegs een uit vyf kon lees en skryf (5). Buitendien sou 'n meer gelyke verdeling van die welvaart hierdie stand van sake nie essensieel verbeter nie. Soos Nyerere tereg beweer: "If all the wealth of all the people in this country were put into one big heap, and then divided equally between all the people who live in Tanzania, each person would receive goods to the total of 525/-" (\$62,13 / R52,15, 16/7/79) (6).

Die geregtigheid vereis volgens Nyerere dat die ekonomiese ongelykheid verminder moet word (7), sodat die mense van Tanzanië eers werklik vry kan wees as hulle vry is van onkunde en siekte (8) wat

vereis/

vereis dat daar met insig en wilskrag te werk gegaan moet word. Nyerere stel dit so: "I do not believe that it is possible for these conditions of living to be changed; I believe that what is necessary is for us to make up our minds that they shall change, and attack the problem objectively and scientifically" (9). Dit beteken volgens Nyerere dat die mense van Tanzanië alleenlik op hulle eie inspanning en doelgerigtheid kan staat maak (10), maar die feit bly dat Tanzanië een van die sestien Afrika-lande is wat genoem word op V.V.O. se lys van die wêreld se vyf-en-twintig mins ontwikkelde lande.

Die Arusha-Deklarasie beoog selfversorging, maar die slagkreet van "selfversorging" kan in die lig van Tanzanië se armoede nie maklik verwerklik word nie. Die meeste wat kort na die formulering van die beginsels van selfversorging en sosialisme bereik kon word, was harde nadenke en harde werk.

Dit was wenslik om die maksimum gebruik van die beskikbare bronne te maak en dit was die opstellers van die Arusha-Deklarasie se duidelike strewe om die inheemse mense van Tanzanië te bevoordeel. Nyerere het beweer: "We want citizens to be given priority in every field as soon as they are capable of doing the job efficiently And certainly we must have Tanzanians making policy; Tanzanians must control our country. But this is not an issue now; we have already achieved that. The question at issue is whether we must at all costs have Tanzanian citizens in every 'executive' position" (11).

In die lig hiervan is dit duidelik dat al die beskikbare mense in die uitvoering van die Arusha-Deklarasie se doelstellings betrek moet word. Leiers moet ook nie so seer probeer om alles vir die

volk te doen nie, maar eerder daarvoor sorg dat die nodige inligting, leiding en organisasie voorsien word om die mense in staat te stel om hulle eie land vir hulself te ontwikkel (12).

3. Die Landbou

In die praktyk word minstens vier doelstellings deur Tanzanië vir sy bevolking se welsyn nagestrew, naamlik: (1) 'n gesonde dieet, (2) toereikende kleding (3) aanvaarbare behuising (4) toegang tot basiese onderwys en gesondheidsdienste. Onder alle omstandighede is dit die waardigheid en welsyn van die mense van Tanzanië wat beoog word (13).

Aangesien 95% van die bevolking van Tanzanië landbouers is, het Nyerere ingesien dat die ekonomie van die land slegs geleidelik ontwikkel kan word as 'n primêre plattelandse aangeleentheid. 'n Selfgenoegsame volk kan slegs geleidelik ontwikkel word en daar kan geen kwessie van 'n vinnige verandering wees nie. Vinnige ekonomiese ontwikkeling ten koste van sosiale doelstellinge is ook nie gewens nie, want daar moet in die eerste plek van beskikbare bronne gebruik gemaak word in die verwesenliking van "Ujamaa" wat gelykheid, samewerking en die voordeel van almal beoog en kompetisie individualisme en ekonomiese klassevorming probeer vermy. Nyerere sê in hierdie verband: "The jembe ('hoe') will have to be eliminated by the ox-plough before the latter can be eliminated by the tractor. We cannot hope to eliminate the jembe by the tractor" (14). Op hierdie stadium is die landbouer in Tanzanië nog nie finansieel of tegnies gereed vir die trekker nie (15). Die finansiële voordeel van groot gemeganiseerde plase

hou in elk geval die gevaar in van die "verproletarisering" van die plattelandse bevolking, wat in stryd is met die ideale van "Ujamaa" (16). Nyerere se opvatting van die modernisering van die landbou begin by die os, dit wil sê die osploeg en die ossewa en kan dan geleidelik van daar af verder gevoer word (17).

Op industriële gebied is die ontwikkeling van Tanzanië 'n voortsetting van wat op landboukundige gebied gebeur, want die boerdery word as die basis van die hele ekonomie beskou. Buitelandse hulp word skepties bejeën, want: "The policy of inviting a chain of capitalists to come and establish industries in our country might succeed in giving us all the industries we need, but it would also succeed in preventing the establishment of socialism unless we believe that without first building capitalism we cannot build socialism" (18). Nyerere wil realisties wees en hy besef dat alhoewel nuwe industrieë nie uitgesluit word nie, slegs 'n klein persentasie van die mense in staat sal wees om in die nabye toekoms in moderne fabriek te werk (19). In plaas van 'n industriële proletariaat te skep, beoog Nyerere om die landelike karakter van Tanzanië te behou, want: "Instead we should gradually become a nation of "Ujamaa" villages where the people co-operate directly in small groups and where these small groups co-operate together for joint enterprises" (20).

Die Arusha-Deklarasie het dit ondubbelsinnig gestel dat die landbou die basis van die ontwikkeling van Tanzanië sou wees. Sewe maande later het Nyerere verduidelik dat landelike ontwikkeling beteken dat die Ujamaa-dorpie bevorder word en nie individuele plase of groot koöperatiewe plantasie nie. Hy beweer dat individuele boere in elk geval nie daarin sou slaag om genoeg produkte te kweek om

verder te reik as die peil waar die mense net aan die lewe sou bly nie (bestaanspeil). Groot plantasies onder die bestuur van bekwame mense wat van masjinerie gebruik maak, is wel ekonomies winsgewend maar hulle skeep 'n "landelike proletariaat" en bevorder nie die soort sosialisme wat deur Nyerere beoog word nie. Voorkeur is gegee aan Ujamaa-dorpies waar die mense met regeringshulp op tegniese en finansiële gebied in staat gestel word om hulle produksie te verhoog en daardeur hulle lewenspeil te verbeter.

In die duidelike besef dat mense nie gedwing kan word om die sosialisme uit te leef nie (21), word die klem op leierskap op alle vlakke geplaas sodat die mense deur leierskap tot sosialisme beweeg kan word (22). Die motief is om leierskap te baseer op bespreking en onderwys en nie op dwang nie. Nyerere het dit as volg gestel: "A good leader will explain, teach and inspire. In an Ujamaa village he will do more. He will lead by doing. He is in front of the people, showing them what can be done, guiding them, and encouraging them. But he is with them. You do not lead people by being so far in front, or so theoretical in your teaching that the people cannot see what you are doing or saying. You do not lead people by yapping at their heels like a dog herding cattle. You can lead the people only by being one of them, but just being more active as well as more willing to learn - from them and others" (23).

Nyerere glo dat die leiers in die dorpies plaaslike mans en vrouens moet wees wat verkies word volgens hulle daaglikse omgang met die mense wat in hulle vertrou het. Hy wil nie hê dat entoesiastiese lede van die party asook ander leiers die mense in artifisiële gemeenskappies moet indwing wat weer in duie sal stort sodra hulle teen-

spoed kry nie. Aan die ander kant besef hy ook dat daar 'n gevaar bestaan dat te veel verbroedering tussen die leiers en die volk alle vooruitgang mag strem (24). Nyerere het nie vergeet nie dat die Arusha-Deklarasie die moontlikheid van persoonlike korrupsie beklemtoon het as die belangrikste struikelblok op die weg van sosialistiese verandering (25).

Die grondslag en model van "Ujamaa" is en bly onder alle omstandighede die tradisionele familie van Afrika. Dit sluit in dat elke lid van die familie se behoeftes, pligte en funksionele status ter sake is. Daarom word die respek wat die verskillende lede toekom nooit vergeet nie, die gemeenskaplike besit van alle basiese goedere steeds beklemtoon en die verpligting vir elkeen om te werk nooit uit die oog verloor nie. Terselfdertyd word die tekortkominge van die tradisionele stelsel nie ontken nie. Daar word ingesien dat die status van die vrou verhoog behoort te word (26). Die belangrikheid van die vermindering van armoede en onkunde word insgelyks beklemtoon (27). Gelyke regte en gelyke geleenthede word beoog met die duidelike doelstelling om almal in staat te stel om in vrede met hulle bure te leef en ongeregtigheid en uitbuiting uit te skakel.

Die grond is die basis vir die ontwikkeling van "Ujamaa", maar die gelykheid en broederskap wat hiermee gepaard gaan, beteken dat individuele boere wat produksie verhoog ten koste van die gewone mense nie toegelaat sal word nie (28). Onder alle omstandighede sal daar hard gewerk moet word tot die voordeel van die enkeling sowel as die gemeenskap. Die beginsel van die groter familie-eenheid waarvolgens mense saamleef en saamwerk tot die voordeel van elk en almal, beteken dat die boerdery beoefen moet word deur groepe

mense wat as 'n gemeenskap fungeer, dit wil sê volledig saamwerk, as 'n nasie van Ujamaa-dorpie (29).

Toe Tanganjika in 1961 onafhanklik geword het, was die groot meerderheid van die burgers kleinboere wat meestal slegs 'n pik besit het en ekonomies totaal afhanklik was van die weer en die gesondheid van die betrokke boer. Nyerere het dit as volg beskrywe: "The net result was a life of poverty and insecurity for the masses of the people, while a small number of foreign companies or private farmers from Europe were obtaining a comfortable life - often at the expense of their exploited workers" (30).

Wat vir die volk nodig was, naamlik drinkwater en mettertyd trekkers, elektrisiteit, skole en hospitale kon egter slegs voorsien word deur 'n uitgebreide ontwikkelingsprogram vir die kleinboere ('peasant farmers'). Die doel was om te probeer om die kragte van die werklose meerderheid op die platteland te mobiliseer ten einde die hele volk deel te laat hê aan die bietjie welvaart wat deur die land gebied kon word. (31).

Met die tradisionele stamlewe as voorgenome model is die program van "Ujamaa" uitgewerk om die landbou as 'n koöperatiewe lewenswyse in te rig en om te werk tot voordeel van almal (32). Die eerste stap is om mense te oorreed om in 'n enkele dorpie te gaan woon. Die tweede stap is om 'n dorpsgemeenskap van ongeveer tien families te oorreed om 'n klein kommunale stukkie grond gesamentlik te bewerk en die oes te deel volgens die hoeveelheid werk wat elkeen gedoen het (33). Die finale stadium word eers bereik nadat al die betrokke mense vertrou in die idee het, wanneer hulle 'n kommunale

plaas besit en al hulle ondernemingsgees daaraan wy (34). Lui mense sal nie in staat wees om die flukses uit te buit nie, want die oes sal verdeel word volgens die werk wat elkeen daarin gesteek het (35).

Sulke gemeenskappies is afhanklik van die gewilligheid om saam te werk en van insig in die soort lewe wat moontlik is vir die deelnemers as hulle saamwerk. Met die klem op geleidelikheid en ooring en die vermyding van dwang, hoop Nyerere om die vrugteloosheid wat die gevolg is van intimidasie te vermy (36).

4. Die Onderwysbeleid

Een van die na-Arusha-verklarings was dié oor die onderwys wat verskyn het onder die titel, "Education for Self-Reliance".

Waar hier van 'self-reliance' gepraat word, word daar nie net aan 'selfvertroue' gedink nie maar bowenal aan 'selfversorging'. Dit is twee begrippe wat mekaar wedersyds impliseer en aanvul in hervorming. Hier word gedink aan selfversorging volgens die eie behoeftes, tradisies, ekonomie en selfregering van hierdie volk binne die raamwerk van die Afrika-sosialisme.

Nadat hierdie geskrif verskyn het, is daar op groot skaal begin met die implimentering van 'n konkrete en doelmatige eiesoortige onderwysbeleid. Talle skole in Tanzanië — en veral sekondêre skole — het in ooreenstemming met Nyerere se beleidsrigsnoerplase aangelê, werkswinkels opgerig en met 'landsdienste' begin.

Nyerere het hom eerstens rekenskap gegee van die doel van alle onderwys. Hy beweer: "That purpose is to transmit from one

generation to the next the accumulated wisdom and knowledge of the society, and to prepare the young for their membership of the society and their active participation in its maintenance or development" (37).

Tweedens het hy tussen formele en informele onderwys onderskei. Die feit dat daar gedurende die voor-koloniale periode geen formele skole in Afrika bestaan het nie, behalwe die tydelike inisiasie-skole van die stamme, beteken volgens Nyerere nog glad nie dat daar ook geen informele onderwys in die Swart-kontinent was nie. Die kinders van Afrika het geleer deur te doen. In die familiekring en in die veld het hulle die bedrewehede van die samelewing waaraan hulle behoort het, geleer ken. So het hulle ervaar hoedat hulle hulle binne die gevestigde orde moes gedra. Hulle het met die landbou en veeteelt vertrou geraak. Deur te luister na die stories van die ouer mense het hulle die geskiedenis van die eie stam en sy verhouding met ander stamme en die geeste geleer. Deur met ander te deel het hulle die beoefening en oordrag van die waardes van hulle samelewing vir hulleself toegeëien. Hierdie soort opvoeding het direk betrekking gehad op die samelewing waarbinne die kind grootgeword het. Dit het beteken dat jongmense voorberei is om binne hulle eie samelewing te leef en dit met begrip te dien.

Eers met die koms van die sendelinge en koloniste het Swart-Afrika sy kennis van formele onderwys in die Europese sin gekry. In 'n kontinent waar die stamgebondenheid van elkeen individualisme in die Europese sin uitgesluit het is die Christelike heilsleer vir die enkeling en die liberale kapitalisme van toe af genadeloos ingehamer. Oor hierdie koloniale onderwys sê Nyerere: "It was not

designed to prepare young people for the service of their own country; instead, it was motivated to inculcate the values of the colonial society and to train individuals for the service of the colonial state on top of that, various religious groups were interested in spreading literacy and other education as part of their evangelical work" (38). Die owerhede van die koloniale staat wou eintlik net die waardes van die koloniale en kapitalistiese samelewing by hulle onderdane inprent. In die opleiding vir diens in die koloniale staat het die individualisme en privaatbesit van die betrokke koloniale moondheid die kriteria vir sosiale verdienste geword.

Dit het veral op ekonomiese gebied ongelykheid en dominasie van die swakkere deur die sterkere beteken, wat totaal in stryd is met die waardes en kennis van die tradisionele samelewing van Tanzanië. As 'n blote mindere aanhangsel van die Britse samelewing met sy selfingenomenheid en selfverheffing het die volk van Tanzanië die gevoel gehad dat daar teen hulle op rasse-gronde gediskrimineer word. Toe hierdie land in 1961 onafhanklik geword het was daar selfs te min opgeleide mense om die administrasie te behartig, om nie eers te praat van die tekort aan leiers op ekonomiese en sosiale gebied nie.

Daar is toe 'n poging aangewend om die basiese foute van die koloniale tydperk met die instelling van 'n kommunalistiese onderwysstelsel reg te stel. Sedertdien word koöperatiewe samewerking bevorder in die plek van die individualisme. Gelyke geleentheid vir alle rasse is sonder diskriminasie teen enigiemand geskep. 'n Besliste poging is aangewend om onderwys aan almal te voorsien en

nie net vir 'n bevoorregte minderheid nie. Dit het Nyerere gehinder dat slegs 'n gedeelte van die kinders in die verlede deeglike onderwys ontvang het, terwyl ander tekortgekóm het of selfs totaal buite rekening gelaat is. Leerplanne is nou aangepas by die behoeftes van die mense van Tanzanië, met hulle eie geskiedenis, liedere, danse, taal (Swahili), staatsorde en politieke ideale.

Met die ideaal van Afrika-sosialisme helder voor oë is Nyerere van plan om die volk van Tanzanië volledig mondig te maak, sodat hierdie mense hulle eie doelstellings kan bepaal en terselfdertyd die regering verantwoordelik aan hulle hou. Dit beteken gelykheid vir almal, respek vir die waardigheid van die mens, deelname aan die hulpbronne van die land, werk vir almal en geen uitbuiting van die een deur die ander nie.

Hiernaas is die volk van Tanzanië as 'n ekonomiese, politieke en sosiale geheel gesteld op sy integriteit en soewereiniteit binne die groter geheel van Afrika. In Nyerere se onderwysbeleid wat hieraan reg wil laat geskied, is die klem op die uitgestrekte beskikbare grond en die landelike karakter van die geheel. Daarom is hy gretig om wel te industrialiseer, maar steeds op die basis van die landbou, waarby hy sy land se onderwysmetodes wil laat aansluit. Hy wil die dorpies en koöperasies bevorder en die mense van sy land help om hulleself te help en vir hulleself te dink.

Deur die onderwys wil Nyerere intellektuele arrogansie teenwerk. In die oortuiging dat slegs vry mense wat bewus is van hulle werklike waarde en gelykheid 'n vrye en verantwoordelike samelewing kan bou, maak hy 'selfgenoegsaamheid' die wagwoord van sy onderwysbeleid as

bestanddeel van die samelewing en die ekonomie. Hy beweer: "The education provided must therefore encourage an enquiring mind, an ability to learn from others to do, and reject or adapt it to his own needs; and a basic confidence in his own position as a free and equal member of the society, who values others and is valued by them for what he does and not for what he obtains" (39).

Individuele stoflike welvaart mag volgens Nyerere nie meer die hoofkriterium vir sosiale aansien wees nie. Hy wil die elitistiese neiging tot klasvorming ook op kulturele gronde teenwerk en verhoed dat leerlinge vervreemd raak van die samelewing wat deur hulle gedien behoort te word. Dit lyk vir hom na 'n primêre vereiste van 'n gesonde samelewing dat die skoollewe deel moet bly van die werklike lewe wat in die stede en veral op die platteland gelei word. Daarom is dit nodig dat formele onderwys met sy boekgeleerdheid nie oorskakel word nie en die wysheid van oumense nie geminag word nie.

Die tradisionele kennis van die volk en samelewing, soos geopenbaar in ervare intelligente mense is volgens Nyerere van onskatbare waarde. Alhoewel lewenservaring nie al is wat tel nie is boekgeleerdheid sonder ervaring volgens hom nutteloos. Want die teoretiese en die praktiese is albei belangrik. Nie een van die twee moet oorskakel word nie, maar mekaar aanvul. Die metodes en redes van geletterde sowel as ongeletterde mense moet verstaan word. Nyerere beweer: "Our farmers have been on the land for a long time. The methods they use are the result of long experience in their struggle with nature; even the rules and taboos they honour have a basis in reason" (40).

In die gees van die Arusha-Deklarasie weier Nyerere om 'n nuwe klas van uitbuiters te kweek. Hy kan nie insien waarom die onderwys net op die vorming van 'n klein intellektuele elite moet konsentreer nie. Hy sien wel duidelik in dat daar sekondêre sowel as universitêre opleiding vir minderhede in diens van die geheel moet wees, omdat goedopgeleide spesialiste ook nodig is. Maar hy sien geen ander regverdiging dat die meerderheid belas moet word teneinde onbruikbare besondere enkeling op te lei nie.

Elke pennie wat aan onderwys bestee word kan vir iets andersgebruik word, soos beleggings vir die toekoms, beter mediese diens, meer voedsel, klerasie en gerief. Nyerere wil die gemeenskap as geheel dien en beskou primêre onderwys as die belangrikste prioriteit wat nie net 'n toelating vir die sekondêre onderwys moet wees nie maar 'n voorbereiding vir die lewe. As die beoogde opleiding vir almal, is primêre onderwys gevolglik 'n sleutel tot die ekonomiese, sosiale, politieke en kulturele praktyk van elkeen vir sy beroep en rol in die nasionale lewe.

Nyerere verwag nie net dat die inhoud van die onderwys verander moet word nie, maar dat daar gesorg moet word dat kinders op 'n latere leeftyd moet begin skoolgaan, sodat hulle primêre onderwys eers op 'n ryper leeftyd afgesluit word. Hy veronderstel ook dat ouer kinders vinniger sal leer en hulle geleenthede beter sal benut. Aan die einde van hulle primêre skoolloopbaan verwag Nyerere dat kinders in 'n fundamentele sin gereed sal wees vir die volle lewe en om minstens bevredigend in die landbou opgeneem te word.

Tanzanië se klein landbougerigte gemeenskappe het volgens Nyerere bowenal die versterking van die gevestigde landelike samelewing

nodig, sodat kinders voorberei moet word om te leef en te werk in daardie betrokke gemeenskap. Hy dink aan die meerderheid wanneer hy beweer: "We should determine the types of things taught in the primary schools by the things which the boy or girl ought to know — that is, the skills he ought to acquire and the values he ought to cherish if he, or she, is to live happily in a socialist and predominantly rural society, and contribute to the improvement of life there" (41).

Daar word uitdruklik beoog om die skole as selfversorgende ekonomiese eenhede te ontwikkel. Nyerere beweer: "This means that all schools, but especially secondary schools and other forms of higher education, must contribute to their own upkeep; they must be economic communities as well as social and educational communities. Each school should have, as an integral part of it, a farm or workshop which provides the food eaten by the community, and make some contribution to the total national income Life and farming will go on as we train" (42).

Die beoogde skoolplase behoort dan volgens Nyerere deur landboudeskundiges en boere gehelp en geadviseer te word. Verder is hulle soos 'n boereplaas wat sy eie begroting en bemerking behartig en moet sorg dat sy uitgawes in ooreenstemming met sy inkomste is. Die skoliere leer deur so veel as moontlik vir hulleself te doen. Self en saam maak hulle die terrein gereed deur onder andere die bosse weg te ruim, soos by die aanleg van 'n plaas. Hulle lê nuwe landerye aan, rig geboue op en boer volgens hulle beste vermoë. Deur te werk en die verantwoordelikheid te deel, leer hulle uit hulle eie foute. So kom hulle tot die besef in watter mate hulle lot van

hulleself/

hulleself afhang. Sulke direkte aktiewe demokrasie leer die betrokkenes die verband tussen werk en gerief, asook hoe hulle skool as 'n funksionele entiteit met die groter omliggende plaaslike en nasionale samelewing saamhang.

Deur hulself te help en mekaar te help ontwikkel die skoliere tot trotse en bruikbare burgers. So oorkom hulle die neiging tot eksklusivisme en leer hulle om so veel as moontlik self te doen en effektiewe lede van 'n gemeenskap te wees. Hulle ontdek hulle pligte en plek in die samelewing. Wat in die klaskamers onderrig en bespreek word, kan in die werkswinkel of op die plaas uitgetoets word, soos in die geval van toegepaste wiskunde, gronderosie, bemesting, plant- en oesmetodes. In alle gevalle moet die teorie volgens Nyerere by die praktyk aangepas word. Hy beoog om vakansietye so te laat inrig dat daar op verskillende tye vir party leerlinge vakansie is, terwyl ander voortgaan met die instandhouding van die boerdery en ander funksies van die skole, om op hulle beurt weer afgelos te word deur eersgenoemdes.

So 'n integrasie van die skole met die nasionale lewe van die land beteken 'n sosialistiese samelewing met sy eie sosialistiese onderwysstelsel. Opleiding in die gees van die Afrika-sosialisme beteken volgens Nyerere dat onderwysers, werkers en leerling 'n sosiale eenheid moet daarstel, net soos ouers, bloedverwante en kinders 'n familie-eenheid vorm. Hy meen dat so 'n onderwysstelsel eens en vir altyd moet los kom van die hoë waardes wat selfs deur regerings aan akademiese vereistes geheg word. Daarom moet oordadigheid met eksamens vermy word en daar meer gelet word op praktiese kennis

en vaardigheid in 'n land waar die hoofklem val op die praktiese behoeftes van die meerderheid.

Toe hy 'n konferensie van hoofde van sekondêre skole op 11 Desember, 1967, te Dar-es-Salaam geopen het, het Nyerere sy dank en bewondering uitgespreek oor die werk wat daar reeds ter bevordering van die nuwe onderwysbeleid gedoen is. Hy het nogeens klem gelê op die identifikasie van die skole met die samelewing, die nasionale stryd en die geleentheid vir landsdiens. Deegliker as ooit het hy sy opvatting van 'selfgenoegsaamheid' as volg verduidelik: It must be clear that we are not introducing a new subject called 'self-reliance', or 'socialism' into the school curriculum What we are aiming at is converting our schools into economic communities as well as educational communities; in other words, into educational communities which are to a considerable extent self-reliant. We want each school - taking pupils and staff together - to be eventually responsible for doing - or meeting the costs of - its own maintenance, apart from the strictly academic expenses. And we want this new responsibility to be accepted as a conscious and proud contribution to our national development and our national self-reliance the pupils will learn new skills which are relevant to their future life, and adopt a realistic attitude to getting their hands dirty by physical labour" (43).

Dit beteken radikale verandering in die organisasie en onderrigmetodes wat eis dat alle werk deur die kinders self gedoen moet word vanaf die beplanning van die skole tot die kombuiswerk en alles wat daarmee saamhang. Volledige betrokkenheid en deelneming word vereis. Onder bekwame en vasberade voorsitterskap kan onnodige

foute volgens Nyerere vermy word, terwyl die leerlinge deur dik en dun aan alle verantwoordelikhede en besluitneming deel het en sodoende die vereiste insig verkry. Dissipline kan op hierdie wyse gepaard gaan met vryheid. Die nadruk bly op die toepaslikheid en doelmatigheid van vakke (soos Engels, Wiskunde en die vakwetenskappe) sonder om akademiese standaarde in die geval van die uitblinkers te verlaag. En namate universele primêre onderwys nader aan 'n voldongte feit gekom het, is daar al hoe meer aandag aan sekondêre onderwys in Tanzanië geskenk. Daar is geleidelik van onder-af boontoe gebou.

5. Nyerere se klem op Vryheid

In Nyerere se benadering tot die vryheidsprobleem onderskei hy tussen drie aspekte van vryheid. Eerstens noem hy nasionale vryheid, wat hy beskryf as die vermoë van die burgers van Tanzanië om hulle eie toekoms te bepaal en hulself te regeer, sonder inmenging van buite. Tweedens gee hy aandag aan vryheid van honger, siekte en armoede. Derdens is hy besorg oor die persoonlike vryheid van die enkeling, naamlik sy reg op waardigheid en gelykheid, dit wil sê vryheid van spraak en deelname aan besluitneming, wat sy eie lewe raak, sowel as vryheid teen arbitrêre arrestasie. Al drie is aspekte van algemene vryheid wat ten volle verseker moet word en waarsonder die burgers van Tanzanië nie werklik vry kan wees nie (44).

Daar bestaan by Nyerere geen twyfel nie dat vryheid afhanklik is van ekonomiese en sosiale ontwikkeling. Daarom moet armoede en ongeletterdheid oorkom word. Honger, siekte en armoede moet deur

welvaart en kennis bestry word (45). Persoonlike vryheid is ook hiervan afhanklik want 'n mens kan sy regte alleenlik effektief verdedig wanneer hy helderheid oor hulle het en weet hoe om die bestaande konstitusionele masjinerie te gebruik om die veiligheid van enige individu of groep te verseker (46).

Dit is duidelik dat onderwys en leierskap primêre voorvereistes is om die ontwikkeling van 'n volk te verseker. Nyerere besef egter dat daar meer nodig is as leierskap en dat die volk die besluite moet neem en self die programme moet uitvoer waarop hulle besluit het. Terwyl dissipline aanwesig moet wees op alle gebiede van die volk se lewe moet dit volgens hom nooit iets anders wees nie as vrywillig, want hiersonder is vryheid en ontwikkeling nie moontlik nie. Die aanvaarding van wettige gesag word as nodig beskou ter wille van die groter vryheid wat ontstaan uit samewerking, wat nie sonder ander mense bereik kan word nie, omdat dit op gesamentlike gedissiplineerde besluite berus. Ter wille van vrede en harmonie is vryheid sowel as dissipline nodig, want:

..... "freedom without discipline is anarchy: discipline without freedom is tyranny" (47).

Vryheid, ontwikkeling en dissipline word beskou as die voorvereistes vir die beleid om sosialistiese dorpies dwarsdeur die plattelandse gebiede te skep. Die betrokke mense se samewerking is hiervoor nodig, en die foute van die verlede moet volgens Nyerere vermy word. Dit is nie genoeg om mense van moderne toerusting, sosiale dienste en bestuurders te voorsien en te vergeet dat dit vir mense bedoel is en van hulle samewerking afhanklik is nie. Hy sê: "What we were doing, in fact, was thinking of development in terms of things, and not of people " (48).

Dit/

Dit help nie om bloot geld te mors deur dit aan te wend waar dit nie waardeer word nie, want die entoesiasme van die betrokke mense is 'n onontbeerlike faktor. Sonder die aktiewe betrokkenheid van die belanghebbendes kan daar volgens Nyerere nie sprake van sukses wees nie.

6. Nyerere se Dilemma

Die dorpies wat deur Nyerere beoog word, is sosialistiese organisasies wat deur die betrokke mense self geskep en regeer word, dit wil sê almal wat in hulle leef en werk. Die beleid van "Ujamaa Vijijini" (Ujamaa in die dorpies) is nie maar net 'n herhaling van die ou nedersettingskemas onder 'n nuwe naam nie, want: "The Ujamaa village is a new conception, based on the post Arusha Declaration understanding that what we need to develop is people, not things, and that people can develop themselves" (49).

Onder die Ujamaa-bedeling mag niemand gedwing word om in so 'n dorpie te woon nie en geen beampte, wat sy stand ookal mag wees, mag aan die inwoners voorskryf wat hulle behoort te doen of waarmee hulle moet voortgaan as individuele boere nie (50). Dit sou volgens Nyerere verkeerd wees om die dorpsbewoners selfs met beloftes te dwing. Hy wou gehad het dat 'n groep mense wat besluit om 'n dorp op te rig eerstens moet beseef dat hulle slegs langs die weg van "Ujamaa" in waardigheid en vryheid kan voortgaan en die volle voordeel van kooperatiewe inspanning ontvang. Dit is vir hom duidelik dat selfdissipline alleenlik verwag kan word as die aktiewe lede van so 'n onderneming duidelikheid het oor wat hulle doen, en beseef waarom hulle die poging aanwend (51). Wat deur TANU voorsien moet word,

is gevolglik opvoeding en leierskap (52).

In die praktyk was die regering van Tanzanië egter spoedig verplig om te soebat in 'n poging om die stigting van Ujamaa-dorpies te versnel. Dit was veral nodig omdat die instelling van Ujamaa-dorpies aan die einde van sewe jaar slegs in die geval van 20% van die plattelandse bevolking 'n voldonge feit was, terwyl Nyerere die einde van 1976 gestel het as die tydsgrens vir die voltooiing van die landse kollektiveringsprogram. Toe die verskuiwing wat in 1967 begin is so stadig gevorder het, is daar vroeg in 1974 besluit om selfs dwang uit te oefen onder die slagspreuk: "force if persuasion fails". Met die ondubbelsinnige opset voor oë om die hele plattelandse bevolking in dorpies te vestig, was die plan om voor die einde van 1976 nog ses miljoen mense te verskuif (53).

Ten spyte van alle inspanning bly die negatiewe aspek van die poging om Tanzanië volkome sosialisties te maak nog altyd 'n groot probleem. Terwyl die sametrekking van die bevolking in dorpies dit in teorie moontlik gemaak het om op 'n groter gebied wetenskaplik te boer, die opbrengs te verhoog en dienste soos klinieke, skole, landbouvoorligtingsdienste, en dies meer te verskaf, het sommige nedersettings misluk. Weens onvrugbare grond of onvoldoende hulp van die regering, of omdat ongeskikte mense die basis van die nuwe gemeenskappe moes vorm, is gevind dat die nuwe dorpies ver tekort geskiet het aan wat belowe is.

Die dilemma wat vir President Nyerere hierdeur ontstaan het, is ooglopend. Uit die staanspoor was sommige boere, veral die meer gegoedes, en dié wat oor vrugbare grond beskik het, onwillig om te

trek/

trek. Verder het groot getalle mense wat verskuif is, gevind dat hulle op plekke geplaas is waar daar geen water was nie; 'n groot gebrek aan skole en gesondheidsentrums is ondervind en baie mense is sonder meer in die bosse afgelaai en aangesê om hulle self te help. Deur die swak implimentering van die Ujamaa-beleid het die voordele van kollektivisering wat as aantrekkingsfaktor moes dien, verval. Mislukte oeste het die nedersetters wel verplig om harder te werk.

Per slot van sake moes dwang op 'n ondubbelsinnige wyse gebruik word om die mense teen wil en dank na die dorpies te verskuif, soos 'n hoofartikel in die 'Tanzania Daily News', wat nogal aan die regering behoort, laar deurskemer (54). 'Die Burger' praat selfs van "burokrateiese knoelry en venynige intimidasie deur party-amptenare" (55).

Terwyl die Ujamaa-dorpies wel geen ekonomiese las op die land was nie, het hulle uiters min bygedra tot die groei van Tanzanië se ekonomie. Dit is in elk geval nie geregverdig om net die lewensstandaard van die verlede te vergelyk met die huidige lewensstandaard volgens blote syferkundige gegewens vir ekonomiese groei nie. Dit is 'n kwessie van konkrete welvaart en nie net syfermatige berekenings nie. Nyerere het dit as volg beskryf:"In reality every man has two pockets: one holds the money which he is free to spend on his private needs at his own will; the other holds his share of the public services. Thus, even if there has been no change over ten years in the amount a man has to spend on food, clothes, shelter and recreation each month, his standard of living may have improved. This will happen if, at the end of the period, but not at the beginning, he can go to a hospital or dispensary, or his children can go to

school, or he himself to adult classes, or he can travel to work to get goods brought to him more safely comfortably and cheaply, and so on. All these things are an improvement in condition of life - and are more vital to it than extra consumer goods like watches, carpets, or cars" (56).

Nyerere was daarvan oortuig dat die landbouers se lewensstandaard verbeter is deur die toepassing van die beleid van Ujamaa-dorpie, wat uitbuiting deur grondeienaars voorkom het en nie eindig in 'n klassestelsel van grondeienaars en besitloses nie (57). Die doelstelling is om die landelike lewe te bou op die basis van menslike gelykheid, en om sosialisme te verseker (58). Nyerere beweer: "There must be no masters and servants, but just people working together for the good of all and thus their own good" (59).

Die mense in die Ujamaa-dorpie is volgens Nyerere hulle eie baas en besluit self wat hulle moet doen. Enige besluit wat uitsluitlik betrekking het op 'n dorpie moet deur daardie bepaalde dorpie geneem word en deur niemand anders nie. Sodoende word die ware sosialisme bevorder (60), want alhoewel Nyerere erken dat hy self nie weet of Tanzanië hierdie ideaal ooit sal bereik nie (61), beweer hy: "A nation of such villages would be a socialist nation" (62).

Nyerere wil die klem verskuif vanaf die rol van kapitaal na dié van die kleinboer as werker. Sodra die landbou egter op groter skaal beoefen word, is dit onvermydelik dat die produksiemetodes verander word. Daar word dan van meer masjinerie gebruik gemaak en dit beteken dat kredietfasiliteite noodsaaklik word. 'n Groot deel van die produksie word dan buite die grense van die betrokke plase ver-

handel en verwerk, sodat die boerdery al hoe onpersoonliker word.

Vir groter kredietfasiliteite moet daar voorsiening gemaak word vir kapitaalbronne wat in Tanzanië onder alle omstandighede afhanklik bly van die goedkeuring van die staat. In hierdie land is binnelandse kapitaal vir die uitbreiding van die landboubedryf eerstens afhanklik van die spaargeld van individuele boere en tweedens beskikbaar deur die TRDB (Tanzania Rural Development Bank), die NBC (National Bank of Commerce), Koöperatiewe Streekverenigings en die RDF (Regional Development Funds).

Volgens seisoen- of medium- en langtermynbehoefte word lenings van die TRDB verkry vir die doeleindes van kleinboere, Ujamaa-dorpe, koöperatiewe verenigings en unies. Dit dek krediet vir die aanplant van tabak, katoen, mielies en tee sowel as vervoerkoste en die aankoop van plaasmasjinerie (63). Oor 'n langer termyn word daar ook geld uitgeleen vir stoorfasiliteite en die aankoop van vee (64). Onder alle omstandighede word daar bowenal probeer om die kleinboere aan te moedig om kommunaal te boer (65).

7. Die omvang van Nasionalisasie

In die stryd teen armoede en die verwesenliking van sy tipe sosialisme het Nyerere probeer om 'n duidelike onderskeid te maak tussen die terreine waar openbare en private onderneming onderskeidelik ter sake is. Nadat hy homself daarvan oortuig het dat die openbare sektor beveilig is, het hy nie meer gehuiwer om privaatonderneming toe te laat nie, want hulp van buite was nodig.

In die tydperk vanaf 1965-67 het Nyerere onteenseglik groot terugslae

belewe. Hier moet nogmaals verwys word na die nadelige gevolge van sy deelname aan die bevrydingsveldtog in Suidelike Afrika, die erkenning van Oos-Duitsland, sy kritiek teen die Viëtnamese oorlog en teen die Britse optrede teenoor Rhodesië, asook sy verbintenisse met China wat die gevolg gehad het dat sy buitelandse hulp van Westerse lande sterk ingekort of selfs gestaak is (66).

Nadat Nyerere na onafhanklikheid buitelandse hulp aanvaar het, het hy sy posisie mettertyd heroorweeg en besef dat buitelandse finansiële hulp nie sonder meer aanvaar kan word, sonder om verantwoordelikheid te toon teenoor die bronne hiervan nie. Dit het nie veel gehelp om slegs die Westerse moondhede van neo-kolonialisme te beskuldig nie, (en terselfdertyd meer en meer hulp van Rooi China aan te neem nie) of te hamer op die beginsel van die selfvoorsiening van kapitaal nie. Daadwerklike optrede was nodig.

Toe die sosialistiese beleid van Tanzanië dan ook uiteengesit is, is daar onder andere klem gelê op koöperatiewe organisasies, die aandeel van die regering in die ontwikkeling van die land en veral op regeringstoestig oor die natuurlike hulpbronne wat vir produksie aangewend kan word.

Hierdie goedbeplande strategie van 'n sosialistiese ekonomie is op 12 Februarie 1967, kort na die Arusha-Deklarasie in 'n artikel van Nyerere bespreek. Vir eens en vir altyd wou hy die kriteria vir die verdeling tussen openbare en private onderneming formuleer. Hy beweer: "The purpose of Part Two (b) of the Arusha Declaration was to settle this question, and to make clear the areas where public ownership and control are required, and the areas where private in-

vestment is, and will be, welcomed" (67).

Nietemin het die Deklarasie die onsekerheid vergroot in die geval van diegene wat reeds in Tanzanië belê het en nie seker was of hulle hul geld liewers moes onttrek of hulle betrokkenheid vergroot nie. Dit het nodig geword om die privaatondernemers en die publiek gerus te stel. Nyerere noem in sy artikel die feit dat alle banke in die land sedert 5 Februarie 1967 genasionaliseer is, met die uitsondering van die Koöperatiewe Bank wat sy normale funksie voortsit. Hy noem ook die name van die ander ondernemings wat deur die staat oorgeneem is, soos byvoorbeeld almal wat betrokke is by die inmaak van voedsel. Verder noem hy die "National Insurance Corporation Ltd.", wat volledig genasionaliseer is en in die toekoms alle assuransie in die land sou beheer. Daarnaas word daar klem gelê op die "State Trading Corporation" wat in die vervolg alle groothandel sou beheer en 'n aantal firmas, waarvan die name genoem word, volledig sou oorneem. In alle gevalle word duidelik verklaar hoeveel vergoeding uitbetaal word en dat alle verpligtinge nagekom sal word met besondere klem op dié teenoor werknemers. Firms waarna nie verwys word nie, is nie betrokke nie.

'n Lys van privaatfirmas waarin die regering van Tanzanië 'n beheerende aandeel wou oorneem, word dan genoem. Nyerere maak die gerusstellende opmerking: "But in all cases our purpose will be to avoid dislocation of economic production" (68). Alle firmas na wie daar nie in die lys verwys word nie, word deur Nyerere gerusgestel met die versekering dat hulle sal mag voortgaan as vollediglik privaatondernemings. By hierdie groep het hy ook ingesluit bestaande inrigtings met minderheidsaandele (dit wil sê inrigtings met beperkte

staatsaandele sowel as koöperasies). Hy beklemtoon dat alle industrieë wat reeds voor die Arusha-Deklarasie deur die staat op een of ander wyse beheer is, geen statusverandering ondergaan nie. In elk geval is hy tevrede dat die Arusha-Deklarasie nie baie firmas by hierdie lys gevoeg het nie en hy is duidelik daarmee ingenome dat hierdie stand van sake aandui dat nuwe ondernemings nie bevrees hoef te wees dat hulle genasionaliseer sal word nie.

Nyerere is veral begaan daarvoor dat 'n gebrek aan privaat beleggings nie die volk (wat bereid is om hard te werk) moet benadeel nie. Daarom wil hy so onafhanklik as moontlik word van buitelandse kapitaal. Met die klem op selfvoorsiening beweer hy: "We have the people who are willing to work hard. We have, or will hire from abroad, the administrators, managers, and technicians that we need. And the capital we shall obtain largely from our own efforts - from re-investing income which we earn from our existing industries - and this means from the products of our agriculture" (69).

Nyerere se idealisme stuit voortdurend teen die feit dat buitelandse kapitaal wel nodig is vir die ontwikkeling van Tanzanië, en privaat-onderneming nie oortuigend afgekeur kan word nie, al weier hy om sy land deur die privaatsektor van die ekonomie te laat domineer. Hy wil sy selfstandigheid onaangetas behou en die grootste mate van "Ujamaa" beoefen. Hy beweer: "We shall not depend upon overseas aid to the extent of bending our political, economic, or social policies in the hope of getting it. But we shall try to get it in order that we may hasten our economic progress, and that it may act as a catalyst to our own effort" (70).

In die praktyk beteken sy nasionalisasiebeleid eerstens, dat elke potensiële belegger duidelik sal weet dat daar sekere industrieë en handelsaktiwiteite onder die beheer van die staat is. Behalwe die industrieë wat reeds genoem is, sal die voorsiening van wapens ook deur die staat beheer word. Tweedens sal die privaatondernemer weet dat daar industrieë en handelondernemings is waarin die regering aanspraak maak op die meerderheid aandele. Hierdie ekonomiese aktiwiteite word duidelik in die Arusha-Deklarasie genoem en strek ook selfs verder as die lys wat deur Nyerere opgestel is, en sluit ook die motor- en tekstielindustrieë in (71). Derdens verklaar Nyerere dat enige potensiële belegger sal kan reken op die samewerking van die regering en volk van Tanzanië wat nie sal aandrang op koöperatiewe deelname buite die gebiede wat hy so duidelik as moontlik gespesifiseer het nie. Hy verklaar: "Industries not listed in the Arusha Declaration are open to complete private ownership, and investors are only obliged to abide by the normal law of the land regarding employment conditions, etc." (72).... "But it may be that a potential private investor - whether foreign or local- desires Government participation in his undertaking. This we have often found to be the case in the past. In such a case he would approach Government in the normal manner - through NDC (National Development Corporation) - and his request will be given very favourable consideration. If we can co-operate, even on a minority basis, we shall be willing to do so" (73). Nyerere beseft blykbaar nie dat dit juis die voortdurende inmenging en druk van die staat is wat privaatondernemings verplig om die goedgesindheid van die staat te probeer wen nie. Sonder die tydige en ontydige betrokkenheid van die sosialistiese staat sou die privaat-ondernemers immers verkies om met niemand te

deel nie.

Omdat Tanzanië nog nie genoeg opgeleide en ervare bestuurders en ander deskundiges het nie, probeer Nyerere om buitelanders aan te moedig om die ekonomiese lewe van die land te stimuleer en te versterwig. Hy onderskei baie duidelik tussen besit en bestuur. Hy beweer: "Taking an industry under Government ownership or control does not eliminate the need for skilled work and astute commercial expertise. We shall be asking the existing managers to continue in their present work just as they might do if their firms had changed ownership between two private groups, for we do not as yet have sufficient skilled and experienced people of our own" (74).

8. Die Vakbondwese en die Beskerming van die Werkers

In 1972-73 was daar 'n reeks stakings en die besetting van fabriek deur werkers in Tanzanië. Die werkers het die groot teenstelling tussen hulle verslegtende omstandighede en die relatief hoë inkomste van hulle werkgewers raakgesien. Verder was hulle ontevrede oor die aanmatiging van die fabrieksbestuurders, die vakunies en die amptenare van die regering.

In 1967 het TANU se Nasionale Uitvoerende Raad ('National Executive') die Arusha-Deklarasie goedgekeur en in 1971 het hulle die Na-Arushaverklarings goedgekeur. Die Swahilli-woord vir die Na-Arushaverklarings is "Mwongozo", wat letterlik rigsgoere ('guidelines') beteken (75). Die opstandige werkers van 1972-73 kon hulle griewe nie beter lug as om te verwys na die rigsgoere ('Mwongozo') nie, want die ideale wat deur die Na-Arushaverklarings geformuleer is, het nie gerym met

die/

die wantoestandewaaronder hulle gewerk en gely het nie. In hierdie sin is 'Mwongozo' deur die werkers gebruik as 'n ideologiese wapen om hulp van die staat te verkry wat inderdaad aanspreeklik was vir die ideale 'rigsnoere' sowel as die verwerkliking daarvan.

Nyerere het verklaar: "Strikes for instance: they (people) say that Mwongozo ('the guidelines') makes the workers strike. But we are an unequal society, how can you expect that workers will not go on strike? They will sit down and we will say, do you understand what going on a strike means, and the workers will reply, and say: do you understand what inequality means? We must have a society where this is accepted, where if you like, we experience the birth of socialism. We accept this because we don't pretend we have a socialist society" (76).

Die werkers het in hulle ontevredenheid self ingegryp ten einde nader te beweeg na die ideale wat die staat met sy Afrika-sosialisme vir hulle geformuleer het. Hulle het fabriek van privateienaars oorge- neem en hulle verander in koöperatiewe verenigings vir produksiedoel- eindes. Hulle is egter veral verwar deur die feit dat die staat nie konsekwent opgetree het nie. In sommige gevalle het die staat in sy partydigheid vir die werkers hierdie handeling ondersteun, maar in die geval van die rubber-fabriek te Mount Carmel wat van besondere betekenis vir die ekonomie van die land was, het die staat die werkers se optrede onderdruk. Dit was inkonsekwent.

Die probleem bly dat die staat die belangrikste werkgewer geword het deur in baie gevalle openbare koöperasies sowel as privaatonder- nemings deur sy deelname te beheer, sodat daar verwag is dat die

werkers die staat se optrede moes eerbiedig. Die staatsamptenare wat die staatsbeleid aan die werkers moes verduidelik en sorg dat hulle medewerking verkry word, het die skuld op die weerspannige werkers geplaas. Hulle het gekla dat die werkers misbruik maak van hulle bedingingsmag en die arbeidstabilliteit in Tanzanië bedreig (77).

In die geval van die rubberfabriek te Mount Carmel het die opstandige werkers die werkgewer verontagsaam en hom letterlik uitgesluit en totaal geweier om met hom te onderhandel. Die werkers het gekla oor die werkgewer se minagting van die swartmense wat vir hom gewerk het en hulle beroep op die geregtigheid wat in die beleidsrigsnoere ('guidelines', 'policy directives', 'Mwongozo') beliggaam is. In die lig hiervan het hulle uiters bewus geword van die uitbuiting waaraan hulle onderwerp is.

Die onbevredigende omstandighede waaronder hulle gewerk het, die onsekerheid en die gebrek aan ooreenkoms tussen hulle en die werkgewer, het vir hulle ondraaglik geword. Hulle was totaal sonder byvoordele soos vakansiebonusse, betaling tydens siekte en die reg om begrafnisse tydens werktyd by te woon. Onder hierdie ongunstige omstandighede was 'Mwongozo' 'n gerieflike regverdiging vir hulle oproerige optrede. Indien hulle nie hierdie ideologiese regverdiging gehad het nie, kon hulle maklik ontslaan gewees het en selfs in die tronk gestop word weens anargisme en onrusstigting (78). Hoe teenstrydig dit ook al mag klink het die werkers nie gestaak nie maar onder hulle eie voorwaardes voortgegaan en nog harder gewerk as vantevore.

Die regering van Tanzanië is verdraagsaam solank die werkers die reg

opeis om deel te neem in die beslissings wat hulle werkomstandighede bepaal. Nyerere het sy beleid as volg geformuleer: "Indeed as far as we are concerned the people's freedom to determine their own priorities, to organize themselves and their own advance in welfare is an important part of our objective because only through this participation will the people develop" (79). Die feit bly dat die volk en owerheid se perspektiewe nie identies is nie, wat Nyerere ookal mag sê.

9. BESLUIT

Dit blyk dat die meestal saggeaarde mense van Tanzanië met sy 130 stamme soms uiters koppig en opstandig kan wees. Hulle het hulle eie opvattinge oor moederne tegniek, administrasie en besigheidsmetodes, sodat hulle hulle eie voorwaardes stel. Dit verklaar Nyerere se dilemma en sy hoofbrekings oor Ontwikkelingsbeleid, die landbou, Onderwys, Nasionalisasie en die Vakbonde.

Aleer ons dus tot 'n finale gevolgtrekking kom oor die implikasies van die Arusha-Deklarasie en die Na-Arusha-Verklarings moet ons eers deeglik kennis neem van die Kapitalisme en Sosialisme se inwerking op kontemporêre Swart-Afrika. Die versoenbaarheid van Tanzanië se Afrika-Sosialisme met die toepaslike ekonomiese en administratiewe realiteite, asook die uitdaging van die Leninistiese Marxisme word nou in die volgende twee hoofstukke bespreek.

Verwysings

1. Africa, No. 78 February 1978, p.81
2. African Affairs, Vol. 67 (1978) pp. 330-344
3. Nyerere, J.K.: Freedom and Unity, 1966, p.235
4. Wicken, J.E., : "The United Republic of Tanzania, African Handbook, 1969, p.190
5. AID: African Regional pp. 7 - 10
6. Nyerere, J.K.: Freedom and Socialism, 1968, p.397
7. Nyerere, J.K.: Freedom and Unity, p.235
8. Nyerere, J.K.: Freedom and Socialism, p.134
9. Nyerere, J.K.: Freedom and Unity, p.235
10. Nyerere, J.K.: Freedom and Socialism, p.167
11. Ibid., p.386
12. Ibid., p.394-5
13. Nyerere, J.K.: Freedom and Unity, p.178
14. Nyerere, J.K.: Ujamaa - Essays on Socialism, 1968, p.97
15. Ibid., p.130
16. Ibid., p. 97
17. Ibid., p. 151
18. Ibid., p. 26
19. Ibid., p.51
20. Ibid., p. 143
21. Ibid., pp. 178-79
22. Ibid., p. 183
23. Ibid., pp. 183-84
24. Ibid., p. 179
25. Ibid., pp. 17 en 36
26. Nyerere, J.K.: Freedom and Socialism, p. 339

27. Ibid., p. 340
28. Ibid., pp. 342-346
29. Ibid., p. 365
30. Nyerere, J.K.: Tanzania Ten Years after Independence, 1971,
p. 2 en
Nyerere, J.K.: Freedom & Development, 1973, p. 264
31. Friedland, W.H. and Rosberg, C.G.: African Socialism, 1964,
p.3 en Rake, A.: Brave Economic Experiment.
(Uit: The Financial Times, Dec., 1971), p. 28
32. Nyerere, J.K.: Ujamaa - Essays on Socialism, p. 107 en 124.
33. Ibid., p. 132
34. Ibid., p. 135
35. Ibid., p. 135
36. Nyerere, J.K.: Freedom and Development, p. 190
37. Nyerere, J.K.: Freedom and Socialism, p. 268
38. Ibid., p. 268
39. Ibid., p. 274
40. Ibid., p. 278
41. Ibid., p. 282
42. Ibid., p. 283
43. Ibid., pp. 410-411
44. Minogue, M. and Molloy, J.: African Aims and Attitudes, 1974,
p. 64
45. Ibid., p. 64
46. Ibid., p. 65
47. Ibid., p. 65
48. Ibid., p. 66
49. Nyerere, J.K.: Freedom and Development, p. 67
50. Ibid., p. 67
51. Ibid., p. 67
52. Ibid., p. 68

53. Ottaway, "Letters from Tanzania", Washington Post. May 24, 1975
54. Die Burger, 22/10/75
55. Ibid.
56. Nyerere, J.K.: Tanzania Ten Years after Independence, pp. 22-23
en Nyerere, J.K.: Freedom and Development, p. 287
57. Nyerere, J.K.: Ujamaa - Essays on Socialism, pp. 117-18.
58. Ibid., p. 118
59. Ibid., p. 119
60. Ibid., p. 136
61. Nyerere, J.K.: Tanzania Ten Years after Independence, p. 41
62. Nyerere, J.K.: Ujamaa - Essays on Socialism, p. 127
63. Due, J.M.: Agricultural Credit in Tanzania. (Uit: Journal of Southern African Affairs, Vol. III, No. I, Jan., 1978), pp. 99-100
64. Ibid., p. 100
65. Ibid., p. 106
66. Bienen, H.: Tanzania Party Transformation and Economic Development, 1970, pp. 408-410
67. Nyerere, J.K.: Freedom and Socialism, p. 251
68. Ibid., p. 253
69. Ibid., p. 254
70. Ibid., p. 254
71. Ibid., p. 255
72. Ibid., p. 255
73. Ibid., p. 255
74. Ibid., pp. 255-256
75. Malima, A.: Overcoming Underdevelopment (Uit: Marxism-Leninism and our Time. Free Africa Marches, 1978, p. 137)

76. Miho, P.: "The Struggle for Workers Control in Tanzania"
(Uit: Review of African Political Economy No. 4
Nov. 1975)
77. Ibid., p. 63
78. Ibid., pp. 64-65
79. Ibid., p. 67

HOOFSTUK V

AFRIKA-SOSIALISME TEENoor LENINISTIESE MARXISME

1. INLEIDING

In die lig van die vorige vier hoofstukke is dit duidelik dat die Afrika-sosialisme 'n eie aard besit. Die Arusha-Deklarasie is die resultaat van die unieke karakter van Afrika se eie sosialisme. Die interne sowel as die eksterne oorsake van die Arusha-Deklarasie word in die tradisie van die Afrikaan gevind. Anders as die doktrinêre Leninistiese Marxisme wat uit 'n Europese konflik-situasie ontstaan het, is die Afrika-sosialisme nie uit die Agrariese en Industriële Revolusies van Wes-Europa gebore nie, maar 'n voortsetting van die uitgebreide, inklusiewe familie wat eie is aan Afrika.

Die familie-gebonde kommunale karakter van die Afrika-sosialisme is onvoorwaardelik mensgesentreerd. Die mens word aanvaar as mens, ongeag sy prestasies, sodat die pligsbesef van die Afrikaan persoonlik en human is en bly. Ndabaningi Sithole het, soos ons reeds gesien het, daarop gewys dat daar verskillende tipes van Afrika-sosialisme is, maar dat mensgesentreerdheid eie is aan al die variasies daarvan.

Mens-wees beteken vir die Afrikaan om deel te hê aan die bewustelike sowel as die onderbewustelike erfenis van die eie familie-tradisie. Die Afrika-godsdiens is in so 'n sterk mate deel van elke betrokke enkeling se lewensbestaan en daaglikse lewe dat Léopold Senghor praat van 'n gemeenskap van siele in plaas van 'n gemeenskap van individue, soos in die Europese individualisme (wat lei tot liberalisme). Die

verhouding/

verhouding tussen mens en mens in Swart-Afrika sluit ook die dooies en ongeborenes in. Gevolglik is elke betrokke individu deel van die geestelike, sosiale en ekonomiese geheel waaruit die Afrika-sosialisme gebore is en waarop dit betrekking het. In hierdie sin is Afrika-godsdiens, Afrika-nasionalisme en Afrika-kommunalisme 'n organiese tradisiegebonde geheel waarin die individuele mense van Afrika in die gemeenskap veranker en verweef is in diep onderlinge ooreenkoms met mekaar.

Daarom kan die Afrika-sosialisme elemente uit die kapitalisme sowel as die Leninistiese Marxisme oorneem sonder om sy wesenlike innerlike identiteit te verloor. Buitelandse beleggers word verwelkom solank die betrokke Swart gemeenskap deel in die voordele van hulle beleggings, dit wil sê daar (a) aandele beskikbaar gestel word aan Afrikane, (b) Afrikane in diens geneem word op bestuursvlak en (c) opleidingsfasiliteite daargestel word. Teenoor die Europese sosialisme bly die Afrika-sosialisme ewe onafhanklik omdat daar in die tradisionele Afrika-gemeenskap geen individuele besit van grond is nie, maar slegs die individuele gebruik van gemeenskapsgrond, sonder enige vorm van kollektivistiese ekstremisme.

Westerlinge met hulle danige oorgespesialiseerde wetenskaplikheid het die neiging tot 'n oorhaastige en globale soort nugterheid, 'n soortveralgemening wat maklik lei tot meganistiese oppervlakkigheid. So oorvereenvoudig Klinghoffer, as 'n Amerikaner wat in terme van kontinente dink, die verhouding tussen Afrika-sosialisme en Leninistiese Marxisme in sy algemene stelling waarin hy beweer: "African Socialism is a curious blend of Marxism, Traditional African attitudes, and contemporary ideas of rapid modernization and social transformation."/

tion" (1). Die waarheid is dat Afrika-leiers soos Nyerere uiters versigtig is vir beïnvloeding deur die Leninistiese Marxisme terwyl ander hulle maklik laat oorrompel, sodat daar 'n ryk skakering van grade van verskille en ooreenkomste tussen die twee strominge in verskillende Afrika-lande bestaan.

Klinghoffer se boek, "Soviet Perspectives on African Socialism", is buitendien gebaseer op die veralgemenings van Leninisties-Marxisties-gesinde Afrika-spesialiste uit die Sowjet-Unie, wat glo dat hulle die volmaakte sosialistiese resep vir die wêreld besit en dat Afrika-sosialisme maar net primitiewe kommunalisme is en bly. Teenoor die kommunale stel hulle die wêreld-kollektivisme, teenoor die vergrote familie die universele Leninistiese-Marxistiese wêreldorde, teenoor die Afrika-nasionalisme die internasionalisme, teenoor geestelike waardes sogenaamde 'wetenskaplike' dialektiese materialisme, teenoor die organiese kommunale gemeenskap die maatskappy van klasse (klassestryd).

Vervolgens sal ons die diepgaande verskille tussen die Afrika-sosialisme en die Leninistiese Marxisme vollediger bespreek. Maar daar mag onder geen omstandighede vergeet word nie dat ons hier met die uiteenlopende ervaring van eiesoortige kontinente en unieke historiese gegewens te doen het, wat eers vanaf die sewentiende eeu geleidelik en ongelykmatig met mekaar verstrengel geraak het.

2. Die sogenaamde "wetenskaplikheid" van die Leninistiese Marxisme teenoor die Familie-gebondenheid van die Afrika-sosialisme

Die Leninistiese Marxisme is gebore uit die Agrariese en Industriële

Revolusies van Wes-Europa, waaruit 'n grondbesittersklas en nie-grondbesittersklas, sowel as 'n kapitalistiese burgerklas ("bourgeoisie") en industriële proletariaat ontstaan het. Hierdie konflik-situasie het egter min met die mense van Afrika te doen gehad. Dit is die eiesoortige tradisie van Afrika wat Nyerere laat beweer: "Brought up in tribal socialism, I must say I find this contradiction intolerable. It gives capitalism a philosophical status which capitalism neither claims nor deserves. For it virtually says, "Without capitalism, and the conflict which capitalism creates within society, there can be no socialism"! This glorification of capitalism by the doctrinaire European socialists, I repeat, I find intolerable" (2).

Ontleen aan die sosio-ekonomiese omstandighede van Wes-Europa tydens die negentiende eeu, is Marx se dialektiese materialisme 'n abstraksie en sosialistiese filosofie wat deur Lenin vir sy revolusionêre oogmerke in die Tsaristiese Rusland aangepas is. Dit is 'n visionêre en spekulatiewe resep wat as 'n onfeilbare heilsleer en "wetenskap" aangebied word.

Selfs radikale teenstanders van die Marxisme in al sy geledinge verwys al te maklik na hierdie stroming as "wetenskaplike" sosialisme, sonder om te beseft dat ons hier met die vertaling van die Duitse term, "Wissenschaft" te doen het en dat Marx en selfs sy vriend, Engels, as Duitssprekendes onder die term "wetenskap" meer ingesluit het as wat in Engels en Frans moontlik is. Marx was meer filosofies as wat dikwels beseft word en inderdaad veel nader aan Hegel se filosofie as wat sommige van sy anti-idealistiese stellinge laat blyk. In Duits

word selfs na 'ideologie' as "Wissenschaft von der Idee" verwys (3), terwyl dit gebruiklik is om op 'n besliste wyse van die wysbegeerte as "Wissenschaft" te praat.

Buitendien is daar geen anti-filosofiese opset by Marx nie, maar 'n poging om slegs van Hegel se abstraksies bevry te raak en 'n konkrete dialektiek te ontwikkel, waarin die ekonomie, sosiologie, psigologie en filosofie as 'n enkele geheel saamhang. "Morality, religion, metaphysics, all the rest of ideology and their corresponding forms of consciousness, thus no longer retain the semblance of independence When reality is depicted, philosophy, as an independent branch of activity loses its medium of existence. At best its place can only be taken by a summing-up of the most general results, abstractions which arise from the observation of the historical development of men" (4).

Wat hier nie uit die oog verloor mag word nie is dat die sogenaamde "wetenskaplike" sosialisme vir alle praktiese doeleindes die filosofiese sosialisme van Marx is (5). Marx het onder die "wetenskaplikheid" van sy opvatting van die sosialisme die onverbiddelike wette ('die eisernen Gesetze') van die dialektiese materialisme verstaan. Dit beteken dat die kapitalisme deur die toenemende verryking van 'n kleinerwordende burgerstand (bourgeoisie) en die gepaard gaande verarming van 'n groterwordende arbeiderstand (proletariaat) tot sy eie onafwendbare ondergang gedwing word. Alhoewel dit sedert die Kommuistiese Manifeste wat in Desember 1847 en Januarie 1848 gepubliseer is, nog nêrens in 'n hoogsontwikkelde kapitalistiese land gebeur het nie, word hierdie historisisme van Marx nog steeds deur die Leninistiese Marxiste as 'n 'wetenskaplike' waarheid verkondig. Dit word

deur hulle voorgelou as die weg tot die ware sosialisme, ook vir Afrika (6).

Leopold Schwarzschild verwys na die onverbiddelike wette ('eiserne Gesetze') van die dialektiese materialisme van Marx, wat deur Marx en sy volgelinge beskou word as sosio-ekonomiese noodwendighede wat buite die beheer van enige menslike wil of opinie geleë is as "the superhuman power of economic fatalism". Hy beklemtoon Marx se bewering "that mankind has no choice as to whether it wishes to preserve or dispense with any particular economic or political system. No, this decision rests solely with the superhuman power of economic fatalism. Certain iron laws, to which economics is subject, determine irresistibly and allpowerfully the whole course of human events. Certain iron economic laws had, three or four generations previously, given birth to the system of free enterprise. Certain iron economic laws now condemned it to death" (7).

Dit is hierdie historisisme van Marx se filosofie, die veronderstelling dat die oorgang van kapitalisme tot sosialisme, die profesie van die onvermydelike ondergang van die kapitalisme, waarna Marx en sy volgelinge verwys het as die 'wetenskap van die sosialisme', wat onafwendbaar is. Soos ons reeds gesê het, is die Kommunistiese Manifesto, die Kommunistiese geloofsbelydenis, in Desember 1847 en Januarie 1848 gepubliseer. Die verwagting was toe dat die onkeerbare kommunistiese triomf oor die kapitalisme in die leidende kapitalistiese lande binne maande sou plaasvind in 1848. Schwarzwald beweer: "The depression which had seized Europe in 1847 was not, as the ignorant believed, the usual periodic episode of purification, but the death-rattle of the system-its coma. And for these strictly 'scientific' reasons the "immediately

following/

following proletarian revolution" was a certainty within the next few months" (8).

Die feit dat daar in 1848 slegs burgerlike revolusies in Europa plaasgevind het en Marx se sogenaamde wetenskaplike voorspelling tot op datum nêrens in die wêreld verwerklik is nie, hinder die Marxiste nie, want hulle hou vol met hierdie profesie asof dit bo enige historiese feite verhewe is. Dit het hulle opperste mite en dogma geword. Dit het nie verswak deurdat dit uitdruklik deur die feite weerlê is nie. Soos Schwarzwald dit stel: "Instead, people were taught, and they believed, that the Manifesto had dedicated itself to the task of foretelling, amazingly early, events which only future generations would see. And the entire history of Marxism followed this pattern! Professional Marxists and amateur enthusiasts always refused to admit any error in their 'science'. Whenever the facts of reality refused to bear out the Marxian prophecies, two things happened: the facts were glossed over, and the fulfilment was postponed to some future date" (9).

En alhoewel die kapitalistiese stelsel met nuwe insigte en volgens nuwe ontwikkelinge verander het in die mees ontwikkelde kapitalistiese lande het dit beslis nie in daardie lande volgens Marx se voorspelling van 'n algehele ineenstorting van die ou orde en vervanging deur 'n nuwe kommunistiese orde plaasgevind nie. Slegs in die agterlikste ekonomiese stelsel in Europa, in die Rusland van 1917, het 'n kommunistiese rewolusie plaasgevind, maar op heel eiesoortige wyse, onder leiding van Lenin, soos ons later sal verduidelik. Schwarzschild beweer met reg: "When Lenin made his revolution in 1917, he exploited to the utmost, like every other revolutionary in history, the oppor-

tunity which presented itself, and paid not the slightest attention to the Marxian iron law which strictly forbade a revolution of that kind in that country. Still less use was made of Marxian science in the building-up of Soviet Russia after the revolution - and that for the simple reason that Marx had all his life busied himself exclusively with the negative, not with the positive, side of the problem. Nevertheless, Lenin - and his followers after him - insisted on attaching the label of "Marxian science" to everything he did. Why? Precisely because the myth of this "science" had assumed such proportions in the minds of so many people, and provided him with such indispensable support" (10).

Die prestige van die term 'wetenskap' word deur Sowjetskrywers en ander Leninistiese Marxiste gebruik om propaganda te maak en ongeregverdigde universele gesag te verleen aan die linkse radikalisme van die kommunisme. So het Potekhin beweer dat daar nie so iets as 'Afrika-sosialisme' kan wees nie, maar wel gepraat kan word van 'Afrika se weg na die sosialisme toe', want slegs sogenaamde 'wetenskaplike' sosialisme in Marx se sin, kan volgens hom 'eg' wees. Daarom kan Afrika nie 'n eiesoortige 'Afrika-sosialisme' skep nie. Soos Klinghoffer dit stel: "The 'African socialism' proclaimed by many African leaders is therefore not really socialism" (11).

Waarnemers uit die Sowjet-Unie beskou Afrika as 'n uiters belangrike slagveld in die stryd tussen die burgerklas ('bourgeoisie') en die proletariaat. Hulle besef wel dat die nasionalisme van die volkere van Afrika belangrik is, maar hulle beklemtoon die klassestryd ook in Afrika in die Leninistiese Marxistiese sin en vertolk die sosialistiese strewe van die mense van Afrika in terme van die wêreldwye

stryd van die besitloses ('proletariaat') om die staatsmag volledig te verower. Potekhin erken dat daar in besondere lande, soos in Afrika, verskillende maniere is om die 'egte' sosialisme in die sogenaamde 'wetenskaplike' sin van die woord tot stand te bring. Klinghoffer beweer: "Therefore, according to Potekhin, Africa may have unique means of achieving socialism, but there is no room for any explicitly African brand of socialism. He claimed that although 'African socialists' and 'scientific socialists' agree on the end that the exploitation of man by man must be culminated, they disagree as to what type of society can bring this about: a singularly African society which is ostensibly socialist, or a 'Marxist-Leninist' socialist society built under African conditions" (12).

Maar Afrika-sosialiste laat nie aan hulle voorskryf deur Sowjet-deskundiges of wie ookal nie. Soos Professor Jansen tereg beweer, is daar in Afrika net soveel tipes van sosialisme as wat daar verskillende state in Afrika is (13). Afrika-leiers erken ook dat Afrika-sosialisme van staat tot staat verskil (14).

Terwyl die sogenaamde 'wetenskaplike' sosialisme uit 'n Europese konflik-situasie ontstaan het, naamlik in die Agrariese en Industriële Revolusies, besit die Afrika-sosialisme nie die voordele of nadele van hierdie twee revolusies nie. Volgens Nyerere het Afrika se eiesoortige sosialisme, nie uit 'n klassestryd ontstaan nie, veral omdat die idee van 'klasse' volgens hom nie eie is aan Afrika nie (15). Anders as die Leninistiese Marxistiese sosialisme met sy beweerde universele karakter is Afrika-sosialisme op die verwantskapgroep gebaseer en ook op Kaunda se soort begrip van die 'inklusiewe gemeenskap'. Anders as party-gesentreerdheid van die sogenaamde 'wetenskaplike'

sosialisme is die Afrika-sosialisme meer mensgesentreerd, met tradisionele klem op die voorsate en nasate, soos deur Sithole beklemtoon is. Bowenal speel die geestelike en bonatuurlike 'n baie belangrike rol in die Afrika-sosialisme, in teenstelling met die dialektiese materialisme van die sogenaamde 'wetenskaplike' sosialisme van die Leninistiese Marxisme. Daarby is die Afrika-sosialisme kommunaal en meer nasionaal teenoor die kollektivisme en die meer uitgesproke internasionalisme van die sogenaamde 'wetenskaplike' sosialisme (16).

Dit is Marx se humanisme, eerder as sy dialektiese materialisme met sy radikale ekonomiese en historiese implikasies wat Afrika-denkers soos Senghor beïndruk (17). Sékou Touré het die onafhanklikheidsin van die mense van Afrika as volg gestel: "We prefer poverty in liberty to riches in servitude" (18). Tom Mboya het die voorkeur vir die praktyk onder die omstandighede van Afrika bo die teorieë van Europa, met hulle universalisme, as volg beklemtoon: "African socialism consists in practice, not in theory, and one cannot argue its merits in terms of communism or British or Italian socialism" (19).

Hieruit blyk dit voldoende dat juis die hoogsontwikkelde Afrika-leiers uitgesproke pro-Afrika is, in die vaste oortuiging dat hulle as kinders van Afrika getrou aan hulleself wil bly. Dit is hoogs onverstandig vir nie-Afrikane om te veronderstel dat hulle die wysheid in pag het en dat die mense van Afrika slegs uit reaksie teen hulle of in navolging van wat hulleself verkies sal handel. Selfs die sogenaamde "wetenskaplikheid" van die Leninistiese Marxisme met sy aantrekkingskrag vir Westerlinge imponeer die Afrikane met hulle familiegebondenheid nie veel nie omdat die Afrika-sosialisme soveel nader aan hulle wesenlike spontane denkwyse is.

3. Die Klassestryd van die Kommuniste teenoor die tradisiegebondenheid van die Afrika-sosialisme.

Onder die invloed van Feuerbach se materialisme, waarvolgens die denke 'n sekondêre bykomstigheid is wat deur die konkrete (materiële) werklikheid bepaal word, het Marx beweer dat die werklikheid van die klassestryd tussen die besittende burgery ('bourgeoisie') en die besitloos ('proletariaat') 'n basiese waarheid is, wat sterker as enige teorie bly en nie gekeer kan word nie. Hiervolgens kan die gaffelsplitsing ('dichotomy') tussen die tese van die besittersklas lynreg teenoor die antitese van die besitlose klas slegs deur die opheffing van die betrokke klasse en klassestryd in die alomvattende sintese van die klaslose samelewing bewerkstellig word. Die ontkenning van die menslike waardigheid van die besitlose arbeiders deur die kapitalistiese stelsel kan, volgens Marx, slegs deur 'n dialektiese proses opgehef word. Want die uiterste kapitalistiese toestande van 'n uiters klein besittersklas en 'n uiters groot besitlose klas lei tot 'n algehele ineenstorting van die ou orde. Die ontkenning van die menslike waardigheid van die besitlose werkesklas kan deur hulle totale verarming alleenlik oorkom word deur die algehele omverwerping van die kapitalisme van die besittersklas. Marcuse, 'n deskundige oor Hegel en Marx, stel dit as volg: "The given state of affairs is negative and can be rendered positive only by liberating the possibilities immanent in it. This last, the negation of the negation, is accomplished by establishing a new order of things" (20).

Solank hierdie klasstryd voortduur, weier die Leninistiese Marxiste om enige kompromie toe te laat. Hulle ken net een pad en dit is die sogenaamde 'wetenskaplike' sosialisme. K. Ngombale-Mwiru stel dit as

volg: "Scientific socialism becomes, therefore, a development theory. In short, revolutionary or scientific socialism aims at the complete overthrow of the institution of private property and the class which controls it and the collectivisation of the economy under the control of the workers and peasants in order to put an end to the exploitation of man by man" (21).

Dialektiese materialisme, soos deur Marx gedefinieer en deur Lenin, vir sy eie opsetlike doeleindes aangepas, oorbeklemtoon die klasstryd en verleen daaraan 'n dinamiese stukrag wat aangewend word om die kapitalisme te beveg, selfs wanneer dit vir 'n buitestander nie meer toepaslik lyk nie. Die opruiende beroep wat daar op die proletariaat van die hele wêreld gemaak word, is 'n propagandistiese hefboom waarvan Engels baie bewus was in sy voorwoord tot die uitgawe van 1890 van die Manifes van die Kommunistiese Party, wanneer hy praat van "the eternal union of the proletarians of all countries" (22).

Buitendien word die wêreldproletariaat as die enigste draer van wêrelddemokrasie beskou, waarvan die Kommunistiese Party as die wettige orgaan beskou word (23). Dit impliseer ook 'n wêreldkultuur van die proletariaat wat die kultuur van die burgersklas moet vervang, want die bewuste lewe, die hele kultuur van die mens verander, volgens Marx, in dié mate waarin die konkrete (materiële) sosio-ekonomiese omstandighede waarin hy verkeer, verander (24). Hiervolgens is dit die produksiestelsel wat die mens se idees bepaal; en ons ekonomiese belange wat ons regstelsel voorskryf. Marx beweer: "Your very ideas are but the outgrowth of the conditions of your bourgeois production and bourgeois property, just as your jurisprudence is but the will

of your class made into a law for all, a will, whose essential character and direction are determined by the economic conditions of existence of your class" (25).

Met tradisiegebondenheid het 'n Leninistiese Marxis gevolglik nie veel geduld nie, terwyl die Afrika-sosialisme se eerbied vir die tradisie van die mense van Afrika, voorsate sowel as nasate, in 'n organiese verband insluit. In hulle uitdruklike tradisiegebondenheid beweer baie Afrika-sosialiste dat daar nie klasse in die tradisionele samelewing van Afrika is nie; dat dit klasloos is. Verder beweer hulle dat die tradisionele gemeenskappe wat voor die koms van die kolonialisme bestaan het, onteenseglik sosialisties was.

Hierdie vertolking van die eie volksraad van die mense van Afrika deur die betrokke Afrika-sosialiste word heftig ontken deur politieke deskundiges in die Sowjet-Unie, wat beweer dat die Afrika-gemeenskappe tans in 'n bitter klassestryd gewikkel is en dat klasse-differensiasie in Afrika reeds lank voor die inbreuk van die kolonialisme begin het. Volgens hierdie Sowjetskrywers het daar nooit 'n pre-Koloniale sosialistiese lewenspatroon bestaan nie en gevolglik geen moontlikheid om terug te keer na wat volgens hulle hoegenaamd nie bestaan het nie. Hulle maak daarop aanspraak dat hulle beter weet en dat die samelewing in Afrika beslis nie klasloos is nie. Klinghoffer beweer: "Soviet theorists maintain that Africa has its own individuality, which can affect its transition to socialism, but Africa cannot have its own ideology and form of socialism" (26).

Sowjetskrywers oor Afrika weier om te glo dat Afrika so uniek is dat die Afrikane iets ander kan kies as óf die kapitalisme óf die sogenaam-

de 'wetenskaplike' sosialisme. Hulle vertolk alle politieke gebeurtenisse as deel van die klassestryd en onderskat die belangrikheid van rassegevoel, die stamwese, streekgebondenheid en persoonlikheid. Klinghoffer beskou hierdie houding as onrealisties en stel dit as volg: "Another great impediment to their comprehension of African politics is the failure to take into account the role of personal charisma or the personalization of power. The ascendancy of African leaders and the popularity of these men among the masses are seen as the products of class forces, and the magnetism of men like Nkruma, Kenyatta, Banda and Touré has not been recognized" (27).

Tydig en ontydig praat die Leninistiese Marxiste van klassestryd asof Marx se oorspronklike konsep van die polarisasie tussen die burqery (bourgeoisie) en arm-mense (proletariaat) nog altyd geldig is en Lenin se uitbreiding hiervan onder die invloed van Engels in sy konsep van imperialisme in term van die polarisasie tussen ryk en arm lande 'n 'wetenskaplike' feit is. Die agtergrond vir hierdie uitbreiding van die klassestryd na die kolonies van die kapitalistiese lande is deur Friedrich Engels aangevoer toe hy beweer het: "The English proletariat is actually becoming more and more bourgeois, so that this most bourgeois of all nations is apparently aiming ultimately at the possession of a bourgeois aristocracy and a bourgeois proletariat alongside the bourgeoisie. For a nation which exploits the whole world this is of course to a certain extent justifiable" (28). Dit het vir Engels en sy mede-Marxiste gelyk asof die proletariaat wat deur die burgerklas (bourgeoisie) uitgebuit word in die geval van die uiters verburgerlikte Engeland in die kolonies gesoek moet word.

G. Moss vind in sy kritiese ontleding van die rol van klasvorming in die sosio-ekonomiese struktuur van Afrika (29) dat die Leninistiese Marxiste té ver gaan in hulle beklemtoning van die soort 'arbeids-aristokrasie' wat as gevolg van industrialisasie in die samelewing van Afrika ontstaan. Hierdie gedeeltelike verburgerliking van 'n deel van die Arbeiders in Afrika lyk vir Moss nie na 'n polarisasie met veel revolusionêre plofkrag nie. Hy beskou die stratifikasie van die samelewing in die Swart kontinent nog lank nie as oortuigende klasvorming nie.

Die Sowjet-skrywers vertolk op hulle beurt selfs die hele tradisie van Afrika in terme van klassestryd. Hulle beklemtoon die invloed van die slawehandel en feodale verhoudinge as 'n klassestryd wat deur kapitaliste van buite af op die volkere van Afrika afgedwing is (30). Verder blameer hulle die sendelinge en ander vir die waarde wat hulle aan die stamstelsel en taalverskille geheg het, waardeur nasionalisme en internasionalisme met hulle universele implikasies vertraag is (31). Klinghoffer besluit ten opsigte hiervan: "They seemed to overemphasize the importance of classes and were quite far removed from a proper anthropological understanding of tribal structures" (32).

Dit skyn of die regeerders in Afrika in 'n toenemende mate besig is om 'n heersersklas te word, maar hierdie selfde heersers is juis besig om klasvorming teen te staan in hulle poging om groter organiese maatskaplike gehele te bevorder in die nasionale unifikasie van die gebiede onder hulle gesag (33). Die ongelyksoortigheid van die volkere van Afrika kan ook nie deur die Sowjetskrywers ontken word nie (34) en ten spyte van die klem wat hulle op die ontstaan van 'n burokratiese burgerstand in Afrika plaas, heg hulle vir hulle propa-

gandistiese doeleindes meer waarde aan anti-imperialisme wat die uitbreiding van die klassestryd is, want die anti-imperialisme is klassestryd onder veranderde toestande.

In die geval van Afrika, met sy oorheersende landelike karakter word die boerestand (peasantry) as die "wydste basis van die massas vir die nasionale bevryding van Afrika" beskou (35). Die bondgenootskap van die boere met die eintlike verstedelike proletariaat (36) in die stryd teen die burgerstand word beklemtoon, want die lede van die burgerklas (bourgeoisie) is mense wat enersyds wel 'progressiewe' hervorming nastreef, maar andersyds geneë is om kompromieë met die imperialisme te sluit (37). Dit blyk dat die Swart burgery van Afrika in die industrie, handel, bankwese, woekerwins en landbou nog 'n groot agterstand teenoor nie-Afrikane het (38). Afrika het egter nie 'n tekort aan politieke leiers nie en dit is hierdie leierspotensiaal van die mense van Afrika wat die Sowjetskrywers met hulle drome van wêreldrevolusie die meeste interesseer.

Klinghoffer haal Potekhin aan: "There exists in Africa an intelligentsia which has mastered the scientific principles of socialism and is ready to devote all its strength and knowledge for the good of its people" (39).

In die kommunistiese revolusie, waarna die Leninistiese Marxiste verwys as 'die nasionale bevrydingsbeweging', is die stryd primêr anti-imperialisties en anti-feodaal. Verder word talle elemente wat nie in die sin van die Kommunistiese Party, as voorhoede van die proletariaat streng Leninisties -Marxisties gesind is nie, betrek

soos gesien word in die geval van Cuba onder Castro (40). In die stryd teen die imperialisme word die nasionaliste net soos in Lenin se 'Oktober-revolusie', aangewend en inderdaad mislei, op die weg na internasionalisme. Daardeur word selfs die nasionalisme in Afrika-sosialisme deur die kommuniste vir hulle eie doel uitgebuit, veral in 'n poging om die kapitalisme in al sy vorms te beveg (41). En alhoewel Sowjet-skrywers oor Afrika vroeër self hieraan getwyfel het, het hulle vanaf 1964 beweer dat patriotiese nasionalisme en sosialisme mekaar bevorder (42).

Die plofkrag wat die Leninistiese Marxiste uit die klassestryd vir hulle proletariese wêreldrevolusie, ook in Afrika ver wag het, is in Tanzanië teleurgestel, omdat die invloed van die Afrika-sosialisme radikalisme teëwerk. Die fabriekwerkers in daardie land, het hulle op die rigsnoere ('Mwongozo',) beroep en dit het betyds duidelik geword dat dit nodig is vir die werkers om 'n effektiewe sê in hulle eie ekonomiese omstandighede te hê (43). Nyerere se simpatieke optrede het toe hierdie uitdaging met Afrika-sosialisme beantwoord (44). Hy het die probleme en behoeftes van die werkers van sy volk as deel van 'n besondere nasionale ekonomie, administrasie en sosio-etiese orde verstaan en in alle erns probeer oplos, getrou aan die Arusha-Deklarasie met sy klem op 'sosialisme deur selfversorging'.

Die verwerping van die kapitalisme, wat deur hulle met die eertydse moederlande verbind word, word egter deur radikale sowel as gematigde Afrika-leiers beoefen, sodat anti-kapitalisme in 'n omvattende sin deel van die anti-kolonialisme is en nog lank nie steun vir die internasionale wêreldwye klassestryd van die kommunisme beteken nie.

In Afrika-sosialisme val die klem op tradisie-gebondenheid wat in die praktyk in Tanzanië beteken: 'n vernouing van die gaping tussen stad en platteland, tussen ryk en arm, tussen die intellektuele élite en die tipiese boerestand (peasants). Dit "is 'n positiewe en bewuste poging om enige sweem of bedreiging van die bestaan van 'n klasse-gemeenskap in Afrika te verhoed" (45).

4. Die sentraalgeleide Leninistiese Marxistiese Wêreldbeweging teenoor die nasionalistiese Eenpartystate van die Afrika-sosialisme

Die Kommunistiese Manifes wat in 1847 geskryf is om die wêreld vir die sosialisme voor te berei, is deeglik uitgedink, maar die sogenaamde 'wetenskaplike sosialisme', was, soos ons reeds verduidelik het, eerder 'n ideaal wat in die lug gesweef het, as 'n beskrywing van die werklikheid. Die verwagte werkersrevolusie van 1848 is nie verwerklik nie en Marx en Engels het verder voortgeskrywe om die onbewese stellings en profesieë van die Manifes met nuwe argumente te onderskraag, soos byvoorbeeld in Das Kapital. Verder het die Kommunistiese Party, wat reeds in 1845 in Brussel gestig is al hoe meer 'n wêreldparty geword, want die saak van die wêreldproletariaat, buite en ten spyte van alle nasionale grense moes volgens Marx en sy volgelinge bevorder word.

Onder invloed van die Manifes, as die belydenis en strydskrif van die Kommunisme as die wêreldbeweging van alle arbeiders in alle lande, is die Eerste Internasionale, wat offisieel "The Working Mens' International Association" genoem is, in 1864 in Londen gestig. Die een kongres na die ander is in verskillende lande gehou en die Internasionale het gedien as 'n forum vir bespreking tussen die georganiseerde arbeiders van die wêreld. Maar in 1872 het 'n splitsing tussen die

Marxiste en die volgelinge van Bukanin, wat 'n anargis was, die Eerste Internasionale so verswak dat dit in 1876 doodgeloop het. 'n Tweede Internasionale is in 1889 in Parys gestig, maar die Marxiste is teengestaan deur diegene wat gevoel het dat 'n demokratiese koers groter moontlikhede het as die ideologie van Marx. Hierdie Sosiaal-Demokrate het hulleself die sosialiste met werklike moontlikhede genoem ('possibilistes'). Op die kongresse te Brussel en Londen, in 1903, en die Amsterdamse Kongres van 1904 het hulle meer helderheid as ooit bereik, oor die verskil tussen die militante Bolsheviki en gematigde Menshiviki, maar toe die Eerste Wêreld-Oorlog in 1914 uitgebreek het, is die groot Franse sosialis en vredesapostel, Jaurès, vermoor en het die vloedgolf van nasionalisme in geheel Europa die vredespoging van die Tweede Internasionale in duie laat stort, en daarmee ook die beweging self. Die Derde Internasionale is in 1919 in Moskou deur Lenin en sy Bolsheviki as 'n Kommunistiese Internasionale (Komintern) gestig. In Weenen en Berlyn is 'n Vierde Internasionale tussen die jare 1920 en 1923 gestig om die nie-Kommunistiese Sosialiste te verteenwoordig, maar Lenin het hom nie van stryk laat bring nie.

Dit is interessant dat die Duitse Sosiaal-Demokrate tot na die Tweede Wêreldoorlog hulleself as Marxiste beskou het en in hierdie verband nie van hersiening (revisie) van hulle program wou hoor nie. Leopold Schwarzschild beskryf hierdie lojaliteit van die meerderheid van die sosialiste in Duitsland as volg: "With this demand on the part of the so-called "revisionists", an internicine struggle broke out among the Socialists and raged for years, and particularly in Germany — for Germany, until 1917, was the Mecca of socialism; there was no other

Socialist party anywhere in the world which could rank with that in Germany. And the "revisionists" were defeated in epic battles"(46).

Lenin het die eenpartystaat in Rusland as 'n militante Bolsjewiek gevestig. Hy het die insigte van Marx en Machiavelli vir sy eie doel en program aangepas en genadeloos teenoor alle teenstanders opgetree. Hierdie totalitêre benadering word deur Schwarzschild as volg beskryf: "In the maxims and practices of Marx the politician, Lenin found some guidance which he could really follow. From this model there arose a second kind of Marxism. It manifests itself revoltingly in the one-party state of the Soviets; in the purges, the forced-labour camps, the intellectual monopoly, the cruelty, the broken agreements, the complete untrustworthiness – and in the cascade of monstrously false and unscrupulous accusations, slanders and insults which are poured forth day after day against all and sundry" (47). Hierdie bedreiging wat die Leninistiese Marxistiese dialektiese materialisme vir die beskawing en die persoon inhou is deur Stalin die verste gevoer en volgens Alexander Solzhenitsyn en ander slagoffers daarvan duur dit nog steeds voort in die Sowjet-Unie.

En alhoewel die sogenaamde Oktober-revolusie in die Rusland van 1917 offisieel volgens die beginsels van Marx se sogenaamde 'wetenskaplike' sosialisme plaasgevind het, was die inisiatief, die insig en die aanpassing van die ganse Marxisme by die destydse omstandighede in Rusland die produk van sy eie geniale maar meganistiese sienswyse. Hy, Lenin, het as leier en denker besluit wat gedoen moet word en toe met welsprekendheid 'n halfdosyn medeleiers oortuig dat die warboel wat in die Rusland van 1917 bestaan het aan mense soos hy en sy medeleiers

'n goue geleentheid gebied het om 'n nuwe orde in die lewe te roep, want hulle het genoeg vasberadenheid, 'helderheid' en oorroedingskrag besit om hulle eie rewolusie op hulle eie voorwaardes te maak.

Onder 'n rooi banier en met die strydkreet: "Vrede en brood!" het Lenin met die hulp van Trotsky 'n rooi leër op die been gebring om die wil van sy eie sentraalgeleide kommunistiese party op die eertydse Russiese Ryk af te dwing. Hy was 'n uiterse diktator en oorspronklike denker wat volgens die blatante pragmatisme van Machiavelli en die militarisme van Clausewitz opgetree het. Terwyl hy letterlik bewys het dat hy glo dat die doel die middele heilig, was een van sy belangrikste middele om met Marx se slagkrete op die lippe te doen wat hy as nodig beskou het om 'n eiesoortige gewelddadige rewolusie waaraan Marx nie eens gedink het nie te laat slaag. Hy het gemaak asof hy besig was om Marx se dialekties-materialistiese voorveronderstelling te verwerklik en was eintlik maar net besig om die onbetwisbaarheid van sy gesag onder verdraaide voorwendsels te vestig.

Lenin het gemaak asof hy besig was met die vervulling van Marx se profesie van die onwrikbare "rewolusie van en deur die werkersklas, om die proletariaat te verhef tot die status van die heersende klas as kroon van die stryd van die demokrasie" (48), terwyl hy beslis besig was om 'n partydiktatuur onder sy eie bevel te vestig en die Russiese Ryk letterlik deur middel van die Rooileër verower het. Hy het uiters listig gebruik gemaak van Marx se veronderstelling dat "die teoretiese gevolgtrekkings van die Kommunisme hoegenaamd nie gebaseer is op blote idees of beginsels wat uitgedink of ontdek is deur hierdie of daardie kastige universele hervormer nie" (49), terwyl dit

sy eie kop en wil was wat die hele Oktoberrewolusie bepaal het. Dit beteken inderdaad dat Lenin hom daarop kon en sou beroep dat hy die werktuig van die onkeerbare vooruitgang ('progress') van die geskiedenis self is, dat hy die wêreldproletariaat in sy geheel verteenwoordig en in daardie sin die volbrenging van die wêrelddemokrasie sou verseker deur sy sentrale leiding. Hy het die rewolusie van die proletariaat as geheel teenoor die kapitalisme as geheel gestel, in diens van die klassestryd en geweier om die "kleinburgerlike reformisme as 'n plaasvervanger vir die Marxisme" te aanvaar (50).

In wat Marx genoem het "die progressiewe historiese ontwikkeling van die proletariaat" (51) mag daar volgens Lenin nie na die een of ander kant in 'n 'revisionistiese' sin afgewyk word nie, maar oral in die wêreld steun die Kommunistiese Party "alle revolusionêre bewegings teen die gevestigde sosio-politieke orde" (52). Terselfdertyd word die beheer van die "gewelddadige omverwerping van alle bestaande ordes" (53) onder alle omstandighede deur die kommuniste in alle lande vir hulleself opgeëis. Vandaar die sentralisme van die Kommunistiese Party wat deur Lenin in sy ondergrondse organisasie, wat soos 'n leër in oorlogstyd ge-opereer het, in sy 'Oktober-rewolusie' op geniale wyse gebruik is. Alhoewel Rusland nog 'n hoofsaaklik feodale land was, wat nog nie deur die kapitalisme ryp gemaak is vir 'n klasse-revolusie in Marx se sin nie, het Lenin sy mag op die party self en die klein industriële proletariaat gebou en die orige sowjets ('distriksrade' van die werkers en soldate) mislei en polities magteloos gemaak. "Sowjetmag plus elektrisiteit", was Lenin se strydkreet, maar dit het in die praktyk partymag en sentrale gesag wat in Lenin setel, beteken. Slegs Lenin se vertolking van Marx is in 'n toenemende

mate, in Rusland, en later deur die Derde Internasionale deur die kommuniste in alle lande van die wêreld, as geldig beskou, Lenin se sienswyse was so gesaghebbend dat die Leninistiese Marxisme as die ware leer van Marx beskou is, terwyl enige afwykende opinie maklik as 'revisionisme' verwerp kon word.

In 'n terugblik op die Europese geskiedenis wat strek vanaf die publikasie van Marx se Manifes van die Kommunistiese Party in 1847 het Lenin egter, in stryd met Marx se profesie tot die gevolgtrekking gekom dat die proletariaat nie spontaan teen die heersende burgerstand en sy kapitalisme in opstand sou kom nie. Sy eie optrede in die 'Oktoberrevolusie', toe hy die Russiese Ryk met organisasie en geweld gebring het by die modernisasie wat hy vir daardie groot land nagestreef het, het bewys hoeveel waarde hy aan 'n opsetlike opstand deur die 'ingeligtes' geheg het. Hy praat in sy traktaat, What is to be done? van 'n sterk, strengbeheerde, sterk gemotiveerde party van professionele revolusionêres, waarsonder 'n revolusie teen die kapitalistiese orde nie moontlik is nie. Hy plaas selfs nog meer klem op die belangrikheid van die Kommunistiese Party as Marx en noem ook hierdie organisasie die "voorhoede van die proletariaat", die mees klasbewuste, toegewyde en offervaardige deel van die proletariaat (54). In die oortuiging dat die Kommunistiese Party uiters sentraal georganiseerd moet wees, met 'n hierargiese struktuur, praat Lenin, net soos Marx van "sentralisme". Dit sluit in dat daar bespreking en debatering sal wees voordat beslissings gevel word, maar ysterharde dissipline in die uitvoering van 'n beleid, nadat daar besluit is wat om te doen, wat in die praktyk egter Lenin se eie kommunistiese diktatuur beteken het.

Terwyl Lenin self bloot net van "sentralisme" gepraat het, is daar later al hoe minder gewag gemaak van die 'Diktatuur van die Proletariaat' en vir propagandistiese doeleindes gepraat van 'demokratiese sentralisme'. Binne die raamwerk van die historisisme van die dialektiese materialisme word die kommunistiese party konsekwent beskou as die ingeligte speerpunt van 'n onkeerbare noodwendige ontwikkeling in die rigting van die kommunisme en daarom beskou hulle hulself as die naaste wat die mens aan politieke onfeilbaarheid kan kom. Dit beteken dat die sogenaamde 'sentraalgeleide demokrasie' deur die kommunistiese party bepaal word. Hulle wil nie 'koppe tel' nie, maar die 'algemene wil' van die proletariaat, wat as die werklike meerderheid beskou word, as 'onfeilbare' party voorskryf. Slegs die kommuniste sou hiervolgens weet wat werklik in belang van die proletariese meerderheid is, wat die meerderheidsopinie van die belanghebbendes sou wees, as hulle maar net so goed ingelig sou wees as die kommuniste. Die kommuniste en hulle mede-reisigers is dienooreenkomstig ipso facto altyd in die meerderheid omdat net hulle konsuis weet wat reg is vir die proletariaat. Vandaar SWAPO en die 'Patriotic Front' se aansprake dat hulle, en net hulle, sonder enige verkiesings, die betrokke meerderheid onder alle omstandighede verteenwoordig.

Sulke universele aansprake, in die Leninistiese Marxistiese sin, word nie deur die Afrika-sosialiste, met die klem wat hulle op stamwaardes plaas, gesteun nie. Regering vir die volk, vanuit die volk en deur die volk, beteken vir die Afrika-sosialiste selfregering deur die volkere van Afrika. Die eerste en laaste gedagte is hier 'swart-wees' ('nègritude') en verankertheid in stamtradisie en beslis

nie 'n wêreldproletariaat nie. Die neiging tot die vorming van eenpartystate in Afrika het niks met Europese universele veralgemings en ideologieë te doen nie, maar is ingeworteld in die eiesoortigheid van die volkere van Afrika, met hulle tradisionele stamstelsel. Anders as die Westerse liberalisme, met sy Griekse, Romeinse en Hebreeuse agtergrond, waar die klem op die enkeling val, is die klem in Afrika, met sy hierargiese stamstelsel, wat eintlik maar 'n uitgebreide familie is, op die gesag van die hoofman, wat bygestaan word deur raadgewers, binne die stamverband, waaruit dit voortvloei.

In die geval van Ghana, Mali en Guinee is daar nie juis Afrika-sosialisme in Nyerere se sin nie en beslis beïnvloeding deur die Leninistiese Marxisme. So is daar in Nkuruma se tyd, in die geval van Ghana, ten opsigte van die betrokke enkele party, "The Convention People's Party", beweer: "Hierdie party sal die voorhoede van die volk vorm in sy stryd om die sosialistiese gemeenskap tot stand te bring en die leidende kern wees van alle organisasies van die volk" (55). Maar dit beteken nog nie volkome kommunisme nie.

Terwyl die Afrika-leiers nie volledig aan Europese ideologie gebonde is nie is die strewe na sentralisme in Afrika in die geval van alle Afrika-state 'n belangrike faktor in die diens van die Pan-Afrikanisme, wat 'n aansienlike mate van onverdraagsaamheid teenoor afvalligheid van sentrale beheer meebring. Buitendien is daar die basiese motief om stabiliteit te bewerkstellig en stamkonflikte uit te skakel. Die poging tot die versterking van bestaande gesag is opvallend in die geval van Noord-Nigerië, Sierra Leone, Mauretanië, Niger en Swaziland. Dit het ook nodig geblyk in Tanzanië, wat nie 'n tradisionele eenheid

is nie en waar die eenpartystelsel onder Nyerere eenheid en stabiliteit verskaf het.

In verskillende Afrika-lande is daar met of sonder die klem op Afrika-sosialisme in die totstandbrenging en handhawing van sentrale gesag van eenpartystate gebruik gemaak. Eerstens is buite-parlementêre prosedures dikwels aangewend om opposisie in te perk deur die inhegtenisneming van opposisielede, die sensoreer van nuus, die deportasie van opponente, beperkings op vergaderings, intimidasie deur die polisie en onverantwoorde optrede van die regerende groep. Tweedens is wette soms aangeneem wat slegs een party wettig gemaak en ander verbied het. Derdens is partye saamgesmelt en leiers in hoë poste aangestel teneinde 'n enkele regerende groep te bevorder. Vierdens is die kiesstelsel so gewysig dat slegs 'n enkele party die meerderheid kan behaal.

In Guinee en die Ivoorkus is so ver gegaan dat die hele land in 'n enkele kiesafdeling omskep is, terwyl daar, volgens lyste gestem is. In ander gevalle is opposisiekandidate geïntimideer, en indien hulle reeds verkies is, is hulle gedwing om te bedank, of geskors of summier ontslaan, of selfs in the tronk gestop. Waar die beheer 'n voldwonge feit is, is dit nie moeilik om dit verder te handhaaf nie, sodat slegs 'n gewelddadige revolusie 'n verandering van regering kan bewerkstellig.

Die versterking van die uitvoerende gesag, wat 'n deel van die nasionalistiese bevrydingsbeweging uitgemaak het, beteken die vestiging van 'n eie eenpartystelsel binne elke betrokke Afrika-land. Dit is

die gevolg van die organisasie van aktiewe politieke kragte teen die koloniale bewind, wat dan later die party van die nuwe orde en nasionale beveiliging geword het en bly. In sy kritiek teen sy Swart politieke teenstanders maak Sithole gewag van die feit dat al hierdie imposante eenpartystate en die politieke partye wat hulle tot stand gebring het as onafhanklike state nie altyd bestaan het nie en dat daar 'n stadium was toe daar in Swart-Afrika geen sprake van politieke partye was nie. Hy beweer: "If African political institutions of the past tell us anything at all, it is that if there was any system in the nature of a political party, it was a no-party system" (56).

Buitendien beteken die eenpartystelsel of die tweepartystelsel in elke betrokke Afrika-land iets anders. Sithole weier om hom deur die dooie hand van die verlede te laat bind (57) en beskou die politieke behoeftes van die betrokke volk as hoofsaak (58), soos bepaal deur vrye verkiesings (59). Dit sluit vrye bespreking en vrye kritiek in, as 'n voorvereiste (60). Sithole voel: "One man one vote is fully consonant with the fundamental principle of people-centredness" (61). Hy beklemtoon ook die belangrikheid van verdraagsaamheid, want ten-einde die belange van die volk te dien, moet 'n stelsel regverdig en ferm, maar ook plooibaar wees (62).

In sy klem op die integriteit van Afrika verkies Sithole dat hierdie kontinent vry en onafhanklik moet wees en nie onderdanig aan die Weste of die Ooste nie, dit wil sê: "befriending both the West and the East, but bowing down to neither" (63). Dit sluit ook Afrika se onafhanklikheid van die kommunisme sowel as die kapitalisme in, want terwyl veel van albei geleer kan word, moet daar in 'n gelyke mate

teen hulle gewaak word en die onderlinge spanning ten volle uitgebuit word. Sithole beweer: "If only both sides could remember that Africa is not for sale HANDS OFF AFRICA!" (64).

Julius K. Nyerere, eerste minister van Tanzanië, is, soos ons reeds duidelik besef, een van die sterkste voorstanders van sowel die eenpartystelsel as die Afrika-sosialisme. Alhoewel hy die demokrasie beklemtoon, is hy tevrede met die wyse waarop 'n eenpartystelsel onder sy eie gesag in Tanzanië fungeer. Hy twyfel nie daaraan nie dat die bevordering van regering deur onderlinge bespreking tussen gelykes gewensd is en ook vir die eenpartystaat behoort te geld, want: "This talking until you agree is the essential of the traditional African concept of democracy" (65).

As een van die pioniers in die vrywordingsbeweging uit die kolonialisme dink Nyerere onvermydelik aan hoe die eenpartystelsel onder hierdie omstandighede tot stand gekom het. Hy beweer: "Thus once the foreign power - the other party - has been expelled there is no ready-made division, and it is by no means certain that democracy will adopt the same machinery and symbols as the Anglo-Saxon system. Nor indeed is it necessarily desirable that it should be so" (66).

Nyerere kyk egter nie veel verder as die belangrike stigtersfase nie. As die lewenskragtige stigter van sy eie vrye staat twyfel hy nie daaraan nie dat lidmaatskap van sy party, TANU, wawyd oop is vir alle burgers en dat hulle gevolglik werklik tot hulle reg kom in 'n egte demokratiese sin. Hy glo egter nie dat die tweepartystelsel meer nodig is nie, want: "I would say that we not only have an opportunity to

dispense with the disciplines of the two-party system, but that we would be wrong to retain them. I would say that they are not only unnecessary where you have only one party, but that they are bound, in time, to prove fatal to democracy" (67).

Hieruit blyk dat stigtersentoesiasme hom laat glo dat hy oor die nodige helderheid aangaande die toekoms van sy volk beskik en dat sy party die enigste vryheidsbevorderende nasionale faktor in Tanzanië is en sal bly. Hy het nie voldoende rekening gehou met die toekomstige stadium waar die dryfkrag van onafhanklikwording nie meer aanwesig sal wees nie.

In sy opdrag aan die regs kommissie wat belas was met die opstel van 'n konstitusie vir Tanganjika as 'n eenpartystaat beklemtoon Nyerere die volgende:

- (a) Tanganjika sal 'n republiek bly met 'n uitvoerende staatshoof,
- (b) Die 'regstaat' ('rule of law') en 'n onafhanklike regbank sal behou word,
- (c) Alle burgers van Tanganjika sal volledige gelykheid geniet,
- (d) Alle burgers wat in die enkele nasionale beweging betrokke is, sal die grootste mate van politieke vryheid geniet,
- (e) Die grootste mate van moontlike deelname van die volk aan hulle eie regering en uiteindelijke beheer oor al die staatsorgane op die basis van universele stemreg sal verseker word,
- (f) Die volk sal die volledige vryheid hê om al hulle eie verteen-

woordigers op alle verteenwoordigende en wetgewende liggame binne die wet te verkies (68).

Nyerere laat die kommissie nie daaroor in twyfel nie dat daar reeds besluit is op 'n eenpartystaat, wat aangepas is by die eiesoortigheid van die volk van Tanganjika, waarvolgens die hele politieke, ekonomiese en sosiale organisasie van die betrokke staat ingerig moet word. By herhaling beklemtoon hy die primêre gelykheid van alle mense, wat die reg van elke individu op waardigheid en respek insluit. Tweedens beskou hy elke burger van Tanganjika as 'n integrale deel van die nasie, wat hom die reg gee om as 'n gelyke van die ander deel te neem aan die landsregering op plaaslike, streeks- en nasionale vlak. Dersdens is dit sy oortuiging dat elke burger die reg het op vrye spraak, op vrye beweging, op sy eie godsdienstige oortuiging, op willekeurige assosiasie binne die regsorde, en in alle gevalle slegs onderhewig aan die handhawing van 'n gelyke mate van vryheid vir alle burgers. Vierdens verdedig hy die reg van elke individuele burger op beskerming van sy lewe en eiendom, wat hom ook vrywaar van arbitrêre arrestasie, maar ook die plig insluit om die reg te verdedig soos dit konstitusioneel bepaal is en om die beamptes wat verantwoordelik is vir die handhawing van die reg te steun. Vyfdens bepleit hy dat elke individuele burger regverdige vergoeding moet kry vir sy handarbeid sowel as sy denke. Sisdens beskou hy die natuurlike hulpbronne van die land as die gemeenskaplike eiendom van al die burgers saam, in trust vir hulle afstammeling, sodat hulle nie permanent afgestaan kan word aan enige enkeling, familie, groep of vereniging nie.

Verder twyfel Nyerere nie daaraan nie dat die staat die volk belig-

gaam en dat dit die verantwoordelikheid van die staat is om aktief in te gryp in die ekonomiese lewe van die land, ten einde die welvaart van al die burgers van Tanganjika te verseker en ten einde die uitbuiting van enige persoon deur 'n ander, of die vergaar van privaatrykdom, te vermy, as synde in stryd met 'n klaslose samelewing. Laastens stel hy dit nog vollediger dat die nasie van Tanganjika onwrikbaar gekant is teen die uitbuiting van die een mens deur 'n ander, of die een nasie deur 'n ander, of die een groep deur 'n ander. Dit is volgens hom die verantwoordelikheid van die staat om aktief te stry teen enige vorm van kolonialisme en om te werk vir Afrika-eenheid, vir wêreldvrede en internasionale samewerking, op die vaste basis van menslike gelykheid en vryheid (69).

Terwyl Nyerere se Afrika-sosialisme geen twyfel laat omtrent sy liberale en demokratiese motiewe nie maak hy dit ook duidelik dat hy in 'n nasionale eenpartystaat glo. Hy twyfel nie aan "the full expression of the people's will in a one-party state" nie (70). Maar dit beteken ook eksplisiet dat geen Leninistiese-Marxistiese party toegelaat sal word nie. Anders as die internasionale kommunisme staan Nyerere met sy Afrika-sosialisme 'n volkome volkstaat met 'n maksimale graad van nasionale sentralisasie voor. Daarom bepleit hy (a) die formulering van 'n nasionale beleid, (b) die voortdurende uitdrukking van die volkswil, (c) verandering op 'n vreedsame wyse en (d) die vermyding van korrupsie of die misbruik van mag (71).

In die praktyk het verskeie Afrika-state egter alreeds genoeg bewys gelewer van onverdraagsaamheid teenoor afwykende opinies, selfs binne die eie heersende party, sodat dit 'n oop vraag is of minderhede

werklik tot hulle reg kan kom binne 'n eenpartystaat. Nietemin praat Nyerere daarvan dat hy wil verseker dat alle effektiewe standpunte aan die volk voorgelê moet word en dat die volk se keuse volkome vry moet wees ten opsigte van gekwalifiseerde persone, sonder om te verduidelik hoe en deur wie 'effektiewe standpunte' bepaal kan word en wat 'kwalifikasie'presies beteken. Hy gaan so ver as om daarop aan te dring dat drukgroepe tot hulle reg moet kom, maar hy beklemtoon konsekwent sy geloof aan meerderheidsregering (72) asof hy en sy bepaalde enkele party alle wysheid in pag het en die reg het om ook aan enige opposisie voor te skryf.

Soos die Oranje Vrystaat met sy homogene Boeremense voor die Anglo-Boere-Oorlog sonder politieke partye klaargekom het, is die meeste Afrika-leiers deur dik en dun daarvan oortuig dat slegs 'n eenpartystaat aan hulle doel beantwoord, mits hulle en hulle eie party natuurlik self in beheer daarvan is. G.M. le Quesne, 'n gewese Britse diplomaat in Mali, was daarvan oortuig dat die eenpartystelsel goed inpas by die tradisies en teenswoordige behoeftes van Afrika (73). 'n Enkele party is natuurlik goedkoper, want: "Waar 'n minister van finansies dit reeds moeilik vind om sy onderwysers te betaal, is dit werklik nie redelik om van hom te verwag om ook boonop 'n leier van die opposisie te betaal nie".

'n Sterk oorweging ten gunste van die eenparty-stelsel is dat stamverskille daardeur oorbrug kan word, terwyl nog altyd 'n groot gevaar bestaan dat politieke partye stamme verteenwoordig en die nasionale eenheid van bestaande state ondermyn. Fenner Brockway beweer: "Tribalism was seen as a threat to the realisation of sovereign nationhood" (74). Anthony Enahoro het egter dieper nagedink oor die aanvaarding,

ontwikkeling en oorlewing van die mate van liberale demokrasie wat wel in Afrika bestaan, en gevind dat die eenparty-demokrasie van Nyerere in so 'n mate eie is aan die tradisionele dorpsvergaderings, 'village tree democracy', dat dit nie in 'n betreklike groot staat kan werk nie (75).

Enahoro is self 'n Afrikaan, maar hy is nie tevrede met die eenparty-stelsel nie. Hy vind dat 'n georganiseerde uitdaging of enige aanvalle op 'n regering onder die eenparty-demokrasie nie moontlik is nie en dat daar onder die eenpartystelsel ook nie sprake is van 'n alternatiewe regering nie (76). Hy verwerp ewe-eens die veronderstelling dat die eenparty-stelsel daarvoor sorg dat al die bekwaamste mense in die samelewing deel het aan die regering, want die waarheid is dat slegs diegene wat saamstem met die regering hulle onder sulke voorwaardes kan laat geld (77). Hy twyfel of die groter mate van politieke stabiliteit onder die eenparty-stelsel meer buitelandse kapitaal trek, want die instandhouding van so 'n stelsel met sy apparaat vir sekuriteit is ekonomies verkwistend (78). Dit lyk nie vir hom soseer aanvaarbaar dat 'n meerparty-stelsel korrupsie bevorder in 'n arm en ongeletterde land nie, maar eerder dat 'n eenparty-stelsel wantroue in enige vorm van demokrasie beteken. Dit is volgens Enahoro nog nie bewys nie dat die nasionale bewustheid, in die sin van 'n wyer volksfamilie as die stamme, deur 'n eenparty-staat bevorder word nie. Hy is bevrees dat gesag wat te hoog bo vryheid geplaas word dit verduister. Hy weier om te glo dat dit nodig is om 'n opposisie te beskou as 'n nasionale bedreiging (79).

Die klem wat geplaas word op die eiesoortigheid van die Afrika-

sosialisme bots nie met Enahoro se pleidooi vir verdraagsaamheid teenoor kritiek nie. Hy redeneer immers as 'n Swartman wat die gevare van eensydigheid vir die vryheid van sy eie mense insien. Hy besef dat die selfgenoegsaamheid van die heersers, wat deur die eenpartystelsel verstrekkend word, 'n gevaar vir enige volk in enige land is, hoe goed dit ookal bedoel mag wees. Trouens die beste waarborg vir die partikulariteit en eiesoortigheid van enige samelewing word die beste verseker deur die aanvaarding van universele vryheid, want die vryheid is nie die uitsluitlike besit van die Griekse en Wes-Europese kultuur nie, al het hulle ook die grootste bydrae gelewer tot die verkryging van hierdie insig. Die behoefte aan die redelikheid van die vryheid en die vryheid van die redelikheid is algemeen menslik en geld ook vir Afrika.

Volgens Enahoro laat 'n politieke stelsel wat waarde heg aan oorrëding, instemming en vrywillige deelname die grootste mate van speling toe vir oorspronklikheid. Dit verhef die menslike gees. Enahoro glo dat die inisiatief van 'n opposisie veel meer harmonie sal bevorder as 'n eenpartystaat wat afhanklik is van dwang en regimentasie, waardeur bepaalde spanninge onvermydelik ontstaan. Hy wys daarop dat progressiewe denke nog altyd afhanklik was van skeptici, rebelle, dwarstrekke en kritici. Daarom dink hy dat die eenpartystelsel Afrika nie sal help om sy siel te vind nie, maar dit vernietig (80).

Die bedreiging wat die Leninistiese Marxisme vir die vryheid van 'n land inhou, is juis sy onverdraagsaamheid teenoor afwykende opinies, die eiesoortigheid van ander. Maar ook 'n demokrasie kan 'n gevaar vir die vryheid van minderhede wees, soos J.S. Mill en de Tocqueville

ingesien het, want daar is geen meer onverbiddelike tirannie as 'n onverdraagsame meerderheid nie. 'n Regering kan nooit genoeg insig hê nie en daar is geen perke aan nuwe perspektiewe en inligting nie, solank daar vryheid is om te mag verskil nie.

Enahoro vind dat daar nie genoeg klem geplaas kan word op die belangrikheid van individuele vryheid nie. Hy pleit vir 'n onafhanklike regstelsel, eerbied vir die regstaat (rule of law), 'n vrye pers, vryheid van spraak, die reg om vrylik te vergader, vrye en regverdige verkiesings, 'n vrye periodieke keuse van kandidate, partye en beleid, sowel as 'n bevredigende parlementêre stelsel. Dit lyk vir hom in die lig hiervan asof die eenparty-staat op 'n inheemse diktatuur neerkom en 'n voortsetting van koloniale dwang is, sonder die voordele van laasgenoemde (81). Daarom waarsku hy: "These are formidable difficulties and handicaps which only time, vigilance and a determination by the people not to surrender to the temptation of acquiescence can overcome" (82).

Enahoro se teenstanders beklemtoon op hulle beurt die Afrika-tradisie en -geskiedenis, die eiesoortigheid van Afrika en sy mense en twyfel of Westerse demokrasie en konstitusionele begrippe by hierdie besondere omstandighede en mentaliteit kan aanpas. Soms skep hulle ook die indruk asof hulle opsetlik na verskonings soek om meer anders te vertoon as wat hulle inderdaad is. So beweer Nyerere byvoorbeeld: "I must say that ... I have my own doubts about the suitability for Africa of the Anglo-Saxon form of democracy" (83). Die vraag is of hy in 'n genoegsame mate kan onderskei tussen hoofsaak en bysaak en of hy nie dalk die kind met die badwater uitgooi nie. Deegliker ondersoek is nodig voordat daar oor alles eerlik besluit kan word. Dit

klink byvoorbeeld nie oortuigend nie as hy beweer dat staatsamptenare in 'n eenparty-staat meer tyd en energie aan ontwikkeling kan bestee as wanneer hulle deur 'n opposisie gehinder word (84). Alles hang in hierdie verband daarvan af hoeveel insig en eerlike goeie bedoelinge die staatsamptenare sowel as die lede van die opposisie besit, maar die feit bly dat eerlike kritiek die veiligste waarborg teen onnodige vergissing is en bly. Slaafse nabootsing is een ding, maar kennis en begrip van die ervaring van ander, sowel as hulle eie omstandighede, is weer iets anders. Nyerere klink nogal oortuigend as hy sê: "An organised opposition is not an essential element. Whether it does develop or not depends entirely upon the choice of the people themselves and makes little difference to free discussion and equality in freedom" (85). Die waarheid is dat 'n opposisie in die praktyk nie sonder organisasie effektief kan wees nie, terwyl organisasie onvermydelik partyvorming beteken.

In Afrika het daar as gevolg van die ondubbelsinnige strewe na onafhanklikwording in talle lande buitengewone bekwame individuele staatsmanne na vore getree, waardeur die illusie geskep is dat sulke leiers onder alle omstandighede vertrou kan word. Die feit bly egter dat almal foute maak en dat daar reeds Afrika-leiers soos Nkruma van Ghana was wat hulle volk teleurgestel het.

Die groot vraag vir Afrika, soos vir die res van die wêreld, is altyd en steeds wie die wagters sal oppas. Vryheid is 'n kosbare besit wat al te maklik verloor kan word. Heersers wat verstandig begin, kan vroeër of later magdronk word en die vryheid van hulle onderdane bedreig en selfs vernietig. Soos Lord Acton dit gestel het: "All

power corrupts, absolute power corrupts absolutely".

Omdat selfregering en demokrasie in die Wes-Europese sin in Afrika betreklik nuut en onuitgetoets is, het ons hier nog nie met 'n kieserskorps te doen wat oordeelkundig genoeg is om teen moontlike tirannie te waak nie. En alhoewel die regte van selfs die eenvoudigste persoon binne die tradisionele demokrasie van die stamstelsel in Afrika onder gebruikelike vertroude omstandighede gewaarborg is en word, het die groter politieke eenhede wat sedert onafhanklikwording soewerein regeer, nie hierdie tradisionele mate van aanspreeklikheid nie.

'n Verligte despotisme soos die van 'n Nyerere vereis buitengewone eerlikheid, insig en lojaliteit teenoor die volkere en die vryheid van die betrokke enkelinge. En terwyl Nyerere self uiters voorbeeldig optree, is hierin geen waarborg geleë nie. Ontstamming vind oral in Afrika in 'n mindere of meerdere mate plaas en die vryheid van die betrokke enkelinge en volkere maak vollediger insig in gevorderde demokrasie en liberale denke gebiedend noodsaaklik. Daar ontstaan 'n al hoe groter behoefte aan demokrasie met insiggewende dialoog, volledige inligting, vrye verkiesings en 'n verantwoordelike kieserskorps in die Afrika-lande. Dit is moeilik genoeg om oop dialoog in die ontwikkelde Westerse lande te verseker, maar vryheid het universele geldigheid en waar 'n opposisie nie volgens sy eie diskresie mag optree nie, ontbreek egte oop dialoog en die pluraliteit wat daarmee saamhang, as die enigste waarborg vir vryheid van denke en inisiatief.

Per slot van sake is alle mense feilbaar en selfs goeie opperhoofde

en bekwame politieke leiers maak foute, sodat daar nooit genoeg waaksaamheid kan wees nie. Feit bly egter onder alle omstandighede dat Afrika hemelsbreed van Europa verskil en die mense van Afrika konsekwent getrou is aan hulle eiesoortigheid, sodat die beterswetterige Leninistiese Marxiste tensypte van hulle beproefde ideologie en geskoolde sentraalgeleide partydiktatuur hulle voortdurend in Afrika misreken. Selfs met Marxistiese slagkrete op die lippe is die Afrikane geen ideologiese fanatici nie en in die praktyk bowenal Afrika-sosialiste.

5. Die Marxistiese resep van die 'kommunisme' teenoor die sogenaamde 'imperialisme'

Terwyl Marx die klassestryd tot die hoogsontwikkelde kapitalistiese lande beperk het, het Lenin die begrip wyer gemaak en die polarisasie tussen ryk en arm lande in die gees van Marx as 'n klassestryd tussen ryk en arm lande beskou. Hy het in sy beskouinge oor imperialisme en internasionale konflik gedagtes oorgeneem uit Hobson sowel as Hilferding en verklaar: "Imperialism, is Capitalism in that stage of development in which the dominance of monopolies and finance capital has established itself: in which the export of Capital has acquired pronounced importance, in which the division of the world among the international trusts has begun, in which the divisions of all the territories of the globe among the great capitalist powers has been completed" (86).

Hierdie Leninistiese vertolking van die imperialisme as 'n besonder gevorderde stadium van die kapitalisme lê verder klem daarop dat kompetisie, uiteindelik vervang word deur kapitalistiese monopolieë,

wat beteken dat die imperialisme eintlik die monopolistiese stadium van die kapitalisme is (87). Lenin beweer dat die behoefte om kapitaal uit te voer ontstaan uit die verminderde beleggingsmoontlikhede wat in die kapitalistiese moederlande ontstaan, terwyl die uitvoer van kapitaal ter wille van hoër profyt op beleggings die ontwikkeling van die kapitalisme in ander dele van die wêreld, soos in die geval van die kolonies, verhaas. Daarom is die hoof-uitvoerlande van kapitaal dan ook in staat om ekonomiese voordele te verkry wat gebaseer is op die uitbuiting van vreemde volkere. Verder groei die behoefte aan roustowwe en markte volgens Lenin namate die kapitalisme ontwikkel, sodat al hoe meer kolonies nodig word. Die uitbreiding van politieke beheer oor oorsese gebiede beoog gevolglik die verkryging van betroubare bronne van roustowwe en goedkoop arbeid en waarborg dat daar afsetgebiede sal wees vir die industriële maatskappye in die gevorderde kapitalistiese lande.

Volgens Lenin word die kapitalistiese lande deur 'n imperialistiese beleid in staat gestel om die onvermydelike revolusie, wat lei tot die volledige kommunisme af te weer. Hy beweer dat die omstandighede van die proletariaat in die moederland deur die uitbuitings van die werkersklas in koloniale gebiede verbeter word, sodat die deel van die proletariaat wat in ontwikkelde kapitalistiese lande woon daarin slaag om op te styg tot die burgerklas.

Gedurende die Eerste Wêreldoorlog het Lenin konsekwent klem gelê op die noodsaaklikheid van die uitskakeling van die kapitalistiese state as die essensiële voorvereiste vir die beëindiging van internasionale botsings. In 1961 skryf Lenin dat die kapitalistiese lande

reeds in die vorige dekades bondgenootskappe gesluit het ten einde die onderontwikkelde gebiede uit te buit, wat neerkom op alliansies wat blote rustye tussen ekonomiese-geïnspireerde oorloë in diens van die kapitalisme is. Omdat die kartelle volgens Lenin reeds op daardie stadium die beskikbare gebiede onderling verdeel het vir uitbuiting, het die kapitaliste in hulle selfsug internasionale oorloë teen mekaar nodig gehad (88). Die kapitaliste het volgens Lenin teen mekaar geveg vir voordele wat al hoe skaarser word (89).

Stalin het later na Lenin se teorie, dat die imperialisme oordrewe kapitalisme is, met waardering verwys en gesê: "Die Leninisme is die Marxisme in die eeu van die imperialisme". Met hierdie teorie het Lenin probeer verklaar waarom die onafwendbare revolusie wat Marx vir die kapitalistiese land voorspel het nooit plaasgevind het nie (90). Volgens Lenin is die proletariese revolusie en die ondergang van die kapitalisme slegs afgeweer omdat die groot kapitalistiese lande die klassestryd na die kolonies toe verplaas het deur daar roustowwe, markte, beleggingsmoontlikhede en goedkoop arbeid te vind om uit te buit (91). Die imperialisme is in Lenin se teorie eenvoudig die verskerping van die kapitalisme (92), tot waar monopolie so te sê die plek van vrye konkurrensie inneem (93).

Hierdie algemene beeld van die uiterste kapitalisme word deur Lenin as onweerlegbaar ("precisely irrefutable") aangebied (94). In 1920, toe hy reeds al 'n paar jaar lank in beheer van die Sowjet-Unie was, het hy vermoed dat die parasitisme en verrotting ('decay') van die imperialisme die volledige proletariese wêreld-revolusie in sig bring. Hy beweer: "Imperialism is the eve of the proletarian social revo-

lution" (95) en beskou sy profesie as 'n uitbreiding van "Marx se presiese wetenskaplike ontleding" (96).

Die Afrika-sosialiste vergeet wel maklik dat hulle hulle onafhanklikwording hoofsaaklik aan die druk van die kapitalistiese V.S.A. en die verligtheid van die koloniale moondhede self te danke het en is in hulle onkunde daartoe geneë om met die simplistiese Leninistiese Marxistiese teorie saam te stem oor die sogenaamde neo-koloniale onderdrukking van swakker nasies deur die eertydse imperialistiese moondhede (die uitbuiters wat die volkere van Afrika in Lenin se sin hul selfbeskikkingsreg vroeër ontsê het). Klinghoffer beweer:

"African socialists support the Soviet stands on colonialism, neo-colonialism, and imperialism" (97). Maar die Afrika-sosialiste is ten spyte van Lenin se aanloklike teorie meestal nie bereid om die Sowjet-Unie en die wêreldkollektief van die dialektiese materialisme aan hulle te laat voorskryf nie. Die Afrika-sosialiste verkies om liever op klein skaal kommunaal te bly, in hulle getrouheid aan die volkseie, as om deur die Leninistiese Marxisme se eie ideologiese imperialisme oorheers te word. Die dialektiese materialisme met sy universele ateïstiese en dissiplinêre implikasies kan hulle gevolglik meestal ook nie imponeer nie. Soos Klinghoffer dit stel: "Many elements of the Soviet system, such as the atheistic policy of the government and the restricted membership of the ruling party, are considered to be irrelevant to the African setting" (98).

Die samehang tussen kapitalisme en imperialisme, soos deur Lenin vertolk, bly die belangrikste en aanloklikste kommunistiese teorie oor internasionale verhoudinge in Afrika, as 'n kontinent wat nog steeds

afhanklik is van ekonomiese hulp wat in 'n oorweldigende mate uit die V.S.A. en die eertydse koloniale moondhede afkomstig is (99). Maar die wind word deur 'n aantal verdere feite uit die seile van die Leninistiese-Marxiste gehaal. Eerstens het die eertydse Britse, Belgiese en nie-Arabiese Franse kolonies in Afrika hulle onafhanklikheid wel onder nasionalistiese druk, maar sonder revolusie of wapengeweld verkry (100). Tweedens het die lewensstandaard in die koloniale moederlande, in stryd met wat Lenin verwag het, as gevolg van die dekolonisasie van die Afrika-lande nie veel gedaal nie. Terselfdertyd het die eertydse kolonies se beperkte koopkrag gebrekkig gebly, sodat hulle nie die afsetgebiede vir die oorproduksie in die kapitaalagtige lande, in die sin van Lenin se teorie, geword het nie (101). Sedert die Tweede Wêreldoorlog het die Europese Ekonomiese Gemeenskap, wat Groot Brittanje insluit, meegebring dat daar veel meer handel gedryf word tussen ledelande, sodat die handel met die eertydse kolonies, afgesien van die uiters belangrike roustowwe wat van hulle gekoop word, veel minder belangrik is as wat Lenin besef het (102).

Buitendien is die onderontwikkelde lande se ekonomieë ongebalanseerd, omdat hulle in baie gevalle slegs op enkele produkte vir uitvoerdoeleindes konsentreer, naamlik hoofsaaklik primêre produkte wat nie hoef mee te ding met tegniese hoër ontwikkelde buitelandse produkte op die vrye mark nie. Paul Baron het in sy studie van armoede-kultuur gevind dat die eie kapitaal van sulke lande hoofsaaklik in buitelandse handel en ander ondernemings belê word, terwyl die opkoms van die eie industrieë gekniehalter word. Selfs die beskerming van die eie industrie deur tariefmure is onder sulke omstandighede teleurstellend, want

voorkeur word té maklik aan luukse industrieë gegee, wat deur buitelandse beleggers vir hulle eie voordeel bevorder word. Daar is ook die verdere feit dat dit al gebeur het dat reusemaatskappye hulle ekonomiese belange in arm lande met militêre middele beskerm het (103).

Hierdie ingewikkelde stand van sake bewys dat Lenin se teorie oor die imperialisme enersyds deur die feite as vals bewys word en andersyds nog steeds 'n resep vir propagandistiese doeleindes bly, waarmee daar in troebel water vis gevang kan word. Krushchev het onder andere in stryd met die feite verklaar dat die Westerse moondhede "die ontbinding (dekolonisasie) van die imperialistiese stelsel sou staak en die nasionale bevrydingsbewegings van die betrokke volkere sou versteur". Hy het ook volgehou dat die Westerse lande probeer om die volkere van die ekonomies onderontwikkelde lande permanent van hulle afhanklik te hou. Die agterdog word gewek dat die kapitaliste in die Westerse lande en hulle bondgenote in die onafhanklike Afrika-state, 'n nuwe opkomende burgerklas (bougéoisie), saamwerk in 'n proses waarin die beleggingskapitaal van eersgenoemdes misbruik word om die 'sosialisme' te verydel (104). Die Leninistiese Marxiste beskuldig die kapitalistiese beleggers in minder ontwikkelde lande daarvan dat hulle besig is met die bevordering van 'objektiewe klassebelange' (105), terwyl die meeste beleggers nie juis bewus is van hulle rol in die raamwerk van die dialektiese materialistiese historisisme van Marx en Lenin nie en eintlik besorgd is oor 'politiecs neutrale' beleggingsmoontlikhede en die beveiliging van hulle geld in 'n enger funksionele verband.

Buitendien kan die eertydse koloniale moondhede goed sonder hul eertydse kolonies en afsetgebiede klaarkom omdat hulle teenswoordig alternatiewe moontlikhede het en daar sedert 1945 ook nie meer 'n sterk motief is om uit imperialistiese oorwegings en winsbejag te bewapen nie (106). Die veronderstelling wat in Stalin se tyd in kommunistiese kringe in die mode was, dat "oorlog tussen kapitalistiese state onvermydelik is", word in 'n toenemende mate deur resente ontwikkelinge geloënstraf. Die V.V.O. is byvoorbeeld ten spyte van al sy belaglikhede 'n soort bliksemafleier, die Internasionale Monetêre Fonds sorg so ver as moontlik vir lenings aan behoeftige lande, terwyl sowel die Europese Ekonomiese Gemeenskap as S.A.L.T. uit vrees vir die atoombom en die wapenloop probeer om oorlogsmoontlikhede onder bedwang te hou.

Die moeilikhede wat die Sowjet-Unie met hulle satelietstate ondervind het, werp 'n refleksie op hulleself, naamlik Oos-Duitsland in 1953, Hongarye in 1956 en Tsego-Slowakye in 1968 (107). In laasgenoemde geval het Breshnev selfversekerd verklaar dat die Sowjet-Unie die reg het om 'n ander land binne te val om die Kommuniste aan bewind te hou (108). Dit sou dan regverdige optrede wees, terwyl die omverwerping van 'n Leninistiese Marxistiese bewind onregverdig sou wees, want net die Kommuniste sou die ware belange van die proletariaat as meerderheidsklas verteenwoordig. Enige militêre steun van Westerse lande aan eertydse kolonies word deur die Leninistiese Marxiste as neo-kolonialisme vooroordeel, iets ontoelaatbaars.

In Afrika is dit opvallend in hoe 'n groot mate die Sowjet-Unie strydende partye met militêre toerusting en advies help en hoe die

Russe hulle steun heel pragmaties van die een Afrika-staat na die ander verskuif, iets waarvoor die Afrika-sosialiste nie blind is nie en waarvan hulle glad nie hou nie.

6. Besluit

Juis in die Wes-Europese lande wat op die voorpunt en in die brandpunt van die Industriële Revolusie was, wat Marx se denke so geweldig gestimuleer het, het die profesie van die revolusie van die proletariaat, wat noodwendig in die hoogsontwikkelde kapitalistiese lande moes en sou plaasvind, skipbreuk gely. Soos ons reeds gesien het, het Lenin se teorie oor die imperialisme wel effektiewe propagandistiese waarde in eertydse kolonies, maar kom die eertydse kapitalistiese lande uitstekend klaar sonder enige kolonies. Dit haal die wind uit die seile van hierdie briljante hipotese, want die verplasing van die klassestryd uit die Wes-Europese sosio-ekonomiese opset na die polarisasie tussen ryk en arm lande is lank nie meer oortuigend in die hoogsontwikkelde lande nie. Die ontwikkelde kapitalistiese samelewing was, anders as Marx ver wag het, afhanklik van die vergroterde koopkrag van die meerderheid, die eertydse proletariaat, wat deur loonsverhoging verkry is. Die polarisasie tussen ryk en arm in Wes-Europa is geleidelik verklein, wat saamgehang het met die uitbreiding van die stemreg totdat alle volwassenes duskant die Ystergordyn ná die Tweede Wêreldoorlog en die val van die Fascisme en Nazisme die stemreg verkry het.

Hierdie universele demokrasie in Wes-Europa beteken dat die sosialisme, wat die Marxisme insluit en verruim, nie revolusionêr nie, maar evolusionêr ingevoer en verwesenlik is, soos dit hervormers betaam

wat op dialoog gesteld is. Die eertydse proletariaat is deur die uitbreiding van die koopkrag en die stemreg in hierdie beskaafde lande maatskaplik, polities, en bowenal, ekonomies opgehef tot 'n peil wat die toestande agter die Ystergordyn, waar die sentraalgeleide 'diktatuur van die proletariaat' regeer, vir hulle hoogs onaantreklik laat lyk. Terwyl die Sowjet-Unie en die lande van die Warskou-verdrag steeds duidelik as 'n militêre mag bewonder word, praat selfs getroue lede van die Franse Kommunistiese Party, vir wat dit ookal mag werd wees, van die staatsorde agter die Ystergordyn as die teendeel van wat hulle eintlik beoog, "nie 'n voorbeeld nie, maar eerder 'n anti-model".

Want afgesien van die nawerking van die invloed van die klassestryd van die Industrieële en Franse Revolusies is daar min regverdiging vir die voortbestaan van die streng sentraalgeleide kommunistiese partye in Wes-Europa. Maar afgesien van die sterk suspisie wat onwillekeurig bestaan dat hierdie Euro-kommuniste hulle gereedhou vir die moontlike toekomstige verowering van Wes-Europa deur die Russiese Rooileër vind hulle steeds in Afrika (insluitende Suid-Afrika) en ander minder ontwikkelde dele van die wêreld moontlikhede om hulle Leninistiese-Marxistiese resep aan te beveel en te probeer toepas.

Slegs in die V.S.A. en in Kanada, met hulle onbegrensde ekonomiese moontlikhede tot ontwikkeling kon die eise van die sosialisme tot dusver geïgnoreer word maar daar is reeds tekens dat dit nie noodwendig so sal bly nie. In Afrika kan die bevoorregte Blanke elemente wat met die Noord-Amerikaners saamstem die werklikhede rondom hulle nie miskyk nie. Want anders as in Noord-Amerika is die Swartmense

in Afrika slegs in 'n geringe mate ontstam, sodat die stamverband die sleutel tot die mense van Afrika is en bly.

Afgesien daarvan of die Swartmense, soos in Soweto, ekonomies geïntegreerd is met die kapitalistiese stelsel, of elders in Afrika in die een of ander mate deur die Leninistiese-Marxisme beïnvloed word, die feit bly dat hulle in die eerste en laaste instansie as kinders van Afrika hulle eie tale en stamverband besit en op hulle identiteit gesteld is. Daarom mag die Afrika-sosialisme met sy stamgeoriënteerdheid nie onderskat word nie.

'n Uiteraars belangrike rede waarom die Leninistiese-Marxiste Suid-Afrika as die sleutel tot die proletariese revolusie in Afrika beskou, is die hoogontwikkelde kapitalistiese ekonomie van hierdie land. Ofskoon hulle wel, soos ons gesien het, groot toegewings onder eiesoortige omstandighede van talle ander Afrika-lande gemaak het, gee hulle nog altyd voorkeur aan die kapitalistiese of 'wetenskaplike' pad na die sosialisme, wat hier veel meer moontlik lyk as elders in die Swart kontinent. Intensiewe klassestryd, wat die gedaante van 'n rassestryd kan aanneem, is water op die Leninistiese-Marxistiese meule. Naas ervare sentraal-geleide partydiktatuur en die militêre mag van die Sowjet-Unie is die klassestryd in Suider-Afrika die magtigste wapen wat die Leninistiese-Marxiste besit vir die revolusionêre aanslag op die hele Afrika.

Voorlopig is die Leninistiese-Marxiste tevrede met die vastrapplek wat hulle in Afrika-lande kry deur militêre bystand en ontwikkelingsprogramme, want dit bevorder kollektiwisme en staatsbeheer oor produk-

siemiddele en 'n gesentraliseerde eenpartystelsel. Sowjet-deskundiges besef deeglik genoeg dat daar verskillende paaie na die kommunisme kan lei. Die Russe word self as Blankes beskou in Afrika en alhoewel hulle van Oos-Duitsers en ander Blankes gebruik maak, verkies hulle om gekleurde Kubane te laat gebruik, omdat hulle al hoe meer insien dat die Swartmense jaloers is op hulle pasverworwe onafhanklikheid. Hulle gaan uiters versigtig te werk om sukses te behaal en daar word duidelik onderskei tussen lang- en korttermyn-doelstellings en gepoog om die Afrika-lande eers deeglik teen die Westerse lande met hulle Blankes, wat van rassisme beskuldig word, te beïnvloed voordat hulle hulle volledig wen vir die universele saak van die Leninistiese-Marxisme. Aspekte in die Afrika -sosialisme waarvan die Sowjet-deskundiges gevolglik hou, is die mate van wederkerige hulpverlening, staatsbeheer oor die ekonomie en kollektiwisme wat daar reeds bestaan.

Die dodelikste antwoord op die internasionale verwagtings van die kapitalisme sowel as die Leninistiese-Marxisme is die klem wat die Afrika-sosialiste op ontwikkeling uit eie krag plaas (109). Met selfstandigheid van belewenis, van denke, van handeling en van strewe as hoogste doelwit word die eiesoortigheid deur Afrika-sosialiste van Nyerere se kaliber tot die uiterste gekoester en beskerm, met 'n realistiese opset wat die volkseie onder geen omstandighede wil verwaarloos of verrai nie. En hierdie primêre lojaliteit aan die volkseie en strewe na selfgenoegsaamheid beteken dat suiwer ekonomiese en ekstremistiese ideologiese oorwegings eenvoudig nie toegelaat word om die eiesoortigheid te vernietig nie.

Verwysings

1. Klinghoffer, A.J.: Soviet Perspectives on African Socialism, 1969, p. 15
2. Nyerere, J.K.: "Ujamaa" : The Basis of African Socialism (Uit: Friedland W.H. and Rosberg, C.G.Jr. African Socialism, 1970, pp. 240 - 242).
3. Eisler, R.: Handwörterbuch der Philosophie, 1922, p. 298
4. Marcuse, H.: Reason and Revolution, 1969, p. 320
5. Klinghoffer, A.J.: The Soviet View of African Socialism (Uit: African Affairs - Vol. 67, 1968, p. 198)
6. Ibid., pp. 197-8
7. Schwarzschild, Leopold: The Myth-Makers (Uit: Plain Talk, saamgestel deur Isaac Don Levine, South African Freedom Foundation, Sandton, 1976, p. 244).
8. Ibid., p. 246
9. Ibid., p. 246
10. Ibid., pp. 249 - 250
11. Klinghoffer, A.J.: The Soviet View of African Socialism, pp.197-8
12. Ibid., p. 198
13. Jansen, J.P.: African Socialism (Ongepubliseerde Referaat, Stellenbosch, p.1.)
14. Klinghoffer, A.J.: Soviet Perspectives on African Socialism, 1969, p. 26
15. Nyerere, J.K.: Op. cit., pp. 240 - 242
16. Jansen, J.P.: Op. cit. pp. 9 - 12
17. Senghor, L.S.: On African Socialism, 1964, pp. 27, 33, 34, 45
18. Klinghoffer, A.J.: Op. cit., p.21
19. Ibid., p. 25
20. Marcuse, H.: Op. cit., p. 315
21. Ngombale -Mwiru, K.: The Arusha Declaration on Ujamaa na Kujitegemea and the Perspectives for Building Socialism in Tanzania (Uit: Cliffe, L. and Saul, J.S.: Socialism in Tanzania, Vol. 2, 1975, p. 55)
22. Marx, K. & Engels, F.: Manifesto of the Communist Party, 1938, p. 45

23. Ibid., p. 38
24. Ibid., p. 26
25. Ibid., p. 24
26. Klinghoffer, A.J.: The Soviet View of African Socialism
(Uit: African Affairs - Vol. 67, 1968, p. 201)
27. Ibid., p. 207
28. Moss, G.: Classes In Africa (Uit: Moss, G.: Work in Progress,
October 1976, p. 6)
29. Ibid
30. Klinghoffer, A.J.: Soviet Perspectives on African Socialism,
1969, pp. 120 - 126
31. Ibid., pp. 124 - 125
32. Ibid., p. 126
33. Ibid., p. 129
34. Ibid., p. 130
35. Ibid., p. 147
36. Ibid., p. 142
37. Ibid., p. 147
38. Ibid., pp. 147 - 151
39. Ibid., p. 156
40. Ibid., p. 166 - 167
41. Ibid., pp. 175 - 180
42. Ibid., p. 180
43. Mihyo, p.: The Struggle for Workers' Control in Tanzania.
(Uit: Review of African Political Economy, No. 4, November 1975,
pp. 65, 67, 70)
44. Nyerere, J.K.: "Ujamaa". Essays on Socialism 1970, p. 119
45. Van Rensburg, A.P.J.: Afrikaverskeidenheid, 1976, p. 235
46. Schwarzschild, Leopold: Op. cit., p. 249

47. Ibid., p. 251
48. Marx, K. & Engels, F.: Op. cit., p.27
49. Ibid., p. 21
50. Lenin, V.I. : Selected Works, Vol. I. 1947, pp. 710 - 715
51. Marx, K. & Engels, F.: Op. cit., p. 37
52. Ibid., p. 38
53. Ibid., p. 39
54. Dougherty, J.E. and Pfalsgraff Jr., R.L.: Contending Theories of International Relations, 1971, p. 180
55. Nieuwoudt C.F.: Die Ontwikkeling van Eenpartystate in Afrika. (Uit: Afrika-Instituut - Byvoegsel tot die Bulletin van die Afrika-Instituut, Nr. 1, September, 1964, p.11)
56. Sithole, N.: African Nationalism (second edition), 1968, p. 169
57. Ibid., pp. 173 - 174
58. Ibid., p. 176 - 177
59. Ibid., p. 177
60. Ibid., p. 178
61. Ibid., p. 179
62. Ibid., p. 180 - 181
63. Ibid., p. 182
64. Ibid., p. 187
65. Nyerere, J.K.: One Party Government. (Seminar) (Uit: Spearhead, 1971, p. 7)
66. Ibid., p. 8
67. Mutiso, G.M. and Rohio, S.W.: Readings in African Political Thought, 1975, p. 480
68. Ibid., p. 482 & Nyerere, J.K.: Freedom and Unity, 1973, p. 262.
69. Ibid., p. 482 & Nyerere, J.K.: Op. cit., 263
70. Mutiso, G.M. and Rohio, S.W.: Op. cit., p. 483 and Nyerere, J.K.: Op. cit. p. 264
71. Mutiso, G.M. and Rohio, S.W.: Op. cit., p. 483 and Nyerere, J.K.: Op. cit., p. 264
72. Mutiso, G.M. and Rohio, S.W.: Op. cit., p. 438 and Nyerere, J.K.: Op. cit., p. 265

73. Die Burger, 5/12/64. Een partystelsel pas Afrika, sê gewese Britse Diplomaat
74. Brockway, F.: The Colonial Revolution, 1973, p. 576
75. Enahoro, A.: Fugitive Offender, pp. 368 - 369
76. Ibid., pp. 368 - 369
77. Ibid., p. 370
78. Ibid., pp. 370 - 371
79. Ibid., pp. 371 - 372
80. Ibid., p. 372
81. Ibid., p. 377
82. Ibid., p. 375
83. Legum, C.: Pan-Africanism: A Short Guide, 1962, p. 122
84. Dodge, D.: African Politics in Perspective, p. 93
85. Legum, C.: Op. cit., p. 123
86. Dougherty, J.E. and Pfalsgraff Jr., R.L.: Op. cit., p. 178
87. Ibid., p. 180
88. Ibid., p. 181
89. Ibid., p. 181
90. Meyer, A.G.: Leninism, 1956, p. 240
91. Ibid., p. 241
92. Ibid., p. 242
93. Ibid., p. 242
94. Lenin, V.I.: Op. cit., p. 632
95. Ibid., p. 635, 636
96. Ibid., pp. 723 - 725
97. Klinghoffer, A.J.: Op. cit., p. 34
98. Ibid., p. 34
99. Dougherty, J.E. and Pfalsgraff Jr., R.L.: Op. cit., p. 179 and Zeitlin, I.M.: Capitalism and Imperialism: An Introduction to Neo-Marxian Concepts, 1972.

100. Wetler, G.: Soviet Ideology Today: Dialectical and Historical Materialism, 1966, pp. 312 - 322
101. Owen, R. and Sutcliffe, B. (Ed.): Studies in the Theory of Imperialism, 1972, p. 63, 64
102. Dougherty, J.E. and Pfalsgraff, Jr., R.L.: Op. cit. p. 189
103. Owen, R. and Sutcliff, B. (Ed.): Op.cit. pp. 64 - 67
104. Dougherty, J.E. and Pfalsgraff, Jr., R.L.: Op. cit. pp. 189 - 190
105. Fieldhouse, D.K.: The Theory of Capitalist Imperialism (Problems and Perspectives in History), 1967, p. 144
106. Dougherty, J.E. and Pfalsgraff, Jr., R.L. Op.cit. p. 190, 191
107. Ibid., p. 188
108. Ibid., p. 189
109. Nyerere, J.K. : Bildung and Befreiung, Aus Reden und Schriften. Von November 1972 bis Januar 1977, Verlag Otto Lembeck, Frankfurt am Main, 1977, p. 30

HOOFSTUK VI

POLITIEKE IDEOLOGIE TENOOR EKONOMIESE EN ADMINI-
STRATIEWE REALITEITE IN TANZANIË

1. INLEIDING

Dit blyk uit die vorige hoofstuk dat die Leninistiese Marxisme met sy uiterste vooringenomenheid met sy radikale ideologie en universalisme deur die Afrika-sosialiste as 'n bedreiging vir Afrika en sy mense verwerp word. Dit is so 'n meganiese veralgemening dat dit die organiese eiesoortigheid van Swart-Afrika bedreig. Maar terwyl Nyerere en sy mede-Afrika-sosialiste nie so uiters onvoorwaardelik is as die Leninistiese Marxiste met hulle klem op die sogenaamde wêreldwye klassestryd van die proletariaat nie, is en bly die Afrika-sosialisme self 'n gamatigde ideologie, wat as 'n primêre werklikheid aangebied word.

Die raaiselagtigheid van die Afrika-sosialisme is daarin geleë dat daar vir hierdie staatsfilosofie nie 'n eenvoudige keuse tussen politieke ideologie en ekonomiese pragmatisme in die sin van die vrye-mark-ekonomie is nie. Daarom word dit deur sowel die Leninistiese Marxisme as die kapitalisme uit ekstremistiese meganistiese oorwegings veroordeel, want albei staan onverskillig teenoor die konsep van die uitgebreide familie in 'n organiese sin. Die Afrika-sosialisme verwerp sowel die onpersoonlike kollektiwisme van die een as die onpersoonlike individualisme van die ander.

In sy stamgebondenheid streef die Afrika-sosialisme onder alle omstan-

dighede daarna om reg te laat geskied aan die mensgesentreerdheid en stamkarakter van "Ujamaa", met sy klem op samewerking van die volk soos binne 'n gesin, soos ons herhaaldelik en nogmaals in die vorige hoofstukke in die geval van Tanzanië gesien het. En terwyl die Afrika-sosialiste soveel beleggingsgeld as moontlik probeer verseker vir hulle eie lande is hulle hoofdoelstelling volksdiens. Dit beteken dat hulle wel streef na ekonomiese groei, maar nie bereid is om hulle historiese kommunaliteit vir die meganiese individualisme van die liberale ekonomie met sy gespesialiseerde doelmatigheidsstrewes op te offer nie. Hulle aanvaar die voordele van die kapitalisme wel deeglik, maar voorwaardelik en glo aan staatsinmenging in die ekonomie as dit nodig blyk te wees in diens van die mense van Afrika.

Die feit bly dat die deskundigheid van die kapitalisties-georiënteerde ekonome nie misag kan word deur mense wat beleggingskapitaal in die hande probeer kry nie. En dit bly vir die Afrika-lande met hulle groot behoeftes ter sake, want ter wille van hulle eie ekonomiese lewenskragtigheid moet hulle rekening hou met die feite van die bankwese en die vrye-mark-ekonomie. Kapitaal kan alleenlik getrek word as die betrokke geldvoorskieters, wat volgens die spelreëls van die kapitalisme oordeel, steeds gerusgestel moet word dat hulle beleggings veilig en winsgewend is. In 'n wêreld met genoeg alternatiewe beleggingsmoontlikhede vir geldskieters kan die Afrika-lande dit nie bekostig om die kanalisering van nuwe ekonomiese ontwikkeling na hulleself te ontmoedig nie. Ter wille van hulle eie volkere moet hulle daarvoor sorg dat 'n optimale en langtermyn groeitempo binne hulle landsgrense gehandhaaf word. Hulle moet formules en middele vind om so 'n groot aandeel as moontlik vir hulleself te verseker van die reedsbestaande ekonomiese bedrywighede van die vrye wêreld. In hulle eie belang moet hulle sorg

vir sosiale en fisieke infrastrukture sowel as die vertrouwe van die sakesektor. En sakemanne glo op hulle beurt aan die meganismes van georganiseerde selfsug in diens van ekonomiese doelmatigheid. In hulle eie belang glo sakemanne dat die privaatbelange van entrepreneurs beskerm moet word ter wille van optimale ekonomiese voordele en ter wille van almal wat daaraan deelneem en direk sowel as indirek daaruit voordeel haal. Goed opgeleide en ervare bestuurders wat beskik oor die vereiste kundigheid, ervaring en ondernemingsgees sowel as kapitaal is 'n onontbeerlike voorvereiste vir ekonomiese groei. Deur vir hulleself te sorg skep kapitaalkragtige ondernemers werkseleenthede en goedere vir ander. So sorg kapitalistiese ywer vir almal.

Maar die Afrika-sosialisme glo dat die mens nie vir die ekonomie gemaak is nie, maar die ekonomie vir die mens. Die Afrika-sosialiste gee nie danig om of hulle as kommuniste veroordeel word as hulle weier om vrye teuels aan die vrye-mark-ekonomie te gee nie. Hulle sien ook kans om te leef met die paradoks dat die Afrika-sosialisme probeer om alle moontlike voordele van die vrye-mark-ekonomie te geniet, maar gereed is om wat hulle as oordrewe winsbejag ten koste van die Afrika-volkere beskou, hok te slaan.

In diens van die kommunaliteit van die betrokke volkere glo die Afrika-sosialiste aan die waarde van soveel kapitalistiese belegging as moontlik maar ook in 'n besliste mate in staatsinmenging as dit nodig is volgens die diskresie van die Afrika-leiers. Dit kom neer op kapitalistiese produksiemetodes en soveel sosialistiese distribusie as wat vereis word deur die gewone mense van Afrika. Hierdeur word die verhouding tussen hulle nasionalistiese en sosialistiese ideologie en sentrale sowel as plaaslike staatsadministrasie nie eenvoudiger nie,

maar onteenseglik bemoeilik. Die implementering van regeringsbeleid raak die goeie verhouding tussen die staatsamptenare met hulle burokratiese neigings en die volk wat hom in sy eie belang op die regering beroep, sodat daar in die betrokke Afrika-lande nog geen sprake van 'n paradys kan wees nie. Daar ontstaan nog steeds misverstand en niemand het werklik helderheid oor die toekoms nie.

2. Wanbegrip tussen die Sentrale en Plaaslike Gesag in Tanzanië

Die sentrale gesag van die regering van Tanganjika is by onafhanklikwording op 9 Desember, 1961, gevestig. Op 27 April, 1964, het Tanzanië tot stand gekom toe Zanzibar, wat op 10 Desember, 1963 onafhanklik geword het, met Tanganjika staatkundig verenig is. Maar die twee oorheersende partye in elk van die twee oorspronklike state het vir dertien jaar onafhanklik langs mekaar voorbestaan. Eers op 31 Januarie, 1977, het hulle met mekaar saamgesmelt, toe TANU ("The Tanganyika African National Union") met ASP (Zanzibar se "Afro-Shirazi Party") verenig is om die "Revolusionêre Party" ("Chama Cha Mapinduzi") te vorm (1).

Vir alle praktiese doeleindes was die sentrale gesag van die teenswoordige Tanzanië verweef met die regerende party wat in die eertydse Tanganjika en later tot in 1977 in Tanzanië die botoon gevoer het, naamlik TANU. Die uitdruklike doel van die sentrale owerheid in Tanzanië was tot betreklik onlangs om TANU en die beskikbare staatsapparaat as die eintlike beleidmakers en -uitvoerders, te ontwikkel. Naas en behalwe die uitvoering van die Vyf-Jaar-Plan vir die grootskaalse ontwikkeling van Tanganjika, sou TANU hom in die streke, distrikte en

dorpe moes laat geld deur administratiewe masjinerie in diens van direkte ekonomiese en sosiale verandering te stel (2).

Maar die Vyf-Jaar-Plan het nie aan die optimistiese verwagtinge van Nyerere en sy medeleiers voldoen nie. Dit het geblyk dat die inkomste van verskillende streke te veel verskil het, dat ryker gebiede meer bevoordeel is as armes. Dit het ook al hoe duideliker geword dat kollektiewe en koöperatiewe landbouproduksie sowel as staatsbeheerde industrie verwaarloos is. Buitendien is die geld vir die plan nie uit belastings, onwillekeurige besparing of vrywillige arbeid verkry nie, maar uit buitelandse beleggings. As gevolg hiervan het die organisasies van TANU nog lank nie bewys waartoe hulle in hulle strewe na selfstandigheid vir en in Tanzanië werklik in staat is nie (3).

Verder is die hoop en verwagting teleurgestel dat TANU as 'n voorhoede-party al die ontwikkeling deur sy eie organisasies, of deur stewige beheer oor die staatsmasjinerie effektief sou maak. Nogtans beweer Bienen: "This does not mean that TANU has no place in economic development under the Five Year Plan; it has always had a vital role to play in this sphere. But, as President Nyerere has admitted, there has been some uncertainty as to the nature of this role and what it requires of TANU members and the party leaders" (4).

Dit het moeiliker gegaan as wat daar voor onafhanklikwording verwag is. Maar TANU het sy bes gedoen om volledige onafhanklikheid te verwesenlik en gesorg dat 'n nuwe staatsorde geskep word om die ou koloniale staatsdiens te vervang, asook die bestaande verdedigingsmag en plaaslike Naturelle-Administrasie (Native Authority) wat geskep is

tydens die koloniale tydperk. In Januarie, 1964, het die muitery in die leër dit moontlik gemaak om 'n nuwe verdedigingsmag te skep en teen 1965 was die staatsdiens hervorm. Verder is die opperhoofde spoedig van hulle gesag onthef en nie meer agente van die regering nie (5).

TANU, is die duidelikste kristallisatie van hierdie administratiewe onafhanklikheid. Die party het reeds vroeër die koloniale gesag uitgedaag en dit het indruk gemaak deurdat dit die waardigheid en vermoë tot selfregering van die volk beliggaam. En al sou sommige van TANU se handeling skerp gekritiseer word, bly die volk van Tanzanië lojaal aan hierdie party en sy leiers wat in die naam van TANU optree. As die liggaam wat die politieke gesag gevestig het, is TANU ook die gesag agter die kommissarisse in die gebiede en distrikte, die beamptes wat eintlik verantwoordelik is vir doeltreffende administrasie, beplande ontwikkeling, vrede en goeie orde. Maar Tanganjika se los stamstruktuur bly 'n probleem. Die vereiste genaakbaarheid wat deur TANU teenoor die volk beoog word en die veronderstelling dat die kommissarisse met die toestemming van die volk regeer, het die omskrywing van TANU se administratiewe en politieke verantwoordelikhede eerder bemoeilik as vergemaklik (6).

Afgesien van die feit dat die ontwikkelings-komitees waarvan die kommissarisse die voorsitters is, egter reeds voor die begin van die Vyf-Jaar-Plan bestaan het, word die kommissarisse steeds deur onderwys- en landboubeamptes geraadpleeg ten einde hulle steun te verkry. Sonder om inbreuk te maak op die erkende reg van die klein gemeenskappies om vir hulleself te dink en hulle eie inisiatief te gebruik, probeer die kommissarisse om te sorg vir koördinasie en besparing, want hulle

speel 'n al hoe aktiewer rol. Daarom het die streeks-ontwikkelingskomitees (RDCS) 'n streeks-ontwikkelings-plan vir die vyf jaar vanaf 1964 tot 1969 opgestel, maar dit beteken nog lank nie dat daar veel druk uitgeoefen is om die Vyf-Jaar-Plan uit te voer nie. In 'n toespraak voor streek-kommissaris het mnr Swai die kommissaris aangemoedig om inisiatief aan die dag te lê en nie bang te wees om foute te maak nie (7), maar dit was nog lank nie genoeg nie.

Staatsamptenare het meestal 'n gebrek aan inisiatief, sodat die benoeming van staatsamptenare as kommissaris, wel lei tot beter administrasie en 'n beter begrip tussen kommissaris en beplanners wat dieselfde benadering het, maar nog nie ekonomiese inisiatief waarborg nie. Terwyl ondernemingsgees vir ekonomiese ontwikkeling nodig is, is daar te veel onsekerheid by burokrate, is daar te veel gewag op opdragte uit Dar-es-Salaam, is daar te min ondervinding, is daar te veel verskuiwings van beamptes en word inligting te moeilik ingewin. Die neiging was te veel om sake hulle eie gang te laat gaan, om nie druk op tegniese personeel uit te oefen nie en om nie politieke oorwegings te beklemtoon nie. Streekbeplanning was ook te begrens en onseker. Bienen beweert: "No recognizable TANU regional policy is evident in the minutes of the development committees. And where civil servants have resisted the proposal of a commissioner or a TANU chairman for some social service or development project on the grounds that it is financially unfeasible, the political official has usually deferred" (8).

Die klem wat op die dorpie geplaas word deur Afrika-sosialisme bring mee dat TANU as die bevorderaar van sosio-ekonomiese verandering

plaaslike politieke deelname aan die "Ujamaa"-beleid aanmoedig deur sy organisasie in die betrokke dorpies. Tegnieese programme word aangemoedig, gehore word gemobiliseer, die beleid van die regering word verduidelik en skemas word aanbeveel. "Ujamaa" beteken veral dat die plaaslike bevolking gehelp moet word om hulleself te help, sodat ekonomiese ontwikkeling steeds gepaard gaan met sosiale verandering, sonder om té vinnig te probeer moderniseer. Soos Bienen dit stel: "The Ministry of Community Development in conjunction with TANU was to be the vehicle for bringing about social change conducive to economic development without creating the dislocations of many modernizing experiences" (9).

In Mei 1962 is die "Ujamaa"-beleid egter heroorweeg en op nuut ingevoer, omdat die regering bewus geword het van die verkwisting van self-help-skemas waaroor daar geen toesig gehou word nie. Arbeid was wel goedkoop maar slegte paaie wat nêrens heen lei nie en skole sonder onderwysers het 'n demoraliserende uitwerking gehad. Ten einde nuwe inisiatief te bevorder, is daar besluit op nasie-bouende skemas vir die ontwikkeling van groter dorpe as wat streng onder "ujamaa" moontlik was ("villagization"). So kon skaars hulpbronne - trekkers en bestuurspersoneel - beter benut word, maatskaplike dienste en die meganisering van die landbou verseker word. Sentrale beheer is hierdeur vergemaklik en teen 1964 is kapitaal op hierdie wyse intensief aangewend en tegnies hoogsontwikkelde skemas uitgevoer. Kommunale plase is ook deur TANU ontwikkel en landelike nedersettings is onder die pagstelsel bevorder (10).

In die pogings van Tanzanië se regering om die dorpies te bereik is

TANU se distriks- en streeks-organisasies selde toegelaat om die taak van die administratiewe verteenwoordigers oor te neem. Maar die regering het wel vir die projekte steun gewerf, hulle steeds sterk gesteun en selfs aan die gang gesit, in 'n koördinerende hoedanigheid (11).

TANU het gedurende die koloniale tydperk op plaaslike vlak uit griewe ontstaan, maar hierdie plaaslike administratiewe basis in die volk het juis 'n struikelblok geblyk te wees na onafhanklikwording toe die volk geweier het om hom van bo af te laat dwing, sodat Nyerere verklaar het: "Others try to reach the moon. We try to reach the villages" (12). Dit is soms vir die sentrale regering moeiliker om van die volk se behoeftes en begeertes te verneem as om van bo af inligting en bevel na onder toe deur te stuur. Naas die hiërargie van dorps-ontwikkelings-komitees (VDCS), wat die ganse poging tot ontwikkeling koördineer en stimuleer, is daar ook in 1965 selle van TANU gestig om die wederkerige proses tussen die dorpies en die sentrale regering te bevorder. Die dorps-ontwikkelings-komitees het 'n kombinasie van dorpsraad, ouderlingsraad, ontwikkelings-komitee en TANU-organisasie geword, waarvan die samestelling volgens plaaslike omstandighede wissel van dorp tot dorp (13).

Soms het die TANU-leiers getoon dat hulle die plaaslike mense nie verstaan nie. Hulle het onskuldige plaaslike leiers onbillik behandel en die opperhoofde ontslaan. Bowenal het die eiehulpbeleid van die sentrale regering, wat gebaseer is op die tradisionele stamstelsel, met eiehulp as sy wesenlike dryfveer, hieronder gely. Soos Bienen dit stel: "When the independent Tanganyika government abolished

the chiefs, sub-chiefs and headmen, it altered fundamentally the authority system upon which the self-help schemes depended" (14).

Dit was ter wille van eenheid, dissipline en voortreflikheid dat TANU op plaaslike vlak deur selle opereer het, want dit het vir hierdie party dringend noodsaaklik gelyk om polities betrokke te raak. In 1965 het Vise-President Kawawa die drie hoof-funksies van hierdie selle beklemtoon: 1) om die probleme en griewe van die volk onder die aandag van die party en regering te bring, 2) om die werk van die selle met dié van die ontwikkelings-komitees te koördineer, 3) om die veiligheid van die land te verseker. Nietemin was TANU se organisasie dikwels onsamehangend en onseker in die kern van sy administrasie, soos blyk uit die muitery van die leër in 1964 en die parlementêre verkiesing in 1965 (15).

Na onafhanklikwording was Tanzanië se leër, wat deur die Britte opgelei is, nog steeds onder Britse offisiere, sodat daar in die somer van 1963 van die 63 bo die rang van adjudant-offisier slegs 26 swart was. Soos Bienen verduidelik, het daar toe hieroor al hoe meer ontevredenheid ontstaan, want: "By 1964, the army had still not been Africanized, and complaints began to arise within its ranks. Nor had it been politicized; promotions were not via political channels" (16).

Tanzanië het sedert 1907, selfs ten spyte van die Wêreldoorlog, toe die Duitsers en die Britte (onder Generaal Smuts) teen mekaar geveg het, geen opstande of grootskaalse stamoorlog op eie bodem geken nie. Maar toe Zanzibar se minderheidsregering, onder 'n sultan, in 1964 in die naam van 'n klassestryd van werkers en kleinboere teen uit-

buiters gewelddadig tot 'n val gebring is, het 'n gedeelte van Tanganjika se troepe gemuit. Hulle het sleutelposte beset, waaronder radio- en polisiestasies, lughawens, sowel as die woning en kantoor van President Nyerere. Maar nadat hulle van hulle Britse offisiere ontslae geraak het, het hulle selgs hoër lone geëis, alhoewel plundering, wat veral teen Asiërs gerig was, in Dar-es-Salaam uitgebreek het. Nyerere se regering moes die hulp van Britse troepe ontbied, maar het spoedig probeer om hulle deur swart troepe te laat vervang, waarop hy 'n mosie van volle vertroue van die Organisasie van Afrika-Eenheid (OAU) ontvang het (17).

Nyerere se verdraagsame leierskap het verseker dat sy eie populariteit ongeskonde bly en dat sy volk se lojaliteit aan hom nie verminder nie. 'n Nuwe leër is om die kern van die Jeug-Liga (TYL) gebou en verder verstewig onder die leierskap van die sogenaamde Nasionale Verdedigingsmag (National Servicemen), sodat TANU se invloed in die leër versterk is. Verder is daar gebruik gemaak van hulp uit China, Israël, Wes-Duitsland, Kanada, Oos-Duitsland en die Sowjet-Unie. Die hoofprobleem was egter om die sentrale regering onder TANU, hier soos elders, so ver moontlik te laat geld, want dit was eerder Nyerere se persoonlikheid as TANU se beheer oor die land wat die orde herstel het (18).

Tydens Tanzanië se verkiesing van September, 1965, is Nyerere herkies en daar is vir die eerste keer sedert onafhanklikwording 'n nuwe Nasionale Vergadering (National Council) gekies, maar sonder om hierdie keer setels vir etniese minderhede te reserveer. TANU was de jure die enigste betrokke party. Waar daar twee kandidate van TANU as

die enigste amptelike party was, is die plaaslike nominasieverkiesing- kies wel ook moontlik gemaak. Maar die Nasionale Komitee (NEC) van TANU het onder alle omstandighede konsekwent geweier om bloot Leninisties-Marxisties of demokraties, élitisties of verteenwoordigend, self-bevoordelend of altruisties, te wees. Sy beleid as alomvattende volksparty dek elke beleidsfaset en alles tegelyktydig (19).

Die spanning wat in die land ontstaan het, was hoofsaaklik die gevolg van gebrek aan organisasie en kommunikasie tussen die sentrale partyowerhede en die dorpies met hulle plaaslike omstandighede. Die slagting wat deur die verkiesing onder hoogwaardigheidsbekleders aangerig is, openbaar egter geen algemene anti-TANU-gevoel nie, maar veel eerder verset teen leiers wat volgens die smaak van die volk te hoog geleef het. Soos Bienen verklaar: "It was not a generalized anti-TANU sentiment which brought down 2 ministers; 6 junior ministers; 3 present or former TANU regional chairmen; 13 district chairmen; 5 former or present MNE; a regional commissioner who gave up his post to run; the mayor of Dar-es-Salaam; a former minister and ambassador to China; the former Vice President of TANU and member of the Central Committee; 5 present or former area commissioners (only 3 area commissioners won); the chairman of the Mwananchi Development Corporation; the Deputy Commissioner of the Civil Service Commission and former editor of Mwafrica; and 9 backbenchers in the former Parliament ..." (20). Van die 31 ampsbekleërs van TANU wat aan die verkiesing deelgeneem het, is 22 nie herkies nie en van die 31 lede van die vorige volksraad is 16 verslaan, gedeeltelik omdat hulle pligte hulle so besig gehou het in die hoofstad dat hulle uit

voeling met die volk was. Dit blyk ook uit die feit dat 'n buitengewone hoë persentasie van die suksesvolle kandidate juis met die kiesers in voeling was, as onderwysers en aktiewe lede van die koöperatiewe beweging (21).

Hierdie ontevredenheid van die volk, wat so duidelik in die verkiesing gelyk het, bewys dat Nyerere se onverminderde gewildheid nie kon verhinder dat die alleenregerende TANU se effektiewe gesag verswak word nie. Sedert die afskaffing van die ou stamstruktuur het daar in 'n toenemende mate misverstand tussen die gewone mense en hulle amptelike verteenwoordigers ontstaan. Samevattend kan daar verklaar word dat die wanbegrip tussen die plaaslike en sentrale gesag eweneens voortduur. Daar is onsekerheid oor die verdeling van gesag, oor waar die seggenskap van die een begin en dié van die ander eindig. Om alles te kroon is die betrokke staatsamptenare nie tot genoeg inisiatief in staat nie en weier die volk dikwels om hom van bo af te laat dwing.

3. Ekonomiese Probleme wat vir die Burokrasie in Tanzanie ontstaan het

Nyerere se landelike sosialisme, met die klem op die belangrikheid van selfregering deur die "Ujamaa"-dorpies (22) het die Leninistiese Marxiste nie tevrede gestel nie. Volgens hulle het dit nie ver genoeg gegaan in die bestryding van kapitalistiese "uitbuiters" nie, dit wil sê Asiërs en Blankes sowel as Swartes. Maar sterker kritiek kom van die kant van diegene wat glo dat Nyerere oorhaastig was in sy strewe om die Westerse kapitalisme te verwerp nog voordat Tanzanië se ekonomie behoorlik ontwikkel was (23). Sy kritici dink veral aan Tanzanië se buurland, Kenia, wat met sekere Westerse lande mooi saamwerk en in

'n opvallende mate voorspoedig is in die kapitalistiese sin.

Die teoretiese model wat deur die Afrika-sosialisme nagestreef word, word ook deur skrywers soos Nellis beskou as werklikheidsontvluggend. Hulle is veral bevrees dat vrye ondernemers nie genoeg vertroue in 'n sosialistiese stelsel het om die vereiste kapitaal in 'n land met so 'n stelsel te belê nie, sodat die gevolglike gebrek aan voorspoed vroeër of later tot politieke onstabiliteit sal lei (24).

Nyerere beklemtoon die belangrikheid van landelike ontwikkeling en eie hulp, maar hy slaag nie daarin om almal te oortuig nie, veral omdat die uitvoering van sy "Ujamaa"-beleid nie maklik is nie (25). Tanzanië se landbou-opbrengs het teen 1974 ontstellend gedaal. Toe droogte en administratiewe probleme dit laat lyk het asof Afrika-sosialisme nie in daardie land slaag nie is die bevolking van Tanzanië deur die V.S.A. en China van hongersnood gered (26).

As gevolg hiervan is daar in Tanzanië 'n uiterste poging aangewend om meer voedsel te produseer as 'n saak van lewe en dood (27). Meer voedsel-produksie beteken egter dat daar minder ander gewasse vir die uitvoermark aangeplant kan word, waardeur die land se handelsbalans noodwendig verswak word (28). Verdere struikelblokke is wêreldwye inflasie, resessie in die industriële lande en stygende olie-pryse, wat invoer sowel as produksie nadelig tref (29).

Deur dik en dun het Tanzanië vir sy hele bevolking probeer sorg sonder om van sy staatsbeheerde sosialisme af te sien. Om sy staatsbeheer te verbeter het Nyerere

vroeg in 1976 kort met sy moeilikste staatsamptenare gemaak deur 9,500 van hulle te ontslaan (30). Aan alle staatsdepartemente is die opdrag gegee om hulle personeel met 20 persent te verminder. Volgens Afrika-sosialistiese rigsnoere (Mwongozo), soos deur die leiers van TANU bepaal, behoort Tanzanië se bestuurders en opsigters hulle nie soos tiranne teenoor die publiek te gedra nie. Hulle mag nie aanmatigend, minagend en onderdrukkend optree nie.

Aan die ander kant het werkers, soos ons in Hoofstuk IV aangetoon het, in baie gevalle van hierdie staatsbeheer oor die betrokke amptenare misbruik gemaak. Groot probleme het ontstaan wanneer opsigters werkers berispe het weens afwesigheid, laat kom by hulle werk, verwaarlosing van pligte of enigiets anders (31). So iets kon maklik lei tot massa-vergaderings, veroordelings van die betrokke amptenaar as 'n "tiran" en sy onmiddellike ontslag. Die onverskilligheid van sommige werkers teenoor hulle pligte was die onvermydelike gevolg van sulke strengheid met die amptenare. Daar is al hoe meer gekla en al hoe minder gewerk, sodat die werkdag al hoe korter geword het, terwyl die lone verhoog is. Werkersrade het hulle optrede in belang van traie werkers so misbruik dat die regering ingegryp het en die betrokke klousule 15 van die rigsnoere (Mwongozo) opgehef het. Stakings is toe onwettig verklaar, sommige verbanne bestuurders is weer aangestel en die polisie is selfs ingeroep om onwillige werkers te dwing om hulle plig te doen. Een koerant het gekla: "that there were more tea makers than staff to drink it, more drivers than vehicles" (32).

Die veranderinge wat tussen 1946 en 1976 plaasgevind het, is deur Andrew Coulson beskrywe (33). Teen die agtergrond van die laaste

vyftien jaar van Tanganjika se koloniale verlede en die eerste vyftien jaar van die nuutverkreë onafhanklikheid van daardie land het hy aangetoon hoe die betrokke landboubeleid histories ontwikkel het. Coulson het verduidelik hoe dat die regering van Tanganjika uit sy eie foute geleer het en die nodige verbeteringe probeer invoer het.

Dit het Coulson opgeval dat die burokrate wat in beheer van die staat was, hulle misreken het. Dit blyk uit die feit dat hierdie burokrate nie in staat was om die fundamentele karakter van die kleinboere se landboumetodes te verstaan nie en die gevolglike oordrewe verwagtings wat hulle gekoester het ten opsigte van oeste. Magsmisbruik en onredelikheid teenoor die boere was dikwels die gevolg van foutiewe oordeel en misrekening deur die staatsamptenare.

Die belangebotsing tussen die kleinboere en die burokrate het in die koloniale tydperk begin en was nog steeds aan die gang in 1976. Die burokrate besef wel deeglik dat die kleinboere uiters belangrik is vir die ekonomie, maar hulle is steeds geneë om te veel druk op die boere uit te oefen om kos vir die stede en die uitvoermark te produseer. Daarteenoor is die kleinboere onder die indruk dat die burokrate die mag waaroor hulle beskik (om selfs van die polisie gebruik te maak) om die ekonomie van Tanzanië te stimuleer, misbruik. Hulle voel selfs dat die arbeid van die kleinboere uitgebuit word (34).

Die dilemma het al hoe groter geword namate die staat, anders as in die koloniale tydperk, hom al hoe meer met die ekonomie bemoei het ten einde ontwikkeling te probeer stimuleer: "The 1974 Operation (Planned Villages) was not to be a matter of persuasion but of coercion.

As Nyerere argued, the move had to be compulsory because Tanzania could not sit back seeing the majority of its people leading a "life of death". The state, had, therefore, to take the role of the "father" in ensuring that its people chose a better and more prosperous life for themselves" (35).

Die neiging om van staatsweë met die ekonomie in te meng, het egter reeds gedurende die Tweede Wêreldoorlog in Tanzanië ontstaan as deel van die Britse oorlogspoging. Dit het beteken dat die koloniale regering toe reeds met die multinasionale koöperasies saamgewerk het. Hierdeur is sentrale beheer versterk, probleme in 'n toenemende mate tegnologies opgelos en het die Europese (of Amerikaanse) deskundigheid 'n groot indruk gemaak. Onder invloed van Keynes se opvattinge is daar destyds oral van staatshulp gebruik gemaak om agterlike toestande in ontwikkelde sowel as onontwikkelde lande op te hef.

Daarom is daar blanke setlaars na Tanganjika gestuur om moderne landboumetodes in te voer, maar hierdie beleid is as gevolg van die opkoms van die Afrika-nasionalisme in 1953 beëindig. Die Oos-Afrikaanse Grondboontjie-Skema was 'n waagstuk van die Britse regering onder die Arbeider-Party na die Tweede Wêreldoorlog. Dit het die Britse belastingbetalers £35 miljoen gekos en was 'n enorme mislukking wat na tien jaar gestaak is. Al wat oorgebly het, was drie groot ontbosde gebiede, 'n nuwe hawe en 'n spoorlyn van 150 myl (36). Dit was 'n oorhaastige poging onder onbekende omstandighede, alhoewel van die mees ervare landboudeskundiges in Tanganjika betrokke was. Die reënvalsverwagtinge was foutief, die bodemgestelheid sleg ondersoek, die masjinerie ongeskik, die versorgingsdienste en personeel teleurstel-

lend, die plantsiektes vernietigend, die bestuur onbekwaam en die burokrate in Londen uiters koppig (37).

Blinde vertroue in masjinerie en grootskaalse organisasie het nie in Tanganjika gewerk nie en 'n uitwerking op die toekomstige landboubeleid van daardie land gehad, want later het die kleinboere selfs die grondbewarings- en verbeteringskemas van die Departement van Landbou met agterdog bejeën. Militaristiese organisasie en die vervolging van oortreders van die betrokke regulasies het lydelike verset meegebring. Coulson beweer: "Passive resistance meant planting cassava seedlings upside down or seeds after they had been boiled in water" (38). Dit het al hoe moeiliker geword om die kleinboere te dwing.

Buitendien het die burokrate daarin geslaag om die gesag van die stamhoofde te ondermyn omdat hulle deur die administrasie verplig is om hulle onderdane te dwing en onpopulêre beleid uit te voer. Hierdie onredelikheid en gevolglike ontevredenheid onder die Britse bewind het die nasionaliste begunstig en onafhanklikwording verhaas, maar ook daarna verset teen burokrasie bevorder. Nyerere se regering sou na 1961 self in 'n toenemende mate bots met die kleinboere wat deur die burokrate as koppig, lui, onkundig, konserwatief en onkoöperatief beskryf is (39).

Toe die Britse koloniale bewind teen 1956 radeloos geword het in hulle pogings om die kleinboere te dwing, het hulle besluit om die hulpbronne van Tanganjika op 'n meer praktiese wyse te ontgin deur op enkele progressiewe boere te konsentreer. Die betrokke Departement van landbou het dit as volg beskrywe: "It becomes necessary to with-

draw the effort from some portions and to concentrate on small selected points, a procedure which has become known as the "focal point approach". Under this method limited areas or progressive individuals are chosen for the initial attack Once success has been achieved and appreciated at these points, it is then a comparatively simple matter to spread out from them" (40). Maar hierdie brandpuntstelsel is juis in stryd met die letter en gees van "Ujamaa". So 'n klein klas van grondbesitters as wat hierdeur ontstaan was nie vir Nyerere en TANU aanneemlik nie, want: "If we allow land to be sold like a robe, within a short period there would be only a few Africans possessing land in Tanganyika and all the others would be tenants" (41).

So 'n "brandpuntstelsel" het daarop neergekom dat juis die vooerspoeedigste boere deur die staat met openbare fondse gesteun word. Die tradisionele metodes van die kleinboere is verwerp as "primitief" en "agterlik", terwyl die Westerse benadering en tegnologie as "meerderwaardig" aangebied is. Hierdie bevoorregting van 'n minderheid het ook in die gemeentelike opheffingswerk en maatskaplike sorg sterk op die voorgrond gekom. Eerstens is die ryker boere bevoordeel, tweedens is slegs 'n klein persentasie van die bevolking deeglik be-
arbei, derdens het selfs hierdie bevoorregtes hulle nie veel aan die aanbevelings gesteur nie en vierdens was die advies nie geskik om deur kleinboere gebruik te word nie (42). Verder was die advies ten opsigte van die geskikste gewasse vir aanplanting nie altyd verstandig nie. Dit was dikwels nie die winsgewendste of die geskikste vir 'n bepaalde streek op 'n bepaalde seisoen nie (43).

Na onafhanklikwording het die landboudeskundiges ook nie 'n positiewe indruk gemaak nie en Nyerere het hulle na rype oorweging as oortollig

beskou, sodat Coulson beweer: "President Nyerere had a considerable body of research behind him when he said that even if he was to sack all agricultural officers, agricultural production would in no way be effected, because the experts confined themselves to statistics and report writing anyway" (44).

Naas die "brandpuntstelsel" het die regering van 'n onafhanklike Tanganjika die koöperatiewe bemarkingstelsel bevorder. Maar Nyerere het ingesien dat die koöperatiewe stelsel wel die doel van Afrika-sosialisme dien, maar ook sonder sosialisme kon bestaan, want daar was geen rede waarom groepe kapitaliste nie onder so 'n stelsel die doeltreffendheid van hulle koop- en verkoopmetodes kon verbeter nie. Hoofsaak was dat koöperasies dit wel vir die staat moontlik gemaak het om die vereiste beheer uit te oefen (45), te keer dat die Asiërs en Arabiere die kleinboere bedreig en te sorg vir 'n onmisbare burokrasie op 'n laer vlak. Coulson beweer: "Co-operative primary societies provided this lowest level of bureaucracy in a Government controlled marketing system" (46).

Stories oor uitbuiting van die kleinboere deur Asiërs en Arabiere is oordryf ten einde die koöperatiewe beweging te bevorder, want die oorheersende motief van die Afrika-sosialisme was om die inheemse bevolking hulle eie ekonomie te laat beheer en die volle vrugte daarvan te geniet. Maar die gevolg van hierdie strewe na Verafrikanisering ("Africanization") was ondoeltreffende, korrupte en ondemokratiese koöperasies (47). Coulson verduidelik: "The opportunities for fraud increased as the number of societies expanded faster than the supervisory staff of the Co-operative Development Division. When the

co-operatives became the main vehicle for Government credit schemes for small farmers, the committeemen were usually the first to receive the credit, and often avoided repayment" (48).

Sulke korrupsie het die landbou-dilemma vererger. maar die feit bly dat sowel die Britte as TANU die produksie van die kleinboer deur bemarkingsmoontlikhede kon verhoog deur die koöperasies, alhoewel hulle terselfdertyd die "brandpuntstelsel" eerder versterk as verswak het. Soos Coulson dit stel: "Without the co-operative movement, TANU could not have mobilized rural support so quickly, and the British would have found it much more difficult to hand over power" (49). Toe die korrupsie en ondoeltreffendheid van die koöperasies egter te erg geword het, het die kleinboere hulle daarteen verset. Reeds in 1966 het dit geblyk dat die kleinboere na 'n nuwe beleid verlang het, waardeur hulle welvaart verhoog kon word, want die verwagte voordele van onafhanklikwording het hulle nog nie bereik nie.

Toe TANU aan bewind gekom het, het hierdie eerste onafhanklike regering van Tanganjika die sogenaamde Drie-Jaar-Plan geërf, die "Development Plan for Tanganyika 1961/62 - 1963/64" (50). Maar hierdie plan het skemas verduidelik pleks van die ekonomie te ontleed en te sorg vir strukturele veranderings. Dit het veronderstel dat industriële ontwikkeling wel gewensd is, maar afhanklik sou bly van die ontwikkeling van 'n binnelandse mark en gevolglik deur die landbou bepaal sou word (51). Dit het nie veel afgewyk van die ekonomiese beleid van die koloniale tydperk nie en is deur die leiers van TANU beskou as die laaste dokument van die koloniale regering (52).

In die plek van die Drie-Jaar-Plan, wat nie aan die emosionele en politieke eise van die volk van Tanganjika kon voldoen nie (53), is die Vyf-Jaar-Plan opgestel. Onder leiding van Nsilo Swai, die nasionale tesourier van TANU, in medewerking met die beste beskikbare deskundiges en staatsamptenare (54), is drie fases uitgewerk. Die eerste stadium het langtermyn-doelstellings bepaal en ontleed (55). Die tweede stadium het tussentydse planne vir tussen 1970 en 1980 uitgewerk (56). Die derde stadium was die opstel van spesifieke en gekoördineerde ontwikkelingsprogramme binne die algemene raamwerk en die afronding van die hele plan (57). Die algemene doelstelling was om boere te hergroepeer en te hervestig op die mees geskikte grond. Onder private sowel as kollektiewe eiendomsreg wou TANU wisselbou en gemengde boerdery laat ontwikkel teneinde die grond vrugbaar te hou. Terselfdertyd sou dorpies ontwikkel word as sentrums vir sosiale en kommersiële ontwikkeling, as deel van die poging om onderindiensneming te bestry (58).

Toe Nyerere die Vyf-Jaar-Plan van 1964 ingedien het, het hy verduidelik dat hy dit nie as 'n onfeilbare dokument beskou nie (59). In elk geval is daar in terme van toepassing oor 'n periode van vyftien jaar gedink en teen 1980 wou die voorstanders drie doelstellinge verwesenlik: 1) om per kapita inkome van £ 55 tot £ 126 te verhoog, 2) om ten volle selfgenoegsaam te wees met betrekking tot opgeleide mannekrag, 3) om die leeftydsverwagting van 35 - 40 tot 50 jaar te verhoog (60). In 'n arm land soos Tanzanië is die regering nie in staat om alles te bekostig wat as wenslik beskou word nie, veral as die bestaanslandbou buite die nete van die ontvanger van inkomste val (61). Selfs 40% van die benodigde geld moes direk van buitelandse bronne

verkry word (62).

Reeds in April 1966 het dit geblyk dat die plan té duur is, die setlaars nie hard genoeg wou werk nie en daar verwag is dat die staat alles verniet vir die bevoordeeldes moet doen. Maar Nyerere wou nie na die "brandpuntstelsel" terugkeer nie en het daarop aangedring dat daar meer beslis opgetree moet word. In 1967 verskyn die Arusha-Deklarasie, waarna die nasionalisasie van die banke sowel as die grootste multi-nasionale koöperasies, agt invoer- en uitvoer-sake en die besbetalende sisal-plase plaasgevind het. Verder is onderwys virselfonderhoud ("Education for Self-Reliance") en landelike sosialisme ("Socialism and Rural Development") ingevoer. Nyerere het geen twyfel laat ontstaan dat hy Ujamaa-dorpië wil en gaan bevorder nie, want hy het geglo: "This can be done. We already have groups of people who are trying to operate this system in many parts of the country. We must encourage them and encourage others to adopt this way of life too. It is not a question of forcing our people to change their habits. It is a question of leadership. It is a question of education" (63).

Ons het alreeds in Hoofstuk IV kennis geneem van die feit dat Nyerere se regering ten spyte van sy idealistiese bedoelings geweld moes gebruik om die mense van Tanzanië te laat doen wat hy in hulle hoogste belang geag het. Reeds in 1968 het streek-kommissarisse kleinboere gedwing om hulle in Ujamaa-dorpië te vestig, terwyl Nyerere nog geskryf het: "The Ujamaa village is a new conception, based on the post-Arusha Declaration understanding that what we have to develop is people, not things, and that people can only develop themselves. No

one can be forced into an Ujamaa village For if these things happen — that is if an outsider gives such instructions and enforces them — then it will no longer be an Ujamaa village" (64).

In 1969 was Nyerere verplig om die posisie te heroorweeg. Gewelddadige optrede is wettig gemaak en daar is besluit om die kleinboere met vasberadenheid in groter dorpe te vestig. Op hierdie stadium is daar ewe veel waarde aan staatsplase en aan "Ujamaa"-dorpies geheg. Buitendien was daar te min ervare staatsamptenare vir die nuwe planne, sodat koste gestyg het, opbrengste laag gebly het en korrupsie onvermydelik was (65). Selfs die meesgevoerde "Ujamaa"-organisasie in die land, "the Ruvuma Development Association", is ontbind, want 'n breër front is nagestrew, waarin almal in die land, en, bowenal, almal in TANU, in die sosialistiese beweging betrek sou word (66). Hierdie frontale benadering is die beste geïllustreer in en deur die "Operation Rufi" toe kleinboere wat deur vloedwaters in die Rufi-vallei bedreig is met 'n mate van geweld verskuif is na "beplande dorpie", elk met ongeveer 250 of meer families (67). Die tegniese en politieke beamptes wat betrokke was is op hierdie wyse met die groter plan versoen en verdere operasies van die soort is uitgevoer, sodat die Tweejaarlikse Konferensie van TANU in September, 1973, besluit het dat die hele bevolking van Tanzanië teen 1976 in dorpie moes woon. Selfs huise is afgebrand om die mense te laat trek, maar oor die algemeen het alles ten spyte van menslike tekortkominge vlot verloop. Soos Coulson beweer: "The move was effectively completed by the end of 1976, by which time over 23 million people were reported to be living in villages- a village being defined as a site acceptable to the Party, with adequate agricultural land and at least 250 families" (68).

Hierdie beleid is toegepas gedurende 'n aantal uiters droë jare. Die moontlike uitputting van die grond en oorbeweiding het die owerhede ook gehinder, terwyl dit duidelik genoeg was dat selfs tradisionele voordele hierdeur ondermyn word. Die eertydse meer eweredige verspreiding van die bevolking beteken dat weiding veel beter benut kan word, vee snags beter teen wilde diere beskerm kan word en voëls makliker van die lande weggehou kan word deur die belanghebbendes (69). Vestiging in dorpies het naamlik 'n mate van verstedeliking meegebring wat die direkte betrokkenheid van die kleinboere in die landbou en veeteelt op 'n nadelige wyse ondermyn het.

Terwyl dit nie duidelik was hoe die instelling van klein en groter dorpe die landbouproduksie sou en moes verhoog nie, is dit duidelik dat dit die betrokkenes nader aan skole, watervoorrade, apteke, landbou-uitbreiding en hongerbekstryding gebring het. Bowenal is daar egter aan doelmatige organisasie en verhoogde landbouproduksie gedink, maar dit is nie duidelik of laasgenoemde doelwit bereik is nie (70). Dit is wel waar dat die burokrate hulle verbeel het dat 'n groter mate van beheer deur hulle die landbouproduksie sou verhoog, maar die dwang wat hulle uitgeoefen het was dikwels juis die bron van mislukking omdat hulle nie presies geweet het wat gedoen behoort te word nie. Coulson beweer: "There are two antagonistic classes, the peasants and bureaucrats, with the bureaucrats unable to produce themselves and thus dependent on getting production out of the peasants. Leonard adds a third class, the kulaks, or emerging African capitalist farmers and small businessmen. In his view collective agriculture is to be expanded in scale and ultimately raised to a higher technical level" (71).

In die jongste verlede het Frelimo se sukses in Mosambiek, waar die Portugese gesag in duie gestort het, Tanzanië se aansien, as beskerm-land van die terroriste se stryd teen die Portugese koloniale owerheid, verhoog. As gevolg daarvan het buitelandse hulp na Tanzanië ingestroom. Afsien van die bewondering van die Sosiaal-Demokrate vir Tanzanië se beklemtoning van gelykheid, landelike ontwikkeling en onderwys, het verskeie Europese lande, die V.S.A., Kanada, Noord-Korea en Indië graan aan Nyerere en sy mense geskenk. Ten spyte van skerp kritiek op Tanzanië se administrasie het die staatsplase en die beheer wat daar op dorpe uitgeoefen is 'n ordelike indruk op die Wêreldbank en 'n aantal welvarende lande gemaak, sodat hulle lenings aan daardie land toegestaan het (72). Die probleem wat te midde van dit alles volgens Coulson bestaan het, was dat die betrokke burokrate geneë is om te glo dat dit belangriker is om op 'n goeie voet met die skenkers te bly as om die lot van die ontevrede kleinboere te probeer verbeter (73).

4. Die Primêre Dilemma van Tanzanië se Landelike Sosialisme

Soos herhaaldelik geblyk het, is die Afrika-sosialisme van Tanzanië in 'n oorheersende mate landelik van aard en met die produksie van die land se eie lewensmiddele gemoeid. Soos Bienen dit stel: "Most people still devote the major part of their work hours to producing staple food crops for their own consumption" (74). Terwyl die land dus primêr nog selfversorgend ten opsigte van lewensmiddele is, veroorsaak die aanwas van die bevolking en die strewe na 'n hoër lewensstandaard groot probleme.

Landbou en veeteelt in Afrika is veel onsekerder as in Europa, soos die Britte met hulle oeroptimistiese Oos-Afrikaanse Grondboontjieskema (East African Groundnut Scheme), kort na die Tweede Wêreldoorlog, tot hulle skade ontdek het. Geografiese faktore het dikwels teleurstellende gevolge in Afrika, soos Kamarch tereg beweer: "About 92 per cent of the continent may be said to suffer from one or another climatic disability" (75). So is daar te veel water waar dit nie gebruik kan word nie, soos in die geval van die groot mere en oerwoude en skaarste waar dit die meeste nodig is, soos in die woestyne en uitgestrekte droë gebiede. Buitendien wissel die reënval in 'n mate wat die landbou uiters benadeel, want: "Rainfall fluctuates greatly within a year and from year to year; "average rainfall" means little when one year may receive three times as much rain as the next, or when it does not come evenly throughout a given season of the year but falls in torrents" (76). Dit beteken dat duur navorsing en kapitale uitrusting nodig is om gebruik te maak van die landboumoontlikhede in Afrika, wat verder bemoeilik word omdat grondverspoeling en ander faktore die gehalte van die grond verswak (77). Om alles te kroon is daar in Afrika geweldig baie vee- en plantsiektes, sowel as aanpassingsprobleme vir ingevoerde plante en diere (78).

Toe Afrika suid van die Sahara nog besonder dun bevolk was, was dit moontlik om rond te trek agter beter weiding aan en ook steeds nuwe lande aan te lê, sodat roofbou op 'n aansienlike skaal beoefen is. Namate hierdie nomadiese en half-nomadiese bestaanswyse deur bevolkingsaanwas en politieke faktore bemoeilik is, het oorbeweiding 'n groot probleem geword en moes meer intensiewe boerderymetodes ontwikkel word. Die feit bly dat die vertrekpunt van die nuwe onafhanklike

state van Afrika die gevestigde bestaans ekonomie is en die Afrika-sosialisme hierop gebaseer is. Soos Kamarch dit stel: "Most farming in Africa is still subsistence farming - that is, the farmer produces mainly to feed himself and his family. More than half the agricultural output in Africa south of the Sahara is consumed on the farm" (79).

Teen hierdie agtergrond kan die probleme van Tanzanië, met sy betreklike skraal grond, wat gevolglik swak met sy bure vergelyk, beter verstaan word. Na die droogtes van 1973-74, toe voedsel uiters skaars was in daardie land, het die V.S.A., wat aan Tanzanië vir 'n periode van oor die twintig jaar R136 miljoen geskenk het, begin moeg word om lenings, geskenke en voedsel vir doeleindes van die vredesprogram te verskaf aan 'n land wat skaars dankie gesê het. Toe Tanzanië se Minister van Buitelandse Sake, mnr. John Malecela, die ambassadeur van die V.S.A. in Oktober, 1975, bedank het en beweer het dat hy nooit die hulp wat sy land van daardie groot land betyds ontvang het sou vergeet nie, het die staatsbeheerde nuusblaai en radio van Tanzanië nie eens melding daarvan gemaak nie (80). Gevolglik het die beroep van Tanzanië op die Westerse lande om liefdadigheid in 1976 in 'n aansielike mate op dowe ore geval. Van die graantekort van tussen 100,000 en 150,000 ton waarvan Tanzanië 75 persent uit die V.S.A. verwag het, is slegs om en by 30,000 ton uit daardie oord ontvang in die vorm van soja en versterkte giersgruis, pleks van die gebruiklike mielies en rys. 'n Diëetkundige het hierdie graankos wat versterk word met vis- of plantolie beskryf as "horrible but wholesome" (81). Piesangs en broodwortel is wel ook beskikbaar, maar die feit bly dat die finansiële reserwes van Tanzanië op groot skaal bestee word op onontbeerlike stapelvoedsel om sy bevolking aan die lewe te hou, terwyl maar

net 93,900 vk km van 310,800 vk km bruikbare grond bewerk word.

Hierdie mate van ekonomiese chaos word gedeeltelik toegeskryf aan die dwang wat op die bevolking uitgeoefen word om hulle in dorpies te vestig ("villagization") (82). Omdat die program sleg en korrup geadministreer word en die volk van die platteland af trek, sodat hulle te ver van 'n groot deel van die bewerkbare grond af woon, is die doel om die landbou te meganiseer en optimale gebruik van die landbougrond te maak, verydel. Die olieprys is binne 'n jaar verviervoudig (83) en word nog steeds duurder. Onverwags veel van die beskikbare kapitaal is op voedselinvoer gespandeer en masjinerie en ander essensiële benodighede kon nie bekostig en volgens plan ingevoer word nie.

"Ujamaa" beteken in Kisuaheli letterlik: "ons wil saamwerk soos 'n gesin". Maar die ideaal om elke gesin van genoeg kos, genoeg gereedskap en 'n slaapplek te voorsien, loop hom volgens Erika Schork teen twee struikelblokke vas, naamlik: diskriminasie teen die vrou en armoede waaruit die volk homself nie kan bevry nie (84). Tien jaar na die Arusha-Deklarasie lyk dit vir ander kritici, soos Henry Reuter, asof Nyerere sy Afrika-sosialisme sal moet heroorweeg (85) soos Nyerere inderdaad in sy pamflet, "The Arusha-Declaration - 10 Years Later", self verklaar (86). 'n Verslag van Tanzanië se Minister van Finansies het selfs geëis dat daar teruggekeer moet word na privaatonderneming, profyte en die aanpassing van lone by produksie (87). Nyerere het wel die skrywers van hierdie anti-sosialistiese verslag ontslaan, maar hulle advies aanvaar deur privaat-inisiatief op 'n aansienlike skaal aan te moedig. Verlof vir invoer is op groot skaal toegestaan, sonder om daarop ag te slaan of sulke invoerders inderdaad in staat was om hulle rekenings te betaal of die wet so te verander

dat hulle nie toegelaat word om onder 'n nuwe naam handel te dryf voordat hulle hulle skulde betaal het nie.

Heel positief is salarisse aangepas by die bekwaamheid en verantwoordelikheid van amptenare, soos vroeër deur die Wêreldbank aanbeveel is. Rashidi Kawawa is deur die meer gemagtigde Edward Sokoine as Eerste Minister vervang. Die nuwe ekonomiese klimaat het Asiatiese sakemanne wat deur Idi Amin uit Oegande uitgeskop is, aangemoedig om nuwe besighede in Dar-es-Salaam te begin (88).

Tanzanië se grondwet by onafhanklikwording het die oortuiging beklemtoon dat vrye en gelyke burgers slegs binne 'n sosialistiese orde genoeg selfvertroue kan hê, maar daar is nie genoeg rekening met die feit gehou nie dat Tanzanië, met sy min minerale-hulpbronne (diamante, goud en tin) steeds een van die armste lande ter wêreld bly (89). Die "Nasionale Uitvoerende Komitee" (NBC) wat die effektiewe mag in die land uitoefen, se strewe na "outentieke Afrika-sosialisme" (90), moet ook rekening hou met die tekort aan tegnies-opgeleide en ervare mense (91). Dit is nie genoeg om op die voorpunt van Afrika se politieke idealisme te wees nie, omdat ekonomiese faktore hulle noodwendig vroeër of later sal laat geld. Namate daar byvoorbeeld wegbeweeg word van die oorweldigende belangrikheid van koffie en naeltjies as oorwegende uitvoerprodukte (92), word die diversifikasie van Tanzanië se ekonomie en die produktiwiteit van sy arbeiders al hoe belangriker.

Die Wes-Duitse Minister van Buitelandse Sake, Genscher, se besoek aan Afrika, in Maart 1978, het ondubbelsinnig bewys hoe hoog Tanzanië geag word as die leier van die state op die voorpos ("frontline

states")

states") wat opval weens hulle verset teen die politieke mag van die Blankes in Rhodesië, Suid-Wes-Afrika en Suid-Afrika (93). Verder stel Wes-Duitsland, as die sterkste lid van die Europese Ekonomiese Gemeenskap nie net in die ontginning van skaars natuurbronne belang nie, maar ook in die uitbreiding van handel en belegging (94). In hierdie sin het Tanzanië vanuit die E.E.G. nuwe geleenthede gekry om te vergoed vir die mislukking van talle staatsondernemings. Maar die deelname van privaatbeleggings aan al hoe meer sektore van hierdie land se ekonomie, maak dit al hoe meer kapitalisties (95), ten spyte van volgehoue verklarings van vertroue in die land se sosialistiese filosofie.

In 1976 het nog net 175 van die 330 genasionaliseerde maatskappye sake gedoen en volgens statistieke het 67 van dié maatskappye verliese gely, alhoewel hulle feitlik 'n monopolie uitoefen (96). Steeds is dit 'n kwessie van té veel werkers, onderbesteding, swak bestuur, diefstal en korrupsie. Maar in 1978 het die aanmoediging waarop baie sakemanne gewag het uiteindelik gekom toe die regering van Tanzanië op die kamer van koophandel in Dar-es-Salaam 'n beroep gedoen het om in nuwe projekte te belê, veral in dié wat op produksie ingestel is (97). Terselfdertyd het Westerse ambassades wat ingenome is met die nuwe geleenthede vir privaat inisiatief wel gesorg dat belangstellende ondernemers hieroor ingelig word, maar hulle gewaarsku dat dit nie beteken dat daar genoeg waardering in Tanzanië vir hulle ekonomiese belangstelling en risiko's sal wees nie (98). Hulle het maar te goed geweet dat Nyerere se geloof in Afrika-sosialisme onverminderd is en dat hy steeds glo dat hy op die duur sal slaag in sy voorneme om ekonomiese ontwikkeling nie in die stede nie, maar in die landelike gebiede, waar die meeste mense woon, te laat plaasvind (99).

Privaat-ondernemers se vertroue in beleggingsmoontlikhede in Tanzanië berus bowenal op die politieke stabiliteit van daardie land, op 'n kontinent waar politieke onstandvastigheid die algemene reël geword het. Want ekonomies is Nyerere nog baie ver verwyderd van sy ideaal om binne tien jaar meer te bereik as in veertig jaar van koloniale administrasie tot stand gebring is (100). In werklikheid het Tanzanië sedert onafhanklikwording ekonomies agteruitgegaan, met 'n tekort in sy handelsbalans wat net in 1974 van £ 130 miljoen tot £ 335 miljoen gestyg het (101), sodat die Wêreldbank daardie land gewaarsku het om sy beleid te verander teneinde meer kredietwaardig te word (102).

Daar is nog baie onbewerkte landbougrond in Tanzanië, maar die ekonomiese beeld is verder verswak toe die produksie van koffie, ten spyte van gunstige pryse in 1977 slegs met 9,6% teenoor 45,4% in Kenia gestyg het. Slegs die tee-opbrengs is verhoog, terwyl daar minder katoen, sisal, kasjoe-neute, tabak en pyrethrum geproduseer is (103). Dit lyk of die jongste Vyf-Jaar-Plan waarop in April 1977 besluit is, vir Tanzanië te duur geword het om te betaal. Die grond in die nabyheid van die dorpies raak uitgeput en duur kunsmis kan nie bekostig word nie. Die staatsbeheerde bemarkingskoöporasies is onbevoeg. Oorbeweiing benadeel die veeteelt.

5. Tanzanië se Politieke Idealisme en Industriële Agterstand

Nyerere se idealistiese en offervaardige optrede teen Idi Amin se tiranne in Oegande is die duidelikste bewys van sy politieke standvastigheid. Toe Amin in 1975 gasheer van die Twaalfde Sitting van die Organisasie van Afrika-Eenheid (O.A.U.) te Kampala was, het

Nyerere geweier om die kongres by te woon en hom sterk teen bywoning uitgespreek. Hy het beweer: "The refusal to protest against African state crimes against African people is bad enough But until now Africa has at least refrained from giving public support to the worst perpetrators of such crimes. Now, by meeting in Kampala, the heads of state of the OAU are giving respectability to one of the most murderous administrations in Africa" (104).

Sedert Nyerere Oeganda met wapengeweld van Amin en sy misdade bevry het, is dit nog duideliker dat hy bedoel het wat hy sê toe hy beweer: "Tanzania cannot participate in the mockery of condemning colonialism, apartheid and fascism in the headquarters of a murderer and oppressor, a black fascist and a self-confessed admirer of fascism" (105). Terwyl die res van Swart-Afrika hom onverskillig aangehaap het, het hy sy land nog verder in die skuld gedompel en Amin militêr verslaan sonder om van die volk van Oeganda iets daarvoor terug te verlang. Sy vergoeding is die veiligheid en welwillendheid van die bevryde mense van Oeganda (106), maar veral die feit dat sy invloed in Swart-Afrika daardeur versterk word (107).

Die aanvanklike agressie is deur Idi Amin gepleeg toe sy troepe Tanzanië binnegeval het. Maar Nyerere het Westerse knoeiers daarvan beskuldig dat hulle die Oegandese tiran tot hierdie optrede aangehits het. En aangesien Tanzanië se ekonomie deur Nyerere se veldtog ter bevryding van Oeganda op groot skaal verswak is, is persone wat die posisie skerp waarneem daarvan oortuig dat daar nou op morele gronde in Swart-Afrika verwag word dat die Weste die kordaatstuk moet betaal (108). Sulke eise en verwagtinge dat ander moet betaal vir Afrika

se probleme is in ooreenstemming met Nyerere se skoolmeesteragtige denkwys, wat gelei het tot sy bynaam, "Mwalimu" (skoolmeester).

Maar ten spyte van sy ekonomiese probleme het Nyerere veel gedoen vir die bevordering van beter menslike verhoudinge in Tanzanië. Hy het o.a. daarin geslaag om drie miljoen Chinese, twee miljoen Moslems en die miljoene aanhangers van die tradisionele godsdienste van die 130 swart stamme in die land in harmonie te laat saamleef. Dit sluit Indiese, Europese en Arabiese minderhede in (109).

In Oeganda het hy aanvanklik daarvoor gesorg dat die gematigde Yusufu Lule aan bewind kom, pleks van Milton Obote met sy radikale sosialisme. En alhoewel Lule nie lank aan bewind gebly het nie is dit interessant hoe spoedig hy die V.S.A. om geldelike hulp gevra het.

Dit is 'n sprekende voorbeeld van die feit dat die Afrika-lande dit nie kan bekostig om die kapitalistiese lande te ignoreer nie. Alhoewel die Kommuniste die Afrika-lande tydig en ontydig teen neo-kolonialisme waarsku, wat volgens hulle voortdurend bevorder word deur kapitalistiese beleggings, kan hierdie arm lande nie sonder die beleggings van die eertydse koloniale moondhede klaarkom nie. En terwyl lande soos die Sowjet-Unie hulle hulp aan die Afrika-lande byna uitsluitlik tot die voorsiening van wapens en advies beperk, moet juis die kapitalistiese lande (die eertydse koloniale moondhede sowel as die V.S.A. en ander) voortdurend uit ekonomiese sowel as humane oorwegings ingryp om Swart-Afrika van ekonomiese ondergang te red.

Vir talle jare was Tanzanië selfs vir die finansiering van sy Afrika-

sosialisme van die lande van Wes-Europa afhanklik. Later het die V.S.A. en Kanada ewe onontbeerlik geword vir noodleniging, afsetmoontlikhede, beleggingskapitaal en kundigheid (know-how). Dit verklaar die berekening van die onlangs-bevryde Oeganda om die kapitalistiese lande te oorreed om so gou as moontlik in daardie land te belê (110).

Op die duur het dit vir lande soos Tanzanië al hoe duideliker geword dat hulle hul eie onafhanklikheid, paradoksaal genoeg, alleenlik kon behou en verder uitbou deur hulle ekonomie te ontwikkel en hulle lewensstandaard te verhoog, waarvoor hulle steeds en bowenal buitelandse kapitaal nodig het. Nyerere se pogings om die staatsbeheerde koöperasies op te knap het eenvoudig nie ver genoeg gegaan nie. Die staatsondersteunde vervoerstelsel in sy land het reeds bankrot gegaan. Soos ons gesien het, was die regering van Tanzanië verplig om landboupryse sowel as lone vir stukwerk te verhoog en ander pogings ter aansporing van die ekonomie aan te wend. Einde ten laaste het hy privaatondernemers ernstig probeer aanmoedig om te belê ten einde die instroming van kapitaal te verseker. Maar selfs op hierdie laat stadium het Henry Reuter gekla: "These half-hearted attempts to repair the ravages of 15 years of state socialism are widely regarded as too little too late" (111).

Die industriële agterstand van Tanzanië is te wyte aan allerhande knelpunte: te min boumateriaal, masjinerie wat te maklik breek, kragonderbrekings, 'n tekort aan opgeleide personeel, gebrekkige arbeidsdissipline, korrupsie en bemarkingsprobleme, wat alles bydra tot ekonomiese onstabiliteit en 'n lae produksiepeil in die staats-

beheerde industrieë. Teen die einde van 1978 was Tanzanië se jaarlikse per capita inkome nog altyd minder as R150. Terselfdertyd was slegs 474,00 van sy bevolking van 16 miljoen loontrekkers. Die gemiddelde industriële arbeider het R14,16 per maand verdien, terwyl daar vir 'n hele aantal jare geen loonsverhoging was nie (112).

Die ekonomie van Tanzanië, wat in 1977, tien jaar na die Arusha-Deklarasie met sy slagkrete van sosialisme en selfversorging, byna geheel en al deur die staat beheer is, beweeg tans in sekere opsigte in 'n teenoorgestelde rigting (113). Daar is reeds verwys na die ekonomiese faktore wat hiertoe aanleiding gegee het. Eerstens was daar die droogte van 1973-74 wat gelei het tot voedselskaarste en die invoer van lewensmiddele. Tweedens was daar die buitensporige verhoging van die olieprys. Derdens het die wêreld-inflasie gelei tot uiters hoë pryse vir ingevoerde masjinerie. Vierdens was daar groot skommeling in die koffie-opbrengs. Die verpligte buitelandse lenings en streng invoerbeheer wat hierop gevolg het, was 'n verdere aanduiding dat die regering radikaal moes ingryp en hierdeur is die staatsbeheer oor die ekonomie verder versterk. Daar is besluit om landbouprodukte soos katoen en sisal plaaslik te verwerk ten einde valuta te spaar. Industrialisasie het gevolg op die behoefte om goedere wat vroeër ingevoer is weens betalingsbalans-probleme deur Tanzanië self binnelands te laat produseer. Dit het egter beteken dat buitelandse beleggers wat betrek is tevrede gestel moet word, want dit is vanselfsprekend dat sulke privaat-ondernemers die hoogs moontlike dividende op hulle belegde kapitaal probeer kry en oortuig wil word dat hulle beleggings oor die kort sowel as die lang termyn veilig is. Daarom is die selfgenoegsaamheid en totale nasionale onafhanklikheid

wat deur die Arusha-Deklarasie nagestreef is nie meer moontlik nie (114).

Tanzanië se bestuurders se bekwaamheid en vermoë om hulle ondergeskiktes te beheer en te inspireer is hier van deurslaggewende belang (115). Soos Coulson dit stel: "The success or failure of Tanzania's new industrial strategy, which is an important component of the current development plan, will be dependent on the integrity and skills of the officials who run the country's institutions" (116).

Die Derde Vyf-Jaar-Plan wat op 1 Julie, 1976, begin het, gaan verder as die vroeëre beleid waaronder landbouprodukte so ver moontlik verwerk is voordat hulle uitgevoer is. Die doelstelling was om basiese industrieë te bevorder ('the new "basic industry" strategy') en plaaslike hulpbronne te gebruik om soveel as moontlik van die insettinge ('inputs') wat gewoonlik in industriële prosesse gebruik word, te vervaardig (117). Met yster en staal as die basis hiervan is daar reeds in die streek van Mbeya met Chinese hulp begin met yster- en steenkoolmyne sowel as staalproduksie. In Dar-es-Salaam word afval-yster en staal, sowel as aluminium verwerk. Sement word in Dar-es-Salaam, Tanga en Mbeya geproduseer. Tekstielfabrieke word vergroot en looierye word gebou. Bosbou word bevorder ter verkryging van timmerhout, papierdeeg en houtprodukte. Op die natuurgasvoorrade naby Kitwa en die steenkoolvelde van die Suidelike Hooglande word 'n chemie-nywerheid beplan (118).

Sulke basiese nywerhede maak die land onafhanklik van die invoer van sleutelgoedere en vorm die grondslag vir die vervaardiging van ver-

bruiksgoedere. As die meeste primêre bestanddele reeds binnelands vervaardig word is selfversorging in 'n oortuigende mate veseker. Behalwe privaat-ondernemings, wat steeds onder suspisie in Tanzanië is omdat gevrees word dat hulle niks sonder 'n mate van vergoeding wil doen nie, is daar 'n hele aantal skenkers wat bereid is om hierdie land te help. Coulson beweer: "Tanzania has already received aid for industry (or promises of aid) from a wide range of donors: the World Bank, the People's Republic of China, the Soviet Union and other Eastern European countries, Arab sources, India, Mexico, Sweden, Denmark, West Germany, the Netherlands, Italy and Japan" (119). Maar dit alles verlaag nog nie die produksiekoste nie, terwyl die produktiwiteit van Tanzanië se arbeiders uiters onbevredigend bly (120). Intussen sorg privaat-ondernemers wat op groot skaal geld in die naburige Kenia belê het dat die 'belange' van laasgenoemde land na die beste van hulle vermoë voorrang bo dié van die sosialistiese Tanzanië geniet (121). Buitendien sal die hawens van Tanzanië verbeter moet word vir nuwe uitbreiding, want Dar-es-Salaam is alreeds so oorlaai dat die volle voordeel van die TanZam-spoorweg en ander spoorweë nie behoorlik benut kan word nie (122).

Naas hervorming en herskepping is daar selfs sprake van die heroorweging van die "Ujamaa"-beleid. Buitelandse hulp, wat vanselfsprekend ook buitelandse druk beteken, lei noodwendiglik tot genadelose kritiek van die gebreke in Tanzanië se ekonomie deur die Wêreldbank en ander weldoeners en beleggers. Die karakter van die internasionale ekonomie met sy klem op belegging en afset het veroorsaak dat die dorpies van so veel buitelandse hulp as moontlik gebruik moes maak om hulle produktiwiteit te verhoog en die geldskietters tevrede te stel. Dit

beteken onder andere dat krediet voorsien is, landbouproduksie by die wêreldbehoefte aangepas is, kunsmis gebruik is en insekte met chemie-kalië bestry is. Verder is gesentraliseerde instansies voorsien om die dorpies te adviseer en druk uit te oefen teneinde te verseker dat die opbrengs van die bes betalende landbouprodukte verhoog word (123).

Die mees beslissende verandering was die regering van Tanzanië se aankondiging van die ontbinding van die duisende bemarkings-koöperasies en hulle streekrade, aangesien die koöperasies vir vyftig jaar gesorg het vir die bemarking van die kleinboere se produkte maar nie doeltreffend genoeg was nie en die meer welgestelde boere bevoordeel het (124). Die dorpies wat goed genoeg georganiseer was, het nou self vir die bemarking van die eie produkte gesorg, maar ook onder hierdie nuwe omstandighede is dit die opkomende kapitalistiese boere wat die meeste bevoordeel word en die beheer oorneem (125). In die laaste instansie is dit die onbevoegdheid van die burokrate en die dwang van buitebelange wat "Ujamaa" bedreig en nie inherente swakhede in Nyerere se ideaal vir die selfversorgende plaaslike kollektiewe gemeenskappies nie, want hulle het nog nie werklik die geleentheid gekry om te bewys wat hulle vir hulleself kan doen nie (126). Die verhaasde industrialisasie wat ingevoer is om die betalingsbalans te herstel het die gebrek aan goeie bestuur verder vererger, maar Nyerere nog lank nie van die hoop en verwagting beroof dat sy Afrika-sosialisme op die duur sal seëfier nie.

In die oortuiging dat kennis mag is en onontbeerlik vir die onafhanklikheid en selfversorging van die mense van Tanzanië, is 1970 as die Jaar van Volwasse Opvoeding verklaar, waartydens 'n pamflet deur

Nyerere gepubliseer is onder die titel: "Elimu Haina Mwisho" ("Education Has No End"). Hierin beklemtoon hy as hoofdoelstelling van volwasse-onderwys die strewe om volwassenes selfstandig te leer dink (127). Verder wil Nyerere sy volk help om hulleself te help om hulle lewens te verander, die land se politieke stelsel te verstaan en helderheid te verkry oor hulle omgewing en hoe hulle hulle potensialiteite kan gebruik om hulle lewensstandaard te verbeter. TANU het in hierdie gesindheid volwasse-onderwys vir die massas op die platteland sowel as die stede voorsien. In 1973 het Tanzanië die wêreld se hoogste prys vir geletterdheid gewen vir sy projek in die gebied van "West Lake". Maar reeds in 1967 het hierdie land pryse vir geletterdheid gewen toe hulle vir die eerste keer ingevoer is (128).

6. Tanzanië en die Wêreld-kapitalisme

Tanzanië is volgens Nyerere 'n volksdemokrasie wat gesteld is op sy onafhanklikheid en gevolglik versigtig is vir enige bo-nasionale stroming soos die wêreldkapitalisme of 'n universele ideologie soos die Leninistiese Marxisme. Nyerere weier om enige vooringenomendheid en modelle van buite op Tanzanië te laat projekteer. Hy waak teen buitelandse oorheersing. In sy opset om kolonialisme en neo-kolonialisme te bestry wil hy teen die hele wêreld vry bly. En hy en sy mede-Afrika-sosialiste strewe konsekwent na die behoud van die ekonomie van elke Afrika-land in die hande en beheer van die mense van Afrika. Hierdie nasionalisme, demokrasie en sosialisme van die Afrika-sosialisme is geïnspireer deur die tradisionele samelewing van Afrika, wat probeer sorg het vir al sy mense en van alle gesondes en sterkes verwag het om te werk. Dit is gerig teen alle uitbuiting en parasitisme.

Maar dit het reeds voldoende geblyk dat namate die kleinboere en die werkers in Tanzanië probeer om die produksiemiddele self te beheer, daar 'n verskeidenheid van sosio-ekonomiese probleme ontstaan. Groot struikelblokke is geleë in 'n aantal primêre faktore waaraan ons reeds aandag gegee het. Eerstens is daar die armoede van die land, tweedens die oorwegend landelike karakter van die ekonomie, derdens die ongeletterdheid van die bevolking, vierdens die gevaar van oorheersing deur privaatbeleggers en vyfens die aanmatiging en misverstand van die betrokke amptenare.

Die feit dat Tanzanië se kapitale behoeftes eerder toeneem as afneem, stel hierdie land bloot aan die kritiek dat die invloed van die betrokke kapitaliste so groot is dat daar te min van die aangekondigde sosialisme tereg sal kom. 'n Duidelike voorbeeld van hierdie skeptisisme oor die uitvoerbaarheid van die Afrika-sosialisme vind ons by Michaela von Freyholdt. Terwyl die regering van Tanzanië aanspraak maak op sy selfstandigheid en onafhanklikheid van kapitalistiese druk betwyfel sy dit. Sy ontdek 'n wesenlike vermoë in die Tanzaniese staat om die ekonomie van daardie land in 'n oortuigende mate te beheer. Sy onderskei duidelik tussen die eintlike heersersklas (ruling class) en regeerdersklas (governing class). Sy beskou die heersersklas, die metropolitaanse burgery ("metropolitan bourgeoisie"), as die eintlike base uit die koloniale periode, wat na onafhanklikwording die beheer steeds uitoefen omdat hulle die samelewing op verskillende wyses beheer en ook met hulle kapitaal bepaal hoe die staatskapitalisme verder ontwikkel in Tanzanië. Hierteenoor is die regeerdersklas volgens haar van sekondêre betekenis, omdat selfs die anti-kapitalistiese karakter van die Afrika-sosialisme van die Verafrikani-

seerders ("Africanizers" of "nizers") nie kon verhinder dat die metropolitaanse burgery hulle geldmag op wêreldskaal bly handhaaf nie. Sy beweer: "The colonial and post-colonial state are both the agents of parts of the metropolitan bourgeoisie, but the ways in which they fulfil their function and the tasks they have to perform are rather different and require a substantial transformation of the state in the process of decolonisation" (129).

Onafhanklikwording het volgens Michaela von Freyholdt weinig verander aan die wesenlike magstruktuur van Tanzanië. Sy beklemtoon die beheer en alomteenwoordigheid van metropolitaanse burgerlike beheer as volg: "Within this framework the governing class has to try and remain in power by building up classes or groups that will support it internally because they benefit from the system and have to try and keep those submerged who are bound to be the losers, particularly the direct producers" (130). Hierdie direkte produsente word deur Michaela von Freyholdt as 'n "proletariaat" beskou, wat weinig of niks besit nie. Sy beklemtoon 'n klassestruktuur wat eerder aan Europa as aan Afrika eie is. Sy is duidelik genoeg deur die universele vertolking van die Marxisme beïnvloed in hierdie dogmatiese differensiasie tussen 'n besittersklas (bourgeoisie) en besitlose klas (proletariaat).

Die feit bly dat die arm mense in die Afrika-lande en selfs in die geval van die "Ujamaa"-dorpies, nie daarin slaag om effektiewe beheer oor die regering te verkry nie. Hulle lot word gewoonlik nie deur hulleself bepaal nie, alhoewel Michaela von Freyholdt van uitsonderings bewus is. Sy beweer: "The only exception to this were the Village Development Committees formed in the first years after independence

by the peasants themselves to organize their own activities, but these were soon put under bureaucratic control and turned into instruments of the state. For a short period some Ujamaa villages also made their own plans but were soon discouraged. Since then, democratic decision-making by the peasants has been reduced to the formulation of aid requests for services the government might be inclined to provide. The state has remained above the reach of the submerged classes" (131). Hierin verskil 'n staat soos Tanzanië nie veel van 'n totalitêre kommunistiese staat wat burokratiese beheer word nie, want in 'n sentraalbeheerde party-diktatuur word die sogenaamde "proletariaat" nie direk verteenwoordig nie, maar is die baas die party en inderdaad 'n pretensieuse voog.

Michaela von Fryholdt vind egter nie presiese ooreenkomste tussen Tanzanië en 'n totalitêre staat nie. Sy maak gewag van die gebrek aan 'n algemene monolitiese struktuur in die sosio-ekonomiese en politieke stelsel van Tanzanië as staat. Sy beskryf 'n vormlose proses in die rigting van onafhanklikheid wat drieledig ontbind en verklaar: "The social support of the new state consisted of an emorphous independence movement that was in the process of decomposition: into peasants determined not to allow any officials again to interfere into their way of life and production and disinclined to produce a larger surplus which the governing class so desperately needed to establish itself; into a working class with a well-organised trade union movement determined to push for ever-rising wages and into a petit bourgeois service class whose members wished for rapid promotion and were not willing to wait until they were properly groomed to fit into a state that would present itself to metropolitan capital as a serious partner" (132).

Maar sy vind dat hierdie drie drukgroepe, naamlik die kleinboere, werkersklas en dienende kleinburgery nie deur 'n inheemse burgery oorheers word nie, want die kosmopolitiese burgery, die eintlike base, is buitelandse. Sy beweer: "There was no national bourgeoisie which might have been called upon to support the governing class. Big enterprises such as banks, plantations and larger industrial firms were mainly European owned. The smaller commercial and manufacturing enterprises were in the hands of a bourgeoisie of Indian origin which was excluded from the sphere of nationalist politics" (133). Dit beteken dat die ekonomiese apparaat van die staat, wat deur die regerende klas beheer word, 'n besondere belangrike funksie het en dat amptenare wat hulle inkomste en sosiale status aan dieregering te danke het laasgenoemde lojaal dien en die hand wat hulle voed lek. Hierin is die Tanzaniese staat nie anders as die Leninistiese Marxistiese party-diktature nie, net soos ten opsigte van die mag van die enkele sentraalbeheerde party, want: "the governing class also transformed the old independence movement into a special ideological apparatus of the state capable of submerging any independence organisation of peasants and workers and capable of providing an additional clientele for the governing class" (134). Hierdie afhanklike posisie van werkers en kleinboere ten opsigte van die geldvoorskieters sowel as die eenpartystaat en sy ideologie en prestige is nie "sosialisme", of liever parlementêre sosialisme in Machaela von Freyholdt se demokratiese sin van die woord nie (135). Maar dieselfde geld vir enige Leninistiese Marxistiese partydiktatuur, want hier word daar onder "sosialisme" slegs demokratiese sosialisme verstaan en nie sentraalgeleide sosialisme, soos in die kommunistiese lande gevind word nie.

Die wêreldkapitalisme is nog altyd in Tanzanië betrokke. En aangaande hierdie buitelandse wêreldbürgerlike ("metropolitaanse") geldvoorskieters se oorheersende rol bestaan daar by Michaela von Freyhold geen twyfel nie. Sy beskou hulle as die eintlike base en beskryf hulle posisie as volg: "The ruling class which determines the core functions of the state and the actual dynamics of the economy is the metropolitan bourgeoisie represented in Tanzania mainly by the World Bank, aid agencies of Nordic and other European countries and a variety of transnational corporations" (136).

Die "burokratiese burgery" wat die eenpartystaat in Tanzanië regeer moet eenvoudig gebruik maak van die beleggingskapitaal wat aan die wêreldkapitaliste behoort en ontvang hierdie broodnodige geld vir die ontwikkeling van die land se ekonomie onder bepaalde voorwaardes van die betrokke kapitaalkragtiges. Maar dit is nog lank nie bewys nie dat hierdie kapitaliste hulle opsetlik inmeng met die staatsstelsel en politiek van Tanzanië nie. Wat wel gebeur is dat daar volgens die insigte en belange van die geldvoorskieters gesorg word vir veilige en winsgewende ekonomiese beleid en gevolglik verwaarlosing van die sosialisme, want daardie land het nog lank nie 'n volbeplande ekonomie nie.

Die kleinburgery wat op die voorpunt van die politieke ontwikkeling van Tanzanië was en met die kleinboere saamgewerk het om staatkundige onafhanklikheid te verkry moet nog altyd so optree dat potensiële beleggers nie hulle belangstelling in die ekonomiese kanse in daardie land verloor nie. Onder hierdie omstandighede het daar twee strominge onder die Verafrikaneerders ("Africanizers") ontstaan. Aan die

een kant is daar diegene wat hulle mag met die werkers wil deel en verantwoordelik was vir die Arusha-Deklarasie in die strewe na eenheid, doelgerigtheid, helderheid en lojaliteit teenoor die Afrika-sosialisme. Aan die ander kant is daar diegene wat uit praktiese oorwegings bondgenote van die kapitaliste geword het. In die praktyk beteken dit volgens Michaela von Freyhold medewerking tussen die Verafrikaneers en die wêreldburgery, want: "Whatever the intention of these intellectuals, they could not prevent the "Arusha Declaration" and "Socialism and Rural Development" from becoming the excuse for the expansion of state capitalism and the subjection of the peasantry under the villagization programme and minimum acreage regulations" (137).

Michaela von Freyhold se demokratiese opvatting van ware "sosialisme" verskil hemelsbreed van die strewe van die Leninistiese Marxisme om volledige staatsbeheer oor die ekonomie van 'n land te verseker, maar albei is ewe skepties oor die verwerkliking van die ekonomiese ideale van die Afrika-sosialisme in Tanzanië, juis omdat hulle té haastig is. Binne die tradisies en konkrete omstandighede van Swart-Afrika vind alles nog tydsaam plaas en daar is min moontlikhede vir volgehoue fanatisme. In sy primêre ongebondenheid aan die kapitalisme sowel as die materialistiese wêreld-kommunisme is die Afrika-sosialisme konkreet veranker in die stamgebonde verwantskapstelsel wat 'n uitgebreide familie is en bly. Dit beteken dat die massas sowel as die uitverkorenes saam betrek word vir onderlinge samewerking as volksdiens waaroor altyd en steeds herbesin kan word.

Afrika-sosialisme is bowenal 'n nasionalisme wat die volk as 'n

organiese geheel wil dien en steeds bereid is om aanpassings volgens nuwe insigte en veranderde omstandighede te maak. Dit is pragmaties in diens van die volk as 'n historiese lotsgebonde gemeenskap, sodat daar van sowel die kapitalisme as die insigte van verskillende sosialiste gebruik gemaak kan word sonder om die eie identiteit ooit te verloor. Nyerere ontken byvoorbeeld nie dat die welgesteldes in Kenia, met sy meer kapitalistiese benadering ryker as hulle klasgenote in Tanzanië is nie, maar hy beklemtoon die sukses wat sy meer sosialisties-gesinde regering op die gebied van algemene volksversorging behaal het. Hy beweer: "We think our system is run quite well. It is something for a poor country like Tanzania to be able to say that every child in Tanzania is going to school in spite of the fact that this is one of the poorest countries in the world" (138).

Alhoewel die Afrika-sosialiste gretig is om van kapitalistiese beleggingsgeld gebruik te maak, word die motief om ander te eksploiteer met agterdog bejeën. Die stamtradisie van die Afrikaan sluit hier by die moderne motiewe van die Afrika-sosialisme aan in die poging om die mens in sy gemeenskapsverband nooit uit die oog te verloor nie en steeds te dien as 'n skeppende en groeiende wese. Dit behels: a) die fundamentele aanvaarding van die samelewing as kommunaliteit, b) die inklusiewe samelewing wat alle stamverwante as gaste betrek, c) 'n koöperatiewe samelewing met onderlinge verpligtinge tussen alle betrokke persone, d) wedersydse agting en verdraagsaamheid. Hierdie basis is en bly aktueel vir die betrokke Afrika-sosialiste wat probeer om die mens in die middelpunt van hulle staatkunde te hou. Nyerere beweer: "There is a stupid idea that this comes from Marx and Lenin. Why can't I use traditional examples if I am urging people to work

together? If you worked together to build a wall in the past, you can work together to build a dispensary now" (139).

7. Die Aanmatiging van die Leninistiese Marxisme teenoor die Afrika-Sosialisme

Die ongeduld van die Leninistiese Marxiste met die Afrika-sosialisme is in diens van 'n militante ideologie wat slegs die "sosialisme" van die sentraalgeleide Kommunistiese Party, met sy klem op die "wêreld-proletariaat" as eg beskou. So hou K. Nsari vol: "The building of socialism anywhere requires the smashing of the bourgeois state and the establishment of the proletarian state so as to enforce the dictatorship of the proletariat over the defeated reactionary classes. There is no other way. The bourgeois state cannot be used by the proletariat to build socialism" (140). Dit lyk asof Nsari nie wil of kan begryp dat die egte Afrika-state na onafhanklikwording geen burgerlike (bourgeois) state is of kan wees nie, omdat daar hoogstens van 'n metropolitaanse burgery buite Afrika sprake is. Met sy ideologiese veronderstelling dat alles wat nie ooreenstem met die ideale en verwagtinge van die Leninistiese Marxisme nie die gevolg van burgerlike (bourgeois) denke is, sien hy oral waar die kommuniste nog nie duidelik in beheer is nie 'n anti-sosialistiese bedreiging as deel van die kapitalistiese strewe waarvan die invloed volgens hom nog steeds in die Afrika-sosialisme deurstraal (141). Nsari twyfel nie aan Lenin se teorie oor die imperialistiese gevolge van die kapitalisme nie en veroordeel alle kapitalistiese belegging in Afrika hiervolgens. Hy haal Ho Chi Minh aan: "In the history of the colonial peoples, weighed down with the suffering and deprived of their rights,

Lenin is the creator of a new life, a beacon which shows the oppressed mankind the road to liberation" (142).

Nsari veroordeel Nyerere se Afrika-sosialisme as beïnvloed deur die "Fabian Society", wat volgens hom en sy medestanders sterk onder die invloed van die kapitalisme is en bly (143). Hy haal 'n Indiese Kommunis, M.N. Roy, aan: "..... the imperialist bourgeoisie is doing everything in its power to implant a reformist movement among the oppressed nations. There has been a certain rapprochement between the bourgeoisie of the exploiting countries and those of the colonial countries, so that very often - perhaps even in most cases - although the bourgeoisie of the oppressed countries support the national movement, it is working hand in glove with the imperialist bourgeoisie, that is joins forces with it against all revolutionary movements and revolutionary classes" (144). Volgens hierdie vertolking is die enigste werklike onafhanklikheid slegs moontlik onder die diktatuur van die Leninistiese Marxiste. Enige ander vorm van sosialisme is dan onreg, sodat 'n staat soos Tanzanië slegs skyn-onafhanklikheid geniet en in 'n neo-koloniale betrekking ten opsigte van Europa sowel as die V.S.A. verkeer (145).

Nsari is genadeloos in sy veroordeling van die aanspraak op "sosialisme" wat deur Tanzanië gemaak word. Hy beweer: "Stripped of the rhetoric of Ujamaa and 'the purpose is man', objectively the Tanzanian petit bourgeoisie (and later the bureaucratic bourgeoisie) has strengthened the arsenal of repression at the command of the neo-colonial state. And this we are told is 'the transition to socialism'" (146). Hy verdoem die enorme bedrae wat deur die kapitalistiese wêreld in Tanza-

nië belê is en die "buitelandse hulp" wat daardie land sedert "onafhanklikwording" van die Westerse lande ontvang het. Hy beskou dit as blote verknegting in 'n neo-koloniale bedeling. Volgens hom versterk die kapitaliste se "sogenaamde hulp" slegs hulle wurggreep op Tanzanië. Hy hou vol: "Tanzania is a neo-colony oppressed by imperialism and consequently the present stage of the revolution is not socialist" (147).

Terwyl Nsari die kleinboere ("peasants") as die mees betroubare bondgenote van die proletariaat beskou (148), kla hy oor die algemene neiging tot verburgerliking in Tanzanië wat hy oral raaksien. Dit lyk alles vir hom in stryd met die Leninistiese Marxistiese verwagting te wees. Daar is geen perke aan die uitbuiting van die een seksie deur die ander soos dit Nsari voorkom nie, want: "In Tanzania too, similar struggles take place between various factions of the petit bourgeoisie and the bureaucratic bourgeoisie as each vies with the other for grabbing larger shares of the crumbs while the imperialists take the loot" (149). Hy spot: "Tanzania is building 'socialism through self-reliance' with the imperialists acting as patrons and cheer leaders!" (150). In sy ywer om Tanzanië te "bevry" van die "imperialistiese onderdrukking" van enige vorm van kapitalisme, beweer Nsari: "Those intellectuals who go round preaching that Tanzania is already in transition to socialism are ideologically disarming the people, which can only serve the interests of imperialism and its local allies. Such people are the intellectual gendarmes of imperialism" (151).

Dit is vir die Leninistiese Marxiste met hulle pseudo-godsdienstige oortuiging moeilik om in te sien dat geen veralgemening, insluitende

hulle eie, alles finaal kan verklaar nie. Maar uit Afrika kom altyd weer iets nuuts, soos Scipio Africanus, opgemerk het. Die mense van Afrika het hulle eie aardrykskundige, religieuse en maatskaplike karakter waarteen mense van buite, hetsy kommunistiesgesindes, hetsy kapitalistiesgesindes, hulle rieme styfloop. Hulle wil ook in 'n toenemende mate getrou aan hulle eiesoortigheid wees, soos ons al herhaaldelik aangedui het.

Maar terwyl dit vir die Afrikane meestal duidelik is dat die Westerse kapitalistme en Europese sosialisme, in sy demokratiese sowel as sy Leninistiese vorme, nie in Afrika pas nie, is dit anders gesteld met die swart politici in die V.S.A. en die Wes-Indiese Eilande. Hierdie afstammeling van slawe uit Afrika het die neiging om ideale vir hulle broers in Afrika te koester en is dikwels onder die indruk dat juis die Marxisme wondere kan doen vir die Swart-kontinent. Hierdie soort swart ondersteuners van die pan-Afrikanisme wat van buite kom, ken egter selde of ooit die betrokke inheemse tale. Mazrui noem die name van W.E.B. Du Bois, George Padmore en C.L.R. James as duidelike voorbeelde van sulke ywerige politieke helpers vanuit die diaspora, wat òf konstant Marxiste gebly het òf hulle politieke loopbaan as Marxiste begin het. Hy verduidelik: "These three are probably in a class by themselves as founding fathers of pan-Africanism drawn from the Black Diaspora. Du Bois and Padmore became citizens of the first black African country (i.e. since Liberia's achievement of independence in the previous century) to attain independence, Ghana, and both died there" (152).

Malcolm Nurse (ook bekend as George Padmore) is in Trinidad gebore. Hy was lid van die Kommunistiese Party van die V.S.A. en het sy op-

leiding in die twintigerjare en vroeë dertigerjare in Rusland gehad, waar hy selfs lid van die Moskouse stadsraad geword het (153). Daar kan geen twyfel bestaan oor Padmore se aanvanklike lojaliteit teenoor die Leninistiese Marxisme nie, maar hy het namate hy Afrika leer ken het 'n sosialisme vir hierdie kontinent probeer ontwikkel wat aanpas by die unieke omstandighede van die Swartmense suid van die Sahara. In die vyftigerjare het sy boek hieroor verskyn onder die titel: "Pan-Africanism or Communism? The Coming Struggle in Africa" (154). Terwyl hy nog lank nie in staat was om die individuele nasionalismes van die Afrika-lande en die stamstelsel te waardeer nie het hy sy vertolking van die Leninistiese Marxisme probeer aanpas by die besondere karakter van Afrika as 'n Swart-kontinent. Hy het verwag dat daar spanning sou ontstaan tussen die internasionale kommunisme wat vanuit Moskou gelei word en die strewe na 'n outonome bond van Afrika-state. Mazuri beweert: "Padmore could at once reduce his love for Marxism and increase his admiration for Russia. This is what constituted the difference between fascination with a particular school of Western revolutionary thought and positive response to Russia's innovative example" (155).

Padmore het geglo dat die mense van Afrika baie kon leer van die Leninistiese Marxisme, soos byvoorbeeld om so pragmaties as Lenin te wees. Hy beweert: "Lenin, the architect of the first socialist state, and his party, did not blindly follow Marxism in creating the instruments best suited to Russian conditions. Similarly the African approach to socialism must be based on a policy of adaptation, while keeping constantly in mind our goal, the peaceful advancement of African socialism" (156).

Hierdie verruiming van die Leninistiese Marxisme om by Afrika en sy mense aan te pas net soos Lenin dit by die Rusland van 1917 aangepas het is nog nie Afrika-sosialisme in Nyerere se sin van die woord nie, maar is wegbereidend daarvoor. In die geval van Ghana, waar Padmore gewoon het, beteken dit die uitdruklike wysiging van die Marxisme om by die omstandighede van daardie besondere land te pas. Dit word deur Padmore as volg verduidelik: "It is for us, Africans, to subject Marxism to our own critical examination and to see what there is in it which can be usefully applied to the conditions facing us in Africa in general and Ghana in particular. The great mistake which so many so-called Marxists have made is to turn their master's teachings into dogma, instead of using this as an intellectual instrument for understanding the evolution of human society and a guide to chart the course of future social development" (157).

Padmore se verwerping van die dogmatisme en meganiese universalisme van die Leninistiese Marxisme getuig van realisme, maar dit beteken nog lank nie fundamentele insig in die siel van Afrika se mense nie. Alhoewel Padmore onder die indruk van die Afrika-persoonlikheid gekom het en bewus was van die uniekheid van hierdie kontinent was hy nie in staat om 'n volledige Afrikaan te word nie. Die mense van Afrika word ook nie oorrampel deur hulle welmenende broers uit die diaspora nie, wat sonder genoegsame taalkennis probeer om hulle wortels in Afrika grondig na te speur (158).

8. BESLUIT

Sonder kennis van die inheemse tale en dialekte van Afrika om die egte stamlewe van binne te leer ken, is dit haas onmoontlik om "Swartwees" ("Nègritude") te deurgrond. Dit is uiteraars moeilik vir 'n buite-

staander om die identiteit van die Afrika-mens te deel as 'n verbonde persoon binne 'n uitgebreide familielewe, 'n tradisionele stam- en taalverband. Gemeenskap en enkeling is hier so intiem met mekaar vervleg, so lotsgebonde, dat Goba kon sê: "Ek is omdat ons is, en aangesien ons is daarom is ek" (159). Dit is hierdie wesenlike groepsgees wat veranker is in die geeste van die voorvaders wat wedersydse respek en onderlinge verpligtinge tussen mens en mens bevorder wat nie net die selfsugtige individualisme van die kapitalisme teenstaan nie maar ook die meganiese onpersoonlike kollektiwisme van die Leninistiese Marxisme. Die mense van Afrika is nie bereid om hulle heiligdomme op te offer om ander te plesier nie. In die Swart-kontinent loop buitelandse strominge hulle dood teen mense wat hulleself wil wees en hulle identiteit nie vir die ideale en ambisies van beterweterige buitelanders wil prysgee nie.

Verwysings

1. Africa, No. 78, February 1978, p. 79
2. Bienen: Party Transformation and Economic Development, p. 307
3. Ibid., pp. 301 - 305
4. Ibid., pp. 305 - 306
5. Ibid., p. 308
6. Ibid., pp. 309 - 320
7. Ibid., pp. 322 - 332
8. Ibid., pp. 332 - 333
9. Ibid., pp. 334 - 336
10. Ibid., pp. 337 - 341
11. Ibid., pp. 341 - 343
12. Ibid., pp. 343 - 347
13. Ibid., pp. 347 - 351
14. Ibid., p. 353
15. Ibid., pp. 356 - 360
16. Ibid., p. 363
17. Ibid., pp. 365 - 368
18. Ibid., pp. 372 - 381
19. Ibid., pp. 383 - 387
20. Ibid., pp. 382 - 383, 405, 393
21. Ibid., pp. 394 - 395, 400
22. J.K. Nyerere: Freedom and Development, pp. 4 - 11
23. The Argus, 13/1/69
24. Review on: A Theory of Ideology: the Tanzanian example by J.R. Nellis (Uit: The Journal of Modern African Studies, Vol. 13, no. 1, 2 + 3, 1975, p. 338)

25. Ibid., p. 339
26. The Argus, 21/10/75
27. Ibid.
28. Ibid.
29. Ibid.
30. The Argus, 7/4/76
31. Ibid.
32. Ibid.
33. Coulson: African Politics in Mainland - Tanzania.
(Uit: Review of African Political Economy, No. 10, Sept. -
Dec., 1977 pp. 74 - 96)
34. Ibid., p. 74
35. Ibid., p. 74
36. Ibid., p. 75
37. Ibid., pp. 75 - 76
38. Ibid., p. 77
39. Ibid., p. 78
40. Ibid., p. 78
41. Ibid., p. 79
42. Ibid., pp. 79 - 80
43. Ibid., p. 81
44. Ibid., p. 82
45. Ibid., p. 82
46. Ibid., p. 83
47. Ibid., p. 85
48. Ibid., p. 85
49. Ibid., p. 86
50. H. Bienen: Op. cit., p. 276
51. Ibid., p. 276
52. Ibid., p. 277
53. Ibid., p. 278

54. Ibid., pp. 281, 284
55. Ibid., p. 294
56. Ibid., pp. 294 - 295
57. Ibid., p. 295
58. Coulson: Op. cit., p. 88
59. Bienen: Op. cit., p. 295
60. Ibid., p. 296
61. Ibid., pp. 297 - 298
62. Ibid., p. 299
63. Coulson: Op. cit., p. 89
64. Ibid., p. 89
65. Ibid., p. 90
66. Ibid., p. 91
67. Ibid., pp. 91 - 92
68. Ibid., p. 93
69. Ibid., p. 94
70. Ibid., p. 94
71. Ibid., p. 95
72. Ibid., pp. 95 -96
73. Ibid., p. 96
74. Ibid., p. 267
75. A.M. Karmarck: The Economics of African Development, p. 127
76. Ibid., p. 127
77. Ibid., pp. 128 - 131
78. Ibid., pp. 131 - 133
79. Ibid., p. 135
80. The Argus, 24/3/76
81. Ibid.
82. The Argus, 2/6/77
83. African Year Book, 1977, p. 845

84. Afrika, Vol. XVIII, no. 4, 1977
85. The Argus, 27/9/77
86. Ibid.
87. The Argus, 27/9/77
88. Ibid.
89. Africa, no. 78, February, 1978, p. 81
90. Ibid., p. 86
91. Ibid., p. 86
92. Ibid., p. 97
93. The German Tribune, Maart 1978, p. 2
94. Ibid., p. 2
95. Die Burger, 5/8/78
96. Ibid.
97. Ibid.
98. Ibid.
99. To The Point, 9/2/79, p. 29
100. Ibid., p. 28
101. Ibid., p. 28
102. Ibid., p. 28
103. The Argus, 5/12/78
104. To The Point, 9/2/79, p. 29
105. Ibid., p. 29
106. Der Spiegel, 23/4/79
107. Ibid., p. 132
108. Ibid., pp. 132 - 133
109. Ibid., p. 133
110. Ibid., p. 133
111. The Argus, 5/12/78
112. Ibid.

113. Africa, No. 66, Febr. 1977, p. 87
114. Ibid., p. 89
115. Ibid., p. 93
116. Ibid., p. 91
117. Ibid., p. 91
118. Ibid., p. 91
119. Ibid., p. 91
120. Ibid., pp. 91 - 93
121. Ibid., p. 107
122. Ibid., p. 109
123. Ibid., pp. 112 - 114
124. Ibid., p. 114
125. Ibid., p. 114
126. Ibid., p. 114
127. Ibid., p. 111
128. Ibid., p. 112
129. M. von Freyhold: The Post-Colonial State and It's Tanzanian Version (Uit: Review of African Political Economy, No. 8, January - April 1977, p. 79)
130. Ibid., p. 81
131. Ibid., p. 82
132. Ibid., p. 82
133. Ibid., p. 82
134. Ibid., p. 83
135. Ibid., p. 85
136. Ibid., p. 85
137. Ibid., pp. 88 - 89
138. The Cape Times, 6/3/79
139. Ibid.
140. K. Nsari: Tanzania: Neo Colonialism and the Struggle for National Liberation (Uit: Review of African Political Economy,

No. 4 November 1975. p. 109)

141. Ibid., p. 110
142. Ibid., p. 111
143. Ibid., p. 111
144. Ibid., pp. 111 - 112
145. Ibid., p. 113
146. Ibid., p. 116
147. Ibid., p. 117
148. Ibid., p. 118
149. Ibid., p. 117
150. Ibid., p. 116
151. Ibid., p. 118
152. A.A. Mazrui: Africa's International Relations, p. 176.
153. Nzula, Potekhin and Zusmanovich (red. Robin Cohen): Forced Labour in Colonial Africa, p. 2
154. G. Padmore: Pan-Africanism or Communism? The Coming Struggle in Africa.
155. Mazrui: Op. cit., p. 177
156. Ibid., p. 177
157. Ibid., pp. 177 - 178
158. The Cape Times, 19/7/79
159. B. Goba: Corporate Personality: Ancient Israel and Africa (Uit: Black Theology, the South African Voice) onder redaksie van Basil Moore,) p. 68

HOOFSTUK VII

AFRIKA VIR DIE AFRIKANE

1. INLEIDING

Te midde van die wêreldstryd tussen die kapitalisme en die Leninistiese Marxisme probeer die meeste leiers in Swart Afrika om getrou te bly aan hulleself, want die Afrikaan is, soos deur sy verwantskapstelsel weerspieël word, 'n verbonde persoonlikheid (1). Dit is juis hierdie verankertheid van die Swartman binne die gemeenskap waarvan hy die skepping en produk is, wat Goba laat sê het: "Ek is omdat ons is, en aangesien ons is, daarom is ek" (2). Hiervolgens is dit slegs in en deur ander mense wat met hom stamverbonde is dat die Swartman bewus word van sy eie bestaan as religieuse, psigologiese, sosiale, ekonomiese en politieke wese. Dit beteken dat die verpligtinge, voorregte, verantwoordelikhede en beweegredes van die Swart-persoon ten opsigte van homself en sy mede-Afrikane as 'n organiese kousale samehang ervaar word. Die bestemming van die enkeling is deel van die bestemming van die kommunaliteit, die stamlewe in Afrika.

In die mate waarin die bodemgebonde Afrikane sosialiste is, beteken dit volksversorsing vir en deur die mense van Afrika. In die mate waarin hulle nasionalisties is, hang dit saam met die onafhanklikheidsstrewes van een of ander volk, soos byvoorbeeld die Tanzaniërs. In die mate waarin hulle Afrika-sosialiste in die uitdruklike sin van Nyerere is, glo hulle dat die ideaal van nasionale eenheid maklik binne die raamwerk van 'n sosialistiese stelsel bereik kan word (3).

Ons het in Hoofstuk I kennis geneem van Senghor se klem op die primêre betekenis van Swartwees ("nègritude"), Nyerere se stamgebonde idealisme en Sithole se aanspraak op die Afrikaan se reg op onvoorwaardelike selfstandigheid, met die oproep: "Hou julle hande van Afrika af!" Dit beteken trots op die eie verlede, hoop vir die toekoms en bowenal 'n emosionele brandende liefde vir Afrika en sy Godgegewe Swartheid.

In Hoofstukke II en III blyk dit dat die eksterne sowel as die interne oorsake van die Arusha-deklarasie primêr setel in die eie aard, oortuigings en aspirasies van die volk van Tanzanië, as Afrikane wat deel het aan die beleid wat Afrika vir die Afrikane wil behou. Dit is deel van die "Afrika-persoonlikheid" waarna Nkwame Nkruma en Alex Quaison-Sackey verwys het en die "Afrika-humanisme" wat deur Kenneth Kaunda beklemtoon word. Hierdie behepthed van die Afrika-leiers met die eiesoortigheid van Afrika is iets waarby geen buitelander kan verbykom nie.

2. Die Self-ingenomenheid van Sowjet-skrywers

In hulle dogmatiese gebondenheid aan die Leninistiese Marxisme beweer skrywers oor Afrika in die Sowjet-Unie dat die meeste Afrika-leiers die sosialisme nie korrek verstaan nie. Terwyl Lenin self Marx se ideologie aangepas het by die omstandighede van die Russiese Ryk van 1917 vergeet die Leninistiese Marxiste in hulle selfingenomenheid maklik dat tye verander en die omstandighede van Afrika hemelsbreed verskil van dié van Oos-Europa. Hulle is nie genoeg bewus daarvan dat Marx se dialektiese materialistiese filosofie in die tydsges

van die Industriële Revolusie van Wes-Europa ontstaan het en aansienlik verdraai is deur Lenin om by die uiters landelike omstandighede van Rusland aangepas te word nie. Lenin se vertolking van Marx is iets waaraan Marx self nie gedink het nie. Dit was Lenin wat moes besluit wat Marx sou gedink en gedoen het indien hy hoof van die Kommunistiese Party in die Rusland van 1917 sou gewees het. Nietemin het die Leninistiese Marxiste die neiging om die wil en opinie van hulle party van bo af op almal af te dwing asof hulle oor hoër insigte en die sleutel tot die volle werklikheid beskik.

So het Lenin en sy party oor die "onfeilbare" leer beslis, terwyl Marx vertolk is om daarby aan te pas. Die Leninistiese Marxisme word deur die Sowjet-skrywers en talle ander kommuniste aangebied as die enigste ware Marxisme waarvan niemand in die kern mag afwyk nie. Hulle is nie geïnteresseerd in 'n oop kritiese dialoog tussen die mens en mens nie, want hulle veronderstel dat Lenin die ideale resep vir die redding van die wêreld deur die kommunistiese party in ooreenstemming met die Derde Internasionale (van Moskou, 1921) gevind het.

Gevolgtrek sien die Sowjet-skrywers Afrika deur die bril van 'n dogmatiese monoloog, 'n geslote en onbuigsame ideologie. Hulle glo bowenal aan die toepaslikheid en onfeilbaarheid van die voorbeeld van Lenin se sosialistiese resep vir alle lande in die wêreld. Hulle neem ook geen blad voor die mond nie en kritiseer Afrika-leiers wat volgens hulle gretig is om hulleself te verryk. Dié Afrika-leiers wat die "sosialisme" in die Leninistiese Marxistiese sin vertolk, word deur hulle as "progressief" beskou, terwyl die ander as "reaksionêr" gekritiseer word (4).

Potekhin, 'n Sowjet-deskundige oor Afrika, wat 'n prominente rol in die tyd van Krushchev gespeel het, was onder die indruk dat die Afrika-sosialisme onderhewig is aan té veel burgerlike en kleinburgerlike denkbeelde. Potekhin weier selfs om te glo dat daar soiets soos "Afrika-sosialisme" bestaan. Hy beklemtoon die moontlikhede van "Afrika se pad na die sosialisme" in medewerking met die Sowjet-Unie (5), maar die Afrikane word nie toegelaat om 'n eie sosialistiese ideologie te hê nie (6). Sowjet-skrywers verdedig enersyds wel Afrika se reg op 'n eiesoortige kultuur en hulle veroordeel die koloniale heersers se veronderstelling dat daar in Afrika agterlikheid heers (7). Andersyds keur hulle Senghor se klem op "swartwees" as rassisties en kolonialisties af. Insgelyks verwerp hulle alle godsdiens, insluitende die stamgodsdiens van Afrika, as agterlikheid (8).

Potekhin bekommer hom oor die rassegevoel wat die Pan-Afrikanisme vergesel, maar hy verwelkom enige mate van medewerking met die Leninistiese Marxisme in die stryd teen die kapitalistiese imperialisme (9). Hy gee ook aandag aan al die onaanvaarbare sosialistiese teorieë wat deur Marx en Engels in die Manifes van die Kommunistiese Party gekritiseer is (10). Die Sowjetskrywers sien oral oorblywende elemente van die kapitalisme raak en veroordeel alle nie-Leninistiese vorme van die sosialisme: "The colonial powers are charged not only with introducing bourgeois concepts, but also with spreading the false socialist tenets of British and French socialism" (11).

Dit hinder die Sowjetskrywers dat die Afrika-sosialisme uitsoekerig (eklekties) te werk gaan en die vrymoedigheid het om uit sowel die sosialisme as die kapitalisme te neem wat in hulle kraam te pas kom.

Klinghoffer beweer: "According to Soviet analysts, many African leaders proclaim their belief in some variety of socialism, but actually use socialist slogans only to deceive the masses. These men understand the socialist aspirations of their people, but are intent on personal enrichment or "improving capitalism". Private property must be completely abolished, as capitalism masquerades under many guises" (12). Hulle is bevrees dat daar uitbuiting sal wees solank as daar privaatbesit is en is veral besorg oor sekere Afrika-leiers se pro-imperialisme en die effektiewe misbruik wat hulle maak van die masker van "sosialisme" (13). Hulle glo dat die kern van die Leninistiese Marxisme onverbeterlik is en nie vir aanpassingsdoeleindes afgewater moet word nie, omdat die belange van die proletariaat daardeur banadeel sou word (14).

Steeds bly die Sowjet-skrywers daarvan oortuig dat die lande van Afrika slegs 'n keuse het tussen die kapitalisme en die Sowjet-stelsel (15). Hulle twyfel nie daaraan nie dat die lewe self, die logika van die stryd en 'n studie van die ondervinding van sosialistiese lande hierdie volkere op die duur na 'n wetenskaplike sosialisme in die Leninistiese Marxistiese sin sal lei nie (16). Potekhin oordeel volgens Lenin se oordrewe koppeling van die imperialisme aan die kapitalisme en beveel die sogenaamde "wetenskaplike" sosialisme van die Sowjet-stelsel aan as die uitredding vir Afrika (17). Hy beweer: "But it is not enough to dream; one must know how to make the transition from existing society to socialism. The sole guide in this noble task is scientific socialism" (18). Feit bly dat Marx, afgesien van sy meer gevorderde filosofie, in die mate waarin hy in die Manifes van die Kommunistiese Party die primêre agitator van sy eie

ideologie was, beweer: "The Communists are distinguished from other working class parties by this only: 1) In the national struggles of the proletarians of the different countries, they point out and bring to the front the common interests of the entire proletariat, independently of all nationality. 2) In the various stages of all development which the struggle of the working class against the bourgeoisie has to pass through, they always and everywhere represent the interests of the movement as a whole" (19).

3. Studente-oproerigheid in Tanzanië

Josef Goebbels, die Nazi-propagandaminister, het beweer: "Wir haben die Zukunft, darum haben wir die Jugend". Hy het 'n ou Duitse spreekwoord vir sy eie propagandistiese doeleindes omgekeer, naamlik: "Wer die Jugend hat, hat die Zukunft". Die spreekwoord het universele geldigheid, want wie die jeug aan sy kant het, het onder alle omstandighede deel aan die toekoms wat behoort aan die jongmense as die geslag van môre. Goebbels en die Kommuniste maak egter asof hulle aan die jeug 'n mooi voorspoedige toekoms waarborg en daarom uit pragmatiese oorwegings deur die jeug gesteun word. Die totalitêre partye van die twintigste eeu maak daarop aanspraak dat hulle die politieke wysheid in pag het en gevolglik die borg vir die toekoms ("Garant der Zukunft") is.

Sedert die Tweede Wêreldoorlog het die studente in haas alle lande, behalwe die Sowjet-Unie en sy sateliete vanaf Helmstedt tot Vladivostok, in opstand gekom teen die gevestigde orde. Hierdie oproerigheid van die studerende jeug was veral in Wes-Europa en Noord-Amerika

sterk. In Tanzanië was dit matig. Dit is nie bevestig of daar werklik van die betrokke studente gearresteer is nie, maar dit is seker dat oor die driehonderd studente van die Universiteit van Dar-es-Salaam en twee ander inrigtings geskors is. Nyerere was verdraagsaam.

Die hoogtepunt van die studente-onluste in Tanzanië was 'n memorandum wat deur die studente van die Universiteit van Dar-es-Salaam op 5 Maart, 1978, aan die regerende party, die CCM (Chama Cha Mapinduzi), in Swahili uitgevaardig is. Daar is geëis dat die CCM die leiers van Tanzanië moet verplig om die regte weg te volg. Daar is klem gelê op die volk se hoop op en verwagtinge van die CCM. Daar is 'n poging aangewend om presies aan die CCM te verduidelik watter posisie aan hierdie party deur die studente toegeken word in die "Stryd".

Die invloed van die Leninistiese Marxistiese ideologie blyk duidelik uit die "bevryding" wat hierdie studente in gedagte het. Hulle beweer dat die CCM gebore is uit die konflik van die klasse ("strata") in die samelewing van Tanzanië en gaan voort: "The party was born in order to safeguard and perpetuate the interests of those who are exploited, persecuted and oppressed" (20). Hulle praat van die uitbuiting van die mense van Tanzanië deur die Duitsers, Britte, Arabiere en Amerikaners na wie in 'n Leninistiese sin verwys word as "imperialiste" ("imperialists"). Hulle sê: "The peasants and workers under the leadership of these two parties (die CCM se voorgangers, TANU en ASP), in their desire to eliminate feudalism, imperialism, and capitalism sacrificed everything to liberate themselves from this situation" (21).

Die studente erken dat TANU en ASP die volk suksesvol gelei het tot onafhanklikheid onder 'n eie vlag ("flag independence"). Hulle gee toe dat die land sy eie leiers het, asook 'n verteenwoordiger in die V.V.O. en diplomatieke verteenwoordigers in ander lande. Maar die uitlatings van die betrokke leiers in Tanzanië stel die studente teleur en skep by hulle die indruk asof volle vryheid nog nie bereik is nie. Hulle haal die voorwoord van die konstitusie van die CCM aan: "The party which we shall build must be a strong vehicle in its structure and especially in its policy and actions. These must be revolutionary to exterminate totally all kinds of exploitation in the country" (22).

Die volk se hoop op en verwagtinge van die CCM word gebruik as 'n voorwendsel om die steedsbestaande ekonomiese afhanklikheid van buitelandse beleggers te veroordeel en te beweer dat die "imperialiste" nog in beheer is. Hulle herinner daaraan dat Paragraaf 17 van die konstitusie van die CCM duidelik onderneem: "To continue to fight against colonialism, neo-colonialism, imperialism and all kinds of discrimination"(23).

Dit lyk vir die studente asof "imperialisme" steeds voorbestaan solank as daar buitelandse kapitalistiese belegging is. Buitendien hinder dit hulle dat die Parlementslede se salarisse verhoog en voordele vergroot is, terwyl die land se ekonomie nie gesond is nie. Hulle kla: "While the peasants and workers keep tightening their belts in order to pay back the loans which, we are told, were taken on their account from international banks, the MPs and various leaders of the Party have forgotten that we are in the midst of a bitter

struggle"

struggle" (24). Hulle het nie lus om die banke ten koste van die eie armes terug te betaal nie. Sonder om hulleself wetenskaplik rekening te gee van waar hierdie kapitaal presies vandaan kom en of die land sonder buitelandse kapitaal kan klaarkom, stry hulle oor ander mense se goed. Hulle sien nie die nodigheid van buitelandse beleggings in nie en beskou sulke lenings as in stryd met die sosialisme. Hulle hou vol: "We seem to totally throw overboard our aim of building a socialist economy, when we assign the various development plans for the regions to different capitalist countries, like Kilimanjaro to the Japanese, Dar to the Canadians, Tanga to the West Germans, Coast to the Swedes, etc. Since when have capitalists been able to build socialism?" (25).

Die studente weier om die kapitalistiese lande toe te laat om die land se ekonomie vir hom te beplan of sy skulde te laat ophoop. Sulke "neo-kolonialisme" wil hulle bestry deur die kleinboere en werkers, as die kiesers, volkome in beheer oor alles te plaas en die volledige voordeel van die ekonomie te laat kry. Hulle besluit: "The high-level leaders of the Party and government should refrain from their present practice of opposing revolutionary actions which tackle fundamental national issues, even if these actions infringe upon their interests, by using bureaucratic hurdles" (26).

In 'n pamflet kla die studente daaroor dat hulle vreedsame optog op brutale wyse deur die polisie onder die knuppels gesteek is terwyl onskuldige studente gearresteer is. Hierin sien hulle regverdiging daarvoor om tot die gevolgtrekking te kom dat: "The parliament is a state instrument whose function is to enact laws which promote the

interests/

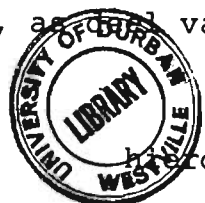
interests of the exploiters and which suppress the interests of the workers and peasants The police too is an instrument for oppressing the downtrodden and for protecting the interests of the exploiters ..." (27). Hulle gaan voort: "The peasants and workers have no choice but to fight themselves for their own interests" (28). Hulle bied hulleself aan as die ware leiers van die sogenaamde "onderdrukte" en maak 'n oproep wat sterk aan Marx se Kommunistiese Manifest herinner, naamlik: "Workers, Peasants, Progressive Students, and all citizens who oppose exploitation: Unite" (29). Hierdie hele denkwysse en patroon van handeling is geskoei op die lees van die Leninistiese Marxisme.

Soos in die res van die wêreld is hierdie poging tot "Studente-mag" in gevaar om deur die Leninistiese Marxiste vir hulle eie doel misbruik te word. Die meer simpatieke eise van die studente om met almal oor alles te mag verskil kan maklik teen die gevestigde orde misbruik word deur misleiers wat self nie danig geïnteresseerd is in waarheid en geregtigheid nie. Agter die Bamboesgordyn het Mao Tse Tung, die Chinese diktator, as deel van die sogenaamde "Kultuurrevolusie", 1966, toegelaat dat die studerende jeug van China oor almal behalwe die leer vir 'n ruk lank op arbitrêre wyse baasspeel. Van hierdie poging tot "hernuwing" deur 'n seniele Mao Tse Tang se Maarskalk Ye Jiang-ying: "It was ten solid years of havoc a disaster which led to a take-over by the ultra-left" (30). In Parys het die studente in 1968 in 'n soort Franse Revolusie op klein skaal selfs probeer om die regering van Generaal de Gaulle tot 'n val te bring, maar hulle vasgeloop teen die onversetlikheid van die generaal en sy leer sowel as die onwilligheid van die vakunies en die Kommunistiese Party van

Frankryk om aan hulle te laat voorskryf deur 'n aanmatigende klomp jongmense. Spoedig was die grootskaalse studente-oproerigheid van die sewentigerjare uitgewoed en die ontnugterde jongmense wat hieraan deelgeneem het deel van die samelewing waarteen hulle in opstand gekom het.

Herbert Marcuse, 'n aanhanger van die Frankfurtse Skool van kritiese neo-Marxiste, het die eendimensionele karakter van die Sowjet-Unie sowel as die Hoogkapitalisme beskrywe. Hy was uiters bewus van die verknegting van die enkeling binne sy gevestigde belange in 'n oor-georganiseerde geslote tegnologiese samelewing ("closed technological society") "too well off to care"(31). Anders as Mao Tse Tung, Che Guevera en Ho Chi Minh het Marcuse studente-rebelsheid nie direk aange- moedig nie. Hy het die oproeriges gewaarsku om deeglik rekening te hou met die realiteite van die kapitaliste se uiterste bekwaamheid en intelligensie, sowel as die dogmatiese kortsigtigheid van die Leninistiese Marxiste.

Ongemobiliseerde buitelingte ten opsigte van die georganiseerde produk- tiewe prosesse in die V.S.A. beteken volgens Marcuse sekere Negers, permanente werkloos en studente, almal mense wat niks het om te ver- loor nie. Volgens hierdie patroon is dit die sogenaamde "Swartmag" ("Black Power") en die "Studente-mag" ("Student Power") wat in opstand kom teen wat vir hulle na die "skynvryheid" van die gevestigde orde lyk, maar hulle word vroeër of later deel van hierdie samelewing wat deur hulle veroordeel word. Volgens Marcuse is die "Derde Wêreld" ook 'n vryheidsgebied tussen die eendimensionele ordes van die kapita- lisme en die Leninistiese Marxisme, maar hy het Afrika, as 'n deel van

hierdie "Derde Wêreld" nie geken nie.

4. Afrika se onwilligheid om ander aan hom te laat voorskryf

Die andersheid van Afrika en sy mense word deur Sowjet-skrywers toegeskryf aan die afsondering (isolement) van hierdie kontinent, maar die Russe is self taalkundig, ideologies en selfs geografies geïsoleerd van die buitewêreld, sodat hulle nie maklik ope gesprekke kan voer nie. Dit is juis die eiesoortigheid en koppigheid van die Afrikane wat die Sowjet-skrywers ten spyte van hulle getrouheid aan hulle Leninistiese Marxistiese dogma dwing om verdraagsaam te probeer wees teenoor die Swart-kontinent.

Afrika is so anders as die lande agter die ystergordyn dat selfs uitdruklike Afrika-kommuniste eerder nasionale as Sowjet-kommuniste is. Laguer beweer: "They are activists rather than theorists and are strongly influenced by nationalism, Pan-Africanism, and racialism" (32). Dallin stel dit nog sterker: "Soviet appeal, yes; Soviet control, no" (33). Die Afrikane is nie bereid om die een baas vir 'n ander te verruil nie (34). Nie eens die Afrika-kommuniste is bereid om satelliete van die Sowjet-Unie te word nie (35) en daar is genoeg getuienis dat selfs hulle anti-Westerse gevoelens hulle nie van Westerse hulp laat afsien nie (36). Terwyl die Sowjet-skrywers die klem op die eksklusiewe dogma van die Leninistiese Marxisme geplaas het, het byna alle Afrika-lande gretiglik gebruik gemaak van die ekonomiese hulp wat hulle van die Westerse lande ontvang het (37).

Deur dik en dun vertolk die Sowjet-skrywers die bevryding van Afrika

uit die bande van die kapitalisme as deel van die proletariese wêreld-revolusie (38). Soos Klinghoffer dit stel: "Soviet political experts used this criterion of degree of allegiance as one of the measuring sticks for determining advancement towards socialism" (39). Maar daar het tóg by die Sowjet-skrywers in 'n toenemende mate 'n pragmatiese benadering posgevat teenoor Afrika. Dit streek vanaf Stalin se sterk suspisie dat die Afrika-lande té ver gaan in hulle neiging om kompromieë met die imperialiste te sluit (40), tot by Krushchev se benadering vanaf April, 1955, toe nie net die proletariaat nie, maar ook die burgerstand ("bourgeoisie") in die planne van die Sowjet-Unie in Afrika betrek is (41). Anders as Stalin het Krushchev ingesien dat dit nie in stryd met die gees van Marx is om nie net direk nie maar ook indirek, volgens konkrete omstandighede te werk te gaan (42). Dit is hierdie nuwe gesindheid wat Bochkarev laat verklaar het: "The Communist outlook and philosophy is indeed atheistic. But the doors of the majestic edifice of socialism are not closed to believers" (43).

Dit is dieselfde Russe wat probleme met minderhede in die Sowjet-Unie het en niks hou van nasionalistiese "partikularisme" in die lande van die Sowjet-blok nie, wat probeer om met Afrika geduldig te wees (44). Hulle doen byvoorbeeld moeite om vriendelik te wees teenoor sekere Afrika-sosialiste en het by tye selfs Senghor ingesluit, wat gewoonlik deur hulle beskou is as 'n bondgenoot van die imperialiste (45). Hulle is berekenend verdraagsaam teenoor eenpartystate soos Mali, waar hierdie partye die klassestryd, waaraan die Leninistiese Marxiste soveel waarde heg, ontken. Soos Klinghoffer dit stel: "Maybe this is another reason for the Soviet reluctance to discuss African

one-party systems. Praising them would imply the existence of class harmony in the African countries" (46). Want selfs waar die Sowjet-skrywers se beskouings verander en teenstrydighede ontstaan en geduld word, kan daar geen twyfel bestaan oor hulle duidelike nastrewe van die doelwit van die proletariese wêreldrevolusie nie.

As aanpassings by die heersende toestande in die een of ander land gemaak word beteken dit geen afwyking van die veronderstelde sending in diens van die proletariaat nie. Daar is die primêre voorbeeld van die veranderings wat Lenin gemaak het om Marx en Engels by die "Oktober-revolusie" van 1917 aan te pas. Want, terwyl Lenin se party en staat as die voorbeeld vir die proletariaat van die hele wêreld voorgehou word, het nóg Marx, nóg Lenin 'n duidelike resep vir alle moontlike omstandighede gehad. Engels het dit reeds duidelik gestel dat die triomfantelike proletariaat van die een of ander land sy eie revolusie nie kon uitvoer om onveranderd toegepas te word onder verskillende omstandighede nie (47).

Met die Leninistiese Marxistiese voorbeeld duidelik voor oë kon die Sowjet-skrywers dit bekostig om hulle teorieë by uiteenlopende praktiese omstandighede aan te pas (48). Daar is die voorbeeld waar daar in dele van die Sowjet-Unie 'n nasionale front van werkers en boere ("peasants") tot stand gebring is, asook China, Noord-Korea en Noord-Vietnam (49). Sobolev het in die lig van wat Lenin in 1917 gedoen het, verduidelik dat daar sonder enige kapitalistiese tussenstadium gevorder kan word op die weg van die wêreldrevolusie. Deur die besliste en oorwoë optrede van die party kan die sosiale en materiële rolle van die kapitalisme in die revolusie vinnig uitgevoer word.

Sulke party-optrede van bo af word slegs in Afrika as moontlik geag, terwyl die proletariaat in hierdie kontinent nog nie duidelik ontwikkel het as 'n klas nie en die Afrika-leiers die "wetenskaplike" sosialisme nog nie verstaan nie (50).

By 'n konferensie van een-en-tagtig partye, in 1960, is die konsep van 'n nasionale demokratiese staat as 'n oorgangsvorm na "wetenskaplike" sosialisme aanvaar, ten einde die samewerking van werkers, boere, intelligentsia en sekere seksies van die burgerstand in vroeëre koloniale en half-koloniale lande te verseker (51). Dit was volgens Ponomarev konkrete sosio-ekonomiese faktore wat die nasionale demokratiese staat tot stand gebring het, realiteite waarmee op weg na die revolusie rekening gehou moet word. Hy skryf: "The idea of the national-democratic state, advanced by the Communist and Workers' Parties, is not the fruit of ivory-tower meditations; life itself has given rise to it" (52). Op die weg na uiteindelijke bevryding het 'n swak proletariaat hiervolgens eers bondgenote nodig totdat hy volledig oorneem as die meerderheid. Dit is 'n geval van plooibaarheid sonder verlies van universele doelstelling. Klinghoffer stel dit duidelik: "The idea of national democracy modified the concept of the two-stage revolution as the bourgeois-democratic and socialist phases become closely connected and rather indistinguishable" (53). Padmore het gepraat van "the socio-economic mission of Communism under a libertarian political system" (54).

Die gevaar bestaan dat die staatskapitalisme wat volgens die Sowjetskrywers 'n beslissende "progressiewe" rol op die weg van wêreld-revolusie in die onderontwikkelde lande van Asië en Afrika speel,

maklik deur die beherende élite in hulle eie seksionele belang misbruik kan word (55). Alles hang daarvan af hoeveel beheer die sogenaamde "wetenskaplike" sosialisme kan uitoefen om voorligting te doen en korrupsie te voorkom. Terwyl die Sowjet-skrywers soveel staatsbeheer as moontlik aanbeveel as verdediging teen die imperialisme, vergeet hulle nie die belangrikheid van industrialisasie as 'n versterking van die betrokke lande se ekonomie en werkersklas as deel van die wêreldproletariaat nie (56). Te midde van alles het hulle Kuba se voorbeeld as 'n bewys dat 'n radikale kleinburgery deur middel van 'n egte volksrevolusie kan vorder tot 'n volledige "wetenskaplike" sosialistiese rekonstruksie van die samelewing (57).

In die geval van die landbou het die Sowjet-skrywers verwag dat die landboustelsels wat in die nuwe Afrika-state in die mode is private grondbesit sou ontmoedig en die weg baan vir "wetenskaplike" sosialisme (58). Alhoewel hierdie koöperasies in die koloniale tyd effektiewe beheer deur die imperialiste vergemaklik het, was Potekhin daarvan oortuig dat hulle in Ghana, Guinee en Mali 'n aansienlike mate van sosialisme bevorder het (59). Maar met die tradisionele Russiese "mir" in gedagte het die Sowjet-deskundiges nie duidelik onderskei tussen kommunes en koöperasies nie. Buitendien was die Sowjet-Unie se poging om die eie landbou te kollektiviseer nie juis suksesvol nie (60).

In die gees van die dialektiese materialisme, waarvolgens die waarheid slegs dit kan wees wat die saak van die Leninistiese Marxisme bevorder, is die Sowjet-leiers tevrede om hulle kanse af te wag, solank die mag van die Sowjet-Unie as die bolwerk van die revolusie versterk

word (61). Volgens die resep van Lenin word sentraal-geleide beheer vanuit Moskou steeds bevorder met die klem op die belange en historiese revolusionêre betekenis van die wêreldproletariaat, maar daar word al te maklik vergeet hoe klein die industriële proletariaat in Afrika is (62). Onderlinge klasseverskille is gering in die Swart-kontinent en die Leninistiese Marxiste, wat om taktiese redes korttermyn-aanpassings binne die langtermyn-raamwerk van die wêreldrevolusie probeer maak, moet daarmee rekening hou dat sommige Afrika-regerings die Kommuniste vervolg as 'n bedreiging vir die heersende orde (63). Die feit bly dat die Afrika-leiers hulle onafhanklikheid hoog op prys stel. Selfs diegene onder hulle wat baie ideologiese en instusionele aspekte van die Marxisme aanvaar, soos in die geval van Nkruma, Touré, Babu en Hanga, het unieke gesigspunte wat eie is aan Afrika (64).

Die Afrika-sosialiste neem 'n nog sterker standpunt in en laat hulle nie deur die ideologiese dogmatisme van die Kommuniste oorrompel nie. Hulle weier om te aanvaar dat hulle noodwendiglik met die sogenaamde "wetenskaplike" sosialiste moet saamstem, asof laasgenoemde reeds weet wat die meerderheid sou geweet het as hulle maar net nie so "onkundig" of "mislei" of "kranksinnig" sou wees nie. In teenstelling met Potekhin se veronderstelling dat die mense van Afrika nie self verantwoordelik is vir hulle "agterlikheid" nie, beskou Afrika-sosialiste soos Nyerere die mense van die Swart-kontinent as anders, maar hoegenaamd nie as "agterlik" nie. Alhoewel hulle bewus is van die gevare van uitbuiting deur gewetelose kapitaliste kan hulle nie met Potekhin saamstem nie as hy beweer: "The colonial policy of plunder has made Africa the most backward region of the world" (65).

Maar terwyl die demokratiese stelsel van die Westerse lande vir die Afrika-sosialiste omslagtig lyk, sien hulle in elk geval nie kans vir die kitsoplossings van die Leninistiese Marxiste nie.

5. Nyerere se Aandeel in die Aanslag op Suider-Afrika

Alhoewel Nyerere se Tanzanië, anders as Mosambiek, Zambië en Botswana, nie eens aan Rhodesië grens nie, is hierdie land een van die mees aktiewe sogenaamde Frontlinie-state. Tydens die samesprekings te Lancaster House Londen, oor die toekoms van Zimbabwe-Rhodesië en die beraadslagings met die terroriste van die sogenaamde Patriotiese Front, te Dar-es-Salaam, was Nyerere die sleutelfiguur. Ian Smith beweer dat dit Nyerere is wat "Brittanje en Amerika oorreed het om tot die Kissinger-plan terug te keer, Carter van Amerika oorreed het om daarop aan te dring dat Dr David Owen van Brittanje moet eis dat die terroriste die grondslag van die toekomstige leër moet vorm" (66). Dit beteken dat Nyerere daarvoor is dat swart minderheidsleiers en hulle terroriste aan Zimbabwe-Rhodesië opgedwing word (67). Nyerere het ook openlik erken dat hy die terroriste in Zimbabwe-Rhodesië en Namibië-Suid-Wes steun (68). Hy het selfs so ver gegaan as om te ontken dat die terroriste gruweldade pleeg en Smith van leuens beskuldig (69).

Wat Nyerere bowenal begeer is dat die Swartman volledig baas moet wees in Afrika, selfs as hy vir 'n tyd lank Marxisties sou word op die weg na Swartmag. Hy beweer: "I am not working for a Marxist or socialist government in Southern Africa. I would welcome one if it came about as a result of the armed struggle, but I am not working

for it" (70). Hy kla dat die "gewapende stryd" alleenlik die gevolg is van Smith en die Suid-Afrikaanse regering se koppigheid en die Britte en Amerikaners se sagte optrede teenoor die Blankes in Afrika (71).

Net soos Kaunda van Zambië is Nyerere 'n geslepe politikus wie se mōre- en aand-praatjies nie altyd ooreenstem nie. Die beslissende rol wat Nyerere sedert die Statebonds-samesprekings in Lusaka in Augustus, 1979, gespeel het om Nkomo en Mugabe te oorreed om saam te werk om 'n internasionaal-erkende verkiesing in Zimbabwe-Rhodesië te laat plaasvind, bewys dit. Deur die sogenaamde Patriotiese Front van Nkomo en Mugabe se vertrouwe te wen het Nyerere daarin geslaag om hulle met die Westerse moondhede, wat hy as sy eie vriende beskou, te laat saamwerk, selfs as dit soms moeilik is om tussen waarheid en leuen te onderskei. Hy beweer: "I have always worked to try to get Western pressure on the side of the liberation forces ... " (72).

In die Rhodesiese vraagstuk het die Britse Konserwatiewe regering alleen met Nyerere se hulp daarin geslaag om die vertrouwe van die lede van die Organisasie vir Afrika-Eenheid (OAU), wat tot in Augustus, 1979, uiters agterdogtig was (73), te wen. Die besoek van die Britse koningin aan Tanzanië en Zambië het die nodige vertrouens-atmosfeer geweldig bevorder en die beroep wat die Britse regering op die veelvolkige lande van die statebond gedoen het om eerlike meerderheidsregering in Zimbabwe-Rhodesië te verseker, het gelei tot 'n algemeen-aanvaarde ooreenkoms (74).

Volgens Nyerere is Afrika geografies en ekonomies so eng by Wes-Europa

betrokke as Latyns-Amerika by die V.S.A. Terwyl hy Afrika op ondubbelsinnige wyse onder die regering van Swart leiers wil bring, maak hy geen beswaar teen Afrika se eng aansluiting by Wes-Europa nie. Hy is nie bang vir die oop samelewing van Wes-Europa nie, want hy besef dat dit geheel en al anders is as 'n totalitêre staat met 'n dogmatiese benadering, wat steeds probeer om 'n nuwe soort mens tot stand te bring en ander wil dwing om hulle hierby aan te pas. Te midde van alles beskou Nyerere die Wes-Europeërs met hulle vryheidstradisie en bronne van nuttige beleggingskapitaal as die kleinste moontlike gevaar vir die onafhanklikheid van Afrika. Hy redeneer: "I know I do not want to be dependent on anyone else, the Soviet-Union included" (75).

6. Rusland se Vryery na Afrika

Oral waar die Russe en hulle kleiner Leninistiese Marxistiese bondgenote dit as moontlik beskou om Marxiste in Afrika aan bewind te bring, bestee hulle groot bedrae aan militêre hulp en sorg hulle op groot skaal vir raadgewers. Dit het gebeur in Egipte, die Soedan, Libië, Algerië, Somalia, Ethiopië, Oeganda, Burundi, Zambië, Mosambiek, Angola, Kongo, die Sentraal-Afrikaanse Republiek, Nigerië, Bo-Volta, Sierre Leone, Guinee, Guinee-Bissau en Mali.

Die Sowjet-Unie se hoofraadgewer en verteenwoordiger in Afrika, Wasili G. Solodovnikov, het Zambië sy hoofkwartier gemaak, want hierdie land is die brug tussen Angola en Mosambiek, wat albei deur Marxiste regeer word. Buitendien is Zambië onmiddellik suid van Zaïre, die hartland van Afrika, en noord van Zimbabwe-Rhodesië. Tydens die Statebonds-beraadslagings in Lusaka, die Zambiese hoofstad, het die

Russiese raadgewers ook hulle uiterste bes gedoen om 'n giftige stemming teen die Britse Konserwatiewe regering te skep, asook tydens die samesprekings tussen die Britse regering, die Rhodesiese regering onder Muzorewa en die sogenaamde Patriotiese Front van Nkomo en Mugabe, te Lancaster House, Londen (76).

Vanuit Mosambiek en Zambië word die terroriste van die sogenaamde Patriotiese Front teen Rhodesië ondersteun en vanuit Angola en Zambië word Swapo met raad en daad bygestaan. Dit is alles deel van die aanslag op Suid-Afrika, met sy ryk mineralebronne, strategiese ligging tussen die Indiese en Atlantiese Oseane en gevorderde industriële ontwikkeling wat die pad oopmaak vir polarisasie tussen die burgerstand en die proletariaat, wat goed in die Marxistiese denkpatroon pas. Maar aangesien die Sowjet-Unie nie 'n wêreldoorlog wil riskeer nie, is dit veral Kuba en Oos-Duitsland (77) wat betrokke is en nie direk Rusland nie, daar laasgenoemde besef dat die kapitalistiese lande die lande van Afrika nie hulle onafhanklikheid wil laat verloor nie. Die Russe is bereid om die Afrika-state wat militêre advies en wapens van hulle vra te help, maar nie om hulle eie veiligheid daardeur te laat bedreig nie. Hulle het reeds 'n paar keer sulke lande van militêre steun voorsien en dan weer vertrek as die betrokkenes hulle adviseurs en soldate nie meer nodig gehad het nie. Soos Victor Norton dit stel: "A Soviet foothold was established in Guinea but the Russians were thrown out. The same happened in Egypt. Ethiopia and Somalia fell under Soviet influence but these two states then went to war with each other. After twenty years or so Russia has not much to show for its labours in Africa, apart from Ethiopia and now Angola and Mozambique" (78).

Klinghoffer noem 'n hele aantal kwessies waaroor die Sowjet-Unie en 'n aantal Afrika-lande kan saamstem as hulle wil. Hy skryf: "Some of the issues on which the Soviet Union and many of the African states have reached a community of interests include support for peaceful co-existence, the Moscow agreement on nuclear testing, the cause of the revolutionaries of Africa, and opposition to the U.S. and Belgian actions in the Congo, the apartheid policies of the South African government and the policies of the U.S. in Vietnam and Cuba" (79). Krushchev het verwag dat anti-koloniale en anti-imperiale samewerking van hierdie aard die weg sou baan vir 'n beter verstandhouding en insig in die Leninistiese Marxisme in Afrika (80).

Die vraag is steeds of die Sowjet-Unie aan die bevordering van die proletariese wêreldrevolusie dink of aan sy eie belang as supermoondheid. Net soos in die geval van Nazi-Duitsland waarmee die Sowjet-Unie ten koste van Pole 'n verdrag gesluit het, het die Russe reeds uit pragmatiese oorwegings toegelaat dat Leninistiese Marxiste onderdruk word deur Afrika-state met wie hulle saamwerk (81). Soms kom die oorwegings van buitelandse sake en wêreldstrategie dus sterker op die voorgrond as ideologie. Die gesteldheid van Afrika-state op hulle selfstandigheid is gedurig besig om die invloed van die Sowjet-Unie in gevaar te bring (82).

Die kommunistiese veldtog in Afrika word in 'n aansienlike mate oor Londen gevoer. 'n Blad, "The African Communist", wat bedoel is vir die Suid-Afrikaanse Kommunistiese Party, wat slegs ondergronds opereer in Suid-Afrika, is 'n mondstuk vir die "kollektiewe" organisasie van die Swart-kontinent (83). Ekonomiese hulp aan Afrika vanuit Rusland is

eintlik beperk tot die staatssektor van die ekonomie en die geld word deur die "Vriende van die Sowjet" (84) beheer.

Dit is egter 'n oop vraag of sulke propaganda die gedagtes van die Afrikane kan beheers. Soos die vroeëre Amerikaanse minister, Brzezinski, tereg opgemerk het, beïnvloed ideologiese konsepte die meedeling en oordrag van inligting ("the processes of communication and information") (85), maar daar is nie veel gevaar in die feit dat die woorde-skat van baie Afrika-leiers wemel van Marxistiese slagkrete en uitdrukkingswyses nie. Die Afrikane se wesenlike denke en gevoelslewe setel immers in hulle eie tale en buitelandse terminologie beteken in Afrika nie noodwendig dieselfde as wat oorspronklik daarmee bedoel is nie. Met Marxistiese slagkrete op die lippe buit die Afrikane beide die Marxiste en die kapitaliste uit in die oortuiging dat Afrika aan die Afrikane behoort.

7. Slot

Bloed en bodem is die sleutel tot die hele Afrika-bewustheid. Eerstens verklaar dit die uiterste belangrikheid van "Swart-wees". Tweedens verklaar dit die grondhonger van die boerestand ("peasantry") in Afrika. Alhoewel die Swart-kontinent eerder onderbevolk as oorbevolk is, is grond van primêre belang waar tagtig persent van die bevolking van driehonderd-miljoen hulle lewe uit landbou en veeteelt maak, wat op klein skaal plaasvind en enkele gesinne aan die lewe hou. Delius praat van: "subsistence farming supporting only a single family" (86). Net soos die Swart-man in sy tradisionele boerderymetodes daarna streef om baie beeste te besit, sonder om veel op die ras van die

diere te let, verlang hy na genoeg grond om deur enkele families kollektief bewerk te word. As deel van die Afrikaanse protes teen "Blanke tirannie" maak hy beswaar teen die groot dele van Afrika waar Blankes op groot skaal boer.

Uit agting vir die grondhonger van die Afrikane het die Britte met onafhanklikwording, veral in die geval van Kenia, groot bedrae geld beskikbaar gestel om die Blankes wat daar plase besit het vir hulle onteiene grond te vergoed. Na aanleiding hiervan beweer Delius: "In African eyes the large amount of cash handed over by the British in the process was only as it should be. The Africans considered that the British had stolen all the land in the first place, and that Britain should pay to have it handed back to its rightful owners, the Blacks" (87).

Die verstedeliking wat plaasvind in Afrika en veral opval in die geval van stede soos Kinshasa, Lagos, Addis Ababa en Nairobi, maar in alle Afrika-lande al hoe groter sosio-ekonomiese probleme skep, is van meer voedselproduksie afhanklik. Zambië is vir sy uitvoer primêr van sy kopermyne afhanklik en tweedens van blanke boere wat moderne landboumetodes toepas. Nietemin word Zambië verplig om groot voorrade voedsel uit Suid-Afrika in te voer, sodat Kaunda in sy strewe om van Suid-Afrika se landbou onafhanklik te word nie lus is om te veel grond vir primitiewe landboudoeleindes in die tradisionele sin beskikbaar te stel aan die grondhonger kleinboere van sy land nie. Op hierdie stadium sien die Britte in die geval van Zimbabwe-Rhodesië, waar vyftig persent van die grond aan produktiewe blanke boere behoort, nie kans om vir enige mate van skadeloosstelling aan onteiene boere

te betaal nie. Maar dit stel die Patriotiese Front in staat om politieke munt daaruit te slaan, want hulle belowe om die grond sonder vergoeding te onteien en aan die volk van Zimbabwe present te gee.

Nyerere, wat dikwels die voorspraak vir sy bure en naasbure is, dring aan op die uitkoop van die blanke boere in Zambabwe-Rhodesië deur die regering in Salisbury en bied aan om self tot 'n Statebonds-fonds vir hierdie doel by te dra (88). In Tanzanië was daar, anders as in Kenia, by onafhanklikwording nie baie blanke boere nie en geleidelik is die klompie wat teen die vrugbare hange van Klimanjaro geboer het deur Nyerere se regering uitgekoop. Hier het die kollektiewe landbou van die Afrika-sosialisme die verste gevorder, ten spyte van die probleme wat ons in Hoofstuk VI bespreek het.

In Zambië heers daar hongersnood en Tanzanië het groot ekonomiese probleme, maar dit moet eerder aan die onvermoë van die boere van daardie lande om voedsel te produseer as aan enigiets anders toegeskryf word. Net soos die Sowjet-Unie met sy kollektiwisme slaag hierdie lande met hulle Afrika-sosialisme nie daarin om 'n sukses van die landbou in terme van wetenskaplike boerdery te maak nie. Hierin is die een soos die ander, terwyl kapitalistiese lande soos Suid-Afrika en Wes-Europa, maar veral die V.S.A. op landboukundige gebied oorskotte produseer (89). Dit maak dit twyfelagtig of die Sowjet-Unie dit kan bekostig om 'n wêreldoorlog te riskeer. Sonder voldoende voedsel maak die Leninistiese Marxistiese lande nie die indruk wat hulle sou wou maak nie.

Anders as twintig jaar gelede verwag is, het die onafhanklike Afrika-

lande nie Marxisties geword nie (90). Dit is maklik vir Samora Machel, die diktator van Mosambiek, om te praat oor die beplande verowering van Suid-Afrika vir die Leninistiese Marxisme, selfs as dit vyftig jaar sou duur om dit reg te kry (91). Die waarheid is dat Mosambiek totaal afhanklik is van die Suid-Afrikaanse Spoorweë en die werksgeleenthede wat sy staatsburgers in Suid-Afrika geniet. Beide Angola en Mosambiek moet nog bewys dat hulle voldoende voedsel vir hulle inwoners kan produseer.

Die anti-imperiale gevoelens van die Afrikane sluit hulle verset teen die 'rooi' imperialisme van die Leninistiese Marxistiese proletariese wêreldrevolusie in. Afrika-sosialisme is nie absoluut nie, maar in ooreenstemming met die landelike karakter en nasionale aspirasies van die mense wat daardeur gedien moet word, sodat doktrinêre sosialisme vir die Afrikane net so onaanneemlik is as oordrewe kapitalisme. Die oorheersende betekenis van die boerestand ("peasantry") in Afrika en die geringe betekenis van onderlinge klasseverskille in die Swart samelewing maak die teorie van die klassestryd eenvoudig absurd (92). Skrywers soos Kurzman praat tevergeefs van "the art of disguising communism in the mask of a legitimate national movement such as anti-imperialism or agrarian reform" (93), want op landboukundige gebied kan die Marxistiese met hulle klem op die industriële proletariaat juis nie veel aanbied nie. Die Afrikane is nie van plan om die kapitalisme te begrawe nie, maar eerder om dit vir hulle te laat werk. Hulle is nie so dom as om die gans wat die goue eier lê dood te maak nie.

Deur aan die Afrikaan die geleentheid te wil gee om sy landelike karakter te behou en sy grond self te bewerk, probeer die Afrika-sosialisme

om albei die kommunistiese en die kapitalistiese pole as die kake van die sosio-ekonomiese klemskroef te ontglip. In die besef dat Afrika meer nodig het as die aanpassing van die kapitalisme of die Marxisme by die behoeftes van die Swart-kontinent weier die Afrika-sosialiste om handlangers en wegbereiders van die een of die ander vorm van ekstremisme te wees. Wat hulle kritici ookal mag beweer, die Afrika-sosialiste is nie van plan om uit die buiteland regeer te word nie en dit geld netsoseer vir Moskou as vir Washington.

Selfs waar Afrikane sterk onder die invloed van Marx gekom het, soos in die geval van George Padmore, dwing die eie karakter en omstandighede van Afrika hulle om 'n eie vertolking daarop na te hou. Daar is ook eertydse Marxiste wat die voordele van die kapitalisme ingesien het en volledig uitgebuit het, soos byvoorbeeld Jomo Kenyatta, die sterk politieke leier van Kenia. Alhoewel hy selfs aan die "Eastern Workers Communist University" gestudeer het, het hy sedert die onafhanklikwording van Kenia 'n oorheersende kapitalistiese beleid toegepas. En aangesien Kenyatta gesorg het vir gelyke geleenthede vir almal en rassediskriminasie vermy het, het hy die vertroue van die Blankes gewen en hulle in staat gestel om sy land te moderniseer en 'n hoër lewenstandaard vir almal te verseker (94). Met Kenia as voorbeeld het o.a. Muzorewa 'n beroep op die Blankes in Zimbabwe-Rhodesië gedoen om die Swart-mense politieke te vertrou omdat hulle al hoe meer besef dat die Blankes vir die ekonomiese ontwikkeling van hulle lande onontbeerlik is (95).

Maar in Kenia stel die Blankes oor die algemeen nie belang in die politiek van die land nie en is tevrede solank hulle kan geld maak,

die klimaat en landskap geniet en aangename geselskap het (96). Sommige Swartes het nog altyd die gevoel dat die Blankes steeds op hulle neersien, maar is tevrede met hulle soewereiniteit en vrye spel op politieke gebied, duidelik bewus dat hulle die eintlike base in die land is. In enkele gevalle kry blanke kandidate soos Philip Leakey dit nog reg om hulle deur 'n swart kieserskorps te laat verkies. Kenia se regering werk uitstekend met Brittanje saam en is op sy beurt tevrede met die realistiese politieke siening van Muzorewa in Zimbabwe-Rhodesië (97).

Wat onrusbarend maar begryplik is, is die feit dat die Britte en hulle eertydse kolonies in Asië en Afrika by onafhanklikwording gesorg het vir demokratiese konstitusies, maar dat daar veral in Afrika nie veel van oorgebly het nie. Van die 49 ledelande van die Organisasie vir Afrika-Eenheid (OAU) is 17 militêre diktature en 28 eenparty-state, terwyl daar rede is om grappe te maak oor die orige 4. Daar word beweer dat daar in een van hierdie vier state twee partye is, waarvan die een regeer en die ander in die tronk sit (98).

Die welgestelde kapitalistiese lande het die finansiële troewe steeds in hulle hande (99) en hulle is nog bereid om die arm lande op groot skaal te help (100). Die Europese Ekonomiese Gemeenskap (EEC, EWG) het in die Verdrag van Lomé onderneem om die state van Afrika, Karibië en die Stille Oseaan te ondersteun op gebied van die handel, industrie en finansies (101). Dit beteken 57 state, waarvan 40 in Afrika is.

Tanzanië, is as 'n eertydse Duitse kolonie die land wat die meeste

ekonomiese hulp van die Bondsrepubliek, Wes-Duitsland, ontvang. Maar ongeag ekonomiese mislukkings, korrupsie, burokratisme en wanadministrasie in Tanzanië, met sy Afrika-sosialisme, kry Nyerere dit reg om die indruk te skep dat hy sy skenkers 'n guns bewys deur geld van hulle aan te neem. Soos Bruno Bandulet dit stel: "Ein früherer UNO-Beamter ... nannte ihn (Nyerere) einen "excellent beggar", einen ausgezeichneten Bettler" (102). Nyerere beskou in elk geval die hele konsep van hulp as vals, as vernederend vir die ontvangers, maar 'n nuttige verligting en uitkoms.

Ten spyte van groot verhoogde oliepryse en die enorme koste wat Tanzanië aangegaan het in die veldtog om Oeganda van Idi Amin te bevry, geniet Nyerere steeds die vertroue van sy volk. Weens 'n tekort aan grondstowwe is sommige fabriekke in die land verplig om te sluit terwyl ander op 'n halftydse basis opereer. Daar is 'n tekort aan meel, seep, rys, botter, koring en selfs bottels. Maar alhoewel daar ekonome is wat beweer dat Nyerere verplig sal word om Tanzanië soos Kenia kapitalisties te laat word, hou hy vol met sy sosialisme en weier om sy geld te devalueer, rentekoerse te verhoog of andersins aan die eise van die Internasionale Monetêre Fonds te voldoen (103).

Tot op datum het Nyerere in 'n verbasende mate daarin geslaag om die vertroue van die Westerse wêreld te behou sonder om die Afrikanasionaliste teleur te stel. Die internasionale reputasie wat Tanzanië geniet is immers gebaseer op die geskrifte en persoonlikheid van Nyerere, sodat hierdie vriendelike mannetjie op die wêreldtoneel beskou word as analoog met sy staat. In alle nederigheid en nugterheid het hy sy aantreklike persoonlikheid in diens van sy volk geplaas. Hy het

nie korrup geword nie en word algemeen as suiwer, verantwoordelik en betroubaar beskou in sy lojaliteit aan die Swartmense.

Buitendien sal die ryk Westerse lande met hulle goeie bedoelings teenoor Afrika, in die poging om die Swart-kontinent uit die hande van die Leninistiese Marxiste te hou, Tanzanië nie tegrond laat gaan nie. Soos Delius tereg opmerk: "The West still outstrips anything the Arabs or the communist states provide" (104). Die groot probleem is of die verteenwoordigers van die Weste die Afrika-lande met hulle eiesoortigheid en verskeidenheid verstaan, maar selfs wanneer hulle die Afrika-sosialisme skerp kritiseer sal hulle verdraagsaam en hulpvaardig probeer bly. Per slot van sake is Tanzanië nie die enigste land wat bo sy inkomste leef nie. Soos Ulrich Scheuner dit stel: "All European nations - and the USA too - tend to live beyond their means and mortgage their future" (105).

Langenhoven het beweer: "'n Kind kan 'n vlieg doodslaan, maar dit neem 'n God om hom te maak". Diegene wat heeldag op die Afrika-sosialisme pik neem nie genoeg feite in aanmerking nie. Daar is bowenal geen kwessie van oorheersing van die Afrika-lande deur die Leninistiese Marxiste of die kapitaliste nie omdat die Afrikane hulle selfstandigheid nie wil en sal prysgee nie. Albei hierdie wêreldstrominge is tē meganisties en onpersoonlik vir die eiesoortige mense van Afrika, wat geplant is in die natuurlike sowel as die bonatuurlike, gebore is uit die tradisies van mense wat in talle opsigte van die Westerlinge verskil.

Die "Afrika-persoonlikheid" en die "Afrika-humanisme" wortel in eie

tale, 'n eie geskiedenis en andersoortige geopolitieke omstandighede en hiervolgens word die eie aard, denkwys, aspirasies, toekomstverwagtinge en oortuigings van die Afrikaan bepaal, sonder om sy universele ooreenkomste met ander mense in die minste te benadeel. Nyerere is juis 'n sterk staatsman van Afrika omdat hy veranker bly in die tradisies van sy volk. Sy regeringstyl en persoonlikheid het gegroei uit die reedsbestaande samelewing in Tanzanië en gevolglik word die konkrete aktuele modernisering van hierdie land wel deeglik onderneem volgens wat reeds bestaan het.

Aangesien Tanzanië 'n eenpartystaat is, kan enige moontlike verandering van beleid slegs van binne hierdie party plaasvind en beteken dit dat dit van Nyerere self as die onbetwiste leier of sy opvolger sal moet kom. Beide Nyerere en die party, die eertydse TANU, wat nou CCM ("Chama Cha Mapinduzi") genoem word, word egter geïdentifiseer met al die politieke suksesse in Tanzanië wat sedert onafhanklikwording plaasgevind het, sodat vinnige verandering daar haas onmoontlik is. Die volk van Tanzanië koester nog hoë verwagtinge van hulle party en glo dat hy nog nie genoeg tyd gehad het om sy volle potensiaal te verwesenlik nie. 'n Beleid wat deeglik uitgedink is en 'n party wat stadig en omsigtig opgebou is, met die nodige klem op die vryheid van die enkeling (106), word slegs met groot moeite verander en die inisiatief hiervoor sal slegs van binne kan kom. Onder alle omstandighede beteken dit nog lank nie dat die Afrika-sosialisme oorboord gegooi sal word nie, veral omdat diep lojaliteite en oortuigings daarmee gepaard gaan. In Tanzanië beteken die oproep "Afrika vir die Afrikaan" niks anders as Afrika-sosialisme nie. .

Verwysings

1. Goba, B: Corporate Personality: Ancient Israel and Africa.
(Uit: Black Theology the South African Voice, onder redaksie van Basil Moore, p. 67)
2. Ibid., p. 68
3. De Villiers, C.: Aspekte van Afrika-sosialisme
(Uit: Afrika-instituut-bulletin, No. 6, 1975, p. 229)
4. Klinghoffer, A.J.: The Soviet View of African Socialism
(Uit: African Affairs - Vol. 67, 1968, p. 199)
5. Klinghoffer, A.J.: Soviet Perspectives on African Socialism,
1969, p. 60
6. Ibid., p. 69
7. Ibid., p. 71
8. Ibid., p. 74
9. Ibid., p. 77 en 184
10. Ibid., p. 80
11. Klinghoffer, A.J.: The Soviet View of African Socialism
(Uit: African Affairs - Vol. 67, 1968, p. 198)
12. Ibid., pp. 198 - 9
13. Klinghoffer, A.J.: Soviet Perspectives on Africa Socialism,
1969, p. 83 en 90
14. Ibid., p. 92, 94 en 235
15. Ibid., p. 183
16. Ibid., p. 188
17. Potekhin, I.I.: On African Socialism: A Soviet View
(Uit: Friedland, W.H. and Rosberg, C.G. Jr.: African Socialism, 1970, p. 101)
18. Ibid., p. 112

19. Marx, K. & Engels, F.: Manifesto Of the Communist Party, 1938, p. 21
20. Briefings (Uit: Review of African Political Economy) p. 101
21. Ibid., p. 101
22. Ibid., p. 102
23. Ibid., p. 102
24. Ibid., p. 103
25. Ibid., p. 103
26. Ibid., p. 103
27. Ibid., pp. 103 - 104
28. Ibid., p. 104
29. Ibid., p. 104
30. The Cape Times, 18/10/79
31. Marcuse, H.: One Dimensional Man, 1970, p. 77
32. Klinghoffer, A.J.: Op. cit. p. 233
33. Ibid., p. 234
34. Ibid., p. 247
35. Ibid., p. 239
36. Ibid., p. 244
37. Ibid., p. 240
38. Ibid., p. 47
39. Ibid., p. 64
40. Ibid., pp. 41 - 43
41. Ibid., p. 44 en 45
42. Ibid., pp. 67 - 69
43. Ibid., p. 76
44. Ibid., p. 101
45. Ibid., p. 97
46. Ibid., p. 116

47. Ibid., pp. 182 - 183
48. Ibid., p. 203
49. Ibid., p. 205, 207 en 208
50. Ibid., p. 190, 193 en 194
51. Ibid., p. 208
52. Ibid., p. 212
53. Ibid., p. 215
54. Ibid., p. 232
55. Ibid., p. 215
56. Ibid., p. 216, 217, 218 en 219 - 220
57. Ibid., p. 189
58. Ibid., p. 220
59. Ibid., p. 222 en 225
60. Ibid., p. 225 en 227
61. Ibid., p. 236, 239 en 241
62. Ibid., pp. 245 - 256 en 232
63. Ibid., p. 198
64. Ibid., p. 228, 229
65. Potekhin, I.I.: Op. cit. p. 99
66. Die Burger, 11/9/78
67. Ibid.
68. The Cape Times, 2/3/79
69. Ibid.
70. Ibid.
71. Ibid.
72. Ibid.
73. The Cape Times, 26/5/79 en 4/8/79
74. The Cape Times, 21/12/79

75. The Cape Times, 5/3/79
76. Der Wochenspiegel, 17/8/79 en 23/11/79
77. Der Wochenspiegel, 26/10/79
78. The Cape Times, 24/5/79
79. Klinghoffer, A.J.: Op. cit. p. 53
80. Ibid., pp. 58 -59
81. Ibid., p. 239 en 241
82. Ibid., p. 233, 237 en 242
83. Ibid., pp. 199 - 200
84. Ibid., p. 238
85. Ibid., p. 231
86. The Cape Times, 22/10/79
87. Ibid.
88. The Cape Times, 4/8/79
89. The Cape Times, 22/12/79
90. The Cape Times, 24/5/79 en Ake, C.:
Revolutionary Pressures in Africa, p. 9
91. Der Wochenspiegel, 5/10/79
92. Potekhin, I.I.: Op. cit. p. 103, 104 en 105
93. Klinghoffer, A.J.: Op. cit. p. 232
94. The Cape Times, 24/9/79
95. Ibid.
96. Ibid.
97. The Cape Times, 30/7/79
98. Der Wochenspiegel, 14/9/79
99. The German Tribune, 9/9/79
100. The German Tribune, 18/11/79
101. The Cape Times, 31/10/79 en The German Tribune, 18/11/79

102. Bandulet, B.: Schnee für Afrika. Das Milliardengeschäft mit der Entwicklungshilfe. 1979, p. 89
103. The Cape Times, 27/11/79 en 17/12/79
104. The Cape Times, 28/5/79
105. The German Tribune, 18/11/79
106. The Cape Times, 6/3/79

OPSOMMING

Met besondere verwysing na kontemporêre Tanzanië en sy leier, Nyerere, word die Afrika-sosialisme in hierdie verhandeling as 'n Afrika-gebonde staatsfilosofie ondersoek. In die lig van die werklikheid in Swart-Afrika waarop die kapitalisme en sosialisme as wêreldbeskouings van buite inwerk, probeer die Afrika-sosialiste om Afrika vir die Afrikane te behou en 'n sintese te bewerkstellig, om reg te laat geskied teenoor sowel die inheemse waardes van die mense van Afrika as moderne Europese ideale.

Die Afrika-sosialiste streef na kontinentale identiteit, ekonomiese ontwikkeling en die uitskakeling van klasse-indeling in die samelewing. In 'n omvattende beleidsverklaring wat te Arusha in Tanzanië gemaak is, vind ons die sleutel tot hierdie staatsfilosofie as 'n geloofs-belydenis, uitgewerkte sosialistiese ideologiese beleid, 'n program vir volledige selfversorging en 'n resoluësie.

Te midde van die eksterne sowel as die interne oorsake van die Arusha-Deklarasie beoog die opstellers soveel selfversorging as moontlik vir die Afrikane, maar die Afrika-lande het 'n groot behoefte aan belegginskapiitaal en die puntenerige geldvoorskieters in die buiteland wat die feite van die bankwese en die vrye-mark-ekonomie beklemtoon, laat hulle nie beïndruk deur idealiste wat met die realiteite van die kapitalistiese wêreld-ekonomie inmeng nie. Die gevolg is dat 'n land soos Tanzanië groot agterstand op industriële sowel as landboukundige gebied het.

Verydelende teenstrydighede ontstaan omdat die idealisme en goeie bedoelings van 'n leier soos Nyerere verskillend vertolk word deur

die betrokke kleinboere, industrie-arbeiders, amptenare, studente en geldvoorskieters. Maar die Afrika-sosialiste verwerp nie net die individualisme van die kapitalisme nie maar ook die doktrinêre sosialisme van Europa en veral die onpersoonlike kollektiwisme van die Leninistiese Marxisme. Teenoor die gewaande "wetenskaplikheid" van die kommunisme stel hulle die familie-gebondenheid van Afrika-kommunisme. Teenoor die klassestryd van die kommunisme stel hulle die tradisiegebondenheid van die Afrikane. Teenoor die sentraalgeleide wêreldbeweging van die kommuniste stel hulle die primêre lojaliteit aan die Swart-mense van Afrika.

Die Afrika-sosialisme kan dit bekostig om elemente uit die kapitalisme sowel as die Leninistiese Marxisme oor te neem sonder om die wesenlike groepsgees te verloor wat veranker is in die geeste van die voorvaders wat wedersydse respek en onderlinge verpligtinge tussen mens en mens, in Afrika en elders, bevorder. Met die oproep "Afrika vir die Afrikane", is die leiers van Swart-Afrika vasbeslote om hulle identiteit nie vir die ideale en ambisies van beterweterige buitelanders prys te gee nie. Hulle is oortuig dat die mens nie vir die ekonomie gemaak is nie, maar die ekonomie vir die mens en dat die landelike mense van Afrika gehelp moet word om hulleself te help. As 'n verbonde persoon streef die egte Afrikaner daarna om uit eie krag en oortuiging die samelewing te dien net soos hyself gedien en onderskraag word.

BIBLIOGRAFIE

A. LYS VAN GERAADPLEEGDE BOEKE

1. ANDERSON, C.W., v.d. MEMDEN, F.R., : Issues of Political Development
YOUNG, C. Prentice Hall, 1967.
2. BANDULET, B. : Schnee für Afrika. Das Milliar-
dengeschäft mit der Entwick-
lungshilfe. München, Berlin, 1979.
3. BIENEN, H. : Tanzania. Party Transformation
and Economic Development.
University Press, Princetown,
1970.
4. BROCKWAY, F. : African Socialism. Chester
Springs, Pa., U.S.A., 1963.
" : The Colonial Revolution. 1973.
5. BUSIA, K.A. : Africa in Search of Democracy.
Routledge and Kegan Paul,
London, 1967.
6. DODGE, D. : African Politics in Perspective,
London, 1974.
7. DOUGHERTY, J.E., PFALSGRAFF : Capitalism and Imperialism.
Jr., R.L. and ZEITHLIN, I.M. An Introduction to Neo-Marxian
Concepts. 1972
8. DOUGHERTY, J.E., PFALSGRAFF : Contending Theories of Inter-
Jr., R.L. national Relations. 1971.
9. DUGGAN, W.R. and CIVILLE, J.R. : Tanzania and Nyerere. A Study
of Ujamaa and Nationhood.
Orbis Books, U.S.A., 1976.
10. EISLER, R. : Handwörterbuch der Philosophie.
1922.
11. ENAHORO, A. : Fugitive Offender. 1970.
12. FIELDHOUSE, D.K. : The Theory of Capitalist
Imperialism. 1967.
13. FRIEDLAND, W.H. and ROSBERG, C.G. : African Socialism. Stanford
University Press, 1964.

14. HAYEK, F.A. : The Road to Serfdom. George Routledge & Sons Ltd., 1943.
15. HOBHOUSE, L.T. : Liberalism. Oxford University Press, 1969.
16. KARMACK, A.M. : The Economics of African Development. Praeger Publishers, New York, 1971.
17. KAUTSKY, J.H. : Communism and the Politics of Development. J. Wiley and Sons, Inc., New York, 1968.
18. KLINGHOFFER, A.J. : Soviet Perspectives on African Socialism. 1969.
19. LEGUM, C. : Pan-Africanism. A Short Political Guide. 1962.
20. LENIN, V.I. : Selected Works. 1947.
21. LIPPMANN, W. : The Good Society. Grosset and Dunlap, New York, 1943.
22. MAC IVER, R.M. : The Modern State. Oxford University Press, 1966.
23. MARCUSE, H. : One Dimensional Man. 1970.
: Reason and Revolution. 1969
24. MARX, K and ENGELS, F : Manifesto of the Communist Party. London, 1938.
25. MARTIN, R. : Personal Freedom and the Law in Tanzania. 1974.
26. MAZRUI, A.A. : Africa's International Relations. The Diplomacy of Dependency and Change. Heinemann, London, 1967.
27. MEYER, A.G. : Leninism, 1956.
28. MINOGUE, M. and MOLLOY, J. : African Aims and Attitudes. Selected Documents. Cambridge University Press, 1974.
29. MORAES, F. : The Importance of Being Black, London, 1965.

30. MUNGER, Ed : Afrikaner and African Nationalism.
Oxford University Press, 1967.
31. MUTISO, G.M., ROHIO, S.W. : Freedom and Unity. 1973.
and NYERERE, J.K.
32. MUTISO, G.M. and ROHIO, S.W. : Readings in African Political
Thought. 1975.
33. NYERERE, J.K. : Bildung und Befreiung (Uit:
Reden und Schriften, 1977).
: Education for Self-Reliance.
Dar es Salaam: Government Printer,
1967.
: Essays on Socialism. Oxford
University Press, 1968.
: Freedom and Development. Oxford
University Press, 1973.
: Freedom and Socialism. Oxford
University Press, 1968.
: Freedom and Unity. Oxford Univer-
sity Press, 1966.
: Tanzania Ten Years after Indepen-
dence. Dar es Salaam, 1971
34. NZULA, POTEKIN AND ZUSMANO- : Forced Labour in Colonial Africa.
VICH (Ed. ROBIN COHEN) ZED Press, 1979.
35. ONUOHA, B. : The Elements of African Socialism.
Andre Deutsch, London, 1965.
36. OWEN, R. and SUTCLIFFE, B.(Ed.) : Studies in the Theory of Imperia-
lism. 1972
37. PADMORE, G. : Pan-Africanism or Communism?
The Coming Struggle in Africa.
Dobson, 1956.
38. SALVADORI, M. : Modern Socialism. Harper and
Row, New York, 1968.
39. SENGHOR, L.S. : On African Socialism. 1964
40. SITHOLE, N. : African Nationalism, 1968
41. TOURÉ, S. : African Elites and the People's
Struggle. Dar es Salaam, 1962.

42. VAN RENSBURG, A.P.J. : Contemporary Leaders of Africa. H.A.U.M. 1975.
43. " : Afrikaverskeidenheid. H.A.U.M. 1976.
44. WICKEN, J.E. : The United Republic of Tanzania. Penguin Books, 1969.
45. WODDIS, JACK : Africa, the Way Ahead. London, 1963.

B. LYS VAN GERAADPLEEGDE ARTIKELS

1. DE VILLIERS, C. : Aspekte van Afrika-sosialisme (Uit: African Affairs - Vol. 67, 1968).
2. DUE, J.M. : Agricultural Credit in Tanzania (Uit: Journal of Southern African Affairs Vol. 111, January, 1978).
3. ENAHORO, R. : African Socialism - an interview with Julius Nyerere (Uit: Africa, No. 6, 1972)
4. GOBA, B. : Corporate Personality. Ancient Israel and Africa (Uit: Black Theology, the South African Voice. ed. Basil Moore).
5. JANSEN, J.P. : African Socialism (Ongepubliseerde Artikel).
6. KAUNDA, K. : The Functions of a Lawyer in Zambia Today (Uit: Zambia Law Journal, 1-4, 1971 - 1972).
7. KLINGHOFFER, A.J. : The Soviet View of African Socialism (Uit: African Affairs, Vol. 67, 1968).
8. LEGUM, C. : The Roots of Pan-Africanism (Uit: Africa Handbook, 1969).
9. MAGOZA, A. : Dar es Salaam Notebook (Uit: African Affairs, August 1974).
10. MALIMA, A. : Overcoming Underdevelopment (Uit: Marxism-Leninism and Our Time. Free Africa Marches. Peace and Socialism. International Publishers, Prague, 1978).

11. MIHYO, P. : The Struggle for Workers' Control in Tanzania (Uit: Review of African Political Economy, No. 4, Nov. 1975).
12. MOHIDDIN, A. : Ujamaa. A Commentary on President Nyerere's Vision of Tanzanian Society (Uit: African Affairs, Vol. 67, No. 267, April 1968).
13. MOSS, G. : Classes in Africa (Uit: Moss, G. Work in Progress, October 1976).
14. MWASE, N.R.L. : African Goals and Ideology (Uit: Africa, No. 66, February 1977).
15. NGOMBALA-MWIRU, K. : The Arusha Declaration on Ujamaa na Kujitegemea and the Perspectives for Building Socialism in Tanzania (Uit: Cliffe, L. and Saul, J.S. : Socialism in Tanzania, Vol. 2, 1975).
16. NIEWOUDT, C.F. : Die Ontwikkeling van Eenpartystate in Afrika (Uit: Afrika-Instituut-Byvoegsel tot die Bulletin van die Afrika-Instituut, Nr.1, September, 1964).
17. NKURUMAH, K. : Law in Africa (Uit: Journal of African Law, 1962).
18. NYERERE, J.K. : One Party Government (Uit: Spearhead, 1971).
NYERERE, J.K. Ujamaa, The Basis of African Socialism (Uit: Friedland, W.H. and Rosberg, C.G. Jr. : African Socialism, 1970).
NYERERE, J.K. : Will Democracy Work in Africa? (Uit: Africa Special Report, Feb. 1960).
19. OHAWAY, D. : Letters from Tanzania (Uit: Washington Post, May 24, 1975).
20. RAKE, A. : A Brave Economic Experiment (Uit: The Financial Times, London, December 9, 1971).
21. SANDERS, A.J.G.M. : On African Socialism and Natural Law Thinking (Uit: The Comparative and International Journal of Southern Africa, March 1978).

22. SCHORK, E. : Called to the Fields by Drums. Ujamaa experience at first hand (Uit: Africa Vol. 18, No. 4, 1977).
23. SENGHOR, L.S. : A Doctrine made for Man (Uit: Africa, Vol. 18, No. 4, 1977).
24. SCHWARZSCHILD, L. : The Myth-Makers (Uit: Plain Talk, South African Freedom Foundation, 1976).
25. SKURNIK, WALTER A.E. : Léopold Sédar Senghor and African Socialism (Uit: The Journal of Modern African Studies 3,3. (1965)).
26. WETLER, G. : Soviet Ideology Today. Dialectical and Historical Materialism. (Uit: African Handbook, 1966).

C. LYS VAN GERAADPLEEGDE KOERANTE EN TYDSKRIFTE SONDER OPGAWE VAN ARTIKELS

1. AFRICA, No. 78, Februarie, 1978.
2. AFRICA YEAR BOOK, 1977
3. AFRIKA, Vol. XVIII, No. 4, 1977.
4. AID: AFRICAN REGIONAL, U.S. Government Printing Office. Washington. D.C.
5. DAILY NATION, August 6, 1968.
6. DER SPIEGEL, 23/4/79.
7. DER WOCHENSPIEGEL, 17/8/79, 23/11/79, 26/10/79, 5/10/79, 14/9/79.
8. DIE BURGER, 5/12/64, 22/10/75, 5/8/78, 11/9/78.
9. REVIEW OF AFRICAN POLITICAL ECONOMY, No. 4, November 1975, No. 8, January-April 1977, No. 10, September-December 1977.
10. THE CAPE TIMES 2/3/79, 5/3/79, 6/3/79, 16/3/79, 24/5/79, 26/5/79, 28/5/79, 19/7/79, 30/7/79, 4/8/79, 24/9/79, 18/10/79, 22/10/79, 31/10/79, 18/11/79, 27/11/79, 17/12/79, 21/12/79, 22/12/79
11. THE ARGUS, 13/1/69, 21/10/75, 24/3/76, 7/4/76, 2/6/77, 27/9/77, 5/12/78.

12. THE GERMAN TRIBUNE, 26/3/78.
13. THE JOURNAL OF MODERN AFRICAN STUDIES, Vol. 13, No. 1,2 and 3, 1975.
14. TO THE POINT, Vol. 8, No.6, February 9, 1979.